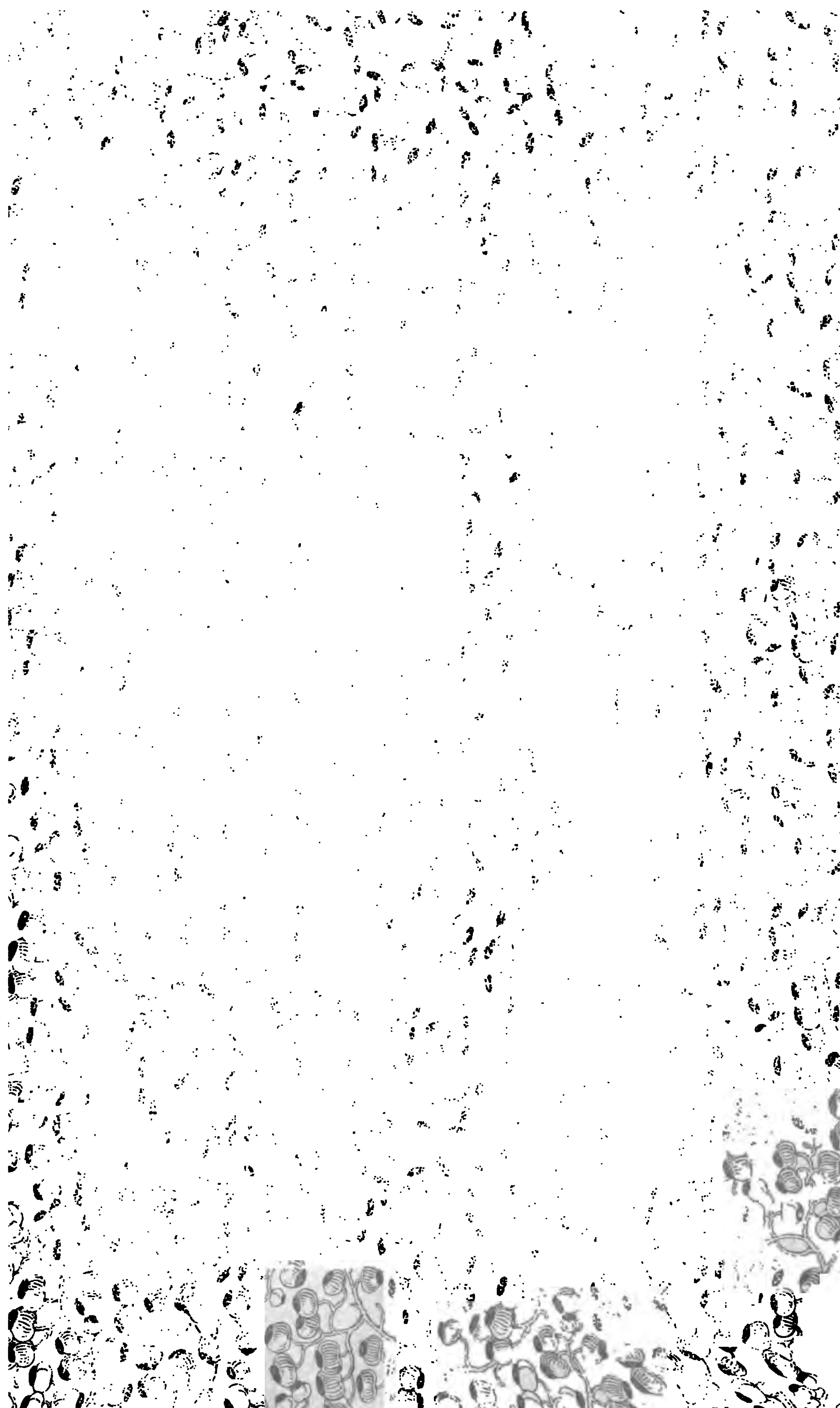

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARIES
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
ARTES SCIENTIA VERITAS
1817

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

Vydává Musejní spolek v Brně.

REDAKCE:

Dr. Frant. Dvorský a Dr. Frant. Kameníček, hlavní redaktoři. — Odborní redaktoři: Josef Hladík, Fr. J. Rypáček, Tom. Šilený, Dr. Fr. Šujan.

II.

MÍSTOPIS MORAVY.

Díl IV. místopisu.

JIHLAVSKÝ KRAJ.

Rediguje Dr. Fr. Dvorský.

BYSTŘICKÝ (n. P.) OKRES.

Čís. 12.

V BRNĚ 1907.

Nákladem Musejního spolku v Brně. — Tiskem Moravské akciové knihtiskárny.

17

VLASTIVĚDA MORAVSKÁ.

II. Místopis.

BYSTŘICKÝ (N. P.) OKRES.

Napsal

Jan Tenora.

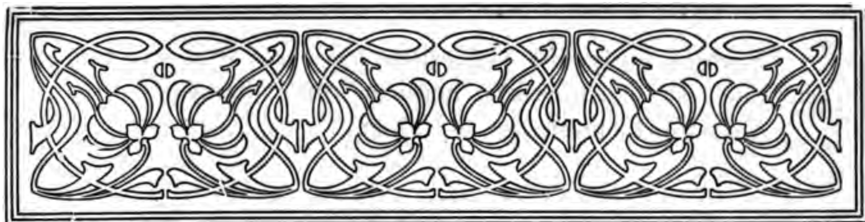
Za vydání odpovídá Dr. František Dvorský.

Cena K 4·20.

V BRNĚ 1907.

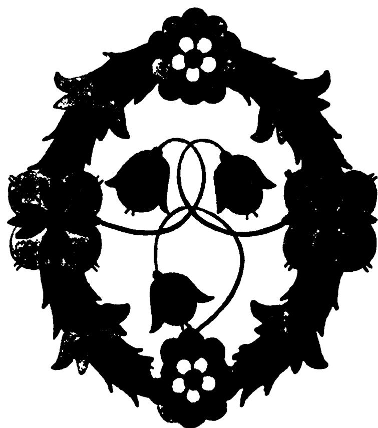
Nákladem Musejního spolku v Brně. — Tiskem Moravské akciové knihtiskárny.

I. Všeobecný pohled.

1. Přehled zeměpisný a přírodovědecký.

Poloha.

kres Bystřický nad Pernštýnem jest částí okresního hejtm. Novoměstského, k němuž náležejí ještě soudní okresy Novoměstský a Žďárský. Rozkládá se mezi 33° 46′ a 34° 2′ v. dél. p. F. a mezi 49° 23′ a 49° 38′ s. šíř. Město Bystřice, dle něhož okres jest pojmenován, leží na 34° 55′ v. délky a 49° 31′ s. šířky. Nejsevernější osadou jest Nedvězíčko, nejjižnější Dolní Libochová, nejzápadnější Pikárec a nejvýchodnější Horní Čepí.

Krajina svažuje se od severu k jihu. Kdežto na severozápadě a severu nejvyšší vrchy dosahují výše až 733 m. (sz. Lhoty), snižuje se půda k jihovýchodu do údolí řeky Svratky (335 m. u Štěpánova). Vrchy a kopce spojeny jsou často v horské hřebeny, které místy příkře, místy znenáhla se snižují. S jednotlivých výšin a vrchů jest překrásný rozhled do kraje.

Z farních osad nejníže leží Štěpánov 335 m., Rožná a Stražek 482 m., nejvýše Lhota 657, Veselí 654, Moravec 560 m., Bystřice 554 m.

Severně a západně Nedvězíčka jest okres Bystřický hranicí zemskou a sousedí s českým hejtmanstvím Poličským.

Velikost okresu jest 311·77 km².

Povaha půdy.

Vrstvy zemské, na nichž spočívá okres, náležejí k prahorám. Převahu má v nich rula šedá, která jest většinou středně — až drobnozrnná. Pásma svoru vyskytují se kolem Pernštýna a Víru. Svoru mladších prahor leží pruh mezi Jimramovem a Bystřicí a dva mezi Hrdou Vsí a Tišnovem. V těchto vrstvách břidličnatých uložena jsou četná pásma amfibolitů většinou břidličnatých (od Křížanova směrem ke Krčmě, od Vojtěchova a Lhoty směrem k Rožné (u Moravce jsou koule amfibolové), a prahorních vápenců, které jsouce zrnité bývají jako mramor zpracovány (u Stražku, Rožinky, Pernštýna, kde se připomíná r. 1596 mramorová a vápená skála); vápence zapadají obyčejně hluboko pod rulu a bývají doprovázeny horninou hrubozrnnou a štěpnou, složenou ze živce namodralého a bělavého, v kteréž jsou zhusta titanity vtroušeny; vápence ve svoru jsou také u Dalečína poblíž amfibolitů. Rovněž vyskytuje se hadec v ostrovích, které jsou nalezištěm nejkrásnějších nerostů, jako u Stražku, Rožné (pod kopcem „Hradiskem") a u Smrčku. Žuly jest jen poskrovnu, a to u Rožné („Hradisko"); ostrůvek tento je světoznámý pro zvláštní růžovou slídu lithionovou, lepidolitem zvanou, kteráž v žule pruhem se jeví. Roženský pegmatit jest složen z hrubého křemene, živce a z velmi jemné šupinkaté i celistvé slídy světlé, muskovitu. „Hradisko" je vůbec znamenitým nalezištěm mnohých pěkných nerostů: jako apatitu, lepidolitu, steatitu pseudomorfního po turmalínu, topasu a lepidolitu, topasu, turmalínu černého, červeného, zeleného a modrého; též epidotu v tenkých sloupcích a jehlicích barvy světle zelené, vrostlého do křemene, a světlé slídy. Ale že by tam vyskytoval se kassiterit a wolframit, přece se pochybuje. Jinými význačnými nalezišti nerostů jsou v okrese: Borovec: allofan, azurit, baryt, cerussit, chalkopyrit, chrysokolla, coelestin, cuprit, disthen, galenit, ilmenit, měď, redruthit, tetraedrit, bornit, evansit (barvy pěkně bílé, pokrývající v korovitých a hroznovitých povlacích dutiny hnědele); Smrček: adular, amfibol v odrůdách, augit, bronzit,

diopsid, různé druhy opálův, i opál magnesitový, skapolith, oligoklas, plagioklas, aktinolith, epidot; Stražek: aktinolith, anthofyllit, asbest, cirkon, diopsid, grammatit, opál, oropion, pegmatolith, pleonast, serpentin s granáty pyropu podobnými, skapolith, spinel, titanit, turmalín, amfibol; Moravec: pěkné krystaly křemenové; Kozlov: fluorit ve vápenci (na puklinách druzy tmavě fialových, silně srostlých krystalů kazivce); ze Štěpánova je chlorit ve svoru biotitickém ve tvarech vermikulitových; u Pikárce vyskytují se černé turmalíny atd. — V prahorách mají také původ všeliké rudy, které se nalézají v okrese. O dolech stříbrných jest zmínka již r. 1238, kdy Jimram z Medlova daroval klášteru tišnovskému desátek ze stříbrných dolů, které by se snad na dědičném jeho zboží u hradu Kamene (Zubštýna) vyskytly. U Horního Čepí, u Borovce a Švarce (na „Cumberku"), u Olešničky byly doly na stříbro, u Zlatkova a u Štěpánova snad na zlato (ještě v matrikách z 18. století je u farníků štěpánovských označeno jako zaměstnání: argentifossor, aurifossor), u Borovce a Olešničky na měď, u Víru a Chudobína na železnou rudu, která se v tamějších hamrech zpracovávala. Rozsáhlé tavírny stávaly u Borovce, Víru a ve Štěpánově. V městečku tomto byl také cech hornický a hutnický; tam bylo sídlo panského hornického práva. Zaniklá sláva!

Na prahory kupí se v údolích říčních diluviální štěrky, které bývají pokryty vrstvami žlutnic (cihlářských hlin). Usazeniny aluviální vytvořují se všude podnes nepřetržitě.

Horstvo.

Půda okresu Bystřického náleží k Českomoravské pahorkatině a to k odvětví, které se jmenuje planinou Žďárskou a částečně Kunštátskou. Nejvyšší vrchy jsou: Pletenice u Lhoty (733 m.), Na Jedli u Veselí (726 m.), u Nové Boudy u Lhoty (722 m.), Pavlů kopec u Ubušína (715 m.), Hromobitek (701 m.)

Vodstvo.

Okres Bystřický náleží k poříčí řeky Svratky. Do okresu teče Svratka od Jimramova ke Strachojovu, Unčínu, Dalečínu, Chudobínu, Víru, obtéká zříceniny hradu Pyšolce, plyne ke

Koroužné, Švarci, Borovci, Štěpánovu, Olešničce, Ujčovu, Dolnímu Čepí a za Kasánem teče k Nedvědici do okresu Tišnovského. Tok její jest od Strachojova ke Koroužné jihovýchodní, pak skoro jižní. Spád řeky je značný. Na levém břehu vlévá se do ní několik potoků, které vyvěrají v okrese: u Unčína, Dalečína, Chudobína, Víru, u Koroužné vpadá do ní Tresný potok, jenž pramení se v Kunštátském okrese, pod Štěpánovem Hodoňka, která vzniká u Nyklovic. Na pravém břehu vtéká do Svratky u Strachojova potok Loučka zvaný, pod Dalečínem potok Janovický, u Víru Říčka čili Bystřička, která vzniká z pramenů západně Lhoty, stékajících se do Skalského rybníka, odtud teče k Domanínku, kde po levém břehu vlévá se do ní Domanínský potok, pak k Bystřici a dolinou Říčky podle zřícenin hradu Auersperku k Hrdé Vsi; pod Pernštýnem u Nedvědice Nedvědička, která vzniká až nad Zuberským rybníkem (proto zprvu slove Zuberským a od Divišova Divišovským potokem a v dolním toku teprve nazývá se Nedvědičkou). Od Bobrové vtéká do okresu Bystřického u Olešínek Bobrůvka, která tam pije Olešenský potok, teče pak ke Stražku a proto jmenuje se Stražkovským potokem až jako Loučka (po spojení s Libochovkou, která proudí od Libochové), vpadá do Svratky u Tišnova.

Rybníků je dosti ještě. R. 1750 uváděla vrchnost Pernštýnská rybníky u Olešničky a u Rožné („Kuchynka"); vrchnost Bystřická u Věchnova, Domanína a Skalský rybník; vrchnost Kunštátská rybník Martinkovský u Dalečína; vrchnost Mitrovská rybník Meziborský a Zaplaťkužský (nyní je z něho louka); na panství Moraveckém bylo tehdy 28 rybníků, z nichž největší byl v Dolní Libochové. V okolí Moravce je posud nejvíce rybníků značnějších, jejichž jména poznačena jsou při jednotlivých obcích. Zachovala se také zpráva, že rybníky „Kuchynku" a „Skřinářku" u Radkova a rybník nad Libochovou Dolní dělal r. 1459 Jan z Pernštýna. Větší a menší rybníky jsou také v Dolní Rožince, Bohuňově, ve Ždánicích, Vítochově, Ubušíně a j.

Podnebí.

Podnebí je v okresu celkem drsné. Mírnější je na jihu a ve chráněných polohách. Směr větrů je většinou západní neb severozápadní. Průměrná teplota jest + 6·16° C (ve Štěpánově

7·2°, na Lhotě 5·6° C); průměrná výška vodních srážek 60 cm., průměrný počet dnů se srážkami 135, průměrný tlak vzduchu 724·5 mm.

Květena

okresu Bystřického náleží ku květeně baltské. Není však ještě dostatečně prozkoumána. Sousední květenu okolí Nového Města prozkoumal P. Havelka (1896); výzkumy jeho mají platnost také pro okres Bystřický, který jest téhož rázu. Význačné byliny tohoto kraje uvádí ve své „Květeně“ Dr. Ed. Formánek na str. 19., jenž také v okrese u Spáleného mlýna blíže Pernštýna našel velmi vzácnou kapradinu na Moravě: podmrvku šupinatou (Gymnogramme Maranthae Mett.).

Půda je hustě zalesněna. V lesích převládají jedle a smrk, méně jest borovic. Duby, buky, javory, břízy atd. jsou po různu. Památný tis jest u hradu Pernštýna. Největší lesy jsou: Končiny, Velký Karasínský les, Povrchnice, Pletenice, Pičulín, Zvolák, Ochoza, Rotkovský les, Babka, Tisy, Černý les, Teplá, Cumberek, Zubštýn. — Na Moravci pěstují značně vrbu.

Rostlinné plodiny pěstují se jako jinde v hornatějších polohách. Na horách daří se výborný len. Po vinohradech a chmelnicích, které se připomínají dříve, nezůstalo jiné stopy, než jména tratí u osad.

Zvířena

neliší se od zvířeny jiných okresův. U domácího dobytka hledí se vždy více na ušlechtilejší chov; v lesích a oborách je hojně zvěře. Ptactva jest jako jinde v horách hojnost, vyskytují se kvíčaly i tetřívci. Ze vzácnějších ptáků zmínky zasluhuje výr a drozd skalní (ve skálách u Štěpánova). Památkou na ptačnictví jsou jména tratí: „Na Čihadlech“.

V rybnících chovají se kapři a štiky; v potocích horských bývají okouni, hrouzci, jelci, bělice, mřenci atd. Chov ryb racionálně pěstuje se na Moravci (obr. 1.); pro pstruhy je rybníček nad Dalečínem.

Krajinný ráz.

Okres Bystřický není požehnán úrodnou půdou, neoplývá blahobytem, ale vábí k sobě přece krásou krajinnou, posvátným klidem, hlubokými dojmy z poetické přírody. Poříčí Svratky je

Obr. 1. Trdliště kapří na Moravci.

plno půvabu tajuplného, málo známého. S kopcův otvírá se líbezný pohled, jenž uchvacuje pozorovatele. Na př. s Pavlova kopce objeví se Dalečín jako domečky rozsázené do kola v amfitheatru, jež tvoří kruhem seskupené kopce Janovický, Holetín, Hromobitek a kostelíček na pravo na kopečku stojící. Na levo bíle se lesknoucí továrna, přádelna na vlnu, jeví se jako obelisky toho krásného divadla, kdežto poetičnosti dodává továrně přiléhající rybník a v údolí lesknoucí se pás řeky Svratky" U Víru z „Hraběcího stolku" — jak nádherné panorama! Pohled jakoby do Macochy, ne sice tak strašný, přece však mohutný a velebnější. Hluboko pod námi Pyšolec, krásný pohled na „Hamerský mlýn" v říční zátočině, na Zubštýn veškeré krajině vládnoucí. Ještě úchvatnější pohled je se „Špinberku" u Víru, pravý skvost krajinný viděti z Pyšolce: horstva mocně řeku se všech stran obepínající a mnohdy srázně spadající a se dotýkající splývají v jemný soulad. S hradu Pernštýna je rozkošná vyhlídka na Nedvědici a její okolí.

Údolí řeky Svratky pak samo je plno krásy. Zvláště u Chudobína hluboké, divoké rozervané údolí, jímž prudce pádí řeka a jež lemují straně lesnaté, je pravým krajinným skvostem, jest volným, divokým parkem v širé přírodě. Málo také jest tak milých zátiší jako u Víru.

Údolí ke Koroužné a Štěpánovu skýtá oku požitek přímo královský: dva hřebeny rovnoběžné, jeden listnatý a druhý jehličnatý v dálce se sbíhající, stříbropěnná řeka pádící řečištěm a tříštící se v mocných vlnách o kamení. Rovněž úzké táhlé údolí Nedvědičky jest velmi pěkné a romantické; dole je silnice a potok, po obou strmých stráních samý vonný les, v němž a z něhož tu a tam trčí divotvárná skaliska. Rozkošné jest okolí Dolní Rožinky, malebné údolí u hradu Mitrova; zvláštní ozdobou Moravce jsou překrásná staletá lipová stromořadí. Přemnohá místa okresu Bystřického odvděčí se krásami svými vnímavé mysli.

---

2. Osazování krajiny. Osady. Hrady, tvrze a panství.

Jako jinde osazoval se také okres Bystřický po údolích, řekách a potocích. Nejdříve olidněno bylo údolí Svratčino až asi po Štěpánov a pak od Dalečína nahoru, údolí Bobrůvky,

Nedvědičky a Bystřičky. Odtud vnikali lidé do vnitra kraje lesem porostlého. Kde lidé se zprvu usazovali, naznačují také stará hradiska. V okrese jsou u Kozlova, u Rožné, také na stráni nad Bobrůvkou u Blažkova („na Babinci"). Starou cestu k Čechám označují asi Stříteř, hora Strážnice, Stražek.

Podle listinných zpráv nejspíše jest připomínán Bohuňov r. 1218. Ovšem Bystřice byla již r. 1220 městečkem; tehdy také se jmenují Pivonice a Ždánice. Kostelní podací ve Stražku uvádí se r. 1239, v Rozsochách r. 1285, ve Štěpánové r. 1286. O Bukovu je první zmínka r. 1285, o Písečném a Dětochově (Vítochově) r. 1297.

Velká většina osad v okrese výslovně se jmenuje ve 14. století. Z nich zase některé časem zanikly. Zaniklé jsou:

1. Bořihněv; náležela r. 1235 klášteru Doubravnickému. Kde byla, naznačuje panský dvůr Bořinov u Ujčova a Kasánu.

2. Lhota čili Lhotka; jmenuje se r. 1350. Pustá byla však již v druhé polovici 15. století. Byla sz. Stražku.

3. Pičulín; připomíná se r. 1348 a ještě r. 1459. Potom ves zašla; památka její se zachovala ve jménu lesa „Pičulína" mezi Rovným, Vojtěchovem a Bohuňovem.

4. Lhotka čili Lhota; uvádí se r. 1398 a ještě r. 1498. Byla východně Olešničky; trati tam říká se posud „Lhotky"; asi r. 1860 zase tam postaveno stavení, které se rovněž nazývá Lhotky.

5. Boliboř čili Boleboř; jmenuje se r. 1358 a ještě r. 1500 slove po ní Bohuše Stražkovský z Boleboře. Nyní se říká Boliboři Veleboř a jest severní částkou Stražku.

6. Janovice; druhdy také Janovičky; uvádějí se r. 1406, avšak ves potom v 17. stol., zdá se, zanikla; r. 1710 připomíná se jen dvůr Janovický na místě vsi, který však zase po r. 1750 byl rozprodán a opět z něho vznikla osada Janovice Pernštýnské.

7. Nivsko; jmenuje se jako ves u hradu Zubštýna r. 1596 a ještě r. 1626. Jiných zpráv o této vsi není; buď zanikla, nebo jméno její snad se změnilo; mohly by to býti Kobylnice.

Za to založeny byly některé obce a osady v 16. a 17. stol. a ještě později. Hrdá Ves vznikla v 2. polovici 16. stol.; Milasín se jmenuje r. 1589; Kobylnice v 2. pol. 17. stol.; Josefov, Lísek, ves Pernštýn, Krčma vznikly v 2. pol. 18. slol.; Kasán začátkem 19. století.

Mnohá jména osad změnila se časem. Blažejovice sluly druhdy Blažejovičky; Branšov Branišov, Braniškov, Branškov; Bukov Buková i Bukové; Čepí také Štěpí (r. 1365) i Čebín; Jablonov také Jabloné, Jablonové; Janovice také Janovičky; Jemnice Jemnička; Korouhvice také Korovice; Libochová Libochov; Meziboří také Mezibor; Nedvězíčko Nedvědíčko; Olešínky Olešínka, Olešenka; Olešnička také Olešnice; Pavlovice také Pavlovičky; Rosičky také Rosička; Rožinka Roženka; Stražek také Stražkov a Strážka; Střítež také Střítež; Ubušín také Ubyšín; Ujčov Ujčůvek, Vícovek Malý; Veselí také Veselíčko; Vítochov Dětochov; Vojetín také Vojetínek.

Jména skoro všech osad jsou českého původu.

Jednotlivé obce těsně byly spojeny a sdruženy svazkem panství, u něhož byly. Páni a rytíři časem ovládnuli širé okolí ze svých hradův a tvrzí. Mohutným hradem byl Zubštýn, Zubrštýn, jenž se r. 1214 jmenuje; dosti blízko něho byl Pyšolec a Auersperk. Slavným hradem jest posud Pernštýn, jenž po prvé svým jménem sluje r. 1285. Hradem byl Mitrov, Dalečín, Bukov (Lísek); všechny však až na Pernštýn leží v rozvalinách.

Rovněž pominuly tvrze v Olešničce, Jemnici, Radkově, Zvoli, Rotkově, Horních Rosičkách; z tvrzí na Moravci a Dolní Rožince staly se zámky. Zámeček je v Dalečíně a v Domanínku.

Nejvíce obcí patřilo do zrušení poddanských poměrů (1848) k alodnímu panství Pernštýnskému: městečko Štěpánov a vesnice Borovec, Bukov, Byšovec, Čepí Horní a Dolní, Hrdá Ves, Jablonov, Janovice Pernštýnské, Josefov, Kasán, Kobylnice, Koroužná, Kovářov, Kozlov, Leseňovice, Lískovec, Milasín, Olešnička, Pernštýn, Pivonice, Rotkov, Rožná, Smrček, Střítež, Švarec, Ujčov, Věžná, Vrtěříž, Zlatkov a díl Vojetína.

K alodnímu panství Bystřickému se statkem Rožineckým: město Bystřice s Dvořištěm a vesnice Albrechtice, Blažejovice, Bohuňov, Bratrušín, Divišov, Domanín, Domanínek, Janovice, Janovičky, Karasín, Kundratice, Lhota, Lísek, Písečné, Rovné, Rozsochy, Věchnov, Vítochov, Vojetín (podíl), Vojtěchov, Ždánice; Rožinka Dolní, Blažkov, Rosičky Horní a Dolní.

K alodnímu panství Kunštátskému: Dalečín, Hluboké, Chlum, Chudobín, Korouhvice, Polom, Strachojov, Ubušín, Ubušínek, Unčín, Veselí, Vír a Nedvězičko.

K alodnímu panství Mitrovskému: městečko Stražek a vsi Habří, Janovice Mor., Krčma, Mezibořl, Pavlovice.

K alodnímu panství Moraveckému: Moravec, Jemnice, Libochová Dolní, Pikárec, Radkov.

K alodnímu panství Radešínskému: Branšov, Olešínky, Rožinka Horní, Zvola.

---

3. Obyvatelstvo.

Poměry lidu poddaného.

Pán brával z poddaných plat peněžitý (úrok) a rozličné dávky a poddaní mu robotovali. Z lánu platili v Rožné r. 1416 sedláci ročně po 1 hřivně a 1 groši; jaké pak platy byly r. 1483 na zboží kláštera Žďárského, viděti u Branšova, Horní Rožinky, Zvole a Olešínek. Roboty pak bývaly přerozmanité. V urbáři panství Pernštýnského a Louckého z konce 15. věku za Viléma z Pernštýna poznamenány jsou některé roboty a platy. U Dalečína plat z příkop, u Bystřice platy povozného a hnojného, plat z chlebnic, z pekařů, hrnčířů, ze šlajferny; u Domanínka platy ženné, robotní; u Kundratic platy sýrné, soudné; u Rozsoch platy soudné, cestné; u Rotkova platy sýrné; u Koroužné a Švarce cestné, drevní a sýrné.

Laskaví pánové odpouštěli poddaným některé platy, mírnili roboty a zaměňovali za plat. Ale tvrdí pánové nových platův i robot přičiňovali; zvláště zhoršily se poddanské poměry po válce třicetileté.

Bystřici již r. 1403 Vilém z Pernštýna a syn jeho Štěpán propustili právo odúmrtní, taktéž r. 1476 Jan z Pernštýna Bratrušínu a Dvořišti; rovněž již od r. 1488 nesměl žádný bráti odúmrtí z Horní Rožinky. Olešinka byla osvobozena od odúmrtí již před tím r. 1452, Lískovec a Smrček r. 1483. R. 1500 Vilém z Pernštýna osvobodil Bystřici a vesnice panství Pernštýnského od povinnosti čepovati panské víno a r. 1515 od bezplatného vození panských ryb. Jan z Pernštýna zaměnil r. 1541 Bystřickým

povinnost dávati na Pernštýn oves leský za plat. Vratislav z Pernštýna osvobodil r. 1579 Bystřické od poslední jejich roboty kladní a smluvil se s nimi o stálý plat. Štěpánov byl r. 1598 od Pavla Katharina z Katharu osvobozen od robot za roční plat 23 zl. mor. Dolní Libochová dostala r. 1483 od bratrů Viléma a Vratislava z Pernštýna právo odúmrtní; Stražek, Dolní Libochová, Janovice Moravské, Meziboří osvobozeny byly r. 1500 od Viléma z Pernštýna od čepování panského vína.

Ale v 17. století smutně proslul zvláště hrabě Ferdinand Leopold z Náchoda utiskováním lidu poddaného na panstvích svých Bystřickém a Kunštátském; přesazoval také bezohledně poddané své ze živností jejich na jiná svá panství. Poddaní utíkali z gruntů svých, nechávajíce je pustými. Vrchnost pak je zabírala ke svým rolím a dvorům. Tehdy také poddaní z panství Bystřického a Rožineckého pozbyli lesů, jichž se vrchnost zmocnila; marně se jich v 18. století domáhali.

Povinnosti poddaných k vrchnostem z r. 1750 jsou podrobně udány u každé osady (viz oddíl II.). Uvádíme pouze, že na každém panství platili poddaní úrok o sv. Jiří a o sv. Václavě, na Žďárském také o sv. Janě, na Moraveckém také o sv. Janě, o sv. Martině a o vánocích; na panství Bystřickém, Rožineckém, Kunštátském předli len a dávali slepice a vejce (ale na panství Rožineckém odpustila se pěší robota, dokud předli); na panství Žďárském dávali sice husy, slepice a vejce a na Mitrovském slepice a vejce, ale nepředli, nýbrž za přástku platili; na panství Kunštátském dávali oves; na panství Bystřickém a Pernštýnském jen z některých dědin; na Moraveckém za přástku neplatili a ani slepic a vajec nedávali; ale za to tam byly peněžité platy největší. Na tomto panství byla také robota nejtěžší: robotovali týdně od sv. Václava do sv. Jiří z lánu týdně 6 dní dvojspřežně, z pololánu 3 dny s 2 osobami a 3 dny s 1 osobou pěšky, ze čtvrtlánu 6 dní s 1 osobou a od sv. Jiří do sv. Václava robotovali sedláci týdně 6 dní dvojspřežně a ještě 6 dní pěšky; z pololánu a čtvrtlánu po celé žně týdně 6 dní s 2 osobami; — na Mitrovském panství robotovali týdně sedláci po celý rok 6 dní s 2 voly a od 1. května do 1. listopadu ještě 6 dní pěšky; menší sedláci po celý rok týdně 3 dny s 2 voly a od května do listopadu ještě 3 dny pěšky, chalupníci po celý rok týdně 3 dny

pěšky a od května do listopadu dvojnásob; — na Rožineckém panství sedláci po tři čtvrti roku týdně 5 dní dvojspřežně (místo koní užívali volů) a 5 dní pěšky s 1 osobou a po čtvrt roku (ve žně) po celý týden; podsedníci týdně 2 dny jedním koněm a 3 dny pěšky, chalupníci týdně 3 dny pěšky; — na panství Bystřickém sedláci tři čtvrti roku 3 dny týdně s 2 koni (vlastně 1 koněm a 1 volem) a čtvrt roku celý týden; podsedníci tři čtvrti roku 3 dny a čtvrt roku celý týden jednou osobou pěšky; chalupníci týdně 2 dny a čtvrt roku dvojnásob; — na Kunštátském sedláci týdně 3 dny dvojspřežně; podsedníci týdně pěšky 3 dny a chalupníci 2 dny; od 1. července do 30. září měli ročně ještě k tomu 3 dny pěší roboty, podsedníci a chalupníci měli robotu dvojnásobnou. Též robota jako na Kunštátském byla také na panství Pernštýnském. — Na Žďárském robotovali sedláci týdně s 1 koněm a 1 volem půl třetího dne, čtvrtníci půl druhého dne.

Někde dával se vrchnosti také desátek obilní (Branšov, Olešínky); u Karasína a Ždánic měla vrchnost velký desátek, totiž pátý snop. Na Moravci, Habří a od některých ve Stražku také sbírala vrchnost desátky.

Jinak dával se desátek farářům, jak u jednotlivých obcí jest poznačeno. K faře do Zvole byla r. 1488 odkázána Horní Rožinka.

Pro robotu a útisky vrchností vřelo mezi lidem poddaným r. 1680 na panství Bystřickém; nevypuklo však ozbrojené povstání jako v Čechách. R. 1782 a 1784 nechtěli zase osadníci desátek dávati faráři do Zvole a bouřili se; ale brzy bylo všecko uklidněno (viz Zvola).

Z bývalých kontribučenských fondů zřízeny byly po jednotlivých panstvích kontribučenské záložny.

Mezi lidmi poddanými a pány byli svobodníci, svobodní dvořáci, kteří si samostatnosti a svobody proti vrchnosti uhájili. Ovšem snažily se vrchnosti skupovati majetek jejich pro sebe a aspoň nějakými závazky na ně práva nabývati. V okrese Bystřickém bylo svobodníků dosti. Na panství Mitrovském bylo r. 1589 dvanáct svobodných dvořáků. Vojetín, Rosičky Horní, Habří sestávaly ze svobodných dvorů. Ve Vojetíně bylo svobodníků 5, ale r. 1663 byl již jeden svobodný dvůr pustý a r. 1750 zbyly jen 2 svobodné dvory a 2 měla vrchnost. V Ro-

sičkách Horních byly 3 svobodné dvory a 1 panský; v Habří byli r. 1672 svobodníci 3, ale r. 1675 již jen dva; v Blažkově a Dolních Rosičkách bylo po 2 svobodnících a v Blažejovicích, Domanínĕ, Domanínku, Olešničce, Písečném po jednom.

Zvláštní postavení bez robot měli také rychtáři zákupní. Na panství Bystřickém byli v Rozsochách, Kundraticích, Vojtěchově, Lhotě, Bohuňově, Domaníně, Věchnově. Povinnosti jejich před r. 1610 a po tomto roku poznamenány jsou u Bohuňova. — Na panství Pernštýnském nerobotovali dědiční rychtáři ve Věžné, Rožné. Ujčově, Kozlově a mlynáři ve Štěpánově a Jablonově. Povinnosti jejich k vrchnosti viz u Rožné. — V Dalečíně kostelníci 3 a v Rozsochách 2 byli prosti roboty; v Rozsochách kostelní hospodář měl od sv. Jana Křt. do sv. Václava poloviční robotu.

Život lidu.

Co do povahy je lid v okrese vesel; při tom slovansky ústupný, odkládavý, pomalý. Zůstává rád při svém a zdravým smyslem chápe, co jest mu k prospěchu. Novodobá hesla poslouchá, snad na chvilku se mu zamlouvají, ale uvnitř nebývá o nich přesvědčen; rozvažuje a raději straní se novot a převratu. Jest rozhodnou převahou rolnický, lne k půdě zděděné, na ní hospodaří a se lopotí, aby úrodu z ní získal, svým ji zachoval i rozmnožil. Zbožnost zachoval si většinou. Ve veřejném životě viděti rozdíl: katolíci jsou měkčí, evangelíci výbojnější.

Písní zachovalo se dosti, ale pomalu už umlkají. Jakoby už nebylo radosti ze života, srostlosti s přírodou, důvěřivých duší jako dříve. Drsný život, prostý veškeré poesie, ničí vzlet, ruší soucit, nenalazuje duše shodou, nýbrž vyvolává nesouzvuk a uléhá jako můra už také na horách. Umlkají už také ústa dědouškův a babiček a nevykládají pohádek malé drobotině, nešťastný „praktický" vyssávací a vyděračný život zahazuje až na vrch zřídla dětské radosti a rozkoše. Pohádky z okolí stražeckého sbíral Karel Orel, farář ve Stražku.

Tance prostonárodní odhozeny a zapomenuty.

Zvyky významné o svatbách buď zanikají nebo zvrhají se tak, až žalno vzpomínati.

Po kroji starodávném nadarmo se díváš; není už skoro ani pamětníků kroje toho. Už také do dědin tlačí se městská

paráda se všemi zlozvyky, už na dědinách viděti selky v kloboucích, závojích, rukavičkách a děvčata v nejmodernějších úborech. Duch času, vzdělanost a pokrok, ale zároveň zadlužování majetku, prázdná domýšlivost a pýcha, úpadek prostého společenského života — lesklý nátěr bez vnitřní ceny!

Jen zbytky starého kroje — vysoké boty, koženky, koženou vestu, špenclík — viděti sem tam po vesnicích jako výjimkou.

Nářečí je v okrese „české".

Staré význačné památky v okrese horlivě sbíral a velecennou sbírku z nich zařídil zemřelý advokát v Bystřici dr. Antonín Slavíček.

Uspořádání statku.

Obce a osady jsou většinou malé a blízko sebe; vzdálenější jsou jen tam, kde je velké lesy oddělují. Nejčastěji bývají stavení v řadách podél cesty nebo potoka; také bývají rozptýlena po úbočích nebo stojí v malých skupinách. Horský kraj pravidelnosti nepřipouštěl. Někde domy obstupují větší náves. Na náves nebo do ulice obráceny bývají domy průčelím i štítem; mezi nimi bývají pravidlem v dědinách mezery a před nimi často zahrádky. Stavení bývají z kamene a cihel, ale ve vsích také ze dřeva, na př. v Bohuňově, Borovci, Branšově, Bratrušíně, Bukově, Čepí atd. Většinou dřevěné domy mají Janovice Moravecké a Ždánice. Domy jsou prosté, bez ozdob, jen někde je zachován letopočet na lomenici, na př. v Borovci 1758, Koroužné 1777. I „žundry" se v některých dědinách zachovaly, jako v Rožné a Stříteři, ve Věchnově „žondry", ve Věžné „náspí", v Libochové „násep", v Divišově, Kundraticích, Rovném většinou u chalup jsou žundry čili „baráky". Stodoly bývají od hlavního stavení vzdáleny. Domy jsou olíčeny.

Selská usedlost ve Vítochově uzavírá obyčejně čtyrhranný prostranný dvůr. V obytném stavení jest veliká světnice, ve které bývalo přes celou její šířku zavěšeno bidlo. Nade dveřmi býval dřevěný „palác", na němž spávala čeleď. Vedle světnice jest komůrka „přístěnek" s malým okénkem; kuchyň bývá malá s otevřeným ohniskem. Z kuchyně vychází se do síně. Těsně u stavení obytného mívají chlévy a konírny, tak že ze síně vchází se také zrovna do stáje. Stodola stojí mimo dvůr blízko pole.

Ve světnici stává proti dveřím v pravém roku veliký stůl, nad nímž visí na zdech obrazy svatých, namnoze na skle malovaných. Podél zdi jsou lavice, u stolu 2—3 židle. U dveří po pravé ruce bývají skříně, po levé kachlová kamna s pecí.

Ve Vrtěříži bývá ve stavení jedna světnice s kuchyní a komorou; přistaven jest chlév a řezárna. Stodola stojí opodál stavení. — Ve světnici bývá stůl vždy v rohu, lavice jsou podél stěn; na nich v samém rohu visela trojrohá almárka. Lenůšky stávají při postelích nebo blíže kamen. Postele postaveny jsou v obou předních rozích světnice; skříň na prostřední stěně.

V Rožné bývají na dvoře stáje pro dobytek po obou stranách, vzadu pak stodola. Ve světnici v rohu mezi okny jest lavice v pravém úhlu podél stolu. Židlí bývá málo. V koutě u dveří stává postel a truhla; u kamen lavice. Starého nábytku je již málo.

Ve Ždánicích jsou domy staré, dřevěné, jen novější přístavky a opravy jsou zděné; letopočtu však a řezeb na štítech není. Příbytek a stavení hospodářská tvoří čtverhran. Nábytek je starý, zcela jednoduchý, bez ozdob. Zachovaly se staré římsy na kuchyňské nádobí, obrazy na skle a tu i tam „harmarky“ v koutech světnic na peníze a listiny.

Ve Věchnově jsou při staveních všude „žondry“ a před domy zahrádky. Stropy ve světnicích bývají dřevěné z „balíků“ na trámech ležících. Na jednom stropě je letopočet 1774. Stropy ve stájích jsou již většinou klenuté. Ve světnici bývá v rohu v koutě almárka, u ní stůl a při obou stěnách lavice. Na stěnách ve světnicích bývají ve skřínkách za sklem („v kastlíkách“) sošky P. Marie nebo sv. Jana Nep. V rozích světnice stávají postele a vedle nich almary, v průčelí mezi okny prádelník („cinkostn“); starých malovaných truhlí jest již velice málo. Ze světnice vchází se do přístěnku a do kuchyně, za nimiž bývají hned přistavěny chlévy. Na druhé straně síně nalézá se komora a stáj pro koně. Na dvůr chodí se po náspí; naproti chlévům stává kolna, vedle chlévů naproti obytnému stavení kolnice, menší chlév a stavení výměnkářské, v němž bývá také světnice, přístěnek a kuchyňka. Stodola stává za dvorem zvlášť.

Grunty v osadách stávají obyčejně uprostřed „na dědině“, „na návsi“; na konci osad stávají chalupy a domky, ovšem bývají také grunty i chalupy promíchány.

Obecní záležitosti.

Na znamení vlastní správy měly obce pečeť a znak. Na panství Mitrovském měly všecky obce pečeť společnou; někdy mívalo více obcí stejnou pečeť (Dalečín, Unčín, Strachojov, Ubušín, Chudobín; Polom a Korouhvice; Vír a Chlum; Veselí, Ubušínek, Nedvězíčko); někdy zase více obcí mělo pečeť jedné rychty; rychta Štěpánovská: Borovec, Vrtěříž, Koroužná, Švarec, Kobylnice (Skorotice a Čtyry Dvory); rychta Ujčovská: Ujčov, Olešnička, Horní a Dolní Čepí, Lískovec, Kovářov; rychta Kozlovská: Kozlov, Hrdá Ves, Leseňovice, Pivonice; rychta Rožanská: Rožná, Jablonov, Milasín, Bukov; rychta Věženská: Věžná a Byšovec; rychta Zlatkovská: Zlatkov a Rotkov; rychta Černovská: Stříteř (Černovice, Bory, Hodín, Husle, Jestřábí, Klokočí, Litava, Sejřek); rychta Nedvědická: Smrček (Čenvír, Chlívský).

Nejstarší pečeť s letopočtem měla Bystřice (1565 a 1580). Pečeti jmenovaných rycht mají letopočty 1688, 1689, 1692.

Za znak měla Bystřice původně orla, od r. 1580 pak půl zubří hlavy a orla; Stražek zubří hlavu, Štěpánov havíře a na jiné pečeti sv. Štěpána.

Vesnice na panství Pernštýnském dostaly ve štítě na příč rozděleném v horním poli zubří hlavu a v dolním hospodářské věci (hrábě, poříz, sekeru, vidle, motyku, rýč, radlici, krojidlo, srp, cep, snop; viz u jednotlivých osad v odd. II.); obce Mitrovské měly ve znaku hrad s otevřenou branou, nahoře korunu se 7 hvězdičkami a dole 3 růžičky. Sv. Josefa měly ve znaku Polom a Hluboké; sv. Kateřinu Veselí. Dalečín měl ve znaku tvrz a hvězdu, Vír krojidlo a po stranách 5 hvězdiček. Zvola mlýnské kolo a na něm tři koule a Branišov ruku držící sekeru.

Obecní jmění mnohých osad bývalo větší nežli nyní. Zmenšilo se tím, že zabírala si něco vrchnost pro sebe. Na panství Bystřickém v 17. století obrátila vrchnost v Rozsochách tři grunty a v Domaníně jeden ke svému dvoru a v 18. století nadarmo činili si nároky sedláci na kusy lesa u Věchnova, Bratrušína, Karasína, Vítochova, Písečného, Domanína, Rozsoch, Kundratic, Bohuňova, Vojtěchova, Rovného a Lhoty. Ano Lhotečtí ještě prý začátkem 19. století pozbyli lesů na vrchnost. Na Kunštátském panství v 17. století v Ubušíně také zabrala vrchnost

tři grunty a ve Víru z jednoho gruntu udělala si tavírnu. Na Rožineckém statku v 18. století domáhali se lesů sedláci z Blažkova a Rosičky, a na Mitrovském panství rovněž sedláci z Janovic. U Pavlovic zabrala vrchnost 25 měr lesa u Kačovce a na Pernštýnském panství v Bukově přisvojila si před r. 1660 pět pustých lánův.

Z dějinných událostí dotkly se okresu zejména války husitské. Pověst lidu vykládá — ovšem nesprávně, — že prý Žižka s kopce „Skalí“ střílel na hrad Dalečín. Později zpustl hrad Mitrov, Bukov, Zubštýn; hrad Dalečín jako skrýše loupežnická dobyt a vyvrácen r. 1519. Za války třicetileté strhla se r. 1620 srážka mezi Poláky a Bystřickými a Kunštátskými u Horních Rosiček, r. 1645 Torstenson přitáhl od Meziříčí do Bystřice a odtud obrátil se k Dalečínu a Jimramovu (— u Písečného říká se rybníčku „Na bojisku). Lidé byli za války té nesmírně znuzeni a ještě vrchnostmi utiskováni; utíkali proto z gruntů. Zejména bylo tak na panství Bystřickém a Kunštátském. Poddaní měli tam mnohonásobné exekuce pro zadrželé platy, ačkoli je úředníkům platili, o čemž potvrzení měli. A poněvadž vrchnost ještě je přesazovala, kam chtěla, sklesli pak na mysli, že více myslili na útěk než na hospodářství.

Útrapy za válek Napoleonských vypisuje ve své pamětní knize Jiří Vrbas z Písečného. Z prostého, srdečného jeho vypravování zajisté hodno jest uveřejniti aspoň toto:

R. 1804. Byl velmi mokrý rok, obilí na polích shnilo; velká drahota. — R. 1805. Tento rok jest teprv hoden k paměti zaznamenat, nebo takového roku není žádné paměti, ani v letopisech se nikde nedočte o takové drahotě, kteráž jest tohoto roku ve všem následovala. Měsíce ledna žito jest bylo za 8 rýnských, pšenice též v těch penězích, hrách k vaření za 9 r., kaše prosná za 12 r., oves za 3 r. 30 gr. Ostatně všecko velkou drahotu nese. Února měsíce ještě dráže o 1 renský všecko a na každém obilí, nebo se tuze Češi a Němci táhli do všech těch měst trhových do Znojma, Brna a Prostějova. Tu cenu, co píšu, to v těch trhách tak platili, k nám ještě dražší o tu cestu přijde.

Co se týče zimy, ta byla ale dokonalá. Jak první sníh na Vše Svaté napadl, tak všechen ostával; cesty byly dokonaly. Ještě měsíce března sníh netál. Lidé se na žita chyby obávali. Okolo sv. Josefa žito bylo za 12, pšenice za 13, prosná káše za

18 rensk. Dne 22. března byli jsme na panských sejpkách pro žita. To se tam sjelo mnoho lidu, skoro celé panství. Každý nejvíce žita žádal, a to bylo tuze chybny, však ani toho, kdo co žádal, nedostal. — Měsíce dubna pořád ještě zima, sněhu mnoho, a draho stejny trvalo. Žito okolo 11, zemský jabka míra za 5, oves též za 5 rensk., ostatně vše drahy, jen leny neplatily a příze. Čekal každý, jak budou žita vytávat, ale ony tuze smutně. Okolo sv. Filipa a Jakuba teprve sníh slézal, místem se něco žita vidělo, někde nic. Já jsem hledal kořínky, ty ale byly živy v zemi, však ale na to trefily větry mrazivy, žito se ztrácelo. Měsíce máje následovaly velké deště, pro ně ani jsme set nemohli, a co se selo, všecko bylo nanicovaty. Ještě 25. máje měli lidé mnoho set a do mnohých míst ani nemohli. Co se drahoty týče pořád byla větší. Žito bylo za 14, pšenice za 15, ječmen za 11, oves za 6, prosná kaše za 20 rensk. Na svátky Svatodušní mouka bílá mírka za 33 gr., a maso dost špatny za 10 gr. funt. Měsíce června dne 2. byly Svatodušní svátky a tu teprve začínaly třešně kvést, višně, hrušky kvetly okolo 13. června, nebo byly velké studena až do půl toho měsíce. Draho pořád větší, lidé chudí prosili o kousek záboje na jídlo. Žito bylo za 20, prosná kaše za 24 rensk. K posledu června začali taxu dělat na všechno obilí, na všechny městsky brány ji přibili, to že musí být žito za 8, pšenice za 10, ječmen za 5, oves za 3 rensk. To chtěli násilně udětat. Dne 26. června v Brně při trhu byl pan guberní, tu lidé obilí navezli, poněvadž se taxy báli, že by musili vedle ní prodávat, a tak bylo žito za 9, pšenice za 10, ječmen za 6, a na 1. července že musí podle taxy byt. Ono ale to jinak vypadlo. Totiž dne 3. července ve středu tam lidé od nás byli, a povídali, že do poledne korouhvičku drželi, co jenom město kupovalo a potom kde kdo co chytit mohl, a zač kdo mohl, kupovali. Žito za 14, pšenici za 15, ječmen za 8 r. míru a ještě za 30 gr. Tak i mnoho fůr prázdny tam odtud jely, když co koupit neměli, tak že lidé hlasem plakali, kteří nic nedostali neb nekoupili, neb již na taxu žádný nepamatoval, jen na ni naříkali, že větší draho působí.

A tu zase vojáci na Francouze mašírovat měli, s ním vojna zase vyhlášena byla. Dne 15. července bylo silné rekrutýrování. Ale páni povídali, že není žádná vojna. To draho neslýchany pořád trvalo. O sv. Jakubu ještě ani u Brna nežali, my u nás

ten čas teprve jsme seno klidili, ostatní obilí jest v tom stavu, jako někdy o sv. Janu Křtiteli bývá. O Jakubském jarmarce jsme dělili mouku, co jsme z císařského magacínu dostali. Přivezli jsme jí 10 centů 27 funtů ze Žďára. To jsme se museli nejprve na kanceláři upsat a dekretem potvrdit, že chceme za 66 funtů mouky 1 míru žita oplatit, která by 72 funtů vážila. To jsem já sám z naší obce na kanceláři vyjednal. Na jiných panstvích dostávali žito na ten a takový způsob. Tudy se na trhách laciněji dělalo, přišlo všecko obilí skoro na poloviční peníze. Po sv. Vavřinci se zase dráže dělalo, pro mašírování mnohého vojska ani na trhy lidé obilí nevezou, a od nás mnoho lidu na trhy jede, neb nebyla čáka žita žít až za týden po sv. Bartoloměji. Tu i mnozí sedláci záboje tloukli a jedli. Měsíce 1. září tejden po Bartoloměji ještě byly žita zeleny, však ale někteří přece již nové chleby měli, co zeleny žito nažali a v peci nasušili. Já jsem dostal dom žito 14. září, dost ještě málo uzdraly bylo, všeho jsem dostal jen 9 mandelů. Dne 20. září udělala vrchnost prohlížení na koně a to z císařského nařízení, kteří se k vojně šikovali, všechny zapsali. To jsme se dne 24. října do Brna s těma koněma postavit musili.

Jarní setí to velmi těžko jsme klidili, tuze pozdě zemsky jabka se vybírat mohly. Ten tejden před Havlem dne 11. října sněhu na 2 coule napadlo, ten trval 2 dny, a od toho dne byl vybraný den, aby se sníh nemetl. Ovsů mnoho ještě stálo a byly jako chvoje zeleny. Někteří měli pšenice a jařice žít, leny tam byly na řad všechny, a to jsme všechno jako hnůj mokry klidili, sotva byl den, aby se nemetl sníh nebo nepršelo. Přede Všema Svatýma ten tejden byly silné mrazy, ani se podmítat nemohlo, a měli jsme na řad všechno orat. Já jsem dostal oves teprve 24. října. Dne 1. listopadu, to jest na Vše Svaty, jsem šel z Bystřice z kostela, uši div mně neumrzly, jaká byla sněžná prášenice, a u Ždánic měli ovesné štuse na polech, a ještě někteří oves sect i len trhat. Od takového klizení zachovej nás Pán Bůh, nebo v tom roce se ani nejmenšího pohodlně nesklidilo. Ovsů mnoho ve stodolách shnilo, nebo ty byly zeleny kliděny a jako hnůj mokry. Otavy dost bedliví hospodáři mnoho sect nemohli, co se ale naseklo, to také lidem mnoho shnilo, že to pod dobytek stlat museli, a vojna k tomu hrozná nastávala. Proffanty se musely dávat i na ně jezdit, i také na příspon

Moskvany vozit, neb jich mnoho mašírovalo a žádný „rostok" neměli, proto je na vozech vozit museli. Tu jsme měli z toho hrozného strachu, co dále bude ten lid dělat, však ale jak před Francouze přišli, hned je Francouzi poklidili; něco málo z nich uteklo, a ti dělali tuze zle, Francouzi ne tak tuze, a furt k Vídni táhli. Dne 11. listopadu o 8. hod. do Vídně přitáhli, tu se jim město poddalo, že se ani naší nebránili; klíče proti nim od města nesli. Z Vídně páni ujížděli do Brna a do Olomouce. Císařskou kasu až do Polska do Krakova vezli. Francouzi od Vídně na Brno táhli. Tu se u Nikyšpurku proti nim Moskvané postavili, s nima se tam bit začali dne 17. listopadu odpoledne, pak v noci sobě na ně svítit chtěli, 2 dědiny Moskvané zapálili. Než do Brna Francouzi došli, měli s nimi Moskvani 4 batalie; i taky pominulo mnoho Francouzů, však ale je tudy honem Francouzi odpravili. Na to Francouzi do Brna dne 19. listopadu o 3. hod. s poledne přišli. To tam bylo z našeho Rožinského panství 80 fůr, co císařský municí v kůlni za Kartouzi nakládali a pryč vézti chtěli. Tudy je Francouzi dospíšili; někteří prostranky uřezali a ujeli, a které tam zastihli, co měli dobry koně, ty jim vzali a své špatnější jim pustili. Však ale Francouzi lidi tam nic nesužovali, ještě jim pít vína dost dali a je dom pustili. Hůře naši dělali. Co někteří s tím nákladem spíše odjeli, ty pořáde hnali, ani jim krmit nedali, až jim kdo mohl pryč ujeli, neb jest je pořád strašili, že za nimi Francouzi jedou. Některé koně za mnoho dní domů nepřijely, a tam pacholci s nima mnoho vystát museli a hospodářové doma hrozného strachu poměli, neb tam mnozí své vozy pozbyli.

Do Jihlavy také ten den Francouzi přišli, to jest bylo v úterý o 10. hod. večer 19. listopadu. Tam naše vojsko Francouzi hnali od Českých Budějovic, od Jihlavy na Medříč ujížděli, a oni Francouzi za nima až do Křižanova hnali. Tu oni na Stražek, Rožinku, Bystřici táhli, k nám do Písečného přišli a jeli o 5. hod. večer ve středu, to jest dne 20. listopadu. Tu se stal hrozný rumrejch a strach, neb vojáci pravili, že jest za nima Francouz jen 2 hodiny cesty. Tu jsme jim příspony dát museli a celou noc posli do Janovic s lucernama jít museli. To pořád šli, cesta se netrhla 24 hodin. Tu jsme některým jest dávali, co skvaltováni byli; jenom pojedli, hned zase utíkali. Některý mnoho co na sobě neměl, a byli mnozí z nich otrhaní, že nebyli ani

k vojákům podobni, zbroj žádnou neměli. Císařsky vozy s rozličnými nábytky pořád vezli, a co již nemohli jet, měli koně scuchany, ty nechali po cestě stát, nejvíce v Bystřici (však ale do času) zůstalo. Tam je officíři rozdávali, některý měšťan dostal 2 neb 3 se všechnym nákladem. Tu někdo dostal mnoho statků. I tam z dědin lidé šli, mnoho taky císařských věcí rozebrali. Já jsem tam také druhý den byl, ale nic jsem z toho nevzal, nebo jsem se toho bál, jak to může pojít. Potom ti lidé, kdo co vzal, musili dělat vyznání, a na to se podpisovat, nebo tu bylo císařských statků na mnoho tisíc a také mnoho tabáku tam bylo. My pak, co jsme jim ten příšpon dávali, oni ty fůry s sebou táhli až do Lanskrouna, to všecko jen s officírskýma pakáží. Ostatní soužení ani není k vypsání, co jsme pocítit musili. Tudy pak přijely ty fůry, co seno Francouzům do Brna vezly a tam musely k armádě dovážet a plezýrovany Francouze do Brna od Slavkova vozit, nebo jich při batalii mnoho ležet zůstalo. A to jest bylo totiž dne 2. prosince, hned v noci se ta batalie začala a do večera trvala. Při tom pominulo bez počtu lidu, nejvíce povídají Rusů. To bylo v pondělí. Před tím hned ve čtvrtek v poledne u Vyškova začali, to se jen honili ještě v pátek a v sobotu. To jest bylo před tou hroznou batalií. Bůh dále rač zachovat od takové batalie a hrozné bitvy, nebo se ani v letopisech nedočítá, a učení lidé praví, že na jednou nikdy tolik lidu z obojí strany nepadlo. To jest z obou stran 140.000. Potom se Francouzi po městech rozešli a na každý kancelář jich 8 neb 10 přijelo. Tu se jim muselo všecko dávat: žito, oves, seno, sláma, maso, máslo, vejce, víno, pivo a kořalka. Jakož jsme také i my z naší obce něco dát museli, totiž 2 míry žita, 6 mír a 6 achtelů ovsa, 16 funtů másla, 2 centy sena, 16 otýpek slámy a 2 kohouty. To jsme dne 18. prosince do Rožinky vezli a tam složili a odtud druhého dne do Byteše vezli. Z Rožinky šlo každý den 5 neb 6 fůr, to jsme my příšponem do Byteše vozili. Při tom jsme také o naše koně hrozného strachu poměli, neb oni, který kůň se jim líbil, toho sobě vzali, někomu svého maroda dali.

K tomu ke všemu páni robotu řídili, když jsme ale na ni málo jeli, psali nám rešty. To se tak pořád dělo, co Francouzi do Brna přišli. Však ale kdybych měl všecko vypravit, co se ten čas dílo, to ani není možná vypsat, jakého soužení lidé pocítit

museli. Mnozí na chléb neměli, ani řepy, ani jablek, mnohý na chléb oves mlel ani na setí nepamatoval, i to seno se na profanty vydalo a po světě rozvozilo. Bože dobrotivý, rač nás zachovat dále, neb hrozny a těžky časy máme a ještě k očekávání. Já ale doufáním v Pána Boha sobě u toho dobrou naději dělám a v Jeho ochranu se odevzdávám a tím samým božím potěšením se mně to soužení za lehčejší obrací.

Item due 29. prosince přimašírovali Francouzi do našeho Písečného od Jihlavy a od Nov. Města, to jest v neděli před Novým rokem o 4. hod. odpoledne. Tu jsme každý soused 2 muže do kvartyru dostali, já ale jsem dostal 3 ty vojáky. A tu hrozně lid sužujou, skvostny jídla poroučeli, aby se jim dávaly, chleba bílého chtěli, putru a máslo na něj, a toho u lidí nebylo ničeho, ale to přece každý dát musel, kdyby to měl dost těžko opatřit, k tomu maso a dobře strojeny, na postel k ležení dost peřin každý dát musel.

A tak nastal rok 1806. Tuto francouzský officír nemožné věci na nás ukládal. Žádal každému vojákovi tenkou košili, to jsme my hned dali, každému nové střevíce, ty jsme platili v Bystřici 1 pár za 3 r. 30 gr., a dali jsme 30 košilí a 30 párů střevíců, 1 kopu tenkyho plátna, na podšívky jejich šatů 12 loket. Krejčích 6 týden šilo, to jsme obec platit museli, každému na den 24 gr. a mistrovi 30 gr. Na ty útraty jsme sbírali, sedláci po 12 fr., chaloupkáři museli dát po jednom fr. Co drží obecní rolí, ti dali každý 20 gr.

Toho odchodu Francouzů báli jsme se tuze, ale dál to P. Bůh dobře, že na ně náhlo přišlo. Totiž dne 4. ledna o 9. hod. večer dostali pefel, že pryč pomašírujou, a o 12. hod. pryč šli, ale nic neškodili. Tož od nás na Jihlavu zase šli. Tak ty všecky outraty, co jsme jen jim dát museli mimo jejich vychování nás přes 200 rensk. koštujou.

Co se zimy týče, ta byla pro vojsko velmi pohodlná. Jestliže se sněhu nějaký prach nametlo, tak zase hned stál a mrzlo jen snesitelně. Tu jsme jim příspony na vozech pořád dělat museli, seno jsme jim museli dávat a vozit a to s velikým strachem o koně. A při tom všem nevýmluvným soužení a strachu ani žádného slevení jsme neměli.

Item dne 18. ledna mašírovali tady huláni na koněch, těm jsme 6 fůr na příspon dáti museli. Toho dne jsme také spisovali

ty útraty, co nás Francouzi koštovali, a co jsme jim profanty dávali a příšpony dělali. Jen jsme to lehce šacovali, přece to dělá z celé obce 1093 fr. 26 gr. To jsme z naporučení kanceláře znamenat museli a podat. I také jsme znamenali, co by kdo obilí pro svůj dům potřeboval, však ale žádné náhrady jsme nedostali."

Zápisky Jiřího Vrbasa pokračují až do r. 1821. Zaznamenává drahotu od r. 1807—1817 a jiná neštěstí:

Teprve r. 1818 v máji se lacino dělalo: žito za 3 fr.; jen o peníze nouze veliká, lny nic neplatily. — R. 1819 „za šajnový 1 fr. hodný kloub lenu se sotva prodá, a my cokoliv platíme, všecko musíme ve stříbře platit a šajnů třikrát tolik dávat . . . Kdyby to mělo dlouho trvat, všeci na žebrotu přijdeme". — R. 1820 „lacino, žito celý rok za $2^1/_2$—3 fr. šajnů. Toho roku se začal rychtovat novej „stajrekirung" (Steuerregulierung), a proto přišlo cisařský nařízení, že podle josefinského patentu vydaného r. 1785 se má všecko dělat. S tím se začal lid tuze bouřit, ani o tom nemohu psat. Nové ale kontrbucí podle toho dávat musíme a jiné vrchnostenské povinnosti všecky konat musíme a k tomu domovní plat. Já musím ze 4 bytů platit ve stříbře po 20 fr. z jednoho. To nám toho namaloval pan obrjegr, on u nás ty stavení měřil." — R. 1821. „Toho roku se zase dějou hrozné věci skrze ty veliké platy. Lidé se začínají hlásit, že roboty, ouroky a desátky nepatří, a že jest patent na to r. 1817 udanej a v něm že se ty věci zakazují. Někteří snad z něho nějaký vejtah dostali a s tím se zbouřili. Na Znojimském kraji několik dědin zreberirovali a na roboty jet nechtěli, a kteří jeli, těm zase stavení zapalovali. Na Peřtejnském panství se také začali lidé protivit robotě některé dědiny a museli se do Brna postavit, a nic nevyřídili, ještě arestýrováni byli a na robotu museli. Na našem panství také 12 obcí se jednotily hlásit, ale žádné protivenství nebylo, jenom poníženou žádost jsme na kancelář podali a na ni jsme špatny resolucí dostali."

Tím končí paměti Jiřího Vrbasa ze smutných těch dob.

R. 1866 zaplaven byl okres po bitvě u Králové Hradce vojskem pruským.

Živnosti.

Největší část obyvatelstva okresu Bystřického zabývá se rolnictvím. Poplatné půdy jest 30.150 ha; z ní jest polí

17.176 ha, luk 2786 ha, zahrad 170 ha, pastvin 1604 ha, lesů 8414 ha. Pole jsou však méně úrodná pro vysokou polohu a kamenitou povahu; úrodnější jsou k jihu.[1])

Dobytka se chová nejvíce hovězího (10.932) a vepřového (4799); koní bylo 1518, ovcí 183.

Hornictví a hutnictví, dříve zvláště ve Štěpánově a okolí značné, zaniklo. Papírna u Dalečína také zanikla, jakož i barvírna u Domanínka.

Panských dvorů bylo r. 1750 v okrese 28; mlýnů bylo také hojně po dědinách. Většinou se zachovaly podnes a poznačeny jsou u jednotlivých osad. Na panství Pernštýnském býval r. 1671 mlýn na prach, na olej a na papír.

Řemesla potřebná v domácnosti a hospodářství provozují se netoliko v městě a městečkách, nýbrž i po vesnicích. Z jednotlivých odvětví řemeslných rozšířeno jest po dědinách, zvláště horských, tkalcovství. Přádelna na vlnu je v Dalečíně, Chudobíně, Víře. Perleť zpracovává se na Moravci.

V Bystřici bylo 35 pravovárečných domů; pivovary bývaly na Pernštýně, na Rožince, v Mitrově, Blažkově, Rotkově; pivo se však v žádném již nevaří. Lihovar je na Nových Dvorech u Bystřice a na Moravci, tuto jest také škrobárna a výroba ovocného vína.

Trhové obce jsou Bystřice a Stražek; ve Štěpánově se již trhy nekonají.

Spojovací prostředky.

Od r. 1905 vede okresem místní dráha c. k. rakouských státních drah, spojující trať Tišnov-Žďár. Je vystavěna pro smíšené vlaky; od Bystřice ke Žďáru vypravují se denně 4 a tolikéž zase nazpět; od Rožné do Bystřice a zase zpět po 3. Stanice jsou v Rožné (od obce 0·6 km), v Bystřici (od města 2 km), zástavka v Rovném. Trať okresem je přes 30 km dlouhá; od Rožné nahoru značně stoupá.

Silnice v okrese jsou dosti rozvětveny: jsou okresní. Od Nedvědice vede silnice na Kasán, Ujčov a Olešničku do Štěpánova;

[1]) Lán nemá skoro nikde stejné výměry a zdržovalo by udávati u každé osady výměru. Na př. r. 1674 měl lán u Bukova 40 měr, u Rožné 36, u Věžné 32, u Milasína, Jablonova a Pivonic 30, u Byšovce 29, u Zlatkova 25 měr, podsedek u Kobylnic pak 10 měr.

ve Štěpánově odbočuje silnice k Hodonínu (do okresu Kunštátského). Jiná silnice za Štěpánovem se rozvětvuje: jedna směřuje k Borovci a za ním do okresu Kunštátského ke Čtyřdvorům, druhá k Leseňovicím a do Bystřice. Za Bystřicí se rozděluje; jedna zaměřuje na sever k Písečnému, Dalečínu, Unčínu, Strachojovu a pak do Jimramova. Od ní jest odbočka z Písečného do Vítochova, z Dalečína k Ubušínku a z Unčína k Ubušínu a pak od Ubušína do Trhonic do Čech; druhá k Domanínku, Rovnému, Divišovu a pak do Olešné (v okrese Novoměstském); tuto před Rovným přetíná silnice Pičulínským lesem na Lhotu a pak do Míchova (v okr. Novoměstském), která na jih prodlužuje se k Rozsochám, Blažejovicům, Dolní Rožínce, Dolním Rosičkám, Stražku a Moravci, odkud zaměřuje na Pikárec a Křižanov (v okrese Velkomeziříckém). Od Bystřice sv. jest silnice do Hrdé Vsi a k jihu vede silnice na Rotkov, Horní Rožinku, Zvolu do Horní Bobrové (okres Novoměstský). Od ní odbočuje zprvu na jv. a pak na jih za Bystřicí silnice k Věchnovu, Byšovci a podle Smrčku a Pernštýna k Nedvědici a pak za touto odbočkou brzy silnice k Vojetínu. Od Nedvědice údolím Teplé vede silnice na Rožnou do Dolní Rožinky, kdež připojuje se k silnici, která z okresu Tišnovského směřuje od Olší na Střítež, Dolní Rožinku a Zvolu. Z Tišnovského okresu vede také silnice do okresu Bystřického od Žďárce ke Krčmě, za níž se rozvětvuje: jedna směřuje přímo do Stražku a druhá na Radkovičky k Moravci. Od Moravce na sever směřuje silnice k Bobrové a od Pikárce k Bobrůvce do okresu Novoměstského. Z Kunštátského okresu od Sulkovce vede silnice na Ubušín a pak k Jimramovu: jiná od Rovečína k Víru.

Obce nemající silnice jsou spojeny vozovými cestami.

Poštovní a telegrafní úřady jsou v Bystřici, Dolní Rožince, Stražku a na Moravci; poštovní úřady ve Štěpánově a Zvoli; poštovny v Byšovci, Dalečíně, Hlubokém, Jablonově, Meziboří, Pikárci, Písečném, Radkovičkách, Rožné, Věchnově, Věžné. Soukromý telefon jest na Moravci.

---

4. Farní osady a školství.

Duchovní správa.

V okrese Bystřickém náležejí katolíci k diecesi brněnské, a to k arcikněžství Boskovskému a Jihlavskému. K arcikněžství Boskovskému přísluší fary v děkanství Bystřickém a Lomnickém, k arcikněžství Jihlavskému v děkanství Velkomeziříckém. Jen osada Nedvězíčko patří do Čech, do biskupství královéhradeckého, do farnosti v Bystrém.

K děkanství Bystřickému patří fary:

1. Bystřice, kamž ještě přifařeny jsou obce: Dvořiště, Bratrušín, Domanínek, Leseňovice, Domanín, Hrdá Ves, Písečné, Pivonice, Věchnov, Vítochov, Karasín, Ždánice.

2. Dalečín: Chudobín, Unčín, Janovice, Strachojov.

3. Lhota: Bohuňov, Janovičky, Lísky, Vojtěchov.

4. Rožná: Jablonov, Milasín, Bukov, Josefov, Rotkov, Stříteř, Věžná, Janovice Pernštýnské, Zlatkov.

5. Rozsochy: Blažejovice, Vojetín, Albrechtice, Kundratice, Rovné, Divišov.

6. Zvola: Rožinka Horní a Dolní, Blažkov, Rosičky Horní a Dolní, Branšov, Olešínky (z větší části, menší díl náleží do Horní Bobrové v okrese Velkomeziříckém).

Ubušín náleží do farnosti Jimramovské (okres Novoměstský), Vír do Rovečínské, Veselí, Hluboké, Ubušínek, Polom, Korouhvice, Chlum' do Sulkovecké téhož děkanství (okres Kunštátský).

K děkanství Lomnickému patří fara:

7. Štěpánov: Borovec, Kozlov, Olešnička, Švarec, Ujčov, Vrtěříž, Lískovec, Kasán, Korožná, Kobylnice.

Pernštýn, Čepí Dolní a Horní, Kovářov, Smrček, Byšovec náležejí k faře nedvědické, a Pavlovice Moravecké k faře do Olší téhož děkanství (okres Tišnovský).

K děkanství Velkomeziříckému přísluší fary:

8. Moravec: Pikárec, Radkov, (a Mirošov z okresu Novoměstského).

9. Stražek: Habří, Jemnice, Janovice Moravecké, Libochová Dolní, Krčma, Meziboří (z větší části; menší díl patří do Heřmanova v okrese Bítešském).

Z řeholí byli v Bystřici koncem 16. a začátkem 17. století Františkáni. Nyní jsou jen na Moravci sestry milosrdenství sv. Karla Bor., které v chorobinci „Louisiném domě" ošetřují staré osoby, vyučují ručním pracím a pečují o nemocné.

Patronem kostelů v Bystřici, Rožné, Rozsochách a Štěpánově je Vladimír hrabě Mitrovský z Mitrovic a Nemyšle; kostela ve Zvoli Maria Duré; kostela ve Stražku šlechtic Louis Skéne; kostela na Moravci náboženská matice střídavě s Gabrielem svob. pánem Gudenusem; kostelů v Dalečíně a Lhotě náboženská matice.

Evangelíci vyznání helvetského jsou rozšířeni hlavně na severovýchodě okresu. Tam mají svou samostatnou duchovní správu ve Veselí. Na jihozápadě mají v Blažkově evangelickou filiální obec.

Školy.

Nejstarší zpráva o škole v okrese jest z r. 1547 z Bystřice. V 17. století byly školy také ve Stražku a Zvoli; v ostatních osadách farních zřízeny školy v 18. stol. Nyní jsou školy tyto: Měšťanská chlapecká i dívčí, každá o třech třídách, v Bystřici, s níž spojena 4tř. (5) chlapecká a 4tř. (5) obecná dívčí. Obecné školy mají: Branšov (1tř.), Bukov (1), Byšovec (1), Dalečín (2) Domanín (2), Janovice (1), Janovice Moravecké (1), Koroužná (1), Lhota (2), Libochová Dolní (1), Lískovec (1), Meziboří (1), Moravec (3), Písečné (1), Pivonice (1), Polom (1), Rosičky Horní (2), Rotkov (1) Rovné (2), Rozsochy (3), Rožinka Dolní (2), Rožná (2), Stražek (3), Střítež (1), Štěpánov (4), Ubušín (2), Věchnov (2), Veselí (2), Věžná (1), Vír (1), Vítochov (2), Vojtěchov (1), Zlatkov (1), Zvola (3), Ždánice (1); expositní škola z Rovečína je ve Chlumě pro dobu od 15. listopadu do 30. dubna, expositura školní povolena Janovičkám s Bohuňovem. Všechny školy jsou veřejné; jen 1tř. evangelická v Blažkově jest soukromá.

V Bystřici jest pak ještě zimní hospodářská škola a pokračovací škola průmyslová pro učně, v Dalečíně zimní hospodářský kurs, v Rozsochách a ve Zvoli pokračovací běh hospodářský.

Všechny tyto školy příslušejí ke školnímu okresu a hejtmanství Novoměstskému. Každá škola má pamětní knihu a knihovnu učitelskou i žákovskou.

5. Úřady.

Z císařských úřadů jsou v Bystřici okresní soud a berní úřad. Rovněž tam jest notářství a správa kontrolního okresu finanční stráže; oddělení finanční stráže jest v Bystřici a Stražku, četnická stanoviště mají Bystřice, Dalečín, Rožinka Dolní, Stražek a Štěpánov.

Z veřejných a soukromých úřadů má silniční výbor sídlo své ve Štěpánově. V Bystřici jest střed okresní nemocenské pokladny. Velkostatky mají své úřady v Rožince Dolní a na Moravci.

6. Spolky.

Občanské záložny jsou v Bystřici a Štěpánově, kontribučenská záložna v Bystřici, spořitelní a záloženský spolek ve Lhotě, Rožné a Stražku

Okresní hospodářský spolek je v Bystřici, kde jest také spolek řemeslnický „Vratislav".

Čtenářské (pěvecké) spolky jsou v Bystřici, a to „Beseda" a „Vènava"; tamtéž pěvecký spolek Cyrillské jednoty. Čtenářský a divadelní spolek je ve Lhotě, vzdělávací a divadelní spolek „Tyl" ve Zvoli. Spolek veteránský, tělocvičná jednota „Sokol", spolek katolických tovaryšův a okrašlovací spolek jsou v Bystřici. Konsumní spolek je na Moravci. Hasičské spolky jsou v Blažkově, Bohuňově, Branšově, Bukově, Bystřici, Byšovci, Dalečíně, Divišově, Domaníně, Hlubokém, Karasíně, Lhotě, Moravci, Písečném, Polomi, Radkově, Rotkově, Rovném, Rozsochách, Rožince Horní, Rožné, Smrčku, Stražku, Stříteři, Štěpánově, Ubušíně, Ubušínku, Unčině, Věchnově, Veselí, Věžné, Víře, Vojtěchově, Zvoli — celkem 34.

Některé spolky mají knihovny; jsou i knihovny obecní a farní.

O zdravotnictví pečuje městský lékař v Bystřici a obvodní lékaři v Bystřici, na Moravci, v Rožince Dolní a Stražku. V Bystřici je také městský zvěrolékař a lékárna.

Chorobinec je na Moravci; zaopatřovací ústavy jsou v Bystřici (3) a ve Štěpánově; stravovny v Bystřici a ve Stražku.

7. Statistický přehled.

Bystřický okres (311·77 km^2) má místních obcí 70, 1 město: Bystřici; 2 městečka: Štěpánov a Stražek; katastrálních obcí je 83.

Domů bylo v okrese r. 1900 celkem 3399, obyvatelů přítomných 22.517: mužských 10.958, ženských 11.559, průměrně 72 lidí na 1 km^2; Čechů 22.465, Němců 34, jiné obcovací řeči 18; z nich katolíků 19.246.

Rozlohu největší mají obce: Bystřice 12·92 km^2, Vojtěchov 9·31, Stražek 9·09 a Zvola 9·08 km^2; nejmenší rozlohu mají: Kobylnice 0·42, Hrdá Ves 0·69, Josefov 0·72 a Borovec 0·74.

Domů nejvíce mají obce: Bystřice 331, Stražek 139; nejméně: Nedvězíčko 5 a Lísek 8.

Obyvatelů nejvíce měly: Bystřice 2777, Stražek 812, Zvola 637; nejméně: Lísek 32, Nedvězíčko 37 a Kasán 71.

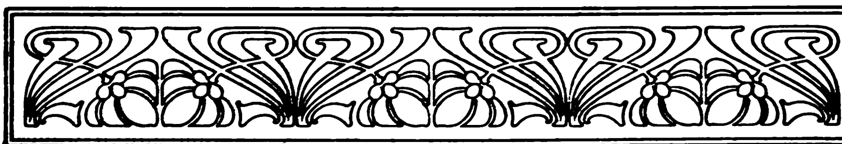
Národnosti české patří všecky osady; Čechů je 998·5‰, Němců 1·5‰ (od sčítání r. 1890 méně o 1·7%).

Náboženství jsou obce velikou většinou katolického; evangelíků helvetského vyznání jest 3191; evangelíci mají většinu v Hlubokém (ves zcela evangelická), Chlumu, Korouhvici, Nedvězíčku, Polomi, Strachojově, Ubušínku, Unčíně, Veselí. Židů je na celém okrese 79.

Dle pohlaví je více ženských než mužských (o 601).

Za dobu od r. 1890 do 1900 ubylo v Bystřickém okrese 655 obyv. čili 2·8%.

II. Jednotlivé obce.

Bystřice nad Pernštýnem,

někdy podle kraje Jihlavského také Bystřice u Jihlavy zvaná, je město ssz. Brna, má rozlohy 12·92 km², na silnici od Tišnova k Novému Městu a Žďáru, u státní dráhy Tišnov a Žďár spojující, na potoku Bystřičce, který se u Hrdé Vsi do Svratky vlévá, 554 m nad hladinou mořskou. Leží na svahu jih.-záp.; domy jsou těsně u sebe a seřazeny v ulice; k sv. se súžující náměstí má podobu obdélníkovou; stavení stojí průčelím do ulic. (Obr. 2.)

V Bystřici bylo r. 1643 osedlých 106; domů pustých r. 1634 bylo 11, ale r. 1654 již 44. Něco později (1674) bylo domův osedlých 102, nově osedlých 2, nových pustých 22, starých pustých 6.[1]) Do r. 1748 přibylo nově osedlých domů 99. Obyvatelů bylo r. 1772 celkem 1602, r. 1834 domů 310, obyv. 2447; r. 1900 domů 331, obyv. 2636; katolíkův, až na 21 evangelíkův a 34 židů, vesměs Čechův.

Bystřice jmenuje se již r. 1220 městečkem. Štěpán z Medlova daroval totiž klášteru Doubravnickému kostelní podací v městečku Bystřici se vším příslušenstvím, které předkové Štěpánovi a Štěpán sám dal téže faře v Bystřici, totiž jeden lán

---

[1]) R. 1671 byl udán v Bystřici počet komínů takto: na panském domě 3, v pustém pivovaře 1, v pusté sladovně 2, ve dvoře Bystřickém 1, v městě Bystřici s obecním pivovarem, pěti mlýny, olejovnou a stoupou bez pustých stavení 107 (Notizen-Blatt 1867, 91). Z domů pustých byly tu také dva domy židovské, v nichž bydlívalo 8 židů před mnoha lety vypuzených (Slavík: Morava 110).

Obr. 2. Město Bystřice nad P

u Bystřice, les u Ždánic a kapli v Pivonicích s polovicí role a křoviny. Dar potvrdil r. 1220 markrabí Jindřich Vladislav. Náležela tedy Bystřice ke zboží pánů z Pernštýna, a to ke hradu jejich Kameni (Lapis = Zubštýn); Vojtěch, jenž se 1214 píše po Kameni, jmenuje se r. 1247 Vojtěchem z Bystřice. R. 1348 prodal však Jimram z Kamene se svými syny Filipem, Vojtěchem, Atlušem a Unšem Ješkovi z Boskovic a jeho bratru Benešovi zboží své náležející ke Kameni, druhdy hradu: co měl ve vsi Štěpánově, mlýn v Olešničce, všecko zboží v městečku Bystřici, v Domaníně, Švarci, Rovečném, Polomu, Pičulínu, Zubří, Pohledci, ve vsi, která se Čtyry Studně jmenuje,[1]) v Rokytné, Medlově, Milečavě (?) a v Leseňovicích s Blažkovou Lhotou. Ale zároveň měl v Bystřici zboží také Tas z Tasova, neboť r. 1349 postoupil zboží své v Bystřici manželce své Kláře do její smrti. Avšak r. 1353 Vznata z Tasova a z Dalečína prohlásil, že Ješek z Boskovic, brněnský komorník, koupil od něho za 70 hřiven čtvrtý díl zboží Bystřického. Již však r. 1358 směnil Ješek z Boskovic toto své všecko zboží, totiž třetinu městečka Bystřice, všecko, co měl ve Štěpánově, Olešnici, Švarci, Vrtěříži, Pivonicích, Domaníně, Vojetíně, Pičulíně, Zubří, Pohledci, Leseňovicích, Medlově, Heralci, v Rovečném, les Kamenec a vše, co okolo Pyšolce měl, za ves Pivín a zboží Pivínské s markrabím Janem. Tehdy náležela tedy Bystřice k Pyšoleckému zboží. Potom r. 1384 dal markrabě Jošt Heraltovi z Kunštátu za jeho služby na čas jeho života hrad Pyšolec, městečko Bystřici a vsi: Albrechtice, Bratrušin, Vír, Švarec, Rožnou, Jabloňov, Pičulín, Bohuňov, Rovečné, Chudobín, Polom, Studnice, Rokytno, Heraltice, Lhotu, Pohledec, Zubří, Tresné, Koroužnou a Olešničku. Heralt z Kunštátu zemřel r. 1406 a zboží jeho pyšoleckého ujal se v neklidných těch dobách syn a dědic jeho Heralt (mrtev byl 1416), který však zastavil hrad Pyšolec s příslušenstvím Bludovi z Králic v 600 kopách gr. Dědic však Heraltův Boček z Kunštátu a Poděbrad vyplatil zboží to hned po smrti Heraltově. Těch 600 kop gr. byl však Heralt z Kunštátu dlužen Janu mladšimu z Bitova, který

---

[1]) „In villa, quae quatuor fontes appellatur“, věrojatně Studnice sev. od Pohledce; slovo v zapise „Pyczerim“ vykládam na Pičulin, „Poleczthe“ na Pohledec; v „Milečavě“ nemuni se asi Milasin? (D. z. B. I. 2.)

pro ten dluh r. 1417 Bočka z Kunštátu a Poděbrad poháněl, na něm panským nálezem těch 600 kop obdržel a v penězích těch téhož roku se zvedl na městečko Bystřici i všecko jiné zboží, které přísluší k hradu Pyšolci. Ale Vilém z Pernštýna mu to odepřel, pravě, že mu je to prvé dáno. Dostal totiž Vilém na to list od krále. A skutečně měl Vilém a syn jeho Štěpán již r. 1403 Bystřici. Syn druhý páně Vilémův Jan držel potom to zboží, i když r. 1432 postoupil a dal markrabě Albrecht všecku svou spravedlnost k Pyšolci, Zubštýnu, městečku Bystřici a všem ostatním vesnicím se vším příslušenstvím Janu z Lomnice. Proto poháněl r. 1437 Jan z Lomnice Jana z Pernštýna, syna páně Vilémova, z 3000 hř. Ale konečně (r. 1446) srovnali se oba tak, že Jan z Lomnice dal a postoupil své právo k Pyšolci, Zubštýnu, Bystřici atd. Janu z Pernštýna, jemuž potom zboží toto, posud vlastně markraběcí, udělil král Jiří z Kunštátu a Poděbrad v dědictví. U rodu pánů z Pernštýna zůstala pak Bystřice majíc nad sebou pány dobré a laskavé, až r. 1588 prodal Jan z Pernštýna i na místě Maximiliana bratra svého městu Brnu město Bystřici, ves Lhotu, Kundratice, Divišov, Rovné, Albrechtice, Míchov, (Mnichov), Janovice za Písečným, Vojtěchov, Rozsochy, Blažejovičky, Rotkov, Bohuňov, Domanín, Domanínek, Písečné, Karasín, Ždánice, Vítochov, Věchnov, Bratrušín, Dvořiště a Vojetín za 18.000 zl. Páni Brňané měli toto zboží ještě r. 1592; ale již toho roku prodáno bylo Václavu Plesovi Heřmanskému ze Sloupna na Stolanech, císařskému kraječi, radě, hejtmanu Menšího města pražského a purkrabímu Karlštýnskému, jehož dědicem byl r. 1603 Zikmund Jan Ples Heřmanský ze Sloupna, jenž v závěti své z r. 1605 poručil, aby se panství to prodalo. Po smrti jeho (již 1606) mocní poručníci statku Jan Jiří Humpolecký z Rybenska na Novém Dvoře, písař práva menšího zemského moravského, a Matyáš Jelitovský z Jelitova a na mlýně v Komíně prodali jej r. 1609 Janu Čejkovi z Olbramovic na Polici, nejvyššímu písaři zemskému, za 24.300 zl., jenž hned odprodal Rotkov a díl Vojetína za 1300 zl. mor. Janu Jiřímu Humpoleckému z Rybenska. Za povstání českého proti Ferdinandovi II. měl však vynikající účast Jan Čejka, jenž byl také direktorem vzbouřených stavů; proto pozbyl všeho zboží svého. R. 1622 bylo zboží

Bystřické ujato k ruce císařově, r. 1623 bylo odhadnuto na 31.815 tol. mor. a ponecháno v té částce Jiřímu hraběti z Náchoda, po němž (r. 1635) zdědil je jeho syn Ferdinand Leopold hrabě z Náchoda, jenž byl také pánem na Kunštátě, Lysicích, Drnovicích a Dalečíně. Poněvadž však na panství Kunštátském vázl dluh 84.000 zl., zapsaný klášteru sv. Josefa v Brně, bylo r. 1666 panství Kunštátské, Drnovské a z panství Bystřického 14 dědin, a to: Karasín, Ždánice, Vítochov, Písečné, Janovice, Janovičky, Bratrušín, Míchov, Bohuňov, Lhota, Vojtěchov, Rovné, Domanínek a Divišov vyceněno na 84.000 zl. a v těch penězích od plnomocníka kláštera sv. Josefa Ferdinanda knížete Dietrichštejna vloženo ve dsky klášteru sv. Josefa v Brně (22. února 1672). Již však 2. dubna 1678 prodal klášter — jak bylo závazkem při svolení panovníkově, aby to zboží bylo vloženo klášteru — panství Kunštátské i s dědinami Bystřickými za 115.000 zl. rýn. c. k nejv. hofmistrovi, tajnému radovi a rytíři zlatého rouna Janu Nep. hraběti z Lamberka, který však ještě téhož roku přenechal je synu svému Kašparu Bedřichovi, jenž zemřel r. 1686 a jehož dědicem byl syn jeho Karel Benedikt hrabě z Lamberka.

Roku 1666 zůstala u vlastního panství Bystřického jen Bystřice, Rozsochy, Blažejovice, Domanín, Albrechtice, Věchnov a Kundratice. Avšak Ferdinand Leopold hrabě z Náchoda prodal i toto všecko. Již r. 1665 byl v Bystřici odhad panství k ruce paní Anny Marie Roháčkové — jak jí říkali — z Adlerskronu, která r. 1666 s manželem svým Janem Karlem Rahazayem z Adlerskronu je převzala. Paní Roháčková, rozená Staudová z Hammersdorfa, měla již po prvním manželu Zdenkovi Vlkovském z Oubertovic panství Křižanovské a Rožinecké; po smrti Jana Karla Rahazaye provdala se opět za Františka Karla svob. pána z Kastelle (již 1671), ale opět ovdověvši (r. 1674) vstoupila v manželství s Kristianem svob. pánem z Rogendorfa na Rájci, jemuž také poslední vůlí ze dne 21. srpna 1679 odkázala panství své Bystřické a Rožinecké. Kristian svob. pán z Rogendorfa prodal však oboje toto panství 6. května 1698 Karlu Benediktovi hraběti z Lamberka, čímž zase bylo spojeno s oněmi 14 Bystřickými dědinami, které byly od něho r. 1666 odděleny.

Karel Benedikt hr. z Lamberka odkázal v závěti r. 1721 statky své nejstaršímu synu Janovi, který je zase postoupil r. 1730 v ceně 460.000 zl. rýn. mladšímu bratru Leopoldovi, jenž však již 14. dubna 1731 prodal panství Bystřické a Rožinecké za 153.000 zl. rýn. nejvyššímu komorníku vévodství opavského Arnoštu Matyášovi svob. pánu Miťrovskému z Nemyšle, v jehož rodě na hraběcí (od druhé polovice 18. století) povýšeném panství dosud jest. Nynějším majetníkem jest Vladimír hrabě Mitrovský z Mitrovic a Nemyšle.[1])

Bystřice měla nad sebou pány dobré i zlé; těšila se jejich ochraně a přízni, ale také zakusila útiskův a zkracování. Již r. 1403 Vilém z Pernštýna a syn jeho Štěpán propustili měšťanům v Bystřici právo odúmrtní a dali jim svobodu volné pořízení činiti o statcích svých. Toto obdarování rozšířil r. 1437 Jan z Pernštýna uděliv všem lidem i podruhům, kdyby na něho od nich odúmrt spadla, svobodu své zboží movité i nemovité odkazovati. R. 1476 za to, že Bystřičtí postoupili Vilémovi z Pernštýna list na 9 kop gr. platu ročního na kazatele ranného, dal netoliko jim, nýbrž i veskám Bratrušínu a Dvořišti, které k Bystřici příslušely, právo odúmrtní; obdarování toto potvrdil pak r. 1483 bratr Vilémův Vratislav. Oba bratři dali potom r. 1459 Bystřickým svůj dvůr u města ležící za roční plat 137 grošů k dědičnému užívání. R. 1500 Vilém z Pernštýna osvobodil Bystřici a vesnice svého panství Pernštýnského od povinnosti čepovati panské víno a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských. Tak jevil se Vilém z Pernštýna, známý výtečný státník český, laskavým pánem k Bystřici; rovněž jsa výborným hospodářem dal zhotoviti koncem 15. věku urbář panství Pernštýnského a Louckého, z něhož patrno, že tehdy odváděl se vrchnosti v Bystřici plat povozný, hnojný, z chlebnic, z pekařů, hrnčířů, ze šlajferny; mlýnů bylo 6, krámů kramářských 58. Syn páně Vilémův Jan z Pernštýna učinil r. 1541 Bystřickým tu milost, aby jako až dosavad nebyli již povinni dávati na zámek

[1]) D. z. B. I. 2; III. 461. XII. 325, 430. — Knihy půhonné II. 529, 576, 540; III. 2, 147. — Středovský Apogr. VI. 163. — Archiv Český I. 125, 128, 282; XIV. 515; XVI. 91; Sbírka Bočkova v mor. archivě zem. č. 7343, 7348, 7385, 7547, 7551, 7553, 7555, 7556. — Volný: Die Markgr. Mähr. VI. 101, 72; Kirchl. Topogr. Brn. II. 289, 362; Čas. Matice Mor. 1878, 122; d'Elvert Schriften der hist.-stat Sektion XVI. 237; Vlastivěda Mor.: Okres Kunštátský 33.

Pernštýn oves leský, nýbrž aby platili za každou měřici po 5 gr. míš. Nejvíce však obdarování vymohli si Bystřičtí za Vratislava z Pernštýna, jemuž r. 1564 půjčili 12.000 zl. Vratislav jim za to r. 1566 pustil důchody vlastní, stálé i běžné, kteréž mu z Bystřice a z dědin: Lhoty, Vojtěchova, Divišova, Rovného, Kundratic, Albrechtic, Bohuňova, Rozsoch, Blažejovic, Rotkova, Míchova, Janovic, Domanína, Domanínka, Písečného, Karasína, Vítochova, Ždánic, Bratrušína a Vojetína vycházely, aby je sami až do zaplacení 12.000 zl. a úroků spravedlivých vybírati mohli; zároveň ujišťoval, že nebudou po zaplacení dluhu už dávati pobečovní, a nad to, že vrchnost ani při Bystřici, ani v dědinách jmenovaných ani při zámku Pernštýně pivovaru nebo sladovny neudělá a nezakoupí a že všecky ty vesnice nesmějí odjinud piva bráti než z Bystřických pivovarův a sladovní; kdo by odjinud pivo bral, povinen byl dáti pokuty k obci Bystřické jednu kopu gr., taktéž slad mohli Bystřičtí do kteréhokoli mlýna voziti a mleti a vrchnost že nesmí při Bystřici žádného mlýna skupovati ani stavěti; k tomu pak Vratislav les Ochoz mezi Zlatkovem a Rotkovem, jejž drželi toliko do vůle páně, pustil jim i s lukami v něm dědičně k užívání, vyhrazoval si toliko myslivost v něm a roční plat 3 kopy gr. R. 1579 pak Vratislav potvrdil jim privileje a nadání a k tomu udělil jim zvláštní milosti: předně aby sousedé, kteří výsadní domy drží, co do šenku vinného a vaření piv rovnost a pořádek zachovali; od gruntů svých mohli jedni druhým podle potřeby odprodávati, ale s vědomím úředníka Pernštýnského; les Končiny, na kterýž žádného obdarování ukázati nemohli, než toliko samé toho lesu požívání, zůstavil jim dědičně; tolikéž šest rybníčkův a potok, louky obecní a špitálské, les špitálský při Auersperku, chrastiny a pastviska zanechával jim v bezpečném dědičném držení a zaručoval jim tok vody, aby Bystřičtí na mlýnech a valše netrpěli soužení; co se pak robot z Bystřice dotýče, místo přivezení z jedné každé čtvrti rolí po jedné kládě ku mlýnu Pernštýnskému (robotu kladní), jak od starodávna povinni byli, smluvil se již s nimi Vratislav z Pernštýna o stálý plat do důchodů panských. A poněvadž na předešlé roboty osvobození mají, zanechával je při tom osvobození a osvobozoval je navždy od všelikých robot, které by se na ně vymýšleti mohly; taktéž měl úřad Bystřický říditi sirotčí věci, však počet ze sirotčích peněz měl ročně učiniti buď pánu nebo

úředníku jeho Pernštýnskému; rovněž dával Bystřickým dovolení, aby žádnému knězi kupu domův a provozování živnosti ani v městě ani na předměstích nedopouštěli. Než pozůstavoval pán toho sobě na vůli svobodné, chtěl-li by některému stavu rytířského anebo jinému dobrému člověku a služebníkům svým mezi nimi kupu domu a obydlí přáti. Ještě pak Bystřickým propouštěl, aby k užitku obecnímu mohli sůl skupovati a zase prodávati a vesnice k dílu Bystřickému připojené a okolo Bystřice v míli ležící aby kromě jarmarku svobodného nesměly než z Bystřice sůl kupovati. Za toto nadání a od robot osvobození uvolili se Bystřičtí vedle platů jiných povinných pánu na zámek Pernštýn dávati a spravovati platu ročního 10 zl. A Vratislav z Pernštýna zase se jim zakazoval objednati, aby císař všecky jejich výsady potvrdil a Bystřici za město vysadil, pečeti jejich jim polepšil a jim propůjčil, aby červeného vosku užívali. Připověď svou vyplnil Vratislav z Pernštýna a Bystřice byla za město povýšena Rudolfem II. r. 1580.

Ale hůře vedlo se Bystřici, když páni z Pernštýna přestali býti vrchností jejich. Již Václav Ples Heřmanský ze Sloupna žádal od nich, aby po 4 sázích dříví udělali a zpeněžili. Bystřičtí nechtěli a raději 20 zl. nabízeli. Rovněž žádal od nich Václav Ples, aby na hotově měli leský oves a Bystřičtí nadarmo utíkali se r. 1596 k manželce pánově Voršile z Lobkovic o přímluvu. Také zase platívali posudní, pobečovní, povědrní z piva a vína. Marně se také dovolávali r. 1602 toho, že se jim veliká překážka v živnostech činí tím, že se na domě panském pivo vaří a z pořádku v tom vystupuje. Václav Ples odpověděl, že má v městě tři domy a že na každý z nich ve 3 nedělích podle pořádku musí várka přijíti. Při tom jim vytýkal, že ani v městě ani ve vsech žádného piva nemívali, a mívali-li, že bylo tak nehodné, že ho žádný téměř píti nechtěl; vína také že žádného v městě ode dvou let nemají.

Teprve r. 1607 poručníci statku Bystřického po Zikmundu Janu Plesovi o ovsu leském dali vyjádření, že nejsou měšťané povinni platiti vrchnosti za míru víc než 5 gr. míš. Než strastné doby nastaly teprve plnou měrou Bystřickým „lidem bídným, nuznícím, nanejvýš sníženým a schuzeným“ za těžkostí války třicetileté a po ní. Že nemohli platiti vrchnosti r. 1626 zašlé kontribuce a platy, byli dáni do vězení a nepomáhala ani slova

ani spisy prosebné; musili platiti platy peněžité, odváděti dávky obilné, musili snášeti nátisk od vojáků. Zejména Ferdinand Leopold hrabě z Náchoda, jak si stěžovali, „proti privilegiím jejich nekřesťansky dokročoval"; tak že si Bystřičtí stěžovali u zemského hejtmana a u královského tribunalu r. 1651, že v panském domě v Bystřici víno a pivo mimo pořádek se šenkuje, že židům a sedlákům jejich piv píti se zapovídá, že jim zvýšeno bylo pobečovné o 4 gr. ze sudu, že sůl panská ve vesnicích k dílu Bystřickému přináležejících se prodává, a žádali také, aby pole druhdy od p. Plesa k domu jeho obrácena zase jim navrácena byla a aby na peněžitém platu přestáno bylo, jakož i aby mohli sirotčí věci a peníze říditi. Královský úřad hejtmanský psal hraběti, aby úřad a obec města Bystřice při jejich svobodách jim udělených a potvrzených zanechal, ale od hraběte nedalo se tomu za dosti; Bystřičtí nemalé stížnosti činiti nepřestávali a opatření a zastavení „kvaltů" sníženě vyhledávali. Hrabě vymáhal (r. 1662) na nich nespravedlivé platy (z kotlů kořalečných vybíral po 7 zl.), vzal jejich některá mladá pacholata a dítky k sobě na Lysice a pokračoval s nimi čím dále tím hůře a nesnesitelně. R. 1664 poručil pěti sousedům soukeníkům z Bystřice, aby se na Lysice dostavili, a tam je dal do pout a do šatlavy; odtud několikrát byli vedeni, dva a dva spolu jsouce ukováni, na Kunštát a zase na Lysice, kam také poručil manželky jejich, dítky a statek dovézti; ale manželky se poschovávaly. A zase jiné tři sousedy, manželku jednoho soukeníka a druhého dvě děti dragouni hraběcí chytili a odvezli a ještě prý 12 sousedů hrabě na Lysice vyzdvihnouti chtěl. Bystřičtí zase si stěžovali, ale ačkoli trojí komise o to mezi nimi a hrabětem se konala, přece za hraběte Ferdinanda Leopolda z Náchoda nebyla stížnost jejich právně rozeznána. Přece však hrabě Ferdinand Leopold, ale když již ani vrchností Bystřickou nebyl, potvrdil r. 1667 městu všecky privileje a doložil, že žádných nápojů odjinud nebude ani do města ani do předměstí dovážeti a tam prodávati, že nezvýší úroku ani z kotle kořalečního, ani ze šenku piva, vína a kořalky ani z obchodu solního a z jiných potravin, ani z obchodu a nařídil, aby se odváděl plat z městské valchy od soukenníků k obecnímu dobrému, a že se nesmí od vrchnosti ani koupiti, ani vystavěti nově žádný mlýn v městě nebo na předměstích, který by Bystřickým mohl škoditi. Teprve r. 1671,

když vrchností jejich byla paní Anna Marie, prve Roháčková, nyní pak Kastellová, stalo se porovnání o jisté při úřadě hejtmanském právně zalomené rozepře a žaloby. Podle něho městští sirotci měli se v domě radním před vrchností, před purkmistrem a radou Bystřickou každého roku po vánocích stavěti a tu při městě k službám projednávati a k řemeslům oddávati; ale nesměli se bez vůle vrchnosti propouštěti; jak však sirotků městských měšťané užívati budou, tak mohla jich také vrchost Bystřická užívati; k sirotkům však podruhů neb jiných „mizerných lidí“ že vrchnosti tak dobře jako městu právo přísluší a vrchnost jich k potřebě své při dvořích užívati moc míti má; řízení sirotčího jmění a peněz pozůstavovalo se při úřadě Bystřickém, ale počet měl jim býti pak činěn před vrchností. Každý měšťan, který by chtěl kořalku páliti, že se musí nejdřív při vrchnosti ohlásiti a z každého kotle vinopalního ročně 2 zl. mor. do důchodů zaplatiti. Rovněž vrchnost upustila od stálého šenkování piva a časem i vína v panském domě v Bystřici. Ale když na ten dům pořádka přijde, může se tam deset beček po 4 vědrách jako u jiného měšťana (i víno) šenkovati; o freiunku a jarmacích má pak rovného práva jako jiní měšťané požívati. Konečně se vrchnost uvolila, ze dvou čtvrti rolí, jichž se ujala, pokud by grunt ten hospodáře neměl, tolik pronájmu platiti, kolik by jiný pronájemník dáti chtěl.

Dokud byla živa vrchnost Bystřických paní Anna Maria, zastávala se poddaných a nechtěla trpěti zvůle svého správce, jenž poddaným zbytečně na cti utrhal a je kyjem bil. Ale když r. 1679 zemřela, dědic její Kristian z Rogendorfa jal se Bystřickým překážeti v obchodu solném, což posud žádná vrchnost nečinila; určovaly se jim větší platy, než byly od země vyměřeny; úředník panský začínal nový neobvyklý způsob, aby snoubenci nemající práva várečného při svatbě pili pivo z panského pivovaru; vymáhal za jez na Říčce 3 zl. do panských důchodů; rušilo se právo jejich odúmrtní a překážky se jim činily v řízení sirotků. Konečně bylo porovnání mezi nimi a vrchností z r. 1671 změněno, rozšířeno a vysvětleno r. 1697, když druhé narovnání z r. 1689 v platnosti zůstati nemohlo. O sirotcích a pálení kořalky ujednáno jako r. 1671. Co se týče šenkování piva a vína, vyhradila si vrchnost šenk po celý rok na svém svobodném koupeném „Slovatiusovém“ domě a upustila

od něho v domě panském a v horní hospodě; kdykoli by však na panský dům pivná pořídka přišla, mělo město tak dlouho se svým pivem státi, dokud vrchnost 10 beček piva v Slovatiusovém domě nevyšenkuje. Z rolí Slovatiusových bude vrchnost sama, dokud ten lán míti bude, daně zapravovati. Obec Bystřická není povinna více než 15 centnýřů sýra, centnýř po 5 zl., ročně od vrchnosti kupovati. Nákladníci pivo vařiti chtějící nemusejí se u vrchnosti ohlašovati. Staré dluhy, které paní Anna Maria za obec hojně byla zaplatila, daruje vrchnost Bystřickým. Poslům pro vrchnost má se platiti z důchodu panského přes 1 míli do pěti mil po 3 kr. od míle a přes 5 mil od každé míle po 6 kr. Lesy Končiny a Ochoz užíváním přináležejí městu, ale hon v nich vrchnosti. Bez povolení vrchnosti, za něž se platiti bude úředníku po 15 kr., nesmí nikdo v stav manželský vstupovati. Kontribuce a jiné císařské povinnosti bude purkmistr a rada rozvrhovati, vybírati a odváděti.

Ale později povstaly různice a roztržitosti v samém městě. Urovnány byly r. 1737. Tehdy byly várky střídavě popuštěny nejen dosavadním „vejkladníkům“, nýbrž také staroměstským a uličanským sousedům; kontrola u sypání zrna k várce svěřena dvěma osobám z obce a dvěma z úřadu; daně a ostatní povinnosti měly se spravedlivě rozvrhovati, obecní pole měla se rovně rozděliti a pod obecní plat k užívání dáti; dluhy obecní měly se vyupomínati, služebníci obecní s vědomím obce měli se přijímati a sesazovati, a co se celé obce týče, mělo se celé obci v známost uváděti.

Privileje Bystřickým potvrdil a nové přidal r. 1735 Karel VI. a r. 1752 Maria Teresia.[1]

Na celém panství Bystřickém bylo r. 1656 měřeno poddanských rolí 8739 měr; velikost obcí byla $45^{17}/_{64}$ lánu; r. 1667 bylo osedlých domů 115, lhotních 64, pustých 65; r. 1674 bylo domů osedlých 179, nově osedlé 2, nových pustých 54, starých pustých 7. R. 1834 bylo u panství Bystřického panských polí 1266 jiter 14□°, luk a zahrad 275 j. $872^2/_6$□°, pastvin 146 j.

[1]) Sbírka Bočkova č. 7040, 7042, 7045, 7046, 7047, 7050, 7053, 7063, 7107, 7121, 7233, 7355, 7364, 7375, 7384, 7445, 7522, 7523, 7536, 7539, 7553, 7560, 7575, 7583, 7586, 7591, 7593, 7630, 7635, 10132; Arch. Č. XVI. 91, 195, 225, 266, 554; XVII. 224; XX. 456.

$720{}^5/_6\square^0$ a lesů 3274 j. $1246\square^0$; a poddanských polí bylo 6989 j. $926{}^1/_6\square^0$, luk a zahrad 1181 j. $1302\square^0$, pastvin 390 j. $1559{}^3/_6\square^0$, lesů 77 j. $627{}^5/_6\square^0$.

Do panského důchodu platila Bystřice r. 1750 ročního platu o sv. Jiří 45 zl. 15 kr. a o sv. Václavě 52 zl. 14 kr.; z masných krámů 14 zl.

V Bystřici jmenuje se již r. 1220 kostelní podací; již tehdy byl tam kostel a fara, k níž náležel jeden lán u Bystřice a les u Ždánic. Podací darováno bylo tehdy klášteru Doubravnickému. R. 1287 darovala Zdeslava, dcera Štěpána z Pernštýna, faráři bystřickému všecky požitky z dědiny Ždánic, dokud bude živ. Kostelní nadání rozmnožil r. 1297 Jimram z Kamene veškerým desátkem z rolí u Bystřice a ze vsí Ždánic, Vítochova a Písečného. První jménem známý farář jest r. 1242 Jan. Ve 14. st. (r. 1350) byl tu farářem Martin, (r. 1379) Václav, jenž byl také proboštem v Doubravníku a (r. 1395) zase Václav, zároveň tišnovský děkan. V letech 1431 a 1434 jmenuje se farářem Jakub. — Začátkem 15. stol. (1415) vzal Vilém z Pernštýna 90 kop gr. peněz kostelních od rychtáře, konšelův a obce Bystřické a za to zapsal 9 kop platu ročního na Písečném, Vítochově a Strachojově, aby mše sv. ranní ke cti a chvále P. Bohu a P. Marii sloužena byla. Avšak r. 1476 postoupili Bystřičtí zápis tento na 9 kop platu ročního vnuku Vilémovu slavnému Vilému z Pernštýna a slibovali sami ten plat napraviti a způsobiti náklady svými, aby mše ranní sloužena byla. Ale již r. 1495 svolili Vilém a Vratislav bratři z Pernštýna, aby Bystřičtí peníze pro tuto příčinu na kaplana určené ve 3 letech složiti mohli, za něž by něco koupeno a k špitálu na chudé obráceno bylo. Tehdy také svolili oba bratři, aby se směly stavěti na dvoře farářském v městečku domky, ale louky a role k tomu dvoru příslušející aby zůstaly faráři; za dvůr farářský oddali domek koupený, na kterémž někdy panoše Jan Děvečka seděl. Že přestala ranní mše ke cti a chvále P. Bohu a P. Marii, že přestal kaplan, který ji sloužil, znamená vítězství pod obojích v Bystřici.

Zatím jmenují se v Bystřici faráři: r. 1464 Jan, 1486 i 1487 Švec, jenž se uvádí také r. 1493 a 1502, r. 1488 a 1494 Goliáš, r. 1490 Tomáš jakož i r. 1497, r. 1496 Petr, 1497 Václav, 1498 Matěj (nikoli Matouš), r. 1500 a 1508 Jan, 1502 Jiří, 1505 Šimon, 1506 Mikuláš.

Že Bystřice v 16. stol. byla nekatolická, a to pod obojí, toho dokladem jest, že vyslanci odtud prosili r. 1514 na Pardubicích Viléma z Pernštýna, aby jim nikdo nepřekážel ve svobodném vykonávání náboženství jejich pod obojí a aby jim nikdo nesměl katolického faráře vnucovati. Vilém jim v tom povolil; slíbil, že bez jejich vůle žádného katolického kněze do Bystřice nedá a jen sobě a svým nástupcům vymiňoval, že, kdyby tam kněze katolického míti chtěli, vystaví pán města katolíkům kostel nebo klášter v městečku nebo vně na předměstí.

Tak octl se kostel i fara v držení pod obojích. Jejich duchovní správcové byli: r. 1528 Martin, před tím v Sezemicích, r. 1540 Václav, r. 1544 jednali o kněze Jana, r. 1560 jednali o kněze z Trnávky, r. 1562 chtěl u nich míti kázání na zkoušku Václav Písecký, farář úsovský, r. 1564 byl tam kněz Filip, r. 1565 zemřel v Bystřici kněz Pavel, farář, a jeli pak do Jevíčka pro kněze Bartoloměje, r. 1567 Jiřík Vartský z Risberka, až dosud v Německé Bělé, r. 1569 kněz Filip, jenž r. 1571 odešel do Nosislavě, ale vrátil se zase 1573; opět r. 1575 kněz Filip Pražský, jenž po roce odešel do Kostelce do Čech, vrátil se však zase 1577 a zůstal až do r. 1580, když mezitím 1576 byl správcem duchovním v Bystřici Martin Sperocius, jenž přišel z Radostína. R. 1580 z Plumlova dostal se do Bystřice Vavřinec Dukát Uničovský, jemuž však 1581 „dáno jest odpuštění a obec jeho na krátce míti nechtěla“.

Avšak r. 1580 dožádal Vratislav z Pernštýna biskupa olomuckého, aby na jeho fary kněží potvrzoval a poručil úředníku svému pernštýnskému, kdyžbykoli která fara na panství Pernštýnském prázdná byla, aby o podání řádných a hodných kněží na ty fary k biskupu olomuckému hleděno bylo. Bystřičtí hned, jak to uslyšeli, poslali vyslance své do Prahy k panu Vratislavovi prosíce, aby je při obdarování chránil, a aby k jinému náboženství nebyli nuceni a potahováni. Pan Vratislav setrval na svém rozhodnutí, aby biskup olomucký kněží na faru podával, při tom však osvědčoval, „že nic v tom jiného než dobrého řádu neobmýšlí a obdarování svých předků neruší ani také žádného k jinému náboženství mimo vůli jeho nenutká, nýbrž poddané své při starobylém způsobu přijímání svátostí velebných pod obojí způsobou, kteréhož od katolických pořádně ordinovaných kněží užiti

mohou, zanechává". Potom Bystřičtí jednali s knězem Viktorinem Agrikolou, aby u nich byl, a žádali biskupa za jeho potvrzení a dosazení. Než nedošlo k tomu a fara zůstala prázdnou; chtěli sice za faráře míti kněze Jana Pražského, který se spravoval konfesí augšpurskou. Ale nestalo se tak, až teprve koncem r. 1581 farářem se stal Severin Sablovský, s kterým však Bystřičtí se nesrovnali. Odešel r. 1583 a na místo jeho byl podán biskupem Jan Fiker, kterého však Bystřičtí přijmouti nechtěli, nepustili ho do kostela, nic mu k bohoslužbám nevydali, nýbrž sobě zjednali jiného „nepořádného", jehož dosadili na faru. Jan z Pernštýna přísně to káral a poroučel, aby kněze od biskupa podaného přijali, jej na faru dosadili a nynějšího „nepořádného" bez meškání odtud vybyli. Bystřičtí na to poručení vybyli sice svého kazatele, ale nového faráře Matěje Sekerku biskupem podaného, kteréhož úředník Pernštýnský mocně na faru uvedl, nepřijali zase: zamkli kostel a nechtěli ho do něho nijak pustiti, až posléze zůstav jen dva nebo tři dni na faře sám dobrovolně odešel. Proto biskup Stanislav hrozil jim přísnými tresty, nepodají-li sami na faru brzy nějakého katolického kněze. Ale Bystřičtí utekli se k zemskému hejtmanu Hynku Brtnickému z Valdštýna stěžujíce si, že se jim chce ubližovati v náboženství jejich od starodávna pod obojí způsobou, a hledali zastání také u jiných pánův. A když věc ta byla na delším prodlení, raději bez kněze byli, nežli by kněze katolického přijali. Konečně r. 1587 dostal se do Bystřice z Olešnice Jiřík Borovský, jinak Střelecký, „kněz evangelický, jinak pod obojí", a byl tam skoro pět let. Když však r. 1592 stal se pánem Bystřice Václav Ples, vypověděl mu faru, tak že na Zelený čtvrtek musil se vystěhovati z fary do podružství.

Za Václava Plesa nastala skutečná reformace katolická; tehdy také aspoň na čas učiněn byl konec jednotě bratrské v Bystřici. Bratří, po nichž posud jméno má ulice „bratrská", kde měli svůj sbor, připomínají se v polovici XVI. stol. R. 1559 uvádí se, že kšaftoval Matěj rodem z Tovačova, kněz a správce sboru Kristového v Bystřici. R. 1580 poručila bratřím sborním k záduší Dorota Cyprianka gruntek svůj při sboře ležící a oddala jim jej, aby se v něm chudí opatrovali. R. 1581 poroučel na opravu sboru Martin Špalek dvě kopy, a r. 1584 koupili bratří sboru od Ondřeje Janáka kus zahrady „na Skřipci". Ale bratří

v Bystřici nikdy k významu se nevzmohli a většina evangelická byla jim přímo nepřátelská. Když bratří sobě při sboru začali školu vlastní, Bystřičtí vznášejíce před r. 1579 na Vratislava z Pernštýna žádosti své, předložili jemu také artykul o školu a stěžovali si, že bratří jinou školu si zřídili a tak že škola u nich již jest opovržena, že školní mistrové nemohou se živiti, a pobudouce půl léta nebo rok, jinam se uchylují; proto prosili, aby pán to zastavil. Ani tehdy, když po Severinu Sablovském Bystřičtí bez faráře zůstali, nesblížili se s bratřími: „do sboru přece žádný téměř nepáchl". R. 1582 byl správcem sboru Sperát a s ním byl Jiřík Opatovský. Když však panství připadlo horlivému katolíku Václavu Plesovi, přestala také obec bratrská, tak jako byl vypověděn evangelický správce duchovní. R. 1594 prodán byl „grunt nebo dům sborní neb pikhardský" se vším k němu příslušenstvím, s rolím, lukami, zahradami od purkmistra a starších pekaři Brychtovi. Ale Brychta nedržel ho dlouho, neboť již 1595 byly mu peníze vráceny a dům sborní oddán byl bratřím zákona sv. Františka, kteří tam usedli zásluhou manželky Václava Plesa Heřmanského ze Sloupna. Ale bylo jim snášeti příkoří dost. „Někteří zlostní a všeteční lidé útok a kvalt učinili na školu" bratrskou, ve které Františkáni zůstávali, „dvéře rozštípali a některého z řehole, kdyby byl vyšel, z ručnice zamordovati chtěli." Františkáni zůstali však přece; ale za majitele panství Jana Čejky bylo jim opustiti dům sborní, k němuž se opět vrátili bratří. Již r. 1614 jmenuje se správcem sboru bystřického kněz bratr Jan Chodníček, jenž se ještě r. 1620 připomíná; jemu Jan Čejka prodal jednu čtvrt roli orné s lukami osvobodiv ji ode všech poplatků, dokud by při záduší zůstávala. Po bitvě bělohorské musili se bratří vystěhovati nadobro a na místě jich zase usadili se Františkáni, kteří aspoň na nějaký čas tam pobyli. Ještě v účtech obecních za léta 1634—1635 stojí: expensi do školy na řeholu 7 zl. 12 kr. Ale již r. 1640 čítá se prostě expense na školu 15 zl. — R. 1654 uvádí se jako pustá „chalupa, slove dům bratrský proti chalupě židovské", rolí užívala vrchnost. Poslední zprávy o gruntech bratrských jsou ze začátku 18. stol. R. 1705 koupil Václav Rosický od magistrátu grunt bratrský za 40 kop mor., kterýž pak r. 1709 koupil za 66 zl. od Kašpara Rotkovského, manžela vdovy Rosické, František Rosický. A r. 1706 koupil od magistrátu za 20 kop mor. Bohumír Hospes

poloviční místo z toho gruntu bratrského nebožtíkovi Kloboučníkovi připsaného, aby sobě domek vystavěti mohl.

Ani evangelíkům bystřickým nepomohlo na dlouho brániti se proti reformaci katolické. Václav Ples počínal si bezohledně. Mocně dosadil Bystřickým na faru kněze katolického Vratislava Longina, jenž však brzy byl zase odtud vyzdvižen a na jeho místo poslán 1594 Ondřej Magossius, zároveň duchovní správce v Rožné, který však již téhož roku zemřel. Nástupcem jeho byl biskupský alumnus Jan Běnčík, jenž byl v Bystřici po 10 let, a po něm se teprve 1606 připomíná jako katolický farář Jakub Nikolaides, jenž roku příštího odešel do Žďáru. Do Václava Plesa stěžovali sobě Bystřičtí, že některé měšťany dary a lahodnými slovy, jiné vězením, bitím a všelijakým příkořím a mocí k náboženství pod jednou nutil a přivozoval; rovněž i nemálo osob z vesnic dal vsaditi v Bystřici do vězení za příčinou náboženství evangelického, kteří žalovali to hejtmanu zemskému Bedřichu z Žerotína prosíce o připsání k p. Plesovi, aby mohli z toho vězení vyjíti a při náboženství evangelickém zůstaveni býti. Na psaní p. z Žerotína byli potom poddaní z vězení propuštěni. Když však koupil panství Jan Čejka z Olbramovic, horlivý evangelík, neustávali naň evangelíci Bystřičtí nabíhati, aby jim kostel sv. Vavřince vydán byl. Pán však tak učiniti nesměl, neboť podací kostelní bylo biskupa olomuckého kardinála Dietrichštejna, jemuž bylo přenecháno od opatrovníků statku Bystřického po Zikmundu Janu Plesovi. Farářem v Bystřici r. 1609 až 1611 byl Valentin Sulla (Šulla?) Ale Bystřičtí jemu kostel zavřeli a neodemkli ho ani ustanovenému faráři Václavovi Heryjanovi r. 1610 a r. 1613. Když však Jan Čejka koupil 1613 od kardinála za 200 zl. mor. také kostelní podací v Bystřici, Rozsochách, Dětochově a Lhotě, ačkoli vymíněno bylo, že toliko kněží katoličtí ke kostelům těm a farám dosazováni býti smějí, chtěli r. 1614 evangelíci Bystřičtí hned kostel odemknouti a pro sebe použiti. Jan Čejka však k tomu nesvolil, nemaje toho práva, nýbrž postavil na svůj náklad na novém hřbitově nový kostel sv. Trojice a při něm novou faru pro kněží evangelické, z nichž znám jest Michal Leporinus a asi 1620 Pavel Sekera, jenž pak byl farářem v Újezdě.

Katolíkům zůstala však již fara u sv. Vavřince i s kostelem. R. 1617 byl na ni úmrtím uprázdněnou investován Jiří Skala;

r. 1620—1623 kněz Václav byl farářem. Když odešel, nebylo na celém statku žádného kněze; evangeličtí a bratrští duchovní musili již dříve odejíti. Jen kratičko (1623) byl v Bystřici kněz Jiřík Strážnický; pak toho a následujícího roku pětkrát posílali na Blansko pro kněze Jiříka Karla (Karolusa; týž jako Jiřík Strážnický?) a jednali s ním, chtěl-li by dokonale v Bystřici farářem býti. R. 1627 odešel od nich zase farář, aniž věděli kam. Ale hlásil se k nim farář na Lomnici z řehole dominikánské P. Basilius, na němž s dovolením vrchnosti přestati chtěli. Snad dostal se tam, neboť r. 1627 byli již knězem opatřeni. R. 1628 bylo jim úředníkem bystřickým nařizováno, aby všichni ke svátkům velikonočním se zpovídali a svátost večeře Páně přijímali pod pokutou 5 zl. R. 1634 zemřel v Bystřici farář Jan Pistorius a po něm stal se farářem Vavřinec Augustin Viktorin Uničovský, jenž byl zároveň administratorem jimramovským. Filiálními kostely k Bystřici byly kostel v Rozsochách, Vítochově, Lhotě, Rožné s Bukovem. Od té doby jest již nepřetržitá řada farářů katolických, z nichž nejdéle tu působili: Jiří Bernard Vlásek 1665—1685, za něhož Rožná dostala již svého administratora; Jakub Ignát Kvapil 1685—1703; Benedikt Pražák 1707—1732; František Ignát Dinter 1733—1755, za něhož Vojetín, Rotkov a Zlatkov přifařeny do Rožné r. 1752; Dominik Pomesian 1755—1778, za něhož Rozsochy dostaly samostatnou duchovní správu; Antonín Kollenz 1778—1799; Jan Nedopil 1802—1832; Matěj Svoboda 1840—1857; František Klinkáč 1865—1877; Jan Říha 1877—1888; od r. 1894 Rainhold Vágner.

Patronem kostela a fary po bitvě bělohorské stal se zase biskup olomucký. R. 1779 přešlo právo podací na biskupa brněnského, jenž je však postoupil náboženskému fondu, od něhož je zase přijala vrchnost.

Příjmy farářovy záležely v 16. stol. z rolí a luk k faře příslušících, z platu peněžitého, z desátku obilního; každý soused měl dávati také faráři sýr, který však dodával se s velikými těžkostmi. Když Jan Čejka koupil 1613 právo podací, zavázal se smlouvou, že sám bude katolickému faráři něco platiti a obec Bystřická že nebude povinna ničeho toho dávati, co předešle ke kostelu a faráři dávala a platila. Ale že to bude dávati

k novému kostelu sv. Trojice. Ve smlouvě té také doloženo bylo, aby Bystřičtí každoročně katolickému knězi z lesa jejich „Končin" 30 sáhů dříví vydávali a na svůj náklad dováželi. V polovici 16. stol. měl farář Jan Verner desátek jen ze tří dědin: 3 mty 15 měr žita a na 4 mty ovsa a místo ostatního měl ročně 190 zl., z čehož platil správci školnímu 11 zl. 30 kr. R. 1662 nedostával farář již žádného dříví, ani vědra piva z každé várky, jako bývalo druhdy. R. 1672 dostával farář peněžitého platu z Bystřice 61 zl. a z přifařených vesnic celkem 62 zl. 47 kr. Z pustých rolí a z těch, jichž se vrchnost ujala, nedávalo se nic. Desátku ve snopech dávalo se ze Ždánic žita malé vazby 5 kop, ovsa tolikéž; z Karasína 1 kopu a 10 snopů žita malé vazby, ovsa tolikéž; z Domanínka velmi malé vazby 4 kopy žita a tolikéž ovsa; z Dvořiště dávali 4 sedláci dvanáctý snop ze semene ozimého i jarního, z Vojetína dávali desátý snop z oziminy a jařiny. Z Veselí, Hlubokého, Chudobína, Hrdé Vsi a Janoviček dávali jen máslo a kytu lnu. Z ostatních dědin dávali čtvrt mázu másla a půl kyty lnu. V Bystřici místo sýra nebo másla platili každý po 3, nebo 6, nebo 9 kr. Ještě pak z Bratrušína dávali dva po půl kopě žita a ovsa malé vazby. Koledy platilo se po 3 kr., na Zelený čtvrtek 3—4 vejce, v hody 1 koláč.[1])

Do Bystřice přifařeny jsou: Bratrušín, Dvořiště, Domanín, Domanínek, Leseňovice, Věchnov, Ždánice, Vítochov, Karasín, Pivonice, Písečné a Hrdá Ves. Ve farnosti jest 5358 katolíků, 186 nekatolíků, 36 židův. Duchovní správu obstarává farář a dva kaplani.

Farní kostel sv. Vavřince stojí na dolním konci náměstí; slohu je romanského. Původně byla postavena jen loď, kruchty byly přistavěny r. 1699. Rovněž věž byla původně jen jedna. R. 1652 zapálil ji blesk a spálil ji až pod zvonek, na kterýž hodiny bijí; r. 1654 byla zase vystavěna. Zbořena byla

---

[1]) Cod. dipl. Mor. XII. 266; Arch. Čes. XVI. 193, 195, 477; XVII. 202; Sbírka Bočkova 7058, 7062, 7066, 7092, 7098, 7126, 7139, 7145, 7150, 7183, 7185, 7199, 7224, 7238, 7240, 7250, 7253, 7263, 7283, 7289, 7292, 7293, 7297, 7298, 7356, 7405, 7417, 7418, 7438, 7448, 7452, 7639; Čas. Mat. Mor. 1899, str. 359; 1903 str. 294, 296, 307; Kameníček l. c. III. 367, 430; Matrica totius decanatus Magno Mezricensis z r. 1672; Zemská registr. dom. 242; zpráva vdp. archiváře Snopka Fr. z Kroměříže; Wolný C. T. II. 285 n., při čemž podotýkám, že tuto podány jsou zprávy správnější a úplnější než u Wolného.

r. 1750. Ze základů se vystavěly dvě věže. Kostel je klenutý; po obou stranách jsou oratoře. Pokud je známo, budovaly se r. 1497 zvony. R. 1686 veliký zvon se roztrhl, ale byl zase ulit. R. 1662 bylo zvonů 5, r. 1672 však 6, z nichž 3 velké a 3 prostřední. Při velikém ohni r. 1841 shořela střecha kostela i s věží a všech 6 zvonů se rozlilo (jeden z nich měl český nápis s letopočtem 1547). Shořely tehdy také dvě kaple na starém hřbitově u kostela. Do r. 1845 byla skončena oprava kostela, kostelní věže zvýšeny o 8 sáhů a na věže dáno zase 6 zvonů, z nichž nejtěžší má 31 centů).

V kostele jsou 4 oltáře: hlavní sv. Vavřince s obrazem od malíře Fr. Sebastiniho. Poboční sv. Václava, P. Marie Lurdské a v kapli P. Marie. Sochařské práce na oltářích jsou od sochaře Fr. Hohna z Prostějova.

R. 1605 odkázal Zikmund Jan Ples na stavbu nového kostelíka na vhodném místě v Bystřici ke cti sv. Bartoloměje, Kateřiny a Barbory peníze, stříbrnou monstranci, která se měla prodati, dvě stříbrné měděnice a nalévky, z nichž měly se zhotoviti lampa, ampulky a měděnička do kostela, pak na ozdobu kostela a vychování kněze 500 zl., jakož i k záduší sv. Vavřince 100 zl. a všecky svátosti a obrazy ve svém domě, potom po 50 zl. k záduší rozsošskému, lhotskému a vítochovskému; kromě toho na školu v Bystřici pro lepší vyživení rektora a mládenců a mládeže cvičení a aby muzika v kostele tím zvučněji zpívána býti mohla, 300 zl., a na špitál 100 zl. Ale mocní poručníci statku nevykonali kšaftu, nýbrž dokonce prodali monstranci a jiné věci, začež byli r. 1625 poháněni, ale bez výsledku. Kostelík nepostaven, jen odkazy záduším, na školu a ke špitálu ujištěny potom na Rotkově, až konečně obnos 650 zl. odveden byl Bystřickým.

Kostel sv. Vavřince, v němž v 16. stol. se připomíná tabernákl ve zdi, byl i s kostelem sv. Trojice r. 1645 od Švédův úplně vypleněn, oltáře, okna a všecko nářadí zcela zničeno. Na kostely byla sbírána almužna, až všecko opraveno; již roku 1662 bylo vše v pořádku. R. 1750—1753 byl kostel zcela obnoven, tak že vlastně nová stavba s dvěma novými věžemi povstala; stavitelem byl Vincenc Haupt z Olešnice. Rovněž později kostel opravován a ozdobován, zvláště r. 1896, kdy péčí nynějšího faráře vkusně vymalován.

Ze starého hřbitova u kostela zřízena zahrádka. Nad kostelem na náměstí jest vysoký sloup P. Marie se sochami sv. Vavřince, sv. Jana Nep., sv. Šebestiána a sv. Floriana.

Fara původně byla na náměstí; od r. 1495 na nynějším místě. R. 1634 byla velmi špatná. Farář Jan Slovatius r. 1660 dal ji do pořádku, ale 1666 vyhořela s jinými budovami. Postavena zase na témž místě; r, 1735 vystavěna byla skoro zcela v novotě; je na návrší, na poschodí. R. 1898 koupen k faře sousední domek se zahradou.

Za městem při silnici k Domanínku na hřbitově (již od začátku 17. stol.), na němž se pochovává z Bystřice a z vesnic: Domanína, Domanínka, Bratrušína, Věchnova, Dvořiště, Leseňovic, Pivonic a Hrdé Vsi, je kostel sv. Trojice. Vystavěl ho, jak řečeno, i s farou při něm r. 1614 Jan Čejka z Olbramovic pro „kněze řádné náboženství evangelického“ ve slohu gotickém. Kromě hlavního oltáře sv. Trojice má dva poboční (P. Marie a sv. Antonína). U hlavního oltáře jsou 2 sochy: sv. Petra a Pavla. Na stěnách je křížová cesta a u nového pobočního vchodu starý obraz, jak se sedm hlavních hříchů Kristu posmívá. Uprostřed kostela je kámen s latinským nápisem značícím, že hrobku pod kostelem pro sebe a svůj rod dal r. 1735 zbudovati Arnošt Matyáš Mitrovský svob. pán z Nemyšle (pochovaný 4. března 1748 u sv. Maří Magd. v Brně). Na vížce je zvon 2 centy těžký. Kostel tento byl po bitvě bělohorské uzavřen, r. 1645 od Švédů docela vypleněn, potom opraven a bohoslužbě katolické oddán; navštěvoval se již v 17. stol. zbožně od lidu a zvláště na sv. Trojici. V 18. stol. opravil jej Arnošt Matyáš Mitrovský. R. 1898 přičiněním p. faráře značným nákladem patronovým a konkurrence byl vnitřek vkusně a ladně upraven, r. 1903 hlavně z odkazu sl. Marie Bohuňovské vymalován, novými oltáři a novou křížovou cestou ozdoben.[1])

Nejstarší paměť o škole v Bystřici je z r. 1547. Jan Backh, správce školy, oznamoval její nedostatky: „komor není, pakli jsou, jsou to komory otevřené, spustlé, střecha nad nimi děravá i také nad školou, se školy shnila břevna, na mnohých místech prstem by ji prostrčil, tak jest práchnivělá“.

---

[1]) Bočkova Sbírka 7229, 7418, 7498, 7532, 7636, 7638. Wolný C. T. l. c, — ale údaj Wolného, že kostel r. 1585 vyhořel, i co s tím dále souvisí, nespočívá na pravdě.

Asi r. 1550 pochvalovali si Bystřičtí rektora, ale farář mu nechtěl dávati stravy, pročež pána svého žádali, aby určil, co by farář peněžitého platu rektorovi dávati měl na týden. R. 1552 byl rektorem školy Jakub, který byl v úmyslu v úřad kněžský vstoupiti, r. 1573 Jan Pelhřimovský, který pak odešel za správce školy do Slavkova, 1576 Jan Adam Krapický, jenž prosil, aby se zádušní lázeň topívala přes dvě neděle, „do kteréžto rektor školy s žáky svými, s pacholaty učení poddanými, jdouce, počet učení modlitebných jeden každý vydává a něco pobožného se tu sezpívá"; prosil také za opravení komor, nebo není bezpečně šatu tam nechávati; o dříví, neb žáci nemohou zimou ve škole léhati. Stal se pak knězem a byl r. 1581 „správcem církve rovecké". R. 1582 s rektorem byl nespokojen farář Sablovský, z jehož moci se rektor vyňal a spurným byl svévolníkem.

V 16. stol. také byli správci školy Melichar Pražský a Benedikt Žďárský, jenž stěžoval si na bídu i psotu a veliký nedostatek, který trpí i trpěl prve i se svými mládenci, „neb malí užitkové jsou k této škole a hned žádného opatření odjinud není", a od práce s pacholaty že od mnohých nemůže nic dostati, neboť některý se vymlouvá, že až bude míti, dá, a některý, že nechodilo pachole jen čtyry neděle anebo tři, a proto, žádné rozkoše zde není". Také kantorem bystřickým se zove Jiřík K. Vimberský. Rektorem byl však r. 1582 pan Adam, asi 1592 Tomáš Šiška, r. 1640 Jiří Petrini. — Podle Bočkova rukopisu „Kurtze Chronik" byl prý školním učitelem 1609—1667 Jiří Kohout, komponist kostelních věcí; škola byla v č. 155. Od r. 1669—1704 Tomáš Kopřiva, potom do r. 1730 Antonín Hrůza (r. 1708 byla nová škola postavena), po něm do r. 1739 Jan Plocek, pak Josef Christvald od r. 1740; škola byla tehdy v č. 165, potom v domě po Františku Houdkovi, po čtyřech pak letech v č. 108, v němž byla škola nově postavena, ale potom byla prodána a byly z ní dva domy udělány; potom byla škola v č. 42. Nástupcem Christvaldovým byl Martin Švarcer až do r. 1788; škola byla v domě Dědkovském, potom ve špitále. Po něm nejdéle zde působili: Vavřin Souček 1792—1827 a Josef Bříza r. 1827—1858, za něhož stala se škola r. 1858 hlavní školou; nová budova školní na spálenisku Františka Dostála vystavěna byla r. 1852.

Čtyřtřídní škola byla rozšířena r. 1870 na pětitřídní a r. 1874 na šestitřídní. Správcem školy od r. 1862—1876 byl August Korejzl, od r. 1876—1888 Vincenc Navrátil. R. 1889 zřízena byla měšťanská chlapecká škola a r. 1895 měšťanská škola dívčí. Nová budova (zadní) vystavěna r. 1888 na školním dvoře a r. 1889 opravena stará budova. Pokračovací škola průmyslová pro učně je od r. 1890. Zimní hospodářská škola povolena byla r. 1902, pro niž budova vystavěna r. 1906.

Zmíněno již bylo, že v 16. století bratři svou vlastní školu začali, nač si evangelíci bystřičtí stěžovali. Rovněž byla již řeč o nadaci Zikmunda Jana Plesa na školu v Bystřici, který odkázal 300 zl. „pro lepší vyživení (a mládeže cvičení) rektora mládence učeného, pobožného, tolikéž mládencův tím víceji, a aby musika v kostele tím lépeji zpívána býti mohla".

Jak Bystřičtí asi r. 1640 osvědčovali, platívali a dávali od starodávna správcové církevní správci školskému za stravu do roka 10 kop mor. Od města dostával rektor r. 1662 týdně 6 grošů českých, r. 1672 dostával rektor měsíčně 1 zl. 12 kr. a varhaník 1 zl. 48 kr. — tedy oba ročně 36 zl.; tehdy také měl správce školy desátek peněžitý od 6 sedláků z Bratrušína. Z doby pozdější z 18. stol. je toto poznamenání příjmů rektora bystřického: Služby měsíční má 24 groší, varhaník 32; rektor z matriky o křtu nejisté 2 groše, jistý 1 gr., z matriky od oddavků jisté 2 groše; z fundace pana Kamenského 2 zl.; od dvou pašijí od záduší na trunk, z čehož dá také použit varhaníkovi a pomocníkům, 1 zl.; koledy má rektor: na sv. tři krále jednu, třetí díl z ní dá varhaníkovi; druhou na sv. Dorotu sám; třetí po sv. Řehoři sám; čtvrtou na Zelený čtvrtek také sám; potom o posvícení také sám; šestou o Všech Svatých, z ní třetí díl dává varhaníkovi; sedmou na sv. Mikuláše také sám; — ve vesnicích koledu tříkrálovskou po vaření sám; v postě ve vesnicích koledu na vejce také sám, při tom zapisuje velikonoční zpověď; posvícenské v dědinách koláče také sám; také rektor sám na Bratrušíně dostává desátku od sedláků o sv. Jiří a o sv. Václavě po 1 zl. 03 kr.; také rektor kalkantské služby o sv. Jiří od pana primatora dostává půl kopy a od záduší sv. Vavřince také půl kopy; o sv. Václavě zase od obou dostává po půl kopě; od zpívaných requií za zemřelé fundatory špitální pan primator dává 30 kr. — R. 1790 dostával správce školy od města 50 zl. 18 kr. rýn. — R. 1841

měl učitel školního platu 140 zl., ze štoly 12 zl., za varhanickou službu od města 20 zl., z nadací 5 zl., výnos z pole 4 zl. a jiných příjmů 9 zl. — celkem 190 zl.

R. 1662 chodilo do školy 15 dětí. Nyní je na čtyřtřídní obecné škole chlapecké v pěti odděleních 173 žáků, na čtyřtřídní obecné dívčí 197 žákyň, na měšťanské škole chlapecké ve třech třídách 94 žákův a na měšťanské dívčí 92 žákyň. Ve prospěch školní mládeže založeny četné nadace obnosem 4125 K 32 h.[1])

V radnici městské na náměstí jest archiv městský, v němž jsou některé privileje a novější spisy; listiny starší bystřické dostaly se archiváři Ant. Bočkovi a jsou — počtem přes 600 — v jeho „Sbírce“ v mor. zemském archivě. Mnohé památnosti z města a širého okolí vzácné a velecenné jsou ve sbírkách zemřelého advokáta zdejšího dr. Antonína Slavíčka.

Když byla Bystřice r. 1580 povýšena Rudolfem II. za město, dáno jí právo, aby měla purkmistra, rychtáře a 12 konšelův a aby držela celé městské právo. Dovoleno, že mohou pečetiti červeným voskem a udělen tento znak: „Štít žluté neb zlaté barvy na poli od svrchu až k spodku dolův štrichem modré neb lazourové barvy na dvé rozdělený, v pravé polovici téhož štítu půl hlavy zubrové, nosem k spod k štítu dolův obrácené, mající skrz chřípě houžev protaženou, v druhé pak levé polovici téhož štítu půl vorla ptáka rozkřídleného černé barvy se vidí.“ — Ve starší pečeti z r. 1565 je znakem orel. Nápis pak: „Peczet menssi miesta Bystrzice“, v pečeti z r. 1580 je znakem již půl zubří hlavy a půl orla. Nápis: „Peczeth menssi miesta Bystricze.“ Pečeť měšťanů má týž znak a nápis: „Sigil civium civitatis Bistricziensis.“

Pod správou městské rady je městský chorobinec čili špitál, který nově postavený je pod farním kostelem. Ke špitálu tomuto vložil r. 1492 Vaněk Sklenář z Habří purkmistru a radě městečka Bystřice lán a louky u Habří. R. 1495 dovolil Vilém z Pernštýna Bystřickým, aby mohli peníze na kaplana určené ve 3 letech složiti a za ně aby bylo něco koupeno a k špitálu na chudé obráceno. R. 1547 daroval Jan z Pernštýna dvě louky ke špitálu; r. 1548 purkmistr a rada

[1]) Sbírka Bočkova č. 7074, 7086, 7171, 7188, 7214, 7257, 7279, 7405, 7477, 7532, 7638. Matrica totius decan. M. Mezricensis.

koupili k špitálu od Matouše Neklepsy 6 kop míš. na jeho prodané zahradě; r. 1552, 1557 a 1568 přikupovali starší bystřičtí ke špitálu pozemky. R. 1579 daroval Vratislav z Pernštýna špitálu ves Dvořiště s robotami a platy a r. 1583 koupili Bystřičtí ke špitálu grunt „Aušperky" s lukami i chrastinami od Jana Kosa. Na špitál odkázal 1605 Zikmund Jan Ples 100 zl., Jan Vosrálek odporučil jednu louku nad Domanínkem, druhá pak byla koupena u Ždánic („pod Lasovcem") od Jiříka Fraty a kus lesa „Aušperk" řečený s loukou koupili od Matěje Šabarta. Také přináležela špitálu louka pod Domanínem, chrastiny, louky, lesy, rybníky mezi leseňovskými a bratrušínskými grunty („podsedky"). Později nabyl špitál ještě některých jiných pozemků, zejména r. 1704 od měšťana brněnského Antonína Kamenského dostal mlýn, pole a louky. Mlýn však r. 1751 vyhořel a byl pak 1761 od špitálu prodán. Správu špitálu vedli radou ustanovení špitální hospodáři, kteří činili počet u přítomnosti farářově; r. 1672 dostávali špitálníci týdně po 4 kr. Když od r. 1700 přestali špitální hospodáři, nebylo žádné pořádné správy, až Arnošt Matyáš Mitrovský z Nemyšle r. 1738 zase správu uspořádal. Špitálníků 6 mělo dostávati týdně po 15 kr., o vánocích, velkonoci a sv. Duše po funtě masa a mázu piva; v dvou neb ve 3 letech měli dostávati nové šaty.

Bystřice měla právo hrdelní (r. 1576). Stavení pro mistra popravního bylo postaveno r. 1687. Ale právo popravní zaniklo; r. 1729 domáhali se, aby bylo obnoveno.

Právo výročního trhu v pondělí po sv. Lidmile s 3 dny freiunku udělil Bystřici r. 1456 král Ladislav. V 16. stol. byly jarmarky tři, k nimž císař Leopold I. r. 1670 přidal dva: v pondělí po sv. Havle a v pondělí po sv. Dorotě. Nynější trhy jsou: v úterý po sv. Dorotě, v úterý po sv. Jiří, v úterý po sv. Jakubu, v úterý po sv. Lidmile, ve středu po sv. Havlu. Trh na dobytek vždy den před tím a v první úterek v měsíci. Týdenní trhy bývaly do r. 1541 v sobotu, tehdy však svolil Jan z Pernštýna, aby místo toho konány byly v úterý.

Cech řeznický, jemuž Vratislav z Pernštýna r. 1562 potvrdil artikule, nabyl tehdy také 13 panských krámů masných dědičně za roční plat při sv. Jiří 6 kop gr. R. 1582 připomíná se cech řemesla kovářského, kosařského a kolářského. Slavný byl cech soukenický; ještě r. 1834 bylo

230 samostatných soukeníků. V mor. zemském archivě uschovány jsou privileje cechovní z Bystřice: kožešníků, krejčích, obuvníků z r. 1602, 1653, 1720, 1739.

Nyní jsou tu řemesla všecka zastoupena. Průmysl a obchod je dosti živý. Hlavně však hledí si obyvatelé hospodářství polního.

V městě je pivovar, v němž se však již nevaří. Pravovárečných domů bylo r. 1748 v Bystřici 35, na každého přišla však várka o 10 sudech teprve ve 4—5 letech; v městském pivovaře vařilo se ročně průměrem 183 sudů. Bystřice má záložnu občanskou, kontribučenskou, spolky: čtenářsko-pěvecký spolek „Besedu", „Věnavu", pěvecký spolek Cyrillské jednoty, spolek řemeslníků „Vratislav", spolek hasičský, veteránský, katolických tovaryšů, Sokol a spolek okrašlovací.

K starým rodům náležejí: Boček, Šmídek, Koktavý, Fišer (nyní Fiša), Suchý, Kurfiřt, Čermák, Sýkora, Dobiáš, Soukop, Domanský.

Trati obecní: Zadní Rácov, Rácovy (již 1539), Beránka, Paráda, Končiny, Skřipec, Kazbalka, Brdo, pod Horkou, Kozarka, Klínek, Chmelník, Březkovská.

Louky: Žleb, Palouky, pod Březkou.

Lesy obecní: Končiny, Ochoz. — Panský les u Bystřice r. 1750 měřil 30 měr.

Rybník obecní: v Oulehlích, u Končin, Křepelík.

Obecní mlýn v Bystřici nebo šlejferna uvádí se v 16. stol.; ale r. 1682 jmenoval se valcha. R. 1748 byl o dvou kolech; špitální mlýn byl také o 2 kolech, u něho byla stoupa a olejna. Panské mlýny byly dva. R. 1750 připomíná se mlýn Podbřežský a Loucký.

Na Bystřici těžko dolehly útrapy třicetileté války. R. 1622 měli útrat pro vojáky na samém statku Bystřickém 14.325 zl. 57 kr.; r. 1624 měli výloh na vojáky 26.388 zl. 10 kr. R. 1645 přitáhl od Meziříčí do Bystřice Torstenson s jedním tisícem lidu a položil se na Bočkovské pole za humny. Ráno požádal od města 1300 zl. Za ním pak 16. října do města celá jeho armáda přišla; kde co bylo, pobrali, ale nezabíjeli. Toliko židům činili veliké nátisky. Zůstali do třetího dne a pak se obrátili k Jimramovu na Poličku. Před tím již dvakráte vpadli do města vojáci císařští i švédští; vybrali sklep v kostele, na věži jednoho zabili a druhého do studně vhodili.

Z jiných nehod a neštěstí uvádíme: R. 1585 shořelo 40 domů, k tomu bylo také krupobití; 1650 půl hodiny krupobití u Bystřice, Věchnova, Bratrušína a Janovic; některé sulky ledové byly vlaských ořechů velké; ležely do třetího dne, než roztály. 1666 shořelo na náměstí 31 domův a v ulicích 16 chalup, fara i špitál, 1686, 1694, 1712 krupobití; 1693 dne 17. srpna veliké množství kobylek od Bystřice na čtvrt míle letělo a kde padly, všecko požraly, a na dvě hodiny tak jako hustá mlha tmu způsobily. R. 1713 byl hrozný hlad, že lidé žaludy a trávu mleli a chleb tak pekli; z toho mor. 1714 velká povodeň od Jimramova až k Brnu; mnoho domů, lidí a dobytka se potopilo, 1841 vyhořelo 116 domů s hospodářskými budovami, radnice, pivovar, dva panské domy, přádelna, 50 stodol plných, i věže a střecha kostelní. Požár také r. 1849, 1852.

V Bystřici narodil se asi r. 1640 Tomáš Bernard Ignác Jelínek, děkan v Rychemburce, potom ve Skutči a od r. 1680 farář v Dačicích, kde zemřel 1687. Vydal kázání: „Počet nejdokonalejší a nejsvětější Trojice v jednotě a jednoty v Trojici“ (1673) a latinský spis básnický: „Heptas sacra“ (1679). V rukopise zanechal překlad Florimunda Remunda „Historie o počátku, zrůstu, skáze všelikého kacířstva“ a j.

František Boček nar. 11. září 1791, gymnasijní professor v Brně, numismatik. Psal německy o moravských středověkých mincích; zemřel r. 1855.

Antonín Boček, bratr Františkův, nar. 20. května 1802. Studovav gymnasium v Těšíně, Znojmě a Brně, filosofii v Litomyšli, stal se r. 1831 professorem řeči české v Olomouci na stavovské akademii, 1837 historiografem a 1839 archivářem stavovským. Získal si velikých zásluh o dějezpyt moravský. Látku listinou po celé zemi roztroušenou bedlivě sbíral. Psal německé články z dějin moravských (o rodu Pernštýnském, o Kostkovi z Postupic, o Augustinovi Käsenbrodovi, o pikardech v Bystřici, dějiny pánů z Pernštýna, Morava za krále Rudolfa I.). Česky napsal „Vítěz nad Mongoly (1841) a r. 1836 vydávati počal moravský diplomatář, jehož sám 4 díly vydal. K slovníku Jungmanovu sestavil velikou sbírku dodatků. V rukopise zanechal mnoho látky dějinné. Zemřel 11. ledna 1847. Po jeho smrti r. 1850 vydán byl nákladem Matice Moravské jeho „Přehled knížat a markrabat a jiných nejvyšších důstojníků zemských v Markrabství

Moravském." — Některé věci ze sbírek jeho jsou uznány za nepravé, jiné jsou podezřelé.

Karel Šmídek, narodil se 17. května 1818. Studoval v Brně, kde byl 1844 na kněze vysvěcen; kooperatorem byl v Hustopeči, pak učitelem, později profesorem náboženství a filosofické propedeutiky v Jihlavě, Znojmě a od r. 1857 v Brně na německém gymnasiu. Literárně byl činný ve směru bohoslovném, filosoficko-esthetickém a literárně dějepisném. Napsal: „Věda, národnost, církev" (1847), „O rozkolu literárním na Slovensku" (1860); znamenité články psal do Časopisu Matice Moravské, Časopisu katolického duchovenstva, Osvěty, Lumíra, Brněnské Besedy a Koledy Olomoucké; od r. 1859—1870 redigoval „Hlas". Zemřel 30. září 1878.

Karel Šmídek, spisovatel pedagogický, narodil se 7. září 1834. Studoval v Poličce a na učitelském ústavě v Brně. Stal se asistentem na reálce v Brně, pak působil na hlavních školách v Dolních Rakousích. R. 1864 stal se učitelem na ústavě učitelském v Olomouci, potom v Brně a r. 1875 ředitelem uč. ústavu v Příboře, r. 1879 v Brně. Na odpočinek odešel r. 1896. Sepsal: „Císařovna Marie Terezie" (1875), Paedagogický význam „Babičky" Boženy Němcové (1892), a Obecnou paedagogiku pro ústavy učitelské (1893).

Theodor Lazar, profesor I. českého vyššího gymnasia v Brně; zemřel r. 1886.

Antonín Kunz, profesor gymnasijní a okresní inspektor. Narodil se r. 1855; sepsal slovník česko-něm. a něm.-český.

František Sáblík, dvorní rada, profesor techniky německé v Praze; stavitel nových věží farního kostela sv. Vavřince.

Karel Schuster, doktor bohosloví, kanovník metropolitní kapituly u sv. Víta v Praze. Narodil se 11. listopadu 1861.

František Veselý, doktor lékařství, majetník zřídla „Šaratice" a ředitel lázní Luhačovských. Narodil se r. 1862.

V okolí města směrem k Domanínku při silnici je kaple sv. Anny; vystavěl ji r. 1749 měšťan Josef Peksa. R. 1788 byla zavřena a později městu prodána, od něhož koupil ji sládek Jan Müller s podmínkou, aby ji opravil. Stalo se tak r. 1804, pak byla posvěcena a dovoleno v ní mši sv. sloužiti; opravena byla r. 1848.

Do Bystřice patří Loucký mlýn (1 číslo s 5 obyv.), hájovna „Forota" (1 č. s 2 ob.), Horní Valcha (1 č. s 8 ob.), Lužánky (1 č. s 44 ob.), Obecní Mlýn (1 č. s 6 ob.), Špitálská Pazderna (1 č. s 6 ob.), cihelna (1 č. s 8 ob.).

Obr. 3. Nádraží u Bystřice.

Záp. města na vyvýšené rovině jsou Nové Dvory, dříve Nový Dvůr, kterým začátkem 17. stol. vládl Jan Jiří Humpolecký z Rybenska na Novém dvoře. Jest nyní panským dvorem s lihovarem; náleží hraběti Mitrovskému. R. 1750 bylo u dvoru

toho orných polí 128 měr, 10 m. pastvin, 53 m. ladem, luk na 36 dvojspřežných vozů sena a na 2 vozy otavy. Patří k Bystřici (1 číslo s 27 ob.). Německy nazývá se také Wilhelmshof.

Poblíže u Nových dvorů je železniční stanice státní dráhy: Bystřice nad Pernštýnem (571 m. nad mořem.) (Obr. 3.)

Albrechtice,

ves 6 km z. Bystřice, politická a katastrální obec rozlohy 2·1 km², na pravém břehu Divišovského potoka na malém svahu. Půdorys obce jest obdélník, domy jsou v řadách, mezi nimiž jsou mezery, u několika chalup jsou „žudry".

R. 1663 bylo 7 domů pustých. R. 1674 byla velikost obce $1^{19}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 6, nové pusté 3. R. 1790 domů 22, obyv. 149, na 90 jiter rolí; r. 1834 domů 28, obyv. 237; r. 1900 domů 34, obyv. 210, katolíkův (až na 4 evangelíky), Čechův.

Albrechtice jmenují se r. 1384 zároveň s Bystřicí u zboží Pyšoleckého (viz Bystřici). Od té doby zůstaly stále u zboží Bystřického. — R. 1437 psal se také po Albrechticích Adam, který s manželkou Elškou koupil od Václava ze Zvole jeho dvůr v Blažejovicích.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 5 zl. 45 kr. a o sv. Václavě tolikéž; z polí platili úroku 48 kr., předli 79 liber lnu a dávali 27 kuřat. 6 sedláků robotovalo týdně po 3 dnech 1 koněm a 1 volem a o žních celý týden; 1 podsední měl týdně 3 dni pěší roboty a o žních 6 dní. — Desátek odváděli r. 1672 do Bystřice, a to na penězích, ročně 5 zl. 44 kr.; ale poněvadž více než polovice gruntů byla pustá, bylo ho o 5 zl. 96 kr. ročně méně, než by se scházeti mělo; kromě toho dávali po $^1/_4$ mázu másla a po půl kytě lnu. R. 1771 dávali desátek do Rozsoch (viz Rozsochy).

K farní osadě náležejí do Rozsoch, kam také chodí děti do školy (2 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Albrechtice od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Trati slovou: Šťourky, Sítovatá, na Klobouku, v Německých, u Hadamova, na Šibenici, Ploštavina, Zahrady (r. 1750 les „Ščerky“ měl 5 měr).

Staré rody: Juračka, Padrtka.

V obci je mlýn.[1])

Blažejovice,

dříve (1376, 1588) Blažejovičky, ves 5 km zjz. Bystřice, katastrální obec rozlohy 1·25 km^2, po pravém břehu Divišovského potoka na svahu návrší, při silnici ze Stražku k Jimramovu. Domy jsou po obou stranách silnice.

R. 1643 byli tam tři osedlí, r. 1663 byly osedlé domy 2, pusté 3; r. 1674 byla velikost obce $^{37}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 2, nový pustý 1, starý pustý 1; r. 1790 domů 10, obyv. 57, na 60 jiter rolí; r. 1834 domů 11, obyv. 83; r. 1900 domů 10, obyv. 99, katolíků, Čechův.

V Blažejovicích byl r. 1371 osedlý Jindřich čili Jindra. Ale zboží tam měl r. 1376 také Vojtěch z Vojetína, který prodal dvůr o dvou lánech v Blažejovičkách Albertovi z Věžné a třetí lán sobě ponechal; avšak r. 1385 prodal týž Albert z Vojetína dvůr svůj v Blažejovičkách Adamovi z Domanína. Tehdy také Jindra z Blažejovic prodal zboží své tam kromě dvoru a 2 chalup Mikšíkovi z Rožinky, jenž zase již r. 1392 prodal všecko, co měl v Blažejovicích, Bohunkovi a Jimramovi, bratrům z Rožinky, kteří vše opět prodali r. 1398 Adamovi z Pavlovic. R. 1406 prodal Jindra z Blažejovic dvůr zeti svému Závišovi z Brusného, jenž měl dceru Jindrovu Kateřinu za manželku. Této Kateřině zapsal r. 1415 Vilém Žák z Horšova na dvoře svém v Blažejovicích 15 kop. gr., kteráž přijala r. 1417 bratra svého kněze Zikmunda na spolek. Dvůr Závišův měl pak po něm bratr jeho Otctek,

---

[1]) Archiv Český XIV. 515, XVI. 554, XVII. 224; D. z B. XII. 199; reg. zem. 310 dom. 327/1; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672.

jenž jej prodal r. 1420 Václavovi ze Zvole a tento zase r. 1437 Adamovi z Albrechtic a Elšce, manželce jeho. — Mezitím psal se po Blažejovicích r. 1406 také Bohuše, jenž přijal na spolek všeho svého zboží manželku svou Annu; r. 1417 jmenuje se Artleb z Blažejovic, kterýž dvůr svůj naproti Vojetínu prodal Petříkovi z Rosičky, jenž na něm zapsal manželce své Barboře 20 hř. R. 1464 uvádí se Jan Budiš seděním na dvoře v Blažejovicích, jehož poháněl z 30 hř. Hynek ze Zvole, že mu drží dvůr dědičný v Blažejovicích a toho mu postoupiti nechce, a Adam z Blažejovic pohnal ho ze 44 hř., že koupiv od něho dvůr v Blažejovicích měl mu dáti hotové peníze, toho že však neučinil; než o tuto věc se spolu poklidili. Něco později držel Matěj Šašek z Branišova jeden zdejší dvůr, jenž se r. 1481 odřekl svého práva na dvoře v Blažejovicích a dvůr svůj, jako jest na něm Václavek byl, vložil ve dsky Štěpánovi z Blažejovic. Tento dvůr, jako jest na něm Václavek byl, vložily r. 1499 Marketa a Kateřina, sestry vlastní z Blažejovic, Martinovi z Kundratic. Ale již před tím, r. 1491 koupili bratři Vilém a Vratislav z Perštýna od Štěpána Kusého z Mukoděl a jeho manželky Kateřiny ze Zvole ves Blažejovice a 4 lány v Blažkově, tak jak zboží to na Kateřinu po smrti bratra jejího Hynka ze Zvole spadlo, za 25 kop gr. Tím dostaly se Blažejovice ke zboží pánů z Pernštýna a čítány byly v 16. stol. ke zboží jejich Bystřickému, u něhož již trvale zůstaly.

Při tom však přece zůstal v Blažejovicích jeden svobodný dvůr. R. 1571 seděl na něm Jakub Dvořák, roku 1675 Vít Blažovský (před ním Mandalena Dvořka); tehdy měl 70 měr, kdežto r. 1750, když na něm byl Vít Dvořák, čítalo se u něho orných rolí 75 měr, pastvin 10 měr a luk na 10 dvojspřežných vozů sena. Je to dvůr č. 2., na němž nyní jest Josef Bílek. R. 1771 dával svobodník desátek do Rozsoch (viz Rozsochy).

Podaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 2 zl. 43 kr. a tolikéž o sv. Václavě a dávali 16 slepic; robotu viz u Rozsoch. — Desátku dávali r. 1672 do Bystřice 1 zl. 24 kr., ale mnoho rolí bylo tehdy pustých, tak že se o 4 zl. 26 kr. méně scházelo, než se scházeti mělo; kromě toho dávali po $^1/_4$ mázu másla a

po půl kytě lnu. Roku 1771 dávali desátek do Rozsoch (viz Rozsochy).

Blažejovice náležejí k farní osadě do Rozsoch, kam také chodí děti do školy (1 km.).

R. 1500 osvoboditel Vilém z Pernštýna Blažejovičky od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Trati se jmenují: Jasinka, Mokřa, ve Vosyčanech, ve Studené, na Hromůvce.

Blažejovice jsou připojeny k Rozsochám, s nimiž (a s Vojetínem) jsou politickou obcí.[1])

Blažkov,

ves 9 km. jz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 4·95 km^2, na rovině. Náves jest okrouhlá; domy stojí do ní štítem, jsou od sebe trochu vzdáleny. (Obr. 4.)

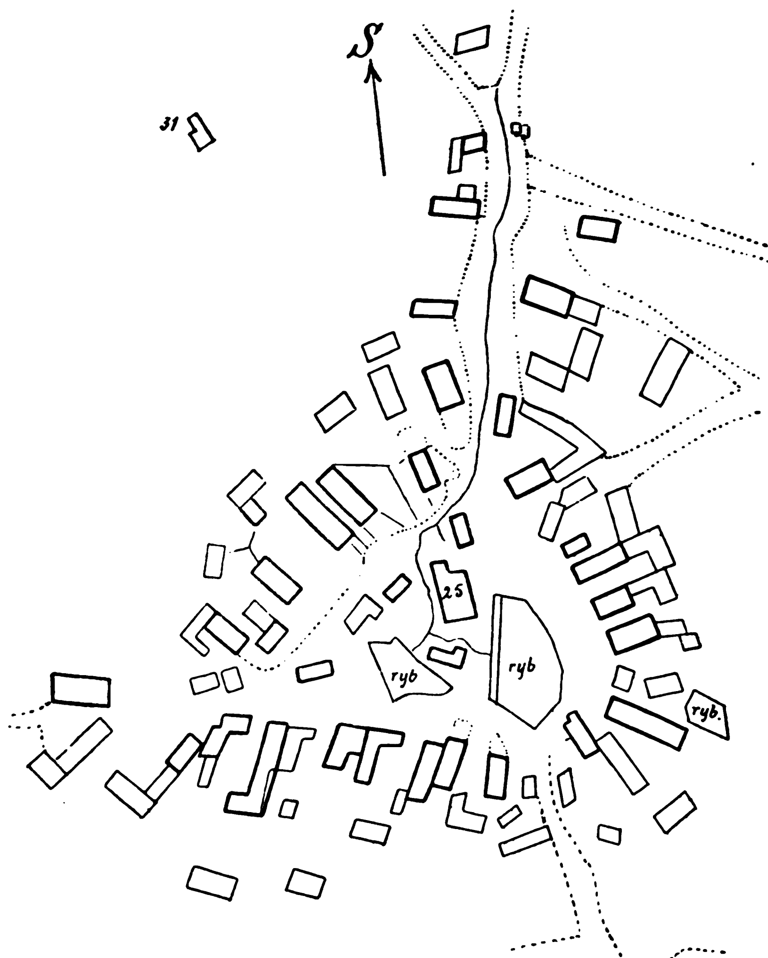
R. 1674 měla obec $2^{52}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 17, nově osedlý 1. R. 1790 bylo domů 43, obyv. 302; r. 1834 domů 47, obyv. 384; r. 1900 domů 55, obyv. 337, z nichž 208 katolíků, 128 evangelíků ref. vyz., 1 žid, Čechův.

Mezi dědinami, které r. 1348 Jimram z Kamene (Zubštýna) prodal bratrům Beškovi a Benešovi z Boskovic, uvádí se také Blažkova Lhota. Je to první zmínka o Blažkově. Od pánů z Boskovic dostalo se však jejich zboží markrabímu Janovi, jehož syn Jošt r. 1384 dal zboží Pyšolecké na čas života Heraltovi z Kunštátu. Tak lze vysvětliti, že začátkem 15. století bral Heralt z Kunštátu, pán na Bechyni, v Blažkově 2 kopy 48 gr. platu ročního. Plat tento dědil po něm Boček z Kunštátu a z Poděbrad, jenž jej r. 1416 vložil ve dsky, Mikšovi z Rožinky. Ale zboží Pyšolecké získal začátkem

---

[1]) D. z. B. VI. 366, VII. 250, 1032, VIII. 436, XI. 209, 427, 442, XII, 115, 199; Půh. kn. IV. 97, 135; Archiv Český XVI. 387, 554, XVII. 224; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672; reg. zem. 300, dom. 327/1 327/2; Wolny: Die Markgr. Mähr. VI. 79.

15. století Jan z Pernštýna (viz Bystřici), který činil si sám právo na to zboží Mikšíkovo; proto, když Mikeš z Roženky přijal Hynka ze Zvole na spolek na 4 lány, na nichž byl Prokop, Rašovec, Janek a Jakub, odporoval tomu Jan z Pernštýna pravě,

Obr. 4. Půdorys Blažkova.

že tyto 4 lány sluší k zboží Pyšoleckému, a poháněl roku 1459 Hynka ze Zvole ze 60 hř.; poklidili se však o to. Páni z Pernštýna pak také později přikupovali a nabývali zboží v Blažkově. R. 1491 koupili bratři Vilém a Vratislav z Pernštýna od Stě-

pána Kusého z Mukoděl a manželky jeho Kateřiny ze Zvole 4 lány, na nichž seděl Pavel, Blažek, Prokop a Matouš (lány to asi druhdy Mikšíkovy) a r. 1497 získal ještě 5 lánů a lázeň od Adama z Byšovce. U pánů z Pernštýna zůstal pak Blažkov až do r. 1589, kdy byl zároveň s Mitrovským panstvím zastaven Matyášovi Žalkovskému ze Žalkovic, a konečně r. 1596 prodán Pavlu Katharinovi z Katharu. Synové jeho prodali jej opět r. 1610 s Rožinkou a Dolními Rosičkami a od té doby byl spojen s Rožinkou (viz Rožinku Dolní).

Jednotlivé lány byly však v Blažkově druhdy velmi rozkouskovány. Tak postoupila r. 1353 Marketa z Blažkova své dceři Ofce, manželce Jezdoňově, v Blažkově 4 lány a půl lesa a dvěma svým jiným dcerám Marketě a Kačně 6 lánův a druhou polovici lesa. R. 1355 přenechala Marketa zase Jezdoňovi rychtu v Blažkově a 1 lán a r. 1358 své dceři Kačně jeden dvůr. Jezdoň se psal hned po Blažkově a s ním asi jeho bratr Čirnín, jakož také Vojslav, který r. 1358 prodal 2 lány v Blažkově Valtrovi z Chlumu. Syn Markety z Blažkova byl Strachyna z Vojetína; oba sstoupili se r. 1365 v Blažkově na 2 lány a $1/4$ lesa a na zboží ve Vojetíně. V Blažkově měl také r. 1364 zboží Hynek z Ronova a z Osové, jenž je však společně s Janušem z Bechyně prodal r. 1366 bratrům Zdeňkovi a Čeňkovi z Ronova. Byl tam také osedlý Ondřej ze Zvole, jenž tam měl dvůr, 4 lány a $1/4$ lesa, a Václav ze Zvole, jenž se r. 1378 sstoupil s Jilvínem z Blažkova na všecko zboží. Ale když Jilvín zemřel, spadlo zboží jeho na krále a král Václav dal zboží jeho v Blažkově, Mirošově a ve Lhotě Hlaváčovi z Ronova; že se mu však uvázala ve zboží to Anežka z Moravce, poháněl ji r. 1419 Hlaváč. Zatím již r. 1398 prodal Vaněk ze Zvole dva lány v Blažkově Janovi z Chlumu. — R. 1407 měl v Blažkově také 5 lánů Jan Vojna z Litavy, který zapsal r. 1415 své manželce Marketě na $1/2$ 4 lánu v Blažkově $1/2$ 3 kopy gr. ročního platu. Ale r. 1447 prodal Jan starší Vojna z Litavy 5 lánů, lázeň, krčmu, louky, Černý les a stráň Vavřinci řečenému Valatka ze Smrčku, Zikmundovi z Chlévského a Jiřímu z Byšovce. Toto zboží dostalo se po smrti Valatkově všecko Jiříkovi z Byšovce, neboť vložil

mu r. 1481 Jan z Chlévského lidi své v Blažkově, kteří se mu dostali po Valatkovi, až to Adam z Byšovce r. 1497, jak uvedeno, prodal Vilémovi z Pernštýna. — Dvůr v Blažkově měl r. 1412 také Mikuláš z Blažkova, jenž jej prodal Staníkovi z Chvališova, který jej však hned zase postoupil litomyšlskému měšťanu Ondřeji Brumovi, jenž na něm zapsal 18 hř. gr. manželce své Ofce, sestře Staníkové. Jest to týž Brumek z Blažkova, jenž se jmenuje r. 1420 mezi těmi, kteří se vystříhali proti městům Pražským a proti Hynkovi Krušinovi z Lichtenburka. Když pak r. 1420 přijala Kateřina z Janoviček manžela svého Petříka z Janoviček na spolek svého věna v Blažkově, odporoval tomu Ondřej, syn Brumův, pravě, že tam má právo na půllánu. Kateřina přijala však přece na spolek na své věno v Blažkově později r. 1441 dcery své Kunku a Anežku, z nichž Anežka přijala tehdy zase manžela svého Jana ze Zvole na spolek svého zboží v Blažkově, a potom r. 1466 Jana z Pernštýna na dva své člověky poplatné v Blažkově. Po Kunce zdědil zboží v Blažkově manžel její Zich ze Svratky. — R. 1437 náleželo ještě $^{1}/_{2}$ 4 lánu v Blažkově Marketě z Újezda, která přijala bratra svého Mikšíka z Újezda na spolek: dcery pak tohoto Mikšíka Annu, Dorotu a Kunku převedl r. 1447 Jan Babka ze Senic z Blažkova na zboží své v Ostopovicích, kdež jim dal 23 kop gr. Tehdy také r. 1447 prodal dvůr v Blažkově Valentin z Blažkova Matějovi, který zase přijal na spolek toho svého dvoru svého otce Mikše a jeho dědice, a jehož poháněl r. 1464 farář Petr ze Zvole, že mu nechce desátku vydávati. R. 1466 prodal Matějovi také Jan ze Zvole svůj podsedek v Blažkové. — Zboží v Blažkově měl také Hynek ze Zvole, jenž pohnal r. 1459 Dorotu z Rožinky z 20 hř., že mu držela v Blažkově 2 kopy bez 6 gr. platu. Po Zbyňkovi ze Zvole spadly na jeho sestru Kateřinu 4 lány v Blažkově; Kateřina však zároveň s manželem svým Štěpánem Kusým z Mukoděl prodala je r. 1491 Vilémovi a Vratislavovi z Pernštýna.

Ale také pánové z Pernštýna ze svého zboží v Blažkově odprodali: r. 1420 Vilém z Pernštýna prodal Bočkovi ze Zákřan v Blažkově, Mirošově a Lhotce 9 lánů beze čtvrti. Z toho prodal zase Boček r. 1447 Vaňkovi Melúnovi

z Hrádku 3 lány a čtvrt a chalupu a ve Lhotě $1^1/_2$ lánu, jenž potom r. 1466 přijal manželku svou Marketu ze Zvole na spolek všeho svého zboží v Blažkově a Mirošově. Syn Vaňkův Matěj z Hrádku přijal r. 1496 na spolek na ty lidi, které měl v Blažkově a Mirošově (srv. Rosičky Horní) Gedeona z Olešničky a Horní Rosičky, který si byl již r. 1480 koupil od Jana z Jemničky a z Oslavy lán rolí a tři podsedky. Zboží Gedeonovo v Blažkově odkoupil pak r. 1510 zároveň se zbožím v Horní Rosičce, Mirošově a pusté Lhotce od Jiříka z Olešnicky Beneš z Vahančic. Toto zboží v Blažkově připadlo později, zdá se, ke svobodnému dvoru Beneše Vahančického.

Svobodné dvory byly v Blažkově dva. Dvůr, druhdy asi Zicha ze Svratky, prodal spolu s lánem rolí r. 1484 Jan z Jemničky a z Oslavy bratrům Prokopovi a Jakubovi za 30 dukátů. Tento Jakub, dvořák z Blažkova, byl r. 1493 od Víta, opata žďárského, pohnán, že nedával faráři do Zvole desátku. R. 1510 náležel dvůr ten Benešovi z Vahančic, potom byl u rodu Macháčkova; r. 1674 měl jej Havel Macháček (před ním Jan Macháček) o výměře 50 měr. R. 1750 čítalo se u něho 51 měr orných, 6 acht. zahrady, z luk sena 5 vozů, lesa 11 měr. Býval v rodě Tálského, nyní pak v Dobiášově (č. 27.).

Druhý svobodný dvůr č. 14. měl r. 1493 Jan, dvořák z Blažkova, který byl taktéž poháněn o desátky do Zvole. R. 1591 jmenuje se Vavřinec, svobodný dvořák v Blažkově, a bratr jeho Matěj. R. 1674 byl na dvoře, jenž měl 60 měr, Pavel Dvořák, jenž jej r. 1693 prodal Václavu Ptáčkovi a manželce jeho Kateřině za 656 zl.; u dvora byl pivovar, palírna a svobodný prodej soli. R. 1750 bylo u dvora 61 měr rolí, 1 m. a 1 acht. zahrady, z luk 6 vozů sena a 1 vůz otavy, 18 měr lesa a patřil k němu mlýn. Od polovice 18. století má dvůr rod Hamříkův.

Poddaní v Blažkově platili r. 1750 činže vrchnosti z polí 3 zl. 51 kr., dávali 13 kuřat a 3 vejce; 12 sedláků robotovalo týdně 5 dní s 1 koněm a 1 volem a 5 dní pěšky jednou osobou, čtvrt roku celý týden; 2 podsedníci týdně 2 dni 1 koněm a pěšky 3 dni; 2 chalupníci týdně 3 dni pěšky. Kromě toho předl každý sedlák 3 libry lnu, 4 libry prostřední a 5 liber hrubé koudele,

podsedník 2 libry lnu, 2 prostřední a $2^1/_2$ hrubé koudele a chalupník 1 libru lnu, 1 prostřední a 2 hrubé koudele. — Desátek dával se do Zvole (viz Zvola).

Blažkov patří k farní osadě do Zvole. Když byl vyhlášen (r. 1781) toleranční patent, přihlásili se mnozí za evangelíky ref. vyz. Náležejí pod duchovní správu do Nového Města a mají v Blažkově evangelickou filiální obec a hřbitov od r. 1859, na němž se pochovávají evangelíci z Rosiček Horních a Dolních.

Evangelíci vystavěli si v Blažkově r. 1866 soukromou školu jednotřídní, která má právo veřejnosti. Od r. 1877 působí tu František Tauber; žáků je 25. — Katolické děti chodí do Dolní Rožinky do školy (1 km).

Stará obecní pečeť má nápis: „Des Dorf Blaskow".

Trati se jmenují: Křiby, Brslenice, Mlejnice, Dola, Chrástky, Padělky, v Koncích, Okruhlíku, v Oubarách, na Krhově. — Les „Panská stráň" r. 1750 měl 58 měr; sedláci si dělali naň nároky.

Staré rody: Hamřík, Žilka, Blaha.

V obci jest hasičský spolek.

Samota: Nový mlýn na Bobrůvce (6 obyv.) a Řecký, chalupa.

Na stráni nad Bobrůvkou na Babinci býval prý hrad.

V lese „Stráni" bylo nalezeno r. 1830 více biblí.[1])

Bohuňov,

Bohůňov, druhdy také Bohouňov, Bohoumov, ves 6 km. sz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 3·04 km², v úzkém údolí. Domy jsou nepravidelně a dosti blízko sebe seskupeny.

R. 1643 bylo tu osedlých 10. R. 1663 bylo domův osedlých 8. pustých 5. R. 1790 domů 32, obyv. 210, r. 1834 domů 38, obyv. 277; r. 1900 domů 45, obyv. 254, z nich 233 katolíků, 21 evangelíků ref. vyz., Čechův.

---

[1]) D. z. B. III. 107, VI. 621, XI. 3., XII. 84, 85, 116, 528, 683, 763, 802, 803, XIV. 144; Půh. kn. III. 43, IV. 14, 29, 163, V. 250; Archiv Český IV. 381, IX. 417, XVI. 387, 518; reg. zem. 274, dom. 68; Wolny: Die Markgr. Mähren VI. 77.

Na Bohuňov možno snad vykládati Bohdanov, jenž byl r. 1218 markrabím Jindřichem Vladislavem darován dědičně Štěpánu z Medlova za dobré služby. Ve 14. století byl s Bystřickým zbožím také Bohuňov zaměněn (viz Bystřici) a připadl markrabímu Janovi, jehož syn Jošt r. 1384 se zbožím tím také Bohuňov dal Heraltovi z Kunštátu na čas jeho života. V 15. století získal všecko to zboží Jan z Pernštýna. U pánů z Pernštýna zůstal Bohuňov až do r. 1588, kdy byl prodán se zbožím Bystřickým, u něhož již trval. Jen r. 1666 byl s jinými ještě dědinami od panství Bystřického oddělen, ale již r. 1698 byl zase k němu připojen.

Po Bohuňově jmenuje se také r. 1437 Míchal, který s manželkou Marketou koupil dvůr v Domanínku. A ještě zmínka o Bohuňově jest z r. 1534, kdy Jan z Pernštýna na místě sirotků po Janu Hostákovském z Arklebic vložil Johance z Zap ves Bohunov a les Habřiny s příslušenstvím; týká-li se zápis tohoto Bohuňova, byl to vklad jen dočasný.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 3 zl. 38 kr. a o sv Václavě tolikéž a předli 133 liber lnu; 10 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem a čtvrt roku týdně 6 dní; 2 podsedníci týdně 3 dni pěšky a čtvrt roku 6 dní. — Desátku dávali r. 1672 do Bystřice po 4 zl., po čtvrt mázu másla a po půl kytě lnu. R. 1771 dávali desátek do Rozsoch (viz Rozsochy).

K farní osadě náleží Bohuňov do Lhoty. Evangelíci náležejí pod duchovní správu do Veselí. Od r. 1906 mají Bohuňov a Janovičky společně povolenou expozituru školní.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Bohuňov od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

V obci je stará rychta. Před r. 1610 měl zákupní rychtář Václav tyto povinnosti: předně vola, jakéhož by kdy pán mu k chování dal, hodně a náležitě do jeho libosti svým nákladem a prací chovati, a když by ho vzíti a za něho zase jiného dáti chtěl, toho též tak chovati; 2. když by jaká potřeba v zemi aneb výprava vojenská ven z země byla, povinen byl dobrého koně se vší dostatečnou úpravou, s dobrou zbrojí, s ručnicemi a s hodným pacholkem na svůj náklad vypraviti. R. 1610 Jan Čejka z Olbramovic propustil ho z obou těchto povinností za stálý plat roční po půl třetím zlatém. Při tom zůstaly ještě povinnosti rychtářské

od starodávna, „jako při dělnících neb robotířích panských, když by k tomu dostačiti mohli, bejvání, lidí poddaných řízení a spravování, piv šenkování, a čím tak koliv od starodávna povinni a zavázáni jsou". — R. 1750 platilo se z rychty vrchnosti 2 zl. 55 kr.

Trati se jmenují: Na Zádech, na Vrchách, Kříb, na Mukách, na Familiích, v Hájkách, k Pičulínu.

R. 1750 činili si sedláci nároky na 7 měr lesa, jehož vrchnost od dávna užívala, ale nemohli nic písemného na to ukázati.

V obci je hasičský spolek.[1])

Borovec,

ves 7 km vjv. Bystřice, katastrální obec rozlohy 0·74 km², po obou březích Svratky v údolí. Domy jsou daleko od sebe a po skupinách a roztroušeny. Části obce slovou: Cechhaus (1 číslo, 12 obyv.), Hamry (4 čís. 32 ob.), Zaskalí (4 čís. 11 ob.). Dřevěný dům čís. 1 má letopočet 1758.

R. 1675 byla velikost obce $^{18}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 3. R. 1790 bylo domů 8, obyv. 61; r. 1834 domů 12, obyv. 100; r. 1900 domů 12, obyv. 110, z nich 94 katolíků, 16 evangelíků, vesměs Čechův.

Borovec jmenuje se po prvé r. 1358; tehdy Klára, abatyše v Doubravníku, dala svému klášteru dědictví své v Borovci a Pohledci. Klára byla z rodu Pernštýnského: náležel tedy Borovec pánům z Pernštýna. Když pak v 15. století klášter Doubravnický zanikl, ujali se jeho zboží zase páni z Pernštýna, jimž potom náležel stále již všecek.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti ročního platu o sv. Jiří 5 zl. 24 kr. a o sv. Václavě 3 zl. 26 kr. a předli 6 liber lnu; 2 sedláci robotovali týdně s 1 koněm a 1 volem po 3 dnech a měli k tomu ještě v sena a žně týdně 3 dni pěší roboty o dvou osobách. — Desátku platili r. 1757 do Doubravníka 1 zl. 22 kr.

---

[1]) Cod. dipl. Mor. II. 103; Archiv Český XIV. 515, XVI. 554, XVII. 224; Sbírka Bočkova 7406, 7487; reg. zem. 310, dom. 327; Matrica decan. M. Mezricensis z r. 1672. Wolny: Die Markgr. Mähren VI. 734 omylem vztahuje zprávu tu na Bohuňov na Kunštátsku.

3 d., dávali 1 máz másla a půl sáhu dříví, koledy po 3 kr., mouky a lnu po libosti, na Zelený čtvrtek 2—3 vejce a na hody 1 koláč.

Borovec náleží k farní osadě do Štěpánova, kam také děti chodí do školy (1·5 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Borovec od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských. Pečeť obecní byla pečeť rychty Štěpánovské.

V Borovci jsou hamry železárské. Dříve bývaly tam rozsáhlé tavírny na rudy, které se v blízkém Cumberku dobývaly. R. 1754 také se uvádí panský hamr a 2 domky hamerní, z nichž platily se vrchnosti 3 zl. úroku.

Trati se jmenují: Dubovice, Brabenčí chrasť, Závist, Chocholátka, Sovinec, Bukovská; louka: u Spustka, na Svodnici, za Hamrem; lesy: Borovina, Jesle, Kopanina, na Milířích, Samotín.

Potok od Prosetína vtéká tu do Svratky.

Borovec jest připojen ke Štěpánovu, s nímž jest politickou obcí.[1])

Branšov,

druhdy Branišov, Braniškov, Branškov, ves 8 km. z. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 4·58 km^2, v údolí i na výšině při silnici od Rožinky do Nového Města. Domy jsou dosti rozptýleny.

R. 1483 bylo usedlých 10. R. 1674 měla obec $1^8/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 7, nově pusté byly 2. R. 1790 domů 32, obyv. 172; r. 1834 domů 39, obyv. 207; r. 1900 domů 37, obyv. 205 katolíkův, až na 4 evangelíky, Čechův.

Branšov náležel r. 1360 zároveň se Zvolou Hynkovi z Ronova a z Osové, který r. 1366 obě vesnice zapsal ve dsky manželce Anně. Se Zvolou zůstal Branišov stále spojen (viz Zvola). — R. 1481 jmenuje se Matěj Sařek z Branišova.

R. 1483 platil klášteru Žďárskému rychtář o sv. Jiří a o sv. Václavě po 8 gr., odváděl 2 měřice ovsa, 20 vajec, 2 slepice, robotoval 2 ženci a musil půl dne orati s druhými, na ozim pak

[1]) D. z. B. III. 453; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 300, dom. 242, urb. 74.

1 den sám. Mlynář platil o sv. Jiří a o sv. Václavě po 10 gr. a ročně dával 2 slepice. Ostatní usedlí platili o sv. Jiří a o sv. Václavě většinou po 8 gr., dávali po 2 měřicích ovsa, po 10 vejcích a jedné slepici; roboty bylo většinou: žnec jeden, půl dne orby s druhými, půl dne radlem každý oral sám. Z panské louky měli skládati a voziti seno do dvora. Mlynáři ze Zvole a Branišova měli opravovati, čeho potřebí ke dvoru: dveře, střechy.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 5 zl. 51$^{1}/_{4}$ kr., o sv. Janě 15 zl. 46$^{1}/_{2}$ kr., o sv. Václavě 5 zl. 55$^{1}/_{4}$ kr., za přádlo 4 zl. 21 kr., z polí 5 zl. 40 kr., jiného platu 3 zl. 03 kr., dávali 8 hus, 14 kuřat a 120 vajec; 8 sedláků robotovalo týdně 2$^{1}/_{2}$ dne s 1 koněm a 1 volem. Kromě toho dávali vrchnosti také desátku 8 měr žita. Farářský desátek odváděli do Zvole (viz Zvola).

Náleží k farní osadě do Zvole. — V obci je jednotřídní škola (expositurou byla od r. 1890, samostatnou je od r. 1897); žáků je 40.

Stará obecní pečeť má ve znaku ruku držící sekeru a nápis: „Sigil in Branissow 1667“.

Trati se jmenují: U Rybníka, na Padělku, na Vlčkoví, v Lánech, na Hlinách, za Kříbcem; louky: U Háju, Hejtmanka, na Sekanci. U Branšova velký les r. 1750 měl 620 měr (Zvolák).

Staré rody: Klimeš, Dvořáček, Brchel, Vlček, Pouček, Holeček.

R. 1834 byla v obci panská ovčírna. Panský dvůr se připomíná r. 1483. Byl zrušen, pozemky jeho částečně zasázeny lesem, částečně pronajaty. V obci je spolek hasičský.

Samotou na Olešenském potoku je Branšovský mlýn a sev. obce u lesa myslivna.

Branšov čítá se za zvláštní statek hraběte Mitrovského. jemuž náleží les „Zvolák“.[1])

Bratrušín,

ves 1·5 km jv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 1·91 km², na výšině. Domy jsou v polokruhu.

V 17. stol. byla velikost obce 1$^{5}/_{64}$ lánu; r. 1643 osedlých bylo 6, r. 1663 bylo pustých domů 8, později bylo osedlých 7, starý

---

[1]) Reg. zem. 264, dom. 373. Časopis Matice Mor. 1906, str. 168.

pustý dům byl 1; rolí starých pustých bylo 30 měr. R. 1790 bylo domů 15, obyv. 90, na 140 jiter rolí; r. 1834 domů 16, obyv. 140; r. 1900 domů 21, obyv. 132, katolíků, Čechův.

Bratrušín připomíná se r. 1384 u zboží Pyšoleckého zároveň s Bystřicí. Zůstal pak již spojen s Bystřicí; jen r. 1666 byl ještě s jinými dědinami oddělen, ale r. 1698 zase k ní připojen (viz Bystřici).

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti ročního úroku o sv. Jiří 1 zl. 06 kr. a o sv. Václavě tolikéž, předli 73 liber lnu, dávali 16 měr ovsa; 5 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 3 dni s 1 volem a o žních ($^1/_4$ roku) dvojnásob, 2 podsedníci týdně 3 dni pěšky a o žních 6 dní.

Desátek dávali roku 1672 dva farářovi do Bystřice (po půl kopě žita a ovsa malé vazby), 6 dávalo však rektoru bystřickému desátku ročního 2 zl. 06 kr.

Obec náleží k farní osadě do Bystřice, kam také děti chodí do školy.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Bratrušín od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Trati slovou: Machlice, na Zadech, na Hrbě, u Hory, na Čtvrti, na Široké, u Boří.

R. 1750 činila si obec nároky na 10 měr lesa, který vrchnost ode dávna držela; ale sedláci neměli nic písemného.

Staré rody jsou: Špaček, Pečinka, Slavíček, Beneš.

K Bratrušínu náleží jako samota [jedno číslo s 11 obyv.[1])

Bukov,

druhdy také Buková i Bukové (posud u lidu také Bukoví), ves 10 km jjz. Bystřice, politická i katastrální obec rozlohy 5·32 km², na výšině při malém potůčku. Domy stojí ve dvou řadách.

R. 1675 byla velikost obce $2^4/_{64}$ lánu; domův osedlých bylo 9, nově osedlé 3, starých pustých 5; rolí nově vzdělaných bylo 40 měr, starých pustých 200 měr. R. 1790 bylo domů 38,

[1]) Archiv Český XIV. 515, XVI. 554, XVII. 224; Sbírka Bočkova č. 7487; Slavík: Morava 21; reg. zem. 310, dom. 327/1.

obyv. 238, na 300 jiter rolí; r. 1834 domů 47, obyv. 448(?); r. 1900 domů 57, obyv. 335, z nich 291 katolíků, 41 evangelíků, 3 židi, vesměs Čechův.

Bukov se jmenuje po prvé r. 1285. Tehdy Demetrij z Bukova daroval klášteru Doubravnickému ku spáse duše své a svých předků kostelní podací v Olší. R. 1398 připomíná se Velik a Tomík z Bukového, r. 1437 Velik Kostečka z Bukové a Mikuláš z Bukové, r. 1466—1481 Jan z Bukové, z Bukova i z Bukového. Ke zboží pánů z Pernštýna dostal se Bukov teprve v 16. stol. (r. 1500 ještě k němu nenáležel); u panství jejich Mitrovského se uvádí r. 1589. Od něho byl r. 1656 oddělen a připojen ke statku Roženskému, ale již r. 1661 přikoupen byl k panství Pernštýnskému, u něhož již zůstal.

Poddaní platili r. 1754 vrchnosti ročního úroku o sv. Jiří 12 zl. 19 kr. a o sv. Václavě 38 zl. 58 kr. a předli 37 liber lnu; 10 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 3 dni s 1 volem a o žních ještě 3 dni pěšky o 2 osobách, 1 sedlák týdně po 2 dnech s 1 koněm a 1 volem, 2 podsedníci týdně 3 dni pěšky a o žních dvojnásob. — Desátek dáván byl do Rožné (viz Rožná).

V Bukově, který náleží k farní osadě do Rožné, je filiální kostel sv. Jakubu zasvěcený. Stojí na pahrbku na hřbitově, na němž se pochovávají zemřelí z Bukova. Presbytář kostelní je gotický (asi z 15. stol.), ale okna dílem zazděna, dílem změněna. Ve zdi je schránka na velebnou svátost. Oltáře jsou 2. Na věži, která zvláště stála, ale r. 1857 zároveň s lodí chrámovou k presbytáři přistavěna byla, jsou 3 zvony, všecky ze 16. stol.; nejtěžší (8 centů) ulit byl r. 1530 ve Velkém Meziříčí od mistra Matěje, prostřední s nápisem: Ave Maria gracia plena atd., a nejmenší s nápisem: Regina celi letare atd. — V presbytáři je prázdná hrobka zaklopená mramorovým kamenem s latinským nápisem, znakem a ve zdi náhrobek Jana Radešínského z Radešovic na Radešíně a Mitrově (zemřel 9. prosince 1603).

Mezi kostelem a vesnicí na rozcestí ke hradu Lísku a Mitrovu mramorový kámen s českým otřeným nápisem naznačuje místo, kde Petr Čížovský z Čížova a Mitrova byl 1. května 1608 úkladně zavražděn (snad ze žárlivosti) od jakéhosi polského rytíře. Vrah dle pověsti i s koněm spadl a zabil se. Vedle tohoto kamene

yly ještě dva podobné kameny s každé strany jen křížem ozna-
ıné, z nichž jeden je před prahem kostelním a druhý jest
rahem studně „Vážky".

Podací kostelní připomíná se r. 1589, 1596, 1608; ukov však býval vždy filiálním kostelem Roženským. K Bukov-ľému kostelu náležel také (r. 1691 i 1771) hrad Mitrov s několika ıalupami a z Habří jeden sedlák. — R. 1662 byla uprostřed ›stela prázdná křtitelnice kamenná. R. 1771 měl kostel pole Žádušnice" na pět čtvrtí míry a loučku.

V obci je od r. 1873 jednotřídní škola; žáků je 59. d r. 1886 působí tu Robert Čapek.

Stará pečeť je jako u Rožné.

Trati se jmenují: Na Ouvařích, v Skalicích, v Divě, za Lazou, ı Mrhově, za Zídkami, Podlišćí, pod Krčmou, Rovinky, v Zá-avách, u Hývi, na Chochole, v Záluží. — Panský les Borovina 1750 měl 9 měr.

R. 1660 vzala si vrchnost pět starých pustých lánů po) měrách: Klimšikovský, Pavlasovský, Pavel Klimšovský, Novotného Kolabovský a učinila z nich panský dvůr r. 1754 o $188^2/_8$ mírách ›le, 1 míře zahrady, z luk bylo 7 vozů sena, 2 otavy. Dvůr nto náležel ke statku Rožensкému až do r. 1720. R. 1787 byl ak dvůr zrušen a role osadníkům prodány.

U Bukova jsou dva rybníčky.

Ve vsi je spolek hasičský.

Do obce náleží hospoda „Bukovská" (1 číslo s 11 obyv.) i silnici od Nového Města k Tišnovu.

Na blízku jv. asi 1·25 km na vrchu lesem zarostlém jsou ytky hradu Bukovce, který se také Lísek nazýval a od lu výhradně „Lísek" nazýván bývá. R. 1589 jmenuje se již ıstým hradem. Zachoval se z něho nepatrný zbytek, část bašty sousedními zdmi a pak dobře znatelné valy s hradním pří-ıpem; při kopání našly prý se kosti a jakési náušnice, které ad jsou v Zámecké Rožínce. Od Mitrova je Lísek 2 km.[1])

---

[1]) D. z. B. X. 27; reg. zem. 300, dom. 242; Wolný; Kirchl. Topogr. . II. 301, 363; Matrica decanatus Lomnicensis z r. 1691 a 1771.

Byšovec,

r. 1350 Byškovec, ves 6 km jjv. Bystřice, katastrální a poli
tická obec rozlohy 3·13 km², na výšině při silnici z Bystřic
k Nedvědici. Domy stojí v ulici, jen některé jsou porůznu.

R. 1675 měla obec $1^{34}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 1(
R. 1790 bylo domů 18, obyv 146; r. 1834 domů 22, obyv. 178
r. 1900 domů 29, obyv. 196, z nich 190 katolíků, 6 evangelík
vesměs Čechův.

Byšovec jmenuje se u zboží pánů z Pernštýn
r. 1350; tehdy postoupil Filip z Pernštýna Jimramovi z Pernštýn
mezi jiným zbožím také třetinu Byškovce. Sami však pánov
z Pernštýna některé zboží své v Byšovci zapisovali jiným. Ta
r. 1398 zapsal Vilém z Pernštýna Katruši, manželce Jan
z Byšovce, a samému Janovi na Byšovci 20 hř. a na dvoř
tamtéž také 20 hř. bez 18 groši platu, načež r. 1406 Katruš
jsouc již vdovou, přijala děti své na spolek. R. 1409 Vilér
z Pernštýna dal a zapsal Katruši z Byšovce, manželce Pavlík
řečeného Pecen, 1 hř. platu ročního ve Ždánicích. R. 141
jmenuje se Mikuláš z Byšovce, v letech 1435—1460 Jane
Črný z Byšovce, jehož manželka Kateřina dostala r. 143
od Jana z Pernštýna věnem 40 kop grošů ve vsi Klečanech
jenž si koupil r. 1446 zboží Křetínské, takže odtud psali se z rod
jeho Křetští z Byšovce, v letech 1446—1481 Jiřík z Byšovce
jehož manželka byla Kateřina z Ofeřic a jemuž asi jako svém
Pernštýnskému purkrabímu postoupil r. 1466 Jan z Pernštýn
v Dolním Chlévském dvůr. R. 1484 přiznal se Adam z By
šovce k landfridu a r. 1493 pohnán byl od kláštera Žďárského
že nechce do Zvole desátků dávati; r. 1521 uvádějí se Hynel
a Bernart bratři vlastní z Byšovce. Tolik je zpráv o drobn
šlechtě, která se psala po Byšovci; ves však sama trvala u panstv
Pernštýnského.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 3 zl. 36 kr.
o sv. Václavě 14 zl. 09 kr., dávali $^{4}/_{8}$ míry ovsa a předli 36 libe
lnu; 10 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem
a v sena a žně ještě 3 dni pěšky o 2 osobách, 3 podsednic
týdně 3 dni pěšky a v sena a žně dvojnásob. Desátku platil
1757 do Doubravníka 5 zl. 01 kr., dávali 6 mázů 2 žejdlík

másla, dříví $1^1/_2$ sáhu, koledy 3 kr., podle možnosti mouky a lnu, na Zelený čtvrtek 3—4 vejce.

V obci je kaplička. Když byla na Pernštýně duchovní správa (1755—1787), náležel Byšovec pod ni; od r. 1787 náleží k farní osadě do Nedvědice.

Jednotřídní škola založena byla r. 1872 a byla s počátku expositurou školy Nedvědické; samostatnou se stala r. 1884. Přiškolena je obec Josefov (a Suché Louky); dětí je 72.

R. 1487 osvobodili Vilém a Vratislav bratři z Pernštýna poddané své ze vsi Byšovce od hlásky, kterou vykonávali na hradě Pernštýně; r. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Byšovec od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb.

Stará obecní pečeť byla pečeť věženské rychty z r. 1689.

Trati se nazývají: Láze, Kopanina, za Sečami (r. 1754: Na Zadních honech, za Sadem, Ohláska, Skaloví, v Rovencích. Louky: Lhotská, v Laskách, na Mrchovitech); kopce: Kotrás.

Starý rod: Pilát.

V obci je hasičský spolek a poštovna.[1])

Čepí Dolní,

r. 1365 Štěpí, také Čebín, ves 12 km jv. Bystřice, katastrální obec rozlohy 1·64 km², v údolí na levém břehu Svratky. Domy jsou v řadách, při sobě.

R. 1675 byl v Dolním i Horním Čepí 1 lán a v obojím bylo osedlých domů 10. R. 1790 bylo v Dolním Čepí domů 6, obyv. 66; r. 1834 domů 12, obyv. 92; r. 1900 domů 15, obyv. 122, katolíkův (až na 2 evangelíky), Čechův.

Dolní Čepí držel r. 1356 Daniel, jinak Jilek, jenž se r. 1360 sstoupil s Janem a Bohušem z Dolního Čepí na své zboží v Dolním i Horním Čepí a v Ujčově. R. 1381 zapsal Jan z Dolního Čepí manželce Marketě na Dolním Čepí 20 hř. V letech 1378—1390 jmenuje se Daniel z Čepí. R. 1406 přijala

[1]) D. z. B. VIII. 80, X. 100, 101, XI. 301; Půh. kn. III. 108, 300, IV. 248, V. 283; Archiv Český X. 287, XVI. 315, 554, XVII. 224, XX. 5; reg. zem. 74, 300, dom. 242; dotazník Vlastivědy Moravské zodpověděl p. Jan Veselý, správce školy.

Mana z Čepí bratra svého Buzka z Drahanovic na spolek. Avšak r. 1437 prodali bratři Martin a Aleš z Drahanovic Dolní Čepí a Vícovek Malý Jírovi z Bezděkova. Vdova po něm Kateřina přijala r. 1482 na spolek svého věna 80 kop v těchto dědinách svého syna Martina z Dalečína, který však r. 1492 prodal Dolní Čepí s kostelním podacím a ve Skoroticích 5 člověkův ujci svému Janu Ronychéřovi z Ronychova, jehož přijal také na spolek na ves Janovice s dvorem. Jan Ronychéř vložil to však i s Janovicemi a tamějším dvorem již r. 1496 Vilémovi z Pernštýna, od kteréž doby náleželo Dolní Čepí k panství Pernštýnskému.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 2 zl. 43 kr. a o sv. Václavě 8 zl. 34 kr. a předli 11 liber lnu; 3 sedláci robotovali týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem a v sena a žně ještě týdně 3 dni pěšky o 2 osobách; 1 podsedník týdně 3 dni pěšky a v sena a žně dvojnásob. Desátku dávali r. 1757 do Doubravníka 2 zl. 37 kr, 3 mázy másla a 1 sáh dříví, na oběd na sv. Václava, platili 19 kr., koledy odváděli po 3 kr., mouky a lnu podle možnosti, na Zelený čtvrtek 2 vejce.

V Dolním Čepí, které náleží k farní osadě do Nedvědice, jest filiální kostel sv. Václava. Stojí nade vsí na kopečku a pochází asi z 15. století. Je kamenný, omítaný, v přesbytáři klenutý; uvnitř jsou dva dřevěné kůry nad sebou. Na vížce jsou dva malé zvony. O kostelním podací činí se zmínka r. 1482, 1496, 1596, 1609, ale známo není, byla-li v Čepí druhdy samostatná fara, leda že by onen farář Matěj „in Czupu“ z tohoto Čepí se rozuměl.

Dětí chodí do školy do Nedvědice (3 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Čepí od povinnosti šenkování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť je pečeť rychty Ujčovské z r. 1689.

Trati se jmenují: Hnojnice, za Hradisky, na Záleskej, na Vlčí hoře, v Záhoře, v Sobotečkách, Kněžka, na Šedivým, na Brdech, k Jámě, u Čihadla, v Žďářích, v Dědolech, pod Humpolíkovou mezou.

S Dolním Čepím spojeno jest Horní Čepí v politickou obec.[1])

[1]) D. z. B. IV. 195, VI. 543, 712, 797, XII. 253; Archiv Český XVI. 485, 553, XVII. 224; reg. zem. 74, 300, dom. 242; Wolný: Kirchl. Topogr. Br. II. 371.

Čepí Horní,

ves 13 km jv. Bystřice, katastrální obec rozlohy 1·38 km², na svahu značné vyvýšeniny. Domy jsou rozptýleny.

R. 1790 bylo tam domů 6, oby. 41; r. 1834 domů 8, obyv. 73; r. 1900 domů 12, obyv. 79, katolíků, Čechův.

Ke zprávám o osadě této již u Dolního Čepí uvedeným dodati jest ještě toto: Manželka Danielova z Dolního Čepí byla Marketa z Horního Čepí, která jsouc r. 1376 již vdovou zapsala svým synům na Horním Čepí. 50 hř. Dcera Marketina Kateřina z Horního Čepí přijala r. 1390 manžela svého Mikše na spolek svého zboží v Horním Čepí, zvláště pak na 50 hř. věna. Tento Mikeš jest asi týž Mikuláš Polák z Vlkova, který zapsal r. 1420 Ješkovi z Olešničky a jeho manželce Anně 50 hř. na Horním Čepí s dvorem. Po smrti Ješkově asi 1435 bylo Horní Čepí prodáno za 50 kop gr. Janovi a Jakubovi bratřím z Doubravníka (do desk vloženo r. 1437), kteří se také po Olešničce psali. Až r. 1498 koupil Vilém z Pernštýna od Vaňka z Olešničky a jeho strýce Ondřeje Fiňáska jejich zboží v Čepí (2 lány role) a v Olešničce, a připojil to k panství svému Pernštýnskému.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 1 zl. 57 kr. a o sv. Václavě 3 zl. 10 kr. a předli 9 liber lnu; 1 sedlák robotoval týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem a měl v sena a žně týdně ještě 3 dni pěší roboty o 2 osobách; 3 podsedníci měli týdně 3 dni pěšky a v sena a žně dvojnásob. Desátku dávali r. 1757 do Doubravníka 28 kr., 1 máz 2 žejdlíky másla a půl sáhu dříví, na oběd na sv. Václava 12 kr., koledy 3 kr., mouky a lnu podle možnosti a na Zelený čtvrtek 2 vejce.

Horní Čepí náleží k farní osadě do Nedvědice, kamž také děti chodí do školy (4 km).

Trati slovou: Sobačka, u Stříbrné Štůle, Sedlačky, Červenice, Lhotky, Čepičků vrch, na Kopci, na Břehách, Záleská, Žďáry, na Stráni.

Horní Čepí jest připojeno k Dolnímu Čepí, s nímž jest politickou obcí.

U Horního Čepí bývaly druhdy stříbrné doly.[1])

---

[1]) D. z. B. VII. 660, XII. 253; Půh. kn. III. 94; Archiv Český XVI. 519, 525; reg. zem. 74, 300, dom. 242.

Dalečín,

farní ves 8 km téměř s. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 7·17 km², v půvabném údolí po obou březích Svratky, na silnici od Bystřice k Jimramovu 503 m nad mořem. Většina domů je na pravém břehu Svratky; v zátočině Svratky na levém břehu jest však bývalý hrad, zámeček, panský dvůr, mlýn a jiná ještě stavení; domy jsou poněkud od sebe ve skupinách, které se jmenují: U Papírny, Vejpustek, Račany, Benátka, Návsí, Bíliska, u Příkopy. (Obr. 5.)

R. 1663 bylo domův osedlých 15, pustých 7. R. 1674 měla obec $3^{16}/_{64}$ lánu, domů osedlých bylo 17, nově pusté 2, starých pustých 5. R. 1790 bylo domů 58, obyv. 480; r. 1834 domů 69, obyv. 516; r. 1900 domů 85, obyv. 534, z nich 278 katolíků, 252 evangelíků ref. vyz., 4 židé, vesměs národnosti české.

Dalečín byl druhdy samostatným zbožím. (Obr. 6.) R. 1349 postoupila jej Klára, druhá manželka Vznaty z Tasova, zároveň s Písečným a Dětochovem manželu svému, ale Jimram z Pernštýna a synové jeho bratra odporovali tomuto postupu pravíce, že ty dědiny jsou Kláře toliko zastaveny ve 100 hř. Nicméně zapsal Vznata z Tasova zase Kláře a Kateřině, dcerám Klářiným z prvního manželství jejího a jeptiškám v Doubravníku, na Dalečíně 2 hřivny ročního platu do jejich smrti. Vznata se r. 1353 po Dalečíně také jmenoval, brzo však zemřel, neboť ještě r. 1353 sstoupili se vdova po něm Klára a její švakr Ješek, probošt olomoucký, na své zboží: Klára na Dalečín, Dětochov, Písečné, Rovečné, Věstín, Korouhvici a Hluboké, a Ješek zase na zboží své v Jesenici u Tasova. Ale odporovali tomu Jan z Kounic a Jimram z Pernštýna, pravíce zase, že Klára drží to zboží v zástavě věnné. Již však r. 1358 prodali Klára a kněz Ješek hrad a ves Dalečín, Písečné a Dětochov se vším příslušenstvím Jimramovi z Pernštýna dědičně. R. 1390 zapsal Vilém z Pernštýna manželce své Anežce 1000 kop gr. věnem na tvrzi a vsi Dalečíně a 2 dvorech tamtéž, a na vesnicích Písečném, Dětochově, na všem, co měl ve Strachojově, v Ubušíně a Ubušínku, na všem, co měl v Nedvězíčku, na celé vsi Hlubokém, Korouhvici, na tom, co měl v Rovečném, na celé vsi Chlumě, na tom, co měl v Nyklovicích, na Věstíně a Věstínku, na tom, co měl v Prosetíně, lesy však vyjímaje.

U rodu Pernštýnského zůstalo pak zboží Dalečínské až do r. 1588, kdy Jan z Pernštýna i na místě Maximiliana, bratra svého, prodal zboží Jimramovské a Dalečínské, k němuž poslednímu náležel Dalečín s pustým zámkem a kostelním podacím a vesnice, Chu-

Obr. 5. Půdorys Dalečína.

dobín, Unčín, Ubušín, moravskému zemskému purkrabímu P a v l u K a t h a r i n o v i z K a t h a r u za 8000 zl., jenž současně koupil za 300 zl. dvůr purkrechtní v Dalečíně od D a v i d a Č a d r- b a n k a z J e s t v i c a n a d v o ř e v B ř e s o v i c í c h, který

Obr. 6. Dalečín.

jej tam měl po svém bratru Jonatovi Čadrbankovi. Pavel Katharin zapsal r. 1589 na Dalečínském zboží manželce své Griseldě Čejkové z Olbramovic 1000 zl. věnem a po její smrti zapsal r. 1599 na tom druhé manželce své Kateřině Jankovské z Vlašimě 2000 zl., která jej však vzala na to na spolek. Pavel Katharin zemřel r. 1600 a poručníci jeho nedospělých synů Petra a Jana prodali r. 1603 kromě Jimramova také zboží Dalečínské, a to Dalečín s tvrzí, dvorem, ovčírnou, mlýnem, pilou a pustým hradem a vesnice Chudobín, Unčín a Ubušín pánu na Novém Městě Vilémovi Dubskému z Třebomyslic za 18.000 zl. mor. Tento však bral živou účast na povstání stavovském proti Ferdinandu II. a pozbyl všech svých statků. Také zboží Dalečínské s panstvím Jimramovským dostalo se r. 1624 za 60.000 zl. Štěpánovi Schmidtovi z Freihoffa, jenž byl také pánem na Kunštátě a r. 1629 zemřel. Syn jeho Karel nezůstal v držení otcovských statků. Dalečín (u něhož se jmenuje tvrz, kostelní podací, dvůr, rybníky, mlýn, pila, chmelnice) byl r. 1633 zároveň s panstvím Jimramovským zapsán ve dsky Anně Marii hraběnce Šlikové rodem ze Salmu, která jej připojila k panství Kunštátskému, jímž vládl manžel její Jindřich Šlik hrabě z Pazounu a Lokte. Od té doby náležel Dalečín k panství Kunštátskému stále.

Po Dalečíně jmenovali se také někteří zemané, kteří tam nějaké zboží měli; Jíra z Bezděkova, jenž se r. 1437 připomíná, píše se později také z Dalečína; r. 1481—1486 uvádí se Martin z Bezděkova a z Dalečína, syn Jírův, r. 1482 Čipík z Dalečína a Kateřina z Dalečína, jejímž synem byl Martin a dcerami Kateřina, Marta, Dorota a Anička.

Hrad v Dalečíně byl již r. 1358. Začátkem 16. století stal se skrýší loupežnickou, až ho moravský zemský hejtman Artleb Vranovský z Boskovic po r. 1519 dobyl a dokořán vyvrátil. Pustým hradem se jmenuje r. 1588 a 1603; zůstala z něho jen mohutná část zdi hlavního obydlí. Jest na ostrohu v zátoce Svratky na levém břehu; místu říká se „Hradisko“. (Obr. 7.)

Kromě hradu připomíná se v Dalečíně ještě tvrz již r. 1390. Ale kdyby i tehdy naznačovala tvrz snad hrad, zároveň s pustým hradem uvádí se tvrz r. 1603, jako již také 1590 a potom r. 1633 výslovně tvrz v Dalečíně se jmenuje. Po tvrzi nezůstalo památky.

V urbáři Viléma z Pernštýna z konce 15. století jest poznamenáno, že v Dalečíně platili poddaní platy z příkop. Později r. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 8 zl. 16 kr. a o sv. Václavě tolikéž, z polí 45 kr., předli 82 liber lnu, ovsa dávali 36 měr, kuřat 71, vajec 340 a jiné činže 6 zl. 20 kr.; 11 sedláků

Obr. 7. Zříceniny hradu Dalečína.

robotovalo týdně 3 dni s 2 koni a čtvrt roku ještě týdně 3 dni pěšky 1 osobou, 3 podsedníci týdně 3 dni pěšky a čtvrt roku dvojnásob, 9 chalupníků týdně 2 dni pěšky a čtvrt roku dvojnásob.

Na sz. konci vesnice na kopečku stojí farní kostel sv. Jakuba. Starý kostel byl r. 1744 rozšířen a pozměněn,

r. 1805, 1836, 1842, 1848 a později značně opravován. Jsou v něm 3 oltáře: poboční Roucha Veroniky a sv. Jana Nep.; u varhan je letopočet 1610; na věži jsou 3 zvony, z nichž největší byl lit r. 1561 ve Velkém Meziříčí od zvonaře Adama; nápis na

Obr. 8. Hlavní oltář.

něm jest: „Tento zvon dielal Adam swonarz z Mezerzicie, ke cti, chwale Panu Bohu a k swolanie k slowu Božimu 1561“ a obraz P. Marie. Polední zvon byl r. 1854 přelit ze starého zvonu. Třetí zvon „Evangelík“ je nejstarší s nečitelným nápisem. Umíráček

je z r. 1776. Na věži jsou také hodiny r. 1881 Ferdinandem Traplem, nájemcem přádelny na vlnu, darované.

R. 1672 měl kostel 1 oltář, náleželo mu 7 železných krav, z nichž se platilo po 1 zl.; k duchovní správě do Dalečína náležely obce Ubušín, Ubušínek, Unčín, Strachojov a Janovice.

Desátku platili z Dalečína r. 1771 farářovi do Jimramova ročně 7 zl. 12 kr, dávali 4 mázy másla, 3 achtele lněného semene, 50 vajec a 3 snopky lnu. Tři kostelníci byli prosti roboty.

Fara v Dalečíně připomíná se r. 1358, kdy byl farářem Ješek, bratr Jindřicha z Janovic. R. 1373 jmenuje se Zbyněk kněz z Dalečína, jenž byl farářem ještě r. 1385, kdy bratři Bohuslav, Jimram, Smil a Vilém z Pernštýna darovali chudému kostelu v Dalečíně od svého dvoru půl lánu, na němž Radoň seděl. Dobrodincem kostela byl také panoš z Bukoviny. V 16. století ocitla se fara v držení nekatolíkův a všeho, co kostel měl, ujala se vrchnost. Začátkem 17. století obstarávali duchovní správu v Dalečíně luteránští kazatelé z Jimramova, jimž vydal r. 1608 jisté artykuly Jan Dubský z Třebomyslic. V nich se také nařizovalo, aby se po všecky budoucí časy beze změny jako před tím farářem Jimramovským každou čtvrtou neděli v Dalečíně služby boží konaly a slovo boží čisté hlásalo, začež každá vesnice k Dalečínu příslušící svému duchovnímu správci po službách božích pokaždé byla povinna slepici odvésti. Také ustanoven byl půlroční desátek Dalečína na 4 tolary. Počátkem r. 1625 musili však odejíti luteránští kazatelé z panství Kunštátského, s nímž bylo Jimramovské spojeno, a Dalečín byl přikázán duchovní správou do Kunštátu a potom asi od r. 1668 do Olešnice a pak do Jimramova, odkud byly každou třetí neděli konány služby boží v Dalečíně, až r. 1784 byla zase zdejší fara zřízena.

Z farářů nejdéle tu působili: Arnošt Roth 1785—1800; Michal Michl 1815—1829, František Žák 1829—1845, Petr Kostrošic 1850—1866, František Coufal 1874—1894, Ladislav Schwarzer 1894—1905.

K farní osadě náležejí katolíci z Dalečína, Chudobína, Unčína, Janovic a Strachojova. Ze všech těchto osad pochovává se na hřbitově katolickém kolem kostela. Farních osadníků je 697.

R. 1782 přestoupilo ve farnosti mnoho farníků k vyznání helvetskému; osada Strachojov všecka. Nyní jest ve farnosti 794 evangelíků, kteří náležejí duchovní správou do Veselí.

Evangelíci v Dalečíně mají svůj vlastní hřbitov v Dalečíně, kam se pochovávají také z Janovic.

Učitel v Dalečíně byl již r. 1771. Tehdy měl platu 4 zl. 43¼ kr. a 5 měr a 1 achtel žita. Škola vystavěna byla r. 1794. Začátkem 19. stol. měl učitel platu 92 zl. 45½ kr. R. 1874 byla škola rozšířena na dvojtřídní; r. 1899 zřízen byl při ní zimní hospodářský kurs. Do Dalečína chodí do školy ještě děti z Chudobína (3 km) a Unčína (2 km). Žáků je 113.

Nejdéle tu působili: Jakub Pohnětal 1801—1835, František Vališ 1835—1862, Jan Maršálek 1862—1890, František Still od r. 1890, jenž sepsal: „Paměti městečka Jimramova“.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Dalečín od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť má ve znaku tvrz a hvězdu a nápis: Peczet obcy Dalleczsky.

Panský dvůr v Dalečíně měl r. 1750 polí 303 míry, 1 achtel zahrad a z luk bylo sena na 24 čtyřspřežných vozův a otavy na 6 vozů. Nynější dvůr vystavěn byl r. 1720 Karlem Benediktem hrabětem z Lamberka. Rybník „Martinkovský„ byl na 12 kop kapří násady. Mlynář Dalečínský platil r. 1750 vrchnosti činže 90 zl.

Trati slovou: Křib, na Papírníkovým, v Jahličkách, Obecnica, Obora, Obůrka, Bahna, na Chmelníku, Račany, Holotín, na Bílisku, Zátoka, v Plotkách, Vápenka, Kmínka, Skálí (odkud prý „Žižka“ střílel na hrad) a j. (r. 1750 nad Stavem, od Mlází, v Sitinách; louka: Lisínská). Les Hrabův měl r. 1750 měr 100, Smrčiny 50 měr 7 achtelů, Martinkovský 100 měr 3 achtele, Spálenec 40 měr 4 achtele (nyní Spálená, Spáliště).

Staré rody: Šťastný, Vostrejš, Koněrza.

Nad Dalečínem v budově nyní „v Papírně“ zvané, bývaly původně hamry, potom vyráběl se tam (již r. 1690) ručně papír (r. 1750 platil papírník vrchnosti ročně činže 170 zl.) a pak byla tam panská pila. Nyní od r. 1866 jest tam přádelna. Papírna má 4 čísla a 34 obyv.

V Dalečíně narodil se r. 1858 spisovatel a překladatel Josef Koněrza, správce školy ve Slavkovicích.

V obci je spolek hasičský a četnická stanice.

Oba břehy Svratky spojuje v Dalečíně dřevěný krytý most vystavěný r. 1846 velkostatkářem Josefem svob. pánem Honrichsem, při čemž poddaní dávali potahy a práci nádenickou. Ve smlouvě o tom jest také stanoveno: „Na památku této milosti se obec Dalečínská pro všechny budoucí časy zavazuje na svůj náklad každý rok k narozeninám panující vrchnosti, kdyby se na panství zdržovala a kdyby ne, tedy jejím zástupcům deputaci ze dvou mladých, dle obyčejného národního kroje ustrojených děvčat se skládající vyslati, aby tato děvčata ve jménu obce díky, za tuto zde uvedenou milost, buď ústně nebo písemně přednesla a na známku jejich povinné vděčnosti jedno přadenko příze odevzdala". Závazek tento přestal teprve, až když před několika lety most převzat byl do správy silničního výboru.

S Dalečínem jest spojen Chudobín v politickou obec.

S okolních vrchů (z Holotína, u Raubšovky, z Janovického kopce, a dále z Hromobitka, Bardouna a Chocholíka) je překrásný pohled na Dalečín.[1])

Divišov,

ves 8 km sz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·47 km², v údolí na svahu horského hřbetu, jenž od sz. k jv. se pne, na pravém břehu Divišovského potoka, u silnice z Bystřice do Nového Města. Domy jsou štíty do návsi obráceny; u domkařských chalup jsou „žundry" čili „baráky".

R. 1643 bylo tu osedlých 6; r. 1663 byly domy osedlé 3, pustých 6; r. 1790 domů 23, obyv. 185, na 150 jiter rolí; r. 1834 domů 31, obyv. 237; r. 1900 domů 33, obyv. 191, z nich 154 katolíků, 37 evangelíků, vesměs Čechův.

Divišov jmenuje se r. 1500 u zboží pánů z Pernštýna. V 16. stol. náležel k panství jejich Bystřickému, od něhož byl

---

[1]) D. z. B. I. 109, II. 116; Cod. dipl. XI. 339; Archiv Český IX. 404, XVI. 86, 554, XVII. 224; Půh. kn. V. 336 403; Středovský Apogr. VI. 158, 160; Sbírka Bočkova č. 10.132 reg. zem. 310, dom. 367; Wolny: Kirchl. Topogr. Br. II. 293; Matrica decanatus Bystricensis z r. 1771; Šembera: Páni z Boskovic 100, Pernštýn a poříči Svratky 90; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděli p. Rudolf Trapl a p. František Still, naducitel v Dalečíně.

sice s jinými ještě vesnicemi r. 1666 oddělen, ale již r. 1698 byl opět s Bystřicí sloučen a pak již zůstal u panství Bystřického (viz Bystřici).

Poddaní platili vrchnosti r. 1750 o sv. Jiří 1 zl. 37 kr. a o sv. Václavě tolikéž, předli 66 liber lnu, dávali 29 kuřat a $1^2/_4$ vejce; 4 sedláci robotovali týdně po 3 dnech s 1 koněm a 1 volem a o žních ($^1/_4$ roku) celý týden, 4 podsedníci týdně po 3 dnech pěšky a o žních 6 dní, 1 domkař robotoval týdně 2 dni pěšky.

Desátku platili r. 1672 do Bystřice 6 zl., ale poněvadž mnohé grunty byly pusté, platilo se o 2 zl. 25 kr. méně, než se scházeti mělo; kromě toho dávali po $^1/_4$ mázu másla a po půl kytě lnu. Začátkem 18. století dávali z másla, lnu a vajec polovici farářovi do Bystřice a polovici do Nového Města, protože pochovávalo se z Divišova v Olešné. R. 1771 dávali desátek do Rozsoch (viz Rozsochy).

Za obcí je kaplička. Katolíci náležejí k farní osadě do Rozsoch, evangelíci do Nového Města. Děti chodily do r. 1871 do školy do Olešné, od té doby chodí však do Rovného.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Divišov od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť (společná s Rovným) z r. 1761 má nápis: „Peczet obce Rowenskeg a Diwissowskeg“.

V obci byl svobodný mlýn; r. 1750 platilo se z něho vrchnosti 46 kr. Je ode dávna v rodině Kašově.

Jména trati jsou: Na Výpustkách, v Sitinách, v Šáší, v Rákoskách; les Honkovec.

V Divišově je sbor hasičský.[1])

Domanín

(nesprávně Velký Domanín), ves 3 km ssz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 7·49 km², v údolí po obou březích potoka Domanínského. Domy jsou ve dvou řadách, návsi není.

R. 1643 bylo osedlých 22 a polesný. R. 1663 bylo domův osedlých 10, pustých 17.

---

[1]) Archiv Český XVI. 554; XVII. 224; reg. zem. 310, dom. 327/1; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672.

R. 1790 bylo domů 30, obyv. 356; r. 1834 domů 61, obyv. 536; r. 1900 domů 99, obyv. 576, katolíkův (až na 2 evangelíky), Čechův.

Domanín náležel r. 1348 ke zboží Zubštýnskému jako Bystřice. U panství Bystřického zůstal pak již stále.

R. 1385 měl tam také nějaké zboží Adam; r. 1409 jmenuje se Mikeš z Domanína, jenž svůj dvůr prodal r. 1420 Janovi z Vojetína.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 8 zl. 10 kr. a o sv. Václavě tolikéž, předli 262 liber lnu, dávali 43 slepic, 7 vajec; 21 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a s 1 volem, 4 podsedníci týdně 3 dni pěšky a o žních ($^1/_4$ roku) byla robota jak sedláků tak podsedníků dvojnásobná; 1 domkař robotoval týdně 2 dni pěšky.

Desátku platilo se r. 1672 faře do Bystřice z Domanína 4 zl. 01 kr., poněvadž však tehdy polovice rolí byla pustá scházelo se desátku odtud o 4 zl. 06 kr. méně, než příslušelo.

K farní osadě náleží do Bystřice.

Škola v Domaníně byla již r. 1811; nyní jest dvojtřídní od r. 1900; žáků jest 102.

Nejdéle tu působil Josef Dvořák 1860—1883.

V obci je stará rychta, která druhdy náležela klášteru Doubravnickému. Ale r. 1363 prodala abatyše Klára klášterní rychtu s honem Matějovi Proseckému za $60^1/_2$ gr. tak, aby v Domaníně pobýval a tam 2 lány, krčmu a mlýn svobodně držel; měl však z mlýna platiti ročně 16 gr., při výpravě vojenské jednoho koně vypraviti a třetího zajíce z honu dávati. Jako rychtář směl třetí denár od nálezu bráti, pře hrdelní náležely však pánu. Rychtu mohl sám nebo jeho dědicové prodati s tím právem za souhlasu kláštera. Před r. 1610 a po témž roku povinnosti rychtářské (rychtář Jíra Pecků) byly jako u rychty Bohuňovské (viz Bohuňov).

R. 1674 připomína se u statku Rotkovského svobodný dvůr v Domaníně, na němž byl Ondřej Budyš; měl 70 měr rolí. R. 1750 platilo se z rychty vrchnosti ročně 2 zl. 55 kr.

R. 1500 Vilém z Pernštýna osvobodil Domanín od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb.

Stará obecní pečeť má ve znaku bylinu s 3 listy a nápis: „Sigil Domanin 1700“ (Tab. II. 12.).

Před r. 1663 byl jeden selský grunt od vrchnosti obrácen ke dvoru.

Jména tratí jsou: Ve Vlčanech, na Kopaninách.

Panský les „Smrčina“ byl r. 1750 na 45 měr.

Na 50 měr lesa, kterýž vrchnost držela, činila si r. 1750 obec nároky, ale nemohla nic písemného ukázati.

V Domaníně je hasičský spolek.

Starý rod: Prosecký.

Nad obcí je rybník.

K Domanínu patří hájovna „Na Rybníku“ (1 č. s 6 obyv.).[1]

Domanínek

(nesprávně M a l ý D o m a n í n), ves 2 km sz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 1·87 km², v údolí při potoku Bystřičce, do níž tu vtéká Domanínský potok, a při silnici z Bystřice do Nového Města.

R. 1643 i 1672 byli tu 4 osedlí. R. 1663 byly domy osedlé 3, pusté 3. R. 1790 domů 11, obyv. 138, na 80 jiter rolí; r. 1834 domů 20, obyv. 143; r. 1900 domů 21, obyv. 161, katolíkův (až na 2 evangelíky); Čechův 159, Němci 2.

Domanínek byl v 15. stol. u p a n s t v í B y s t ř i c k é h o; od něho byl r. 1666 s jinými ještě vesnicemi oddělen, ale r. 1698 byl zase s ním trvale spojen.

Jednotlivých dvorů v Domanínku týkají se tyto údaje: R. 1373 přijal U n k a, farář v Jesenici (Jessouicz), na spolek a na dědictví zboží v Domanínku sestru A n e ž k u a její děti; ale abatyše Doubravnická Klára odporovala tomu spolku. R. 1390 jmenuje se po Domanínku R o d h é ř, jenž zapsal věnem manželce své Z d e n c e na dvoře v Domaníně (věrojatně v Domanínku) 40 hř. a P a v l o v i Š i l h é ř o v i na půldruhém lánu v Domanínku $1^1/_2$ hřivny ročního platu. R. 1416 M a c h n a z J e s t ř e b í, manželka Jana z Miličova a dědička Rodhéřova, prodala dvůr v Domanínku P ř i b y s l a v o v i z e Ž d á n i c a T o m í k o v i

---

[1]) D. z. B. I. 2; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; Sbírka Bočkova č. 7487, 7639; Matrika totius decanatus M. Mezricensis z r. 1672; reg. zem. č. 310, dom. 242, 327/1.

z Dětochova $1\frac{1}{2}$ lánu, louku a lesy. Po smrti Přibyslavově, jenž se také psal po Rosičce, prodali jeho rukojmí r. 1437 dvůr ten v Domanínku Michalovi z Bohuňova a manželce jeho Marketě. Míchek z Domanínka prodal sice r. 1467 svůj dvůr Jankovi Budišovi z Prosetína, ale Marketa jej získala asi zase, neboť r. 1481 prodala jej se synem svým Janem bratřím Mikulášovi a Václavovi.

R. 1620 koupil svobodný dvůr v Domanínku zůstalý po Janu Dvořákovi Pavel Severa; r. 1681 byl připsán k dílu Jana Kožešníka, souseda Bystřického, pak měl jej Jiří Antonín Kamenský, bývalý měšťan brněnský, který jej r. 1686 vystavěl, jak vtesaný na něm nápis „Kamenský" svědčí. Jest to dvůr nyní čís. 11., na němž se od té doby vystřídala řada majitelů a který byl během let na dvé rozdělen. R. 1750 Kamenský dvůr měl 130 měr polí orných, 55 měr pastvin, $1\frac{3}{8}$ měr zahrady, luk na 10 trojspřežných vozů sena a na 5 vozův otavy, křovin 2 míry, kousek lesa a rybník na $1\frac{1}{2}$ kopy kapří násady; děkanovi bystřickému platilo se odtud desátku 6 zl.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 31 kr., o sv. Václavě 1 zl. 17 kr., úroku z mlýna 1 zl. 40 kr., z polí 21 kr., předli 42 liber lnu, dávali 6 měr ovsa, 13 slepic, $\frac{3}{4}$ vejce; 3 sedláci robotovali týdně 3 dni s 1 koněm a o žních ($\frac{1}{4}$ roku) dvojnásob, 1 podsedník týdně 3 dni pěšky a o žních 6 dní.

Z Domanínka dávali r. 1672 desátku do Bystřice vazby velmi malé 4 kopy žita a tolikéž ovsa.

Obec náleží k farní osadě do Bystřice, kam také děti chodí do školy.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Trati se nazývají: Na Bubnech, na Klínku, u Háje, za Barevní.

U obce je panský dvůr se zámečkem. Opodál jest kaplička. R. 1750 byla tu barvírna panská.

V Domanínku jsou dva mlýny (jeden, na němž byl Václav Holanda, již r. 1548).[1])

---

[1]) D. z. B. VI. 44, VII. 726, 846; Český Archiv XVI. 554, XVII. 224; Sbírka Bočkova 7639; zemský archiv mor. artik. Domanínek; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672; reg. zem. 310, dom. 68/8, 327/1.

Dvořiště,

ves 2·5 km vsv. Bystřice, katastrální obec rozlohy 2·32 km², v malém údolí, blízko potoka Říčky. Domy jsou do kruhu dosti blízko sebe seřazeny. Na návsi je rybníček.

R. 1656 velikost obce byla $1^{5}/_{64}$ lánu a polí poddanských naměřeno $115^{4}/_{8}$ měr. R. 1672 byli tu 4 sedláci, 2 grunty byly pusté. R. 1790 bylo domů 12, obyv. 75; r. 1834 domů 16, obyv. 151; r. 1900 domů 22, obyv. 141, katolíkův (až na 1 evangelíka), Čechův.

Dvořiště náleželo k panství Bystřickému. R. 1579 daroval však Vratislav z Pernštýna ves Dvořiště s robotou i s úroky špitálu do Bystřice a od té doby bylo pod správou úřadu Bystřického majetkem špitálním.

Arnošt Matyáš svob. pán Mitrovský z Nemyšle upravil r. 1738 povinnosti poddaných z Dvořiště takto: Místo roboty platilo 8 tehdejších sedláků roční úrok (nejméně 4 zl., nejvíce 14 zl. 30 kr.), avšak staré obyčejné úroky gruntovní zůstaly ve své míře. Vedle toho byli zavázáni udělati a postaviti 4 chalupníci 50 sáhů dřev na loket dlouhých štěpin, 1 sedlák 20 sáhů a 3 sedláci po 10 sáhách; sedláci měli pak to všecko odvézti. Kromě toho oni 4 sedláci měli udělati bystřickému magistrátu se 4 koňmi spřežení 3 fůry do Brna k odvezení kontribucí; kdyby pak fůr do Brna nepotřebovali, měli je dáti při městě; ještě pak měli udělati p. farářovi 2 fůry se 4 koňmi nejdále na 5 mil; avšak magistrát i farář měli koně obrokem a dva pacholky potravou opatřiti. Jednu fůru měli pak dáti při procesí, které se každoročně vykonávalo na Vranov nebo do Brna, ale tehdy obrok, potravu a náležitý vůz musili sami dáti. Kdyby se musil špitál stavěti, musejí Dvořiští robotovati dle obyčeje v kraji; za to měli býti z platu robotního osvobozeni. R. 1750 platilo se z Dvořiště vrchnosti místo ovsa ročně 2 zl. 55 kr.

Dvořiště náleží k farní osadě do Bystřice, kam také děti do školy chodí.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Dvořiště od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Na pečeti má Dvořiště jetelový list a nápis: „Peczet osady Dworzisste“. Dvořiště čítalo se za zvláštní statek k Bystřickému

špitálu; r. 1785 bylo dominikálních 1400□° lesa, poddanských však 181 jiter 1004□° polí, 25 jiter 1376□° luk a zahrad, 39 jiter 573□° pastvin a 5 jiter 967□° lesa.

Jména tratí jsou: Mochoruvky, Chocholka, Podsedky.

Staré rody: Kittner, Havlík, Dvořák, Kos.

V obci je hasičský spolek.

Ve špitálském lese sv. Dvořiště na vrchu, který se tří stran obtéká Říčka, jsou pozůstatky starého hradu **Auersperka** (Ur, Aur, Auer = tur), jenž druhdy vystavěn byl od pánů z Pernštýna a jim náležel, avšak v dějinách nijak nevynikl. Zbyly z něho v lese jen ukryté valy a trocha kamení.[1])

Habří,

ves 12 km jjz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·98 km², na výšině na levém břehu Bobrůvky. Domy jsou od sebe.

R. 1790 domů 27, obyv. 168; r. 1834 domů 31, obyv. 189; r. 1900 domů 38, obyv. 209, katolíků, Čechův.

Ve 14. stol. náležel k hradské opravě Veveří dvůr v Habří, jejž dal r. 1342 markrabě Karel v manství Branislavovi Zibovi pro jeho zásluhy o Veveří. R. 1353 byla část Habří zastavena Ondřejovi z Drahonína. R. 1360 dala Jitka z Habří Bohuslavovi z Mitrova jeden lán v Habří. Tento Bohuslav, jemuž také náležel hrad Víckov, po němž se psal i z Víckova, měl však již celé Habří, až na některé svobodné pozemky, a odprodal ze zboží svého v Habří r. 1365 Jilkovi z Čepí a jeho manželce Marketě 7 čtvrtí za 21 hř., a Ješkovi z Habří a jeho manželce Jitce 1 lán za 14 hř. Náleželo tedy Habří již tehdy ke zboží Mitrovskému, u něhož již stále trvalo (viz Mitrov).

Jednotlivé však lány v Habří přecházely z ruky do ruky. R. 1360 Dětřich z Habří zapsal Přeškovi z Roztětí jedno popluží s půllánem, r. 1365 jmenuje se Bavor z Habří, r. 1407 Petr, řeč. Šubravka, jenž koupil od

---

[1]) Sbírka Bočkova č. 7633; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; Slavík: Morava 14; Matrica totius decanatus M. Mezricensis; reg. zem. 310, dom. 327/1.

Zikmunda z Habří půldruhého lánu, a r. 1417 postoupil synu svému Filipovi z Habří a jeho manželce Kateřině půl lánu v Habří, r. 1412 se uvádí Anastasia z Habří, dcera Pešíkova, r. 1466 vložil Michal z Habří ve dsky Václavovi z Habří 1 lán a Štěpánovi z Habří půl lánu.

Dvůr v Habří měl však r. 1371 Jilek z Šerkovic (týž asi co Jilek z Čepí), který jej tehdy prodal Mstichovi z Habří za 25 hř.; na jiném půl dvoře zapsal r. 1373 Ješek z Habří své manželce Elšce věnem 25 hř. R. 1385—1390 měl dvůr v Habří Doman čili Dománek z Habří, jenž přijal na spolek svého zboží svou sestru Annu a Marketu, dceru bratrovu. Dvůr ten slul Dománkův čili Dománkovský.

R. 1409 měla jej Dorota, která vzala na spolek manžela svého Jana Kozla, jenž pak před r. 1446 rozdělil svůj dvůr ve dvě polovice; jednu dal synovci svému Jakubkovi ze Stříteře, synu Heroltovu, a druhou měl Jan z Boru čili Borovský. Když však tento přijal r. 1446 dědice své na spolek na celý dvůr v Habří, odporoval tomu Jakub, jenž držel polovici jeho, až r. 1454 Jakub ze Stříteře zapsal Janu z Boru i svou polovici dvora se vším příslušenstvím, čemuž však Machna z Vojetína odporovala. Jan z Boru zapsal jej r. 1466 Vaňkovi z Rosičky. Tento Vaněk z Rosičky píše se Vaněk Sklenář z Habří, a to již r. 1464, kdy pohánĕn byl od Machny z Vojetína a jejího bratra Jana, kteří si lepší právo k dvoru osobovali; rovněž pohánĕl Vaňka Gedeon z Olešničky, že mu drží za ten dvůr v Habří peníze purkrechtní, k nimž Gedeon právo má. R. 1492 vložil Vaněk Sklenář z Habří purkmistru a radě městečka Bystřice k špitálu v Bystřici lán a louky u Habří.

Jiný dvůr byl r. 1398 Přeška z Olešničky, který na něm zapsal manželce své Ofce 20 hř., avšak již r. 1416 prodal Oneš z Olešničky svobodný dvůr v Habří Mikulášovi z Byšovce. Pak držel jeden dvůr v Habří Vaněk Kozel a syn jeho Jan, bližší však právo své chtěla k němu r. 1466 dskami pokázati Běta z Bystřice, dcera Vaňka Kozla. Jan Kozel z Habří vložil r. 1480 Janu Sklenářovi z Habří lán role v Habří, a současně Běta z Habří vložila Mikulášovi z Habří tři čtvrti role v Habří. Rovněž r. 1480 prodali Mikeš, Vaněk, Jakub a Staněk bratří z Habří půllán v Habří strýci svému

Janovi z Habří. R. 1496—1499 jmenuje se Jakub Pivec z Habří. Ještě se připomíná, že r. 1503 Jiřík z Habří, vložil Urbanovi a Filipovi, bratřím vlastním z Habří, půl lánu v Habří, a že r. 1512 odstoupili bratří Mikuláš a Jan z Habří svému bratru Matoušovi a jeho manželce Anně dva díly na dvoře, a Matouš koupil r. 1516 od bratří Matěje a Filipa z Habří ještě druhý dvůr s třemi čtvrtěmi role v Habří.

V 16. století byly svobodné dvory v Habří dva. Na jednom byl r. 1540 Vavřinec a po něm jeho sestra Dorota, která jej r. 1555 prodala Jiříkovi Bleškovi v Habří a jeho manželce Kateřině. R. 1596 jmenuje se Martin svobodný dvořák v Habří. R. 1625 Michal Sklenář, svobodný dvořák z Habří, poháněl Jana Jakuba svob. pána z Magna na Moravci a hradě Mitrově ze 60 kop gr., že mu pobral dobytek i obilí, a z 20 kop, že r. 1625 času postního muškétýra s konšelem do dvora jeho svobodného poslal, aby na něho očekávali, a že devět dní pořád v domě zůstávali, nemohouce se ho dočkati; manželka jeho musila jim dávati píti i jísti, a Michal obávaje se jich do dvora svého svobodného přijíti nemohl. R. 1651 prodal Jakub z Střílec půl dvoru v Habří Bernartovi z Bořic.

R. 1672 byli v Habří tři svobodníci. R. 1675 už jen dva: Jan Oulehla a Jíra Kříž, kteří měli po 110 měrách polí.

R. 1750 byly svobodné dvory v Habří: Jana Volavého, který měl 74 měr orných rolí, 5 měr ladem, 1 míru zahrad, z luk sena 4 vozy a 1 vůz otavy, lesa 15 měr, a Jakuba Kříže, jenž měl polí 150 měr orných a od vody potrhaných 15 měr, 1 míru pastvin, 4 achtele zahrady, z luk 9 vozů sena a 1 vůz otavy, lesa $2^1/_2$ míry.

Vrchnosti platili svobodní sedláci ročně 24 zl. desátku obilního.

Nyní jest na jednom tom dvoře (č. 1.) Ed. Volavý a na druhém od té doby na dvé rozděleném A. Cerman (č. 10.) a Jan Dolníček (č. 7.).

Habří náleží k farní osadě do Stražku, kam také děti chodí do školy (3 km). R. 1672 platili desátku do Stražku jen po třetince másla a 1 kuřeti obyvatelé v Habří kromě svobodníků; desátky pobírala paní na Moravci. R. 1771 jeden sedlák z Habří náležel do Rožné desátkem; platil 21 kr. a dával čtvrt mázu másla.

R. 1618 byl v Habří panský dvůr, který však později byl zrušen. Pod Habřím „Černý les" r. 1750 měl 525 měr.

Severových. Habří jest kolonie zvaná **Nivy** o 7 číslech a 23 obyv. a jižně od ní jiná kolonie **Lopaty** o 4 číslech a 23 obyv.; obě, jakož také ještě jiné 3 rozptýlené chalupy s 15 obyv., náležejí k obci Habří.

Samotou jest mlýn pod Habřím zvaný „Záklasníkův" (přiškolený do Moraveckých Janovic a přifařený do Olší).[1])

Hluboké,

ves 8 km ssv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 3·64 km², za Svratkou v hlubokém dolíku. Domy stojí v řadách, jsou od sebe, na náves štítem.

R. 1663 bylo domů osedlých 7, pusté 4. R. 1674 měla obec $1^{28}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 8, nově osedlý 1, nově pusté 2. R. 1790 bylo domů 24, obyv. 159; r. 1834 domů 26, obyv. 180; r. 1900 domů 31, obyv. 189, evangelíkův ref. vyz., Čechův.

Hluboké náleželo původně ke zboží Pernštýnskému. Klára, manželka Vznaty z Tasova, měla také na Hlubokém po svém prvním manželu Štěpánu z Pernštýna zapsáno věno, a r. 1349 postoupila synu Vznatovu, jenž slul rovněž Vznata, a své vlastní dceři Anně svůj roční úrok na Hlubokém, Korouhvici, Věstíně a Chlumu. Když se r. 1353 sstoupili Klára a probošt olomucký Ješek, mezi vesnicemi Klářinými jmenuje se také Hluboké. Protože však Klára zboží to držela toliko v zástavě věnné, připadlo to všecko zase rodu Pernštýnskému. R. 1390 zapsal Vilém z Pernštýna manželce své Anežce věno také na celé vsi Hlubokém (viz Dalečín), jakož zase r. 1406 druhé manželce své Anně ze Šternberka. U pánů z Pernštýna zůstalo pak Hluboké až do druhé polovice

[1]) D. z. B. 488, 574, IV. 195, 206, VI. 40, VII. 272, 843, VIII. 160, IX. 94, 120, 273, XI. 463, XII. 425, 426, 746, XIV. 97, 98; Půh. kn. III. 422, IV. 97, 157, 211, 214, 222, V. 285, 375; art. Habří v zem. archivě; Čas. Mat. Mor. 1880, 187; Matrica decan. Lomnicensis z r. 1771; reg. zem. dom. 245; Wolny: Die Markgr. Mähren VI. 266.

16. století; tehdy prodal Vratislav z Pernštýna své panství Loucké s mnohými blízkými vesnicemi, které posud pánům z Pernštýna patřily, mezi nimiž bylo také Hluboké, pánu na Kunštátě Hanuši Fridr. hraběti z Hardeka, od kteréž doby zůstalo Hluboké stále u panství Kunštátského.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 3 zl. 25½ kr. a o sv. Václavě tolikéž, předli 55 liber lnu, dávali ovsa 33 měr; 11 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 2 koni a čtvrt roku ještě 3 dni pěšky o 1 osobě.

Desátku dávali r. 1672 do Bystřice máslo a kytu lnu. Ze starších dob zaznamenáno jest, že r. 1581 byla obec povinna nějakým platem faráři do Rovečína a něčím též k záduší Vítochovskému, také dávali odtud sýry.

R. 1662 bylo Hluboké ještě nekatolické. Později stalo se na oko katolickým; v obci byla postavena katolická kaple. Ale když prohlášen byl toleranční patent (r. 1781), přihlásili se skoro všichni obyvatelé k vyznání evangelickému ref. V katolické kapli začal r. 1781 Tomáš Juren první evangelické shromáždění. Kaple byla opuštěna a r. 1832 zbořena; zvon odtud dán kostelu Vítochovskému. Evangelíci náležejí duchovní správou do Veselí, katolíci k farní osadě do Sulkovce.

Děti chodí do školy do Veselí (1·5 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Hluboké od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť má ve znaku sv. Josefa a nápis: „Darf Hluboky"; novější z r. 1850: Pečeť obce Hlubocké (Tab. I. 6.).

Tratí se jmenují: V Horce, Padělek, Vobor, na Vápencích, v Sičkách, u Karlíka, na Ryšánku; louky: V Horách, u Maříka, u Karlíka.

V obci je hasičský spolek a poštovna.[1])

---

[1]) Sbírka Bočkova 7273; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 310, dom. 367; Wolny: Die Markgr. Mähren II. 2.73; Kirchl. Top. Brn. II. 292. Paměti kantora T. Jurna 20.

Hrdá Ves,

dědina 6 km sv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 0·7 km², při říčce Bystřičce, která s pravého břehu do blízké Svratky vtéká, v údolí. Domy od sebe vzdálené, tvoří ulici.

Hrdá Ves založena byla v druhé polovici 16. stol. Kolem r. 1580 Bystřičtí žádali „strany vsi nově postavené jménem Hrdá Ves o plat uložený a do ní piv vystavování, aby pán ji k Bystřici obrátiti ráčil".

R. 1675 velikost obce byla $^{32}/_{64}$ lánu, osedlých bylo tam 8, kteří měli domky bez polí. R. 1790 bylo domů 11, obyv. 76, na 10 jiter rolí; r. 1834 domů 15, obyv. 103; r. 1900 domů 15, obyv. 89, z nich 67 katolíků, 22 evangelíků, Čechův.

Od svého založení náležela Hrdá Ves k panství Pernštýnskému. R. 1750 poddaní robotovali týdně 2 dni pěšky, v sena a žně byla robota dvojnásobná; úroku platili o sv. Jiří 4 zl. 15 kr., o sv. Václavě 6 zl. 19 kr. Desátku dávali r. 1672 do Bystřice kytu lnu a máslo; r. 1757 másla 2 mázy, koledy po 3 kr. a na Zelený čtvrtek 4 vejce.

Hrdá Ves náleží k farní osadě do Bystřice; děti chodí do školy do Víru (1 km).

Pečeť i znak byl rychty Kozlovské.

Trati slovou: Nad Brankou, u Chaloupky, u Brdožnej; louky: na Říčkách, pod Břehem, Palouk; les: v Brdožnej.

V obci je mlýn s pilou; r. 1750 byl panský. Tehdy byl tam také panský domek.[1])

Chlum,

ves 8 km ssv. Bystřice, katastrální obec rozlohy 2·2 km², za řekou Svratkou na pahorkatině. Půdorys osady je okrouhlý.

R. 1663 bylo domův osedlých 6, pustý 1. R. 1674 měla obec 2 lány; domův osedlých bylo 7, nově osedlý 1 s 32 měrami rolí. R. 1790 bylo domů 13, obyv. 104; r. 1834 domů 16,

---

[1]) Sbírka Bočkova č. 7639; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672; reg. zem. č. 300, dom. 242, urbar. 74.

obyv. 103; r. 1900 domů 19, obyv. 107, evangelíků, až na 20 katolíků, Čechův.

Chlum se jmenuje r. 1349 mezi dědinami, na nichž zapsala Klára, manželka Vznaty z Tasova, svůj roční úrok Vznatovi, synu druhého tohoto svého manžela, a vlastní své dceři Anně. Poněvadž však to Klára měla po prvním svém manželu Štěpánovi z Pernštýna jen u věnné zástavě, připadl potom Chlum zase rodu pánů z Pernštýna. Vilém z Pernštýna zapsal r. 1390 věno manželce své Anežce také na celé vsi Chlumě, r. 1406 zase druhé manželce své Anně ze Šternberka a r. 1437 Jan z Pernštýna manželce své Barboře z Valdštýna. K panství Kunštátskému dostal se Chlum z druhé polovici 16. stol. zrovna jako Hluboké (viz Hluboké).

Mimo to měl již od r. 1360 klášter Doubravnický ve Chlumě půl lánu, který obdržel darem od Jimrama z Pernštýna, protože dvě jeho sestry Klára a Kateřina byly v klášteře, a nějaké jiné zboží ve Chlumě bylo v jiných ještě rukou. R. 1385--1398 jmenuje se Ješek z Chlumu, jenž manželce své Kačně zapsal na Pičulíně 30 hř. věnem, a r. 1398 Anežka z Chlumu, asi druhá manželka Ješkova, jejíž dcera byla Anna, provdána za Mikšíka z Honětic. Poněvadž však po Ješkově smrti držel dvůr jeho ve Chlumu Heralt starší z Kunštátu, pohnal jej r. 1406 z něho Mikšík, že mu jej bez jeho vůle držel.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 4 zl. $07^1/_2$ kr. a o sv. Václavě tolikéž, předli 35 liber lnu a dávali 12 měr ovsa; 6 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 2 koni a čtvrt roku dvojnásob, 1 chalupník týdně 2 dni pěšky a čtvrt roku dvojnásob.

Rozhodnouti nelze, byla-li ve Chlumě druhdy fara. Říká se sice posud na jednom místě „v kostele“, a na blízku „u kostela“, bylo také dříve viděti rozvaliny základům podobné a pověst také praví, že zároveň s Chlumským stavěl se kostel ve Vítochově. Co prý za den na Chlumě vystavěli, v noci zmizelo, a o tolik na Vítochovském kostele přibylo.

Desátku platili r. 1771 do Olešnice 1 zl. 17 kr. a dávali 3 mázy a 1 žejdlík másla, 7 koláčů, 28 vajec.

Když byl prohlášen patent toleranční, přihlásili se skoro všichni obyvatelé k vyznání evangelickému ref. evangelíci náležejí duchovní správou do Rovečína, katolíci do Sulkovce.

Děti chodí v létě do školy do Rovečína (4 km), v zimě od 15. listopadu do 30. dubna jsou vyučovány doma, kde je expositní škola z Rovečína.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Chlum od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Staré obecní pečeti nebylo; užívali pečeti Víru.

Trati slovou: Obor, u Kříba, u Líska, na Bukovcích, pod Vokolnicou, u Kostela, na Pazourech, na Pruženině, v Plástci; louky: Na Lesce, Břehová.

Chlum je připojen k Polomu a Korouhvici, s nimiž jest politickou obcí.[1])

Chudobín,

ves 6 km s. Bystřice, katastrální obec rozlohy 2·13 km², v kotlině po levém břehu Svratky mezi dvěma dosti sráznými vrchy. Domy jsou téměř v jedné řadě, od sebe.

R. 1663 byly domy osedlé 2, pusté také 2. R. 1674 měla obec $^{26}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 4. R. 1790 bylo domů 10, obyv. 94; r. 1834 domů 11, obyv. 97; r. 1900 domů 18, obyv. 146, z nich 107 katolíků, 39 evangelíků, vesměs Čechův.

Chudobín původně náležel k Pyšoleckému zboží. V druhé polovici 14. stol. měl zboží to markrabě Jan, jehož syn Jošt dal zboží to, mezi nímž se také Chudobín jmenuje, r. 1384 Heraltovi z Kunštátu za jeho služby na čas života jeho (viz Bystřici). R. 1386 daroval markrabí Jošt právo své ku zboží sirotka Bonuše, dcery to Pešíka z Veselí, ve Veselí a Chudobíně až do rozumných let sirotka tohoto Janu Vojnovi. Později provdala se Bonuše za Hartmana ze Šerkovic (1407, 1408) a po jeho smrti za Jana z Medlan (již r. 1414), jenž jí r. 1418 zapsal 5 kop gr. ve vsi Medlanech, a tím ji převedl z dřívějšího věna ve Veselí a Chu-

---

[1]) D. z. Br. I. 97; Půh. kn. II. 30; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 310, dom. 367; Wolny: Die Markgr. Mähren II. 272; Kirchl. Top. Brn. II. 314. Zpráva Wolného o plebanech zdejších věrojatně netýkají se tohoto Chlumu.

dobíně. A ještě téhož r. prodala Bonuše Václavovi řečenému Drška z Oseku ve vsích Veselí a Chudobíně $^1/_2$5 kopy a 17 gr. ročního platu, po jehož smrti postoupili rukojmí jeho r. 1437 plat tento Maně z Bukovice. Ale také Vilém z Pernštýna měl zboží v Chudobíně; r. 1407 prodal Janovi řečenému Pěstún z Chlévského pusté mlýniště v Chudobíně, které pak r. 1437 prodal týž Jan z Chlévského Zikmuntovi z Dlouhého, jenž vzal na to na spolek manželku svou Annu. Bonuši, jíž bylo přirčeno v Chudobíně půl řeky, dva mlýny, podsedek a druhý pustý, držel to všecko také Vilém z Pernštýna, proto jej Bonuše r. 1417 poháněla z 20 hř., a mělo jí to zase stoupeno býti. Z pozdějších zpráv ještě je známo, že v Chudobíně měl Jan Heralt z Kunštátu mlýn, který byl po smrti jeho r. 1492 zapsán ve dsky Vratislavovi z Pernštýna. Koncem 15. stol. náležel Chudobín všecek pánům z Pernštýna, u jichž rodu bylo do r. 1588; od té doby byl spojen stále se zbožím Dalečínským, s nímž se také dostal k panství Kunštátskému.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 1 zl. 35$^1/_2$ kr. a o sv. Václavě tolikéž, jiné činže 2 zl. a předli 17 liber lnu; 3 sedláci robotovali týdně 3 dni s 2 koni a $^1/_4$ roku týdně ještě 3 dni pěšky 1 osobou, 1 chalupník týdně 2 dni pěšky a $^1/_4$ roku dvojnásob.

R. 1672 dávali z Chudobína desátek do Bystřice, a sice jen máslo a kytu (třetinu kloubu) lnu.

Katolíci náležejí k faře do Dalečína, evangelíci do Veselí. R. 1662 byl Chudobín ještě nekatolický, ale přece pomalu obyvatelé se do církve katolické vraceli.

Do školy chodí děti katolické do Dalečína (3 km), evangelické do Veselí (2 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Chudobín od povinnosti čepování panského vína r. a 1515 od bezplatného vožení panských ryb.

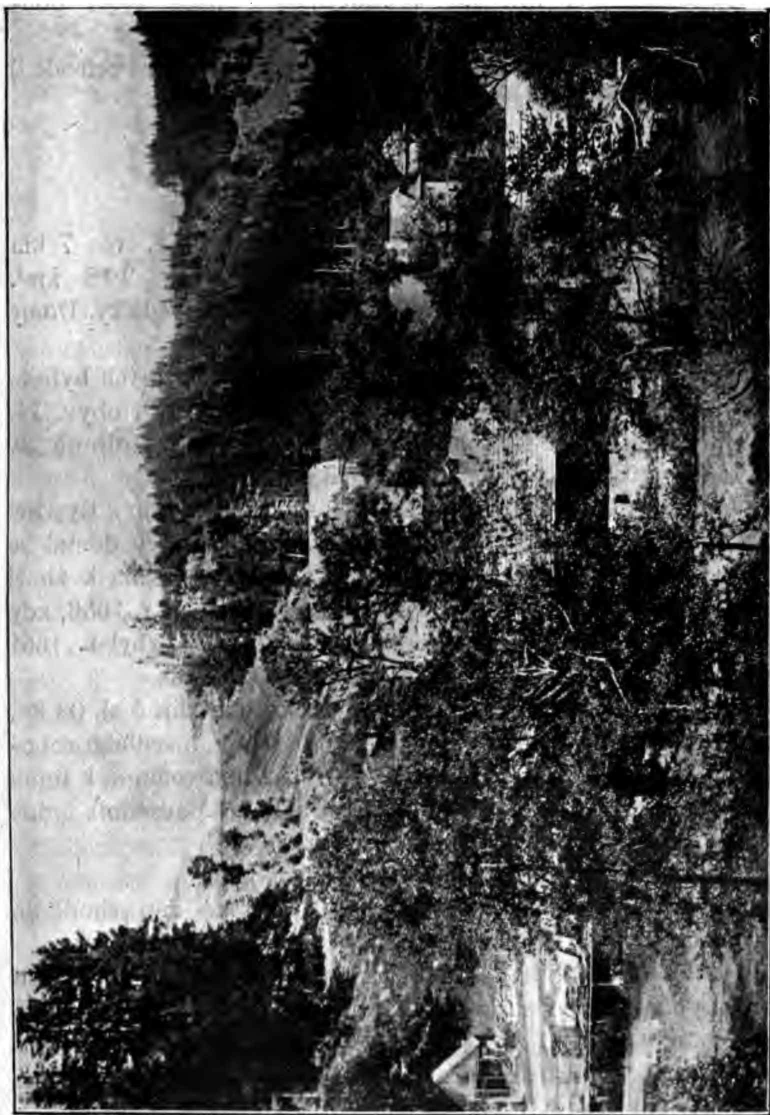
Stará pečeť byla pečeť Dalečína.

Trati se nazývají: Na Padělku, Újezd, na Brabencích, Rohloviny, na Vlčině, Čertovka; les: u Hamru, na Vostrově, u Tesánky, Klepeta, Hvězdiny, Krkavče; louka: Zálomí.

R. 1750 les Peškovy březiny měl 24 měr 3 acht.

V obci jsou 2 mlýny s pilami.

Opodál Chudobína doleji na levém břehu Svratky jsou

Obr. 9. Partie od Chudobína.

Chudobínské Hamry s 53 obyv. Zařídil je velkostatkář r. 1827. V rozsáhlých hamrech se dříve spracovávala železná ruda;

asi od 50 let se v nich nepracuje. Je z nich nyní přádelna na vlnu. Jsou tam 2 čísla a 24 obyv.

Chudobín jest připojen k Dalečínu, s nímž tvoří politickou obec.

Chudobín všecek je jediným divokým parkem v širé přírodě.[1]) (Obr. 9.)

Jablonov,

Jabloňov, dříve také Jabloné, Jablonové, ves 7 km jjz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·12 km², v údolí mezi stráněmi po obou březích potoka Nedvědičky. Domy jsou daleko rozptýleny a od sebe vzdáleny.

R. 1675 byla velikost obce $^{32}/_{64}$ lánu; domů osedlých bylo 5, nově osedlé 2, staré pusté 3. R. 1790 bylo domů 13, obyv. 74, na 70 jiter rolí; r. 1834 domů 18, obyv. 150; r. 1900 domů 22, obyv. 116, katolíkův (až na 3 evangelíky), Čechův.

Jablonov, tehdy Jabloné, jmenuje se r. 1384 spolu s Bystřicí a Rožnou u zboží Pyšoleckého. Jako Bystřice dostal se potom pánům z Pernštýna a náležel pak jako Rožná k zboží jejich Mitrovskému. U panství Mitrovského zůstal do r. 1656, kdy připojen byl ke statku Roženskému; ale s Rožnou byl r. 1661 prodán k panství Pernštýnskému, u něhož již zůstal.

Poddaní platili r. 1754 vrchnosti úroku o sv. Jiří 4 zl. 03 kr., o sv. Václavě 5 zl. 10 kr. a předli 16 liber lnu; 5 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 3 dni s jedním volem a k tomu ve žně ještě týdně 3 dni pěšky o 2 osobách; 1 podsedník týdně pěšky 2 dni a ve žně dvojnásob.

Desátek dával se do Rožné (viz Rožná).

Obec náleží k faře do Rožné, kam také děti chodí do školy (3 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Jablonové od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará pečeť jako u Rožné. (Tab. I. 4.)

---

[1]) D. z. B. VII. 443, VIII. 260, IX, 84, XI. 588, 589, XII. 385; Český Archiv XIV. 515, XVI. 429, 554, XVII. 224; Půh. kn. II. 113, III. 16; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672; reg. zem. 310, dom. 367; Wolny: Kirchl. Top. Brn. II. 292.

V obci je mlýn s pilou. Mlynář Jablonovský nerobotoval r. 1754, ale platil úroku o sv. Jiří 3 zl. 30 kr. a o sv. Václavě tolikéž a musil dávati povoz do Vídně a jiné povinnosti konati jako rychtář roženský.

Trati slovou: V Ratichách, v Končinách, na Hlince, v Štěpnicích, u Dejmalky; louka: pode vsou, u Kočinka.

V obci je poštovna.[1])

Janovice,

také Hrubé, Velké Janovice chybně zvané, druhdy obyčejně Janovice za Písečným, ves 7 km ssz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 3·46 km², v údolí při potoku, který se pod Dalečínem vlévá s pravého břehu do Svratky. Domy jsou nepravidelně skoro v řadách seskupeny.

R. 1643 bylo v Janovicích osedlých 9. R. 1663 bylo domův osedlých 5, pustých také 5. R. 1790 domů 28, obyv. 189; r. 1834 domů 31, obyv. 235; r. 1900 domů 48, obyv. 290, z nichž 232 katolíků, 58 evangelíků ref. vyz., Čechův.

O Janovicích je první zpráva z r. 1364, kdy prodal Petr z Javorka své zboží v Janovicích bratru svému Jindřichovi. R. 1369 zapsal však Přibislav z Janovic manželce své Kačně na této vsi 50 kop gr. Tento Přibislav Zizelka z Janovic dal pak r. 1387 dceři své Dorotě celou ves Janovice. Dorota z Janovic měla za manžela Mikešku z Janovic, jenž koupil r. 1399 od Mikše Roženky z Roženky dvůr svobodný ve Zvoli, který naň spadl po smrti Hertvíkově, s nímž měl spolek, i s mlýnem a 4 lidmi poplatnými. Mikeška z Janovic měl zboží také ve Skoroticích. Dorota manželka jeho ovdověvši provdala se opět za Jana Žáčka z Janovic a vložila r. 1437 ves Janovice s dvorem svému zeti Jírovi z Bezděkova, jenž se také psal po Dalečíně, kterýž pak zapsal r. 1447 manželce své Kateřině na Janovicích $^1/_2$3. kopy gr. ročního platu. Kateřina přijala jej na spolek na 3 kopy a 12 gr. roč. platu ve Skoroticích. Sestra asi této Kateřiny Dorota, provdána za Vaňka z Janovic (1446—1460), poháněla r. 1460 Jíru, že pobral hotové peníze po jejím otci a uvázal se v její

[1]) Archiv Český XIV. 515, XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 300, dom. 242.

zboží v Janovice, v lidi ve Zvoli a v lidi a ve dvůr ve Skoroticích. Syn Jírův Martin Dalečínský z Bezděkova vzal r. 1492 svého strýce na Janovice na spolek. Ale již koncem 15. století v urbáři p. Viléma z Pernštýna jmenují se Janovice za Písečným zbožím pánů z Pernštýna. Se zbožím Bystřickým byly pak prodány r. 1588 (viz Bystřici), a byly pak již u panství Bystřického; r. 1666 byly sice s jinými ještě dědinami od něho odloučeny, ale již r. 1698 spojeny s ním trvale.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 2 zl. 21 kr. a o sv. Václavě tolikéž, z polí 31 kr., předli 92 liber lnu, dávali ovsa 20 měr, kuřat 42, vejce 3; 5 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem a čtvrt roku celý týden, 3 podsedníci týdně 3 dni pěšky a čtvrt roku 6 dní, 3 domkaři týdně 2 dni pěšky a čtvrt roku 4 dni.

Desátku dávali r. 1771 faráři do Jimramova 3 zl. 12 kr., 2 mázy a 2 třetinky másla, 1 achtel lněného semene, 30 vajec a $1^1/_2$ snopku lnu.

V Janovicích je kaple P. Marie Lurdské z r. 1892. Katolíci náležejí k faře do Dalečína, evangelíci do Veselí. Před r. 1785 náležela obec k faře do Jimramova, zemřelí pochováváni byli však ve Vítochově (farnost Bystřická).

Jednotřídní škola vystavěna byla r. 1895; žáků je 47. Před tím chodily děti do školy do Dalečína.

Trati se jmenují: Kopajiny, u Kozáka, v Loučkách, ve Skalách, u Vůbce, na Podsedkách.

Staré rody: Vrtěna, Sklenář, Slezák, Šutera, Korbička.

R. 1569 koupil v Janovicích Jiřík Boček grunt se vším příslušenstvím a s některými přídavky od Jana Korhy za 230 kop míš. Než Korha znamenaje, že by to k záhubě živnosti jeho bylo, zase ho od Jiříka Bočka odkoupil za 330 kop. Konšelé v Janovicích tehdy byli Martin Vendelín a Jiřík Dvořák a sousedé Bartoněk Vašek, Vítek Vyskočil, Staněk Doležal, Pavel Panský, Vondra Maňas, Říha Tesař.

V Janovicích je panský dvůr; r. 1750 měl orných 200 měr, ladem 160, pastvin 3 m., z luk bylo 7 dvojspřežných vozů sena.

V obci je mlýn.[1])

[1]) D. z. B. V. 247, VII., 564, VIII. 354, XII. 659, XIV. 88; Půh. kn. III. 248, IV. 53; Sbírka Bočkova č. 7140, 7487, 10132; reg. zem. 310, dom. 327. Matrica decanatus Bystřicencis z r. 1771.

Janovice Moravecké,

druhdy také Janovičky, ves 15 km j. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 3·17 km^2, na rovině pod kopcem. Půdorys obce je skoro okrouhlý, domy kousek od sebe.

R. 1675 měla obec $1^{33}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 6, nový pustý 1, staré pusté 2 (s 53 měrami rolí). R. 1790 domů 10, obyv. 83; r. 1834 domů 13, obyv. 122; r. 1900 domů 20, obyv. 124, katolíků, Čechův.

Janovice jmenují se r. 1358 při zboží Mitrovském, kdy Bohuslav z Mitrova zapsal manželce své Kunce 300 hř. mezi jinými osadami také na Janovicích. Od té doby zůstaly stále u panství Mitrovského (viz Mitrov), které později spojeno bylo s panstvím Moraveckým, odtud také jméno Janovic Moraveckých.

Z těchto asi Janovic byl r. 1414 Ješek z Janovic, jenž pohnal Staníka z Moravce, že mu pobral dobytek i jiný nadbyt v Janovičkách v 70 kopách.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 5 zl. 44 kr., o sv. Václavě tolikéž, za přádlo 4 zl. 30 kr., dávali 36 slepic a 360 vajec; 6 sedláků robotovalo týdně 6 dní s 2 voly a od $^1/_5$—$^1/_{11}$ ještě týdně 6 dní pěšky; 3 sedláci týdně 3 dni s 2 voly a od května do listopadu ještě týdně 3 dni pěšky; 3 chalupníci celý rok týdně 3 dni.

V Janovicích byla kaplička, na jejíž vížce byl zvon z r. 1740; byla r. 1890 sbořena a r. 1891 vystavěna nová. Obec náleží k faře do Stražku, kam se také dával desátek (viz Stražek).

Děti byly v Janovicích vyučovány již od počátku 19. století; budova školní však vystavěna r. 1833 a nová uprostřed vesnice r. 1878. R. 1875 byla tu škola zrušena a obec do Meziboří přiškolena, ale brzo povolena aspoň expositura, která se stala r. 1886 samostatnou jednotřídní školou. Ke škole patří 3 j. 621□° pozemků. Nejdéle tu působil Josef Kadlec. Žáků je 32.

Staré obecní pečeti nebylo; všecky obce panství Mitrovského měly pečeť společnou; ve znaku byl hrad s otevřenou branou, nahoře koruna se 7 hvězdicemi, dole 3 růžičky a nápis: Sigillum wssech obci Mitrowskich.

Trati slovou: Vršek, Špimberk, Ouvarec, Coperka, zu Hradiskem, na Pořadě, pod Skřibem, Šoustalka; louky: Chmelník,

Příčník, v Zástavách, u Skalního mlýna. Les u Janovic r. 1750 měl 150 měr; sedláci činili nároky na lesy, jichž užívala vrchnost. Tehdy také rybníček u Janovic byl na 1 kopu násady.

Staré rody: Knecht, Kříž, Chocholáč.

Grunt Josefa Knechta č. 1. byl r. 1771 koupen od vrchnosti za 60 zl. rýn., výkup z roboty byl 168 zl. $39^1/_8$ kr. stř., z desátku 22 zl. $17^1/_8$ kr. stř.[1])

Janovice Pernštýnské,

druhdy také Janovičky, ves 7 km j. Bystřice v údolí při potůčku, jenž vtéká s levého břehu do Nedvědičky. Domy jsou kousek od sebe.

Domů jest 13, obyv. 58, katolíků, Čechův.

R. 1406 zapsal Vilém z Pernštýna Kateřině, manželce Petříka ze Smrčku, na dvoře v Janovicích 40 hřiven, a Kateřina přijala na spolek svého věna v Blažkově r. 1420 manžela svého Petříka, který se psal také po Janovicích. R. 1441 přijala zase Kateřina dcery své Kunku a Anežku z Janoviček na spolek svého zboží v Blažkově, které však zase na spolek přijaly manžely své: Kunka Zicha ze Svratky a Anežka Jana ze Zvole. Janovice však samy s dvorem prodal r. 1437 Jan z Pernštýna bratřím Oldřichovi a Janovi. K těmto Janovicím vztahujeme také zprávu, že dvůr a ves Janovičky po smrti Václava z Janovic spadly na krále Ladislava, který je daroval Bohunce z Lomnice, manželce Jana z Pernštýna, když však list na to shořel, obnovil jej r. 1460 král Jiří. Sem snad náleží také, že r. 1496 Jan Ronychéř z Ronychova vložil ve dsky Vilémovi z Pernštýna ves Čepí, Skorotice a Janovice. Od té doby byly Janovice u panství Pernštýnského.

Ves, zdá se, potom zanikla; r. 1710 připomíná se jen dvůr Janovický na místě vsi; r. 1750 měl 260 měr orných rolí, 35 měr ladem, 2 achtely zahrad, z luk 33 dvojspřežných vozů sena a a 3 vozy otavy. Zrušen byl brzy potom a rozprodán a zase vznikla z něho osada Janovice Pernštýnské.

---

[1]) Půh. kn. II. 306; reg. zem. 251, dom. 245; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl p. Karel Rosický, správce školy v Janovicích.

Náležejí k faře do Rožné; děti chodí do školy do Věžné (1 km).

Janovice jsou připojeny k Věžné, s níž tvoří politickou obec.

U Janovic na poli nalezeny byly zachovalé mince stříbrné z 15. století (asi 100 kusů).[1])

Janovičky,

ves 6 km sz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 1·4 km², v údolí. Domy stojí v nepravidelných řadách.

R. 1643 byli tu osedlí 2. R. 1663 byly domy osedlé 4. R. 1790 domů 16, obyv. 71; r. 1834 domů 19, obyv. 117; r. 1900 domů 22, obyv. 102, z nich 63 katolíků, 39 evangelíků ref. vyz., Čechův.

Na Janovičky vztahují se asi tyto zprávy, ač netýkají-li se Janovic severně ležících. R. 1392 Štěpán z Janoviček vložil své zboží v Janovičkách Peškovi z Vojtěchova. A již před tím r. 1390 Hertvík z Janovic prodal Matějovi z Krásné ves Janovice. Ale r. 1437 Zdinka z Krásného prodala Janovi z Janoviček a Kateřině manželce jeho ves Janovičky. Více zpráv o této vsi není až do 17. století, tak že lze souditi, byla-li vůbec tato ves již dříve, že v 15. století zašla. V urbáři p. Viléma z Pernštýna, jemuž všecko okolí náleželo, nejmenují se Janovičky koncem 15. století; neuvádějí se ani r. 1588 při prodeji zboží Bystřického. R. 1643 připomínají se 2 osedlí v Janovičkách u panství Bystřického, u něhož Janovičky již zůstaly. R. 1666 byly sice také s jinými dědinami odděleny, ale již r. 1698 zase s panstvím Bystřickým spojeny.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 38 kr. a o sv. Václavě tolikéž, předli 29 liber lnu, dávali 4 míry ovsa a 5 kuřat; 1 sedlák robotoval týdně 3 dni s 1 koněm a s 1 volem a čtvrt roku týdně 6 dní, 2 podsedníci týdně 3 dni pěšky a čtvrt roku týdně 6 dní, 1 domkař týdně 2 dni a čtvrt roku 4 dni.

Desátku dávali r. 1672 do Bystřice jen máslo a kytu lnu.

---

[1]) D. z. B. XII. 526, 527, 528; Archiv Český VI. 503, XVI. 485; reg. zem. dom. 242.

Janovičky náležejí k faře do Lhoty, evangelíci do Veselí. Od r. 1906 mají Janovičky společně s Bohuňovem povolenou expposituru školní.

Stará obecní pečeť má ve znaku sv. Mikuláše a nápis: Pecet obce Malo Jannowiczek.

Trati slovou: Hraničná, Louka, nad Kozejlem.

Les „Blihovec" r. 1750 měl 4 míry, „Kozel" 23 měr.

U Janoviček byl panský dvůr. R. 1750 měl orných 84 měr, ladem 136 měr, z luk byly 4 dvojspřežné vozy sena. Koncem 18. století byl dvůr pronajat sedlákům, po r. 1848 pak nájemníkům rozprodán.

V obci je panská hájovna, ze dvora upravená.

R. 1894 nalezeny tu byly staré peníze, které byly zaslány do musea olomuckého.[1])

Jemnice,

druhdy J e m n i č k a, ves 13 km jz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·33 km², na vyvýšené rovině blíže silnice ze Stražku na Moravec. Domy jsou skoro ve dvou řadách, od sebe.

R. 1675 měla obec $^{58}/_{64}$ lánu; domy osedlé byly 2, nově osedlé 2, starých pustých 5. Rolí nově vzdělaných bylo 48 měr III. tř., nově pustých 40 měr, starých pustých 26 měr. R. 1790 domů 15, obyv. 141; r. 1834 domů 26, obyv. 199; r. 1900 domů 33, obyv. 217, katolíků, Čechův.

Jemnice náležela již ve 14. století k M o r a v c i; r. 1374 zapsal V í t z K r á l i c na Moravci a Jemnici manželce své E l š c e z e Š e n v a l d u 150 hř. Když však jeho Bratr B l u d z K r á l i c vložil Moravec ve dsky S t a n í k o v i z C h v a l i š o v a, nechal si za pravé a zpupné dědictví své ves Jemnici; když pak Staník mocí mu vpadl v Jemnici, poháněl jej z toho Blud r. 1406 a ještě r. 1414. Ale r. 1416 prodal Blud Staníkovi příslušenství otce svého v Jemnici. Dědičkou Staníkovou v Jemnici byla A n n a z Ř í č e k, J a n o v a dcera, manželka O n š o v a z T e č i c, která poháněla r. 1420 kněze P a v l a z e S v r a t k y

---

[1]) D. z. Br. VII. 827, XII. 204; Sbírka Bočkova 7487; reg. zem. 310, dom. 327; Matrica decan. M. Mezricensis z r. 1672; Wolny, VI. 80, ale údaje jeho jsou nespolehlivy; týkají se jiných Janovic.

a Brikcího z Moravce, že jí drží $^1/_2$ 8. kopy gr. platu úročního v Jemnici, a r. 1437 zase pro týž plat Barboru z Přemilkova. Poněvadž však Anna ovdověvši dostala od Brikcího z Moravce a Zvole jeho ves Moravec, náležela od té doby zase Jemnice aspoň z části k Moravci; sama Anna odporovala tomu, když druhý manžel její Jan Langast z Věstonovic dal $10^1/_4$ lánu v Jemnici Petrovi z Rosičky, ale syna svého Gedeona přijala r. 1448 na spolek $3^1/_2$ lánu v Jemnici. Gedeon přikoupil pak r. 1481 ostatek zboží v Jemnici od Jiříka Švába z Lančova ku svému zboží Moraveckému, s nímž zůstala Jemnice stále již spojena.

Po Jemničce psali se také: r. 1437 Milota a bratr jeho Ondřej čili Ondrášek, Ondráček (z Jemničky a z Studnic; ještě r. 1448); r. 1447 Petr Ochozský z Jemničky; r. 1464—1509 Mikuláš Oslavický z Jemničky na Slatině, r. 1464—1466 bratr jeho Zich; r. 1481—1492 Jiří z Jemničky a na Evanči; r. 1480 Jan z Jemničky a ze Studnic; r. 1492 Jan a Ondřej z Jemničky; r. 1489—1494 Arnošt z Jemničky a na Studnicích; r. 1508—1511 Burjan a Václav bratří z Jemničky; r. 1517 Bohuslav Oslavický z Jemničky; r. 1531 Mikuláš z Jemničky a z Voslavic; r. 1542 Eva z Jemničky; r. 1600 Jan Vanecký z Jemničky a na domě svobodném blíže města Ivančic a j.

Tvrz v Jemnici se uvádí r. 1514; byla však již r. 1560 pusta; není po ní památky.

Poddaní platili r. 1750 úroku o sv. Jiří 5 zl. 41 kr., o sv. Václavě 5 zl. 44 kr., o sv. Martině 4 zl. 30 kr., o vánocích 4 zl. 57 kr.; 7 celoláníků robotovalo týdně 6 dní s 2 koni a od sv. Jiří do sv. Václava ještě 6 dní týdně pěšky, 2 pololáníci týdně 3 dni s 2 osobami a týdně 3 dni s 1 osobou pěšky a po celé žně týdně se 2 osobami 6 dní.

Jemnice náleží k farní osadě do Stražku, kam také chodí děti do školy (2 km).

Trati slovou: Na Zadě, na Spálenském, v Hoře, na Hlinkách, ve Skalách, u Nového, pod Valuskem.

Staré rody: Pokorný, Holemý.[1])

[1]) D. z. B. XI. 238, XII. 787, XIV. 56, 67; Půh. kn. II. 15, 54, 295, III. 69, 71, 97, 353, 396, 423, IV 120, 123, V. 278, 325; Archiv Český IX. 423, 433, 443, 444, XVI. 333, XVII. 246; reg. zem. 248, dom. 244.

Josefov,

ves 6 km j. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 0·73 km², na nížině. Domy tvoří dlouhou jedinou ulici, mezi nimi jsou zahrádky. Asi 10 čísel je odděleno za vrškem a jmenuje se Suché Louky.

R. 1790 bylo tu 35 domů, 145 obyv.; r. 1834 domů 36, obyv. 202; r. 1900 domů 34, obyv. 197, z nich 157 katolíků, 40 evangelíků, Čechův.

Josefov vznikl z části pozemků vzdálenějších panského dvora Janovického, jenž již před r. 1757 byl zrušen a rozprodání. Obec tak povstalá byla pojmenována Josefovem po pánu Pernštýnském Josefu šlechtici Stockhammerovi. Sedláci jsou familianti.

V obci je kaple P. Marie Lurdské.

Obec náleží k farní osadě do Rožné; děti chodí do školy do Byšovce (5 km).

Trati se jmenují: Nad (pod) Stavením, na Panském, Kopaniny, Křižník.[1]) Pečeť má kříž s 2 hvězdami (Tab. I. 2.).

Karasín,

Karasejn, ves 4·5 km ssv. Bystřice, katastralní a politická obec rozlohy 6·8 km², na holém, strmém vrchu 696 m. Domy jsou vystavěny dokola; náves je k západu skoro otevřena.

R. 1643 bylo tu osedlých 11. R. 1663 bylo domův osedlých 7, pustých 5. R. 1790 domů 26, obyv. 139, na 160 jiter rolí a na 100 jiter luk; r. 1834 domů 26, obyv. 204; r. 1900 domů 34, obyv. 218, z nich 154 katolíků, 64 evangelíků ref. vyz., Čechův.

Dle ústního podání stála jižně od nynějšího Karasína v údolí ves Lhotky, která zašla. Lidé odtud částečně odstěhovali se na vrch, kde založili Karasín. Jisto však, že Karasín r. 1500 měli pánové z Pernštýna; r. 1588 byl u zboží Bystřického, od něhož byl potom r. 1666 s jinými dědinami oddělen, ale zase r. 1698 byl k němu připojen již trvale.

---

[1]) Reg. zem. dom. 242. Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2., 314. Ale poněvadž se Josefov již r. 1757 připomíná, musil býti dvůr spíše než r. 1770 rozprodán.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 4 zl. 22 kr. a tolikéž o sv. Václavě; z rolí bylo platu 7 zl. 21 kr., předli 113 liber lnu, dávali 4 míry ovsa, 10 slepic, 1 vejce; 8 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem a o žních (1/4 roku) dvojnásob, 2 podsedníci týdně 3 dni pěšky a o žních 6 dní, 1 domkař týdně 2 dni.

Desátku dávali ročně (1672) do Bystřice 1 kopu 10 snopů žita, tolikéž ovsa, malé vazby. Pustých gruntů bylo 7, z nichž mělo se dávati po 10, po 15, 20 i 30 snopech žita a ovsa. Sedláci seli na nich, kde chtěli, a dávali vrchnosti velký desátek, pátý snop. Farářovi dávali pak ještě po 1/4 mázu másla a po půl kytě lnu.

Karasín náleží k farní osadě do Bystřice; pochovává se však na hřbitově ve Vítochově, kam také chodí děti do školy (4 km). Evangelíci náležejí duchovní správou do Veselí.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Karasín od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará pečeť obecní byla s obrazem sv. Matěje a nápisem: Becet obce Karasegnskeg. S. Matheg.

Trati slovou: Vrch, Padělek, Hořalá, Lašovec, Mezicestí.

Ještě r. 1750 užívali sedláci bezplatně polí udělaných z panského lesa; ladem leželo 22 měr. Velký Karasínský les měl tehdy 611 měr; sedláci činili si nároky na 11 měr lesa, jež vrchnost držela, ale neměli nic písemného.

V obci je spolek hasičský.

V Karasíně je panská myslivna, rodný dům Gustava Pflegra-Moravského, na němž je pamětní deska s nápisem: „Zde Gustav Pfleger Moravský, spisovatel český, narodil se 27ho dne měsíce července roku 1833“. Pflegrovy spisy jsou: „Dumky“ (1857), „Pan Vyšínský“ (1858), „Dvojí věno“ (1858), „Dva umělci“ (1858), veselohra „Ona mne miluje“ (1861), „Cypřiše“ (1861), „Ztracený život“ (1862), „Z malého světa“ (1864), veselohra „Telegram“ (1866), „Paní fabrikantová“ (1867), „Královna noci“ (1875) a j. Zemřel 20. září 1875. Na oslavu 50letých narozenin jeho byla v Karasíně 1883 uspořádána slavnost „Moravskou Besedou“ v Praze, při níž odhalena pamětní deska a položen základ k Pflegrovu fondu.

R. 1895 vyhořel celý Karasín až na jedno stavení.

Za Karasínem asi půl hodiny je Kobylí skála, velmi příkrý vrch s holým skalnatým temenem, u něhož jsou nakupeny skalní balvany na sebe i přes sebe, mezi nimi pak prorůstají jedle a smrky.[1])

Kasán,

ves 12 km jv. Bystřice, na úpatí kopce blíže silnice od Štěpánova do Nedvědice. Domy jsou od sebe vzdáleny.

R. 1834 bylo tam domů 8, obyv. 41. R. 1900 domů 12, obyv. 71, z nich 51 katolíků, 20 evangelíků, Čechův.

Kasán je osada nová; vznikla teprve začátkem 19. století na trati, kde se r. 1754 říkalo: „u Kasána“. Jméno trati přešlo na osadu.

Náleží k farní osadě do Štěpánova. Děti chodí do školy do Lískovce (1 km).

Kasán je spojen s Ujčovem, s nímž jest politickou obcí.

Kobylnice,

ves 6 km vsv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 0·43 km², na kopci na svahu mezi lesy. Domy o jediné ulici, stojí blízko sebe.

R. 1675 měla obec $^{32}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 5, starý pustý 1. R. 1790 bylo domů 11, obyv. 76; r. 1834 domů 12, obyv. 120; r. 1900 domů 14, obyv. 104, katolíci, Čechové.

Kobylnice se připomínají teprve v 17. století, ač nemá-li se asi touto osadou míniti „ves Nivsko i se zámkem pustým Zubrštejnem“, která se r. 1596 jmenuje. Náležely stále k panství Pernštýnskému.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 2 zl. 27 kr. a o sv. Václavě 4 zl. 21 kr., předli 12 liber lnu a dávali $^{6}/_{8}$ měr

[1]) Sbírka Bočkova v mor. archivě zem. č. 7487; reg. zem. 310, dom. 327/1; Matrica totius decanatus M. Mezricensis z r. 1672; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; Gustav Pfleger-Moravský od K. Veleminského (ČČM 1903, 1904); na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl Josef Votava, nadučitel ve Vítochově.

ovsa; 6 podsedníků robotovalo týdně 3 dni pěšky a v sena a žně dvojnásob.

Desátku dávali r. 1757 do Doubravníka 22 kr., 3 mázy másla, 1 sáh dříví; koledy po 6 kr., pak na oběd při koledě celá obec 18 kr., na Zelený čtvrtek 2 vejce, na hody 1 koláč.

Obr. 10. Zříceniny hradu Pyšolce.

Náležejí k farní osadě do Štěpánova; děti chodí do školy do Pivonic (1 km).

Trati se jmenují: U Pálené, na Zbytku, pod Hradem, na Společnici, v Skalách.

Severovýchodně od Kobylnic na kopci lesem porostlém blíže Svratky, která obtéká kopec téměř se tří stran, jsou zbytky hradu **Pyšolce** čili **Pyšelce** (také **Pišolec** a **Pišelec**). (Obr. 10.) Zřícenina skládá se již jen ze tří zdí, z nichž největší jest obrácena k straně severozápadní. Zachována jest také polovice kulaté, bezpochyby hlásné věže. Hrad se připomíná r. 1350; tehdy Filip z Pernštýna přenechal hrad Pyšolec s opravou jak zastavenou tak nezastavenou Ješkovi z Kravař a Ješkovi z Kounic. S Ješkem z Kounic a Pyšolce sstoupil se r. 1353 Jimram z Pernštýna na všecko zboží své Pernštýnské, a když pak připadl Jimramovi po Ješkovi hrad Pyšolec, vyměnil jej i s jeho příslušenstvím až po řeku Bystřičku r. 1358 s markrabím Janem za zboží v Dunajovicích. Ale r. 1384 dal markrabě Jošt Heraltovi z Kunštátu za jeho služby do smrti jeho hrad Pyšolec, městečko Bystřici a vsi: Albrechtice, Bratrušín, Vír, Švarec, Rožnou, Jablonov (Jabloné), Pičulín, Bohuňov, Rovečné, Chudobín, Polom, Studnice, Rokytno, Heraltice, Lhotu, Pohledec, Zubří, Tresné, Koroužnou a Olešničku. Potom zároveň s Bystřicí (viz Bystřici) dostal se v 15. stol. pánům z Pernštýna. R. 1455 (nebo něco později) jmenuje se Pyšolec ještě hradem („Haws Pysselecz"), ale potom zpustnul asi za válek mezi králem Jiřím a Matyášem uherským.[1])

Korouhvice

i Korovice, ves 8 km ssv. Bystřice, katastrální obec rozlohy 1·81 km², za Svratkou na pahorkatině při potoku, který se vlévá do Svratky s levého břehu. Domy jsou téměř ve třech řadách, kousek od sebe.

R. 1663 byly domy osedlé 4, pusté 2. R. 1674 měla obec $^{53}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 5, nově pustý 1, staré pusté 2. R. 1790 bylo domů 14, obyv. 100; r. 1834 domů 18, obyv. 146; r. 1900 domů 19, obyv. 128, evangelíků ref. vyz., až na 10 katolíků, Čechův.

---

[1]) Archiv Český XIV. 515; reg. zem. 74, 300, dom. 242; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 285, 316; Pernštýn a pořičí Svratky 72.

Ve 14. století měla Klára, manželka Štěpána z Pernštýna, zapsáno věno své také na Korouhvici. Ovdověvši postoupila Vznatovi, synu svého druhého manžela Vznaty z Tasova, a své vlastní dceři Anně, r. 1349 sedm hřiven ročního platu na Korouhvici, Hlubokém, Věstíně a Chlumě a r. 1353 sstoupila se Klára také na své zboží v Korouhvici s proboštem olomuckým Ješkem (viz Dalečín). Poněvadž však zboží to držela toliko v zástavě věnné, připadlo brzy potom zase pánům z Pernštýna. R. 1390 zapsal také na celé vsi Korouhvici Vilém z Pernštýna věno manželce své Anežce, a r. 1406 své druhé manželce Anně ze Šternberka. V druhé polovici 16. století připadla Korouhvice k panství Kunštátskému zrovna jako Hluboké (viz Hluboké).

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 2 zl. 40 kr. a o sv. Václavě 2 zl. 54 kr., předli 37 liber lnu a dávali 21 měr ovsa; 6 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 2 koni a čtvrt roku týdně ještě 3 dni pěšky 1 osobou; 1 podsedník týdně pěšky 3 dni a čtvrt roku týdně 6 dní, 2 chalupníci týdně 2 dni a čtvrt roku týdně 4 dni.

R. 1771 dávali za desátek do Olešnice jen 7 koláčův a 28 vajec.

Evangelíci náležejí duchovní správou do Veselí, katolíci do Sulkovce. Děti chodí do školy do Polomi (2 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Korouhvici od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Staré obecní pečeti nebylo; užívali pečeti Polomu. Od roku 1850 mají pečeť vlastní. (Tab. II. 13.).

Trati slovou: Vobůrek, na Klínku, za Křibem, nad Panskou loukou, na Štočku, nad Sadem; louky: Zrzavá, u Řeky, u Rokyta, na Spálené.

Les Karlík r. 1750 měl 15 měr 5 achtelů, Zálomí 6 měr 3 a.

V obci je mlýn.

Korouhvice jest připojena k Polomu a Chlumu, s nimiž jest politickou obcí.[1])

[1]) Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 310, dom. 367; Wolny: Die Markgr. Mähren II. 2, 73.

Koroužná,

také Koroužné (r. 1500), ves 10 km v. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 3·1 km², po obou březích Svratky, v údolí i na stráni, blíže lesa. Skládá se ze dvou částí: z Horní a Dolní Koroužné. Domy jsou rozptýleny a od sebe; na jednom je letopočet 1777. Části obce slovou Amerika (1 číslo s 9 obyv.), Bejkovna, také Raduška (1 č., 4 ob.), Orel (2 č., 12 ob.), Samotín, také Meze (1 č., 6 ob.), Spálenec (1 č., 8 ob.), Za Vodou (4 č., 25 ob.).

R. 1675 měla obec $^{60}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 9. R. 1790 domů 15, obyv. 112; r. 1834 domů 22, obyv. 176; r. 1900 domů 36, obyv. 262, katolíků, Čechův.

Koroužná připomíná se r. 1377 u zboží Zubštýnského (viz Zubštýn u Pivonic). Se zbožím Pyšoleckým a Bystřicí dána byla r. 1384 markrabím Joštem Heraltovi z Kunštátu do jeho smrti; potom v 15. století obojí zboží získali páni z Pernštýna, u jejichž panstvi Pernštýnského pak již Koroužná zůstala (viz Bystřici).

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 3 zl. 39 kr. a o sv. Václavě 13 zl. 14 kr., jiného platu o těchže lhůtách bylo po 3 zl. 36 kr., předli 18 liber lnu a dávali $^{16}/_{8}$ míry ovsa; 4 sedláci robotovali týdně s 1 koněm a 1 volem 3 dni a v sena a žně ještě týdně 3 dni pěšky o 2 osobách, 3 podsedníci týdně 3 dni pěšky a v sena a žně měli robotu dvojnásobnou. Platy cestné a drevní uvádějí se již koncem 15. století.

Desátku dávali r. 1757 do Doubravníka 1 zl. 53 kr., 4 mázy másla, $1^{1}/_{2}$ sáhu dříví, koledy po 3 kr., půl mírky mouky, na Zelený čtvrtek 2 vejce, na hody po 1 koláči. Na sv. Trojici dávali na oběd při pouti ve Švarci 54 kr.

V obci je zvonička z r. 1856. Náleží k farní osadě do Štěpánova.

Jednotřídní škola postavena byla r. 1897. Žáků je 48.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Koroužnou od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť byla pečeť rychty Štěpanovské z r. 1689; novější pečeť s holubem viz tab. I. 3.

V Koroužné byl panský mlýn s pilou a stoupou. Nyní jsou mlýny dva; jeden v Horní, druhý v Dolní Koroužné.

Jména tratí jsou: Na Dubovici, na Vejpustku, na Poluží, Spálenec (r. 1754 Prostřední trať, v Raduškách, v Zákutí, u Vorla, na Zbytku, na Brzleny); luk: na Rybníčku, Holenka (v Jahodnej, Podskalí); lesů: Radušky, Horka, Pálená, Jahodná, Dubovice (r. 1754 měr 126), Švábská (50 měr).

Na Svratce pod skálou jest tůně Hastrmánka.

Staré rody Štarha, Skoumal.

Nad Koroužnou vlévá se s levého břehu do Svratky Tresný potok.

Na blízku byly doly na železnou rudu.

Samota: Spálenec.[1])

Kovářov,

ves 9·5 km jjv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 1·98 km², na návrší. Domy jsou v jedné ulici.

R. 1675 měla obec $^{46}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 6, nový pustý 1, staré pusté 2 s 48 měrami rolí. R. 1790 bylo domů 14, obyv. 78; r. 1834 domů 17, obyv. 112; r. 1900 domů 20, obyv. 108, vesměs katolíkův a Čechův.

Kovářov připomíná se r. 1437, kdy Jan z Pernštýna zapsal manželce své Barboře z Valdštýna také na Kovářově roční plat. U panství Pernštýnského zůstal stále.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 3 zl. 15 kr. a o sv. Václavě 10 zl. 44 kr. a předli 22 liber lnu; 6 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem a v sena a žně týdně ještě 3 dni pěšky o 2 osobách, 2 podsedníci týdně 3 dni pěšky a v sena a žně dvojnásob.

Desátku platili r. 1757 do Doubravníka 4 zl. 24 kr., dávali 4 mázy másla a 1½ sáhu dříví, koledy 3 kr., mouky a lnu podle možnosti, na Zelený čtvrtek 3—4 vejce a na hody 1 koláč.

Kovářov náleží k farní osadě do Nedvědice, kam také děti chodí do školy (3 km).

---

[1]) Cod. dipl. XI. 78; Archiv Český XIV. 515, XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 74, 300, dom. 242.

V obci je kaple sv. Cyrila a Metoda.

Stará obecní pečeť byla pečeť rychty Ujčovské z r. 1689.

Tratí se jmenují: V Sedlištích, na Okrouhlej, ve Lhotách, v Lazích, na Horce, v Pálený, na Korytinách, na Záhoří.[1])

Kozlov

(r. 1596 „ves rychta Kozlovská"), ves 4·5 km jv. Bystřice, katastrální obec rozlohy 1·36 km², na výšině blízko lesa. Nepravidelná náves jest na jednom konci široko otevřena. Domy nejsou u sebe; na návsi jest rybník.

Roku 1675 měla obec $^{40}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 5. R. 1790 domů 7, obyv. 53, na 50 jiter rolí; r. 1834 domů 7, obyv. 63; r. 1900 domů 10, obyv. 73, katolíkův (až na 3 evangelíky), Čechův.

O Kozlově je zpráva, že r. 1371 Oldřich z Kozlova koupil od Vítoslava z Jestřebí dvůr v Jestřebí a zapsal na něm manželce své Zdince 50 hř. Od r. 1464—1481 přichází v Půhonech Mikuláš z Kozlova; r. 1492 Jan Kozlovec. U zboží pánů z Pernštýna uvádí se Kozlov výslovně koncem 15. století a u panství Pernštýnského trval stále.

R. 1750 platili odtud vrchnosti ročně o sv. Jiří 1 zl. 35 kr. a o sv. Václavě 2 zl. 23 kr., předli 9 liber lnu a dávali $^{14}/_{8}$ míry ovsa. 1 sedlák robotoval týdně po 3 dnech s 1 koněm a 1 volem a v sena a žně ještě týdně 3 dni pěšky o 2 osobách, 3 podsedníci měli týdně 3 dni pěší roboty a v sena a žně 6 dní.

Desátku dávali r. 1757 do Doubravníka 1 zl. 08 kr., másla 2 mázy 2 žejdlíky, dříví $1^1/_2$ sáhu, koledy po 3 kr., mouky a lnu po libosti, na Zelený čtvrtek 2—3 vejce, na hody 1 koláč.

V obci je zvonička. Náleží k farní osadě do Štěpánova, kam také děti chodí do školy (3 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Kozlov od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

---

[1]) D. z. B. XII. 360; reg. zem. 74, 300, dom. 242.

V obci je stará rychta. Dědičný rychtář nerobotoval, ale musil přece konati povinnosti vrchnostenské stejné jako rychtář rožensky (viz Rožnou).

Pečeti rychty Kozlovské („Kozlovska richta 1869“), v níž je v horním poli zubří hlava a v dolním motyka a rýč křížem položené, užívaly obce Kozlov, Leseňovice, Pivonice a Hrdá Ves.

Jména tratí jsou: Brdy, Zady, na Hradisku, na Višňovím, na Štípavce, Roviny, na Zmolách; lesy: Valovka, Čihadlo, Babylon (574 měr).

Starý rod Ludvík.

Kozlov jest s Leseňovicemi politickou obcí. Částí obce je „na Zmoli“ (1 číslo s 13 obyv.).

Na pravém břehu Svratky naproti hutím Štěpánovským strmí „Hradisko“. Náleží ke Kozlovu. Neviděti však tam nic než valy. Na „Hradisku“ je vápenný lom, ve kterém objevena byla žíla překrásně modrého kazivce.[1])

Krčma,

ves 13·5 km jjz. Bystřice, na rovině při silnici od Stražku k Tišnovu. Domy jsou u sebe.

R. 1790 bylo tu domů 5, obyv. 32; r. 1834 domů 9, obyv. 54; r. 1900 domů 11, obyv. 88, katolíků, Čechův. Krčma sama má 6 čísel a 31 obyv. a Nový Dvůr 5 čísel a 57 obyv.

Krčma jest asi ona vesnička a hospoda Zastavilka, která se r. 1744 na Mitrovském panství připomíná. Vznikla v 18. stol. snad z panského dvora a od hospody, krčmy, která tam byla, dostala jméno. Náležela k Mitrovskému panství.

Náleží k farní osadě do Stražku. Děti chodí do školy do Meziboří (1 km).

Trati se jmenují: Zaplaťkůže (bývalý rybník), v Zástavách, na Kozí Horce, na Kozlovém kopci, na Hlinách.

---

[1]) Sbírka Bočkova 10.132; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 74, 300, dom. 242; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2. 293.; Středovský: Apogr. VI. 116.

Na sever od Krčmy je kolonie Nový Dvůr. R. 1750 měl 207 měr rolí, 1 míru pastvin, 2 míry zahrad, z luk bylo 5 vozů sena, 1 vůz otavy. Les pod Novým Dvorem měl tehdy 50 měr, les „Pustiny“ 150 měr. Panský tento dvůr posud jest.

Krčma je připojena k Meziboří, s nímž jest politickou obcí.[1])

Kundratice,

ves 6 km zzs. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 3·52 km², na výšině v malé dolince. Domy stojí ve dvou řadách; chalupy mají „žudry“.

R. 1643 bylo osedlých 10; r. 1663 byly osedlé domy 4, pustých 9; r. 1790 domů 34, obyv. 193, na 140 jiter rolí, 100 jiter luk a 100 jiter lesa; r. 1834 domů 38, obyv. 272; r. 1900 domů 46, obyv. 241, z nich 207 katolíků, 34 evangelíků, Čechův.

Po Kundraticích se psal r. 1490 Mašek, jenž koupil od Krištofa z Vojetína dvůr jeho ve Vojetíně. Ves však sama náležela r. 1500 pánům z Pernštýna, a to ke zboží jejich Bystřickému, u něhož stále trvala.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 1 zl. 44 kr. a o sv. Václavě 2 zl. 08 kr., předli 122 liber lnu, dávali 52 kuřat a 3²/₄ vejce; 8 sedláků robotovalo týdně po 3 dnech s 1 koněm a 1 volem a o žních (¹/₄ roku) celý týden, 4 podsedníci týdně 3 dni pěšky a o žních 6 dní.

R. 1672 dávalo se z Kundratic desátku do Bystřice 5 zl. 20 kr. a z gruntů pustých mělo se dávati ještě o 50 kr. ročně více; odvádělo se pak po ¹/₄ mázu másla a po půl kytě lnu.

V obci je kaplička. Kundratice náležejí k farní osadě do Rozsoch, kam také chodí děti do školy (3·25 km). Nade vsí je hřbitov evangelický.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Kundratice od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

---

[1]) Reg. zem. dom. 245; Wolny: Die Markgr. Mähren VI. 277.

Stará pečeť obecní má ve znaku růži a nápis: „Dedina Kundratice“.

R. 1750 činila obec nároky na 24 měr lesa, kterýž vrchnost držela, ale neměla obec nic písemného.

V obci je stará rychta. Povinnosti rychtářské před r. 1610 a po témž roku (rychtář Jan z Boru) byly jako u rychty Bohuňovské (viz Bohuňov). R. 1750 platil rychtář vrchnosti peněžitého platu 2 zl. 55 kr.

Trati slovou: U Borovinky, u Pily, Pláňavy, Láze, na Čtvrtech, Zahrady, Vražebníky, Strážnice.

Staré rody: Marek, Růžička, Fajmon.

Bývalá pila zanikla.

R. 1886 nalezen byl v obci hrnek s tenkými stříbrnými penízky.[1])

Leseňovice

(druhdy v letech 1348 a 1675 také L e s o ň o v i c e, r. 1358: L e s o n i c e), ves 3·7 km vých. Bystřice, katastrální obec rozlohy 3·46 km², na svahu kopce při silnici z Bystřice do Tišnova. Domy jsou ve dvou řadách.

R. 1675 měla obec $1^{32}/_{64}$ lánu; domův osedlých starých bylo 9, nově osedlý 1, nově pusté 2; r. 1790 bylo domů 20, obyv. 106; r. 1834 domů 22, obyv. 143; r. 1900 domů 27, obyv. 168, z nichž je 159 katolíků, 9 evangelíků, Čechův.

Leseňovice jmenují se r. 1348 u z b o ž í Z u b š t ý n s k é h o. Se Zubštýnem dány byly r. 1377 v léno m a r k r a b í m J o š t e m J a n o v i z K ř í ž a n o v a, ale brzy potom dostaly se s ostatním zbožím Zubštýnským a Pyšoleckým V i l é m u z P e r n š t ý n a k panství jeho Pernštýnskému, u něhož pak již zůstaly (viz Z u b š t ý n u Pivonic, P e r n š t ý n).

Poddaných 8 robotovalo r. 1750 s potahem koňským a volským 3 dni týdně a k tomu v sena a žně měli ještě 3 dni pěší roboty o dvou osobách; 4 chalupníci robotovali týdně 3 dni

[1]) Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 310, dom. 327/1; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672.

pěšky a v sena a žně 6 dní o jedné osobě. O sv. Jiří platili úrok 2 zl. 07 kr., o sv. Václavě 9 zl. 15 kr., dávali 3 míry ovsa a předli 36 liber lnu.

R. 1672 dávali desátku faráři bystřickému 1 zl. 44 kr.; r. 1757 dávalo do Doubravníka dvanáct osedlých 1 zl. 55 kr., másla 5 mázů, koledy každý dával po 3 kr., po libosti dával mouky a lnu, na Zelený čtvrtek 2 nebo 3 vejce a na hody 1 koláč.

Leseňovice náležejí k farní osadě do Bystřice, kam také děti chodí do školy.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna obec od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará pečeť má ve znaku v horním poli zubří hlavu, v dolním motyku a rýč křížem a nápis: „Kozlowska richta 1689".

Trati se nazývají: U Skaloví, nad Lavičkami, nad Jezerem, na Lipovej, nad Pekelcem, od Železnic a j. Louky: v Balouškách, na Říčkách, u Višňovej. Les: na Říčkách, na Vršku, u Lísku.

K Leseňovicím je připojen Kozlov, s nímž jest politickou obcí.[1])

Lhota,

farní ves, 9 km sz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 6·26 km², v údolí jv. se svažujícím při potůčku u silnice z Rozsoch do Jimramova, 657 m nad m. Domy obstupují prostrannou náves; jsou od sebe vzdáleny, zahrádkami odděleny, tak že je obec rozvleklá na půl hodiny cesty. (Obr. 11.)

R. 1643 bylo osedlých 8; r. 1663 osedlých domů bylo 7, pustých 8. R. 1790 bylo domů 49, obyv. 273; r. 1834 domů 56, obyv. 385; r. 1900 domů 72, obyv. 456, katolíků 403, evangelíků ref. vyz. 53, Čechův.

Lhota jmenuje se koncem 15. století v urbáři p. Viléma z Pernštýna u zboží jeho. U pánů z Pernštýna zůstala do r. 1588; tehdy byla prodána se zbožím Bystřickým, k němuž ná-

---

[1]) D. z. B. I. 2; Codex diplom. XI. 78; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. č. 300, dom. 242, urbar. 74; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672.

Obr. 11. Lhota.

ležela, městu Brnu. U panství Bystřického zůstala již; jen r. 1666 byla s jinými dědinami od něho oddělena, ale již r. 1698 zase trvale s ním spojena (viz Bystřici).

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 3 zl. 25 kr. a o sv. Václavě tolikéž; předli 148 liber lnu, dávali 40 měr ovsa, 86 kuřat, 2 vejce. 8 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem a čtvrt roku celý týden, 8 podsedníků týdně 3 dni pěšky a čtvrt roku celý týden.

Starý kostel sv. Mikuláše, v němž prý byl kámen s letopočtem 1222 (?, snad 1422) byl na hřbitově malý, jen jako kaple; byl na 3° dlouhý a 2° 1' široký a měl věžku s kohoutem. R. 1662 byla schránka na Velebnou svátost ve zdi, kamenná prázdná křtitelnice uprostřed kostela, 3 oltáře, na vížce 2 zvony. R. 1690 byl kostel sice poněkud rozšířen, byl však pořád malý a sešel tak, že musil býti v polovici minulého století zbořen. Na jiném místě blízko něho vystavěn byl v letech 1846—1852 nynější kostel téhož založení. Má 3 oltáře. Oltářní obraz sv. Mikuláše, varhany a kazatelna byly r. 1787 do Lhoty darovány ze zrušeného kostela sv. Mikuláše v Brně. Poboční oltáře jsou Nep. Početí a sv. Jana Nep.; na věži jsou 3 zvony, z nichž dva ze 16. století měly české nápisy: „Panu Bohu, swatemu Mikulassowi tento zwonec ke cti a chwale slit“, a „Ke cti a chwale Panu Bohu a swatemu Waclawu“; byly však přelity r. 1896; třetí zvon, na němž byl latinský nápis a letopočet 1687, přelit byl r. 1877.

K záduší Lhotskému odkázal rytíř Zikmund Jan Ples Heřmanský ze Sloupna r. 1605 obnos 50 zl., za nějž se Bystřičtí r. 1655 zapsali dávati ročně $2\frac{1}{2}$ zl. Ale brzy ani toho nedávali. Podací kostelní připomíná se r. 1609, kdy při prodeji panství Bystřického nebylo postoupeno evangelíku Janu Čejkovi z Olbramovic. Čejka získal je však přece r. 1613 od kardinála Františka Dietrichštejna, ale s podmínkou, by tam jen katolický kněz směl dosazen býti. Po bitvě na Bílé Hoře byla kaple k Bystřici přikázána a zůstala u ní do r. 1763, kdy byla Lhota do Rozsoch přidělena, až r. 1785 byla samostatná duchovní správa ve Lhotě zřízena. Před tím (1662) fary ani školy ve Lhotě nebylo. R. 1672 dávali ze Lhoty desátku do Bystřice 1 zl. 20 kr., ale poněvadž pustých polí bylo velmi mnoho, byl vlastně desátek o 3 zl. 48 kr. menší než se scházeti měl. Dávali každý čtvrt mázu másla a půl kyty lnu. R. 1771 dávali desátek do Rozsoch (viz Rozsochy).

Nejdéle tu působili faráři Jan Klička 1802—1815, Matouš Jahn 1819—1833, Jan Svoboda 1840—1852 a Jan Zlatý 1854—1886.

K farní osadě náležejí katolíci ze Lhoty, Bohuňova, Janoviček, Lísek a Vojtěchova. Ze všech těchto osad pochovává se na hřbitově blíže kostela. Farních osadníků je 912. Evangelíci ze Lhoty náležejí duchovní správou do Jimramova.

Škola byla zřízena r. 1788; od r. 1800 vyučováno v nynější budově, která byla opravena a na dvojtřídní rozšířena r. 1881. Učitel měl zprvu kousek panské louky a dvě loučky od obce, ze Lhoty měl $3^3/_8$, z Vojtěchova $1^5/_8$ a z Bohuňova 3 míry žita. Místo koledy platili z těchto vsí celoláníci 4, půlláníci 2, domkáři 1 kr., z Míchova platili po 7, 3 a 1 kr. Školního platu platil žák první třídy 1 kr., druhé 2 kr. týdně. Řádného služného bylo později 100 zl. Od roku 1812 byl pomocník s platem 38 zl. 36 kr.

Do školy chodí děti také z Lísku (2 km); před nedávnem chodily do Lhoty ještě děti z Míchova, Vojtěchova, z Bohuňova a Janoviček (Bohuňovu s Janovičkami povolena expositura školní), žáků je na 100.

Nejdéle tu působil: Frant. Stelzel 1786—1806, Václav Zítka 1806—1826, Jan Váca 1827—1846 a Václav Navrátil 1875—1893.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Lhotu od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

V obci je rychta. Povinnosti rychtářské před r. 1610 a po témž roce (rychtář Šimon Šabart) byly jako u rychty Bohuňovské (viz Bohuňov).

R. 1750 platil rychtář vrchnosti 2 zl. 55 kr. Nyní má rychtu Jan Krejčí; ze sklepa rychty je chodba do polí.

V 17. století byly ve Lhotě 4 grunty pro vrchnost ujaty a k polím panským připojeny.

Ves Lhota zase udělala z vyhořelého panského lesa pole a užívala ho ještě r. 1750 bezplatně; ladem leželo tam 50 měr.

Jména tratí jsou: Pletenica, Příhon, na Chocholíku, na Páleninách, na Lísku, Švábovna, Mostky, v Korejtkách, na Placech, na Skalách, Zády.

Les „Lísek“ r. 1750 měl 350 měr. Tehdy činili také sedláci nároky na 22 měr lesa, jež vrchnost od dávna držela, ale neměli nic písemného na to. A ještě v 19. stol. vzdali se sedláci svého práva na lesy; má je vrchnost působením bývalého lesníka Pflegra. Myslivna panská je za obcí.

Staré rody: Mitáš, Zítka.

Ve Lhotě je spolek hasičský a čtenářsko-divadelní, jakož i spořitelní a záloženský.

Jižně Lhoty při silnici je panský dvůr zvaný „Skalský“ (2 čísla s 29 obyv.); r. 1750 měl orných 195 měr, ladem 105 měr, pastvin 10 měr, z luk bylo 50 dvojspřežných vozů sena. Tehdy jmenují se u Skalského dvora lesy: „Smrčina“ na 12 měr, „Obec“ 40 měr, „Český les“ 1950 měr a „Pičulín“ 270 měr.

U Skalského dvora je větší rybník, přes něj Skalský mlýn s pilou (2 čísla se 14 obyv.).

Mlýn Horní Pila má 1 č. s 6 obyv.

Samotami jsou hajnovky: Hájovna Lukášova a Na Skalách.[1])

Libochová Dolní,

druhdy Libochov, ves 16 km jjz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 4·1 km², v údolí po obou březích rybníku Libochovského. Domy na jz. přiléhají k lesům; stojí většinou v řádku, od sebe. Některé mají přede dveřmi výstupky, jimž se říká „násep“.

R. 1675 měla Libochová $1^{38}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 7, nově osedlý 1, staré pusté 4 (o 102 mírách). R. 1790 bylo domů 26, obyv. 213; r. 1834 domů 45, obyv. 392; r. 1900 domů 60 obyv. 376, katolíků, Čechův.

R. 1350 dala Perchta, vdova po Janu z Meziříčí ves Libochov své dceři Kateřině z Osové. A skutečně r. 1364 držel Libochov Jindřich z Ronova a z Osové. Ale již r. 1366 zapsali a postoupili Jindřich z Osové a Januš z Bechyně Janovi z Meziříčí mezi jiným zbožím svým také

---

[1]) Sbírka Bočkova 7487, 7532; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 310, dom. 327; Matrica totius decanatus M. Mezricensis z r. 1672; Wolny: Kirchl. Topogr. Brn. II. 307.

celou ves Libochov. Z pánů Meziřických poukázal r. 1391 Jaroslav z Meziříčí měšťanům Žďárským spravedlivého dluhu svého ročního platu 9 kop gr. na vsi Libochové, aby ranní mše sv. v městě jejich ke cti a chvále P. Marie a sv. Prokopa sloužena byla. Také zapsáno jest, že r. 1420 přijal Milota z Meziříčí a z Křižanova svou sestru Elenu na pravý spolek celé vsi Dolního Libochova, kterou jemu druhdy Lacek z Kravař daroval. Později byl Jan z Meziříčí a z Křížanova dlužen Petrovi z Ochoze 90 kop gr. a v těch penězích postoupil jemu v Libochové devíti kop, a jestliže by těch lidí od něho v roce nevyplatil, tehdy měl jemu to ve dsky vložiti ku pravému dědictví a panství svým nákladem. Toho však Jan neučinil a proto jej r. 1437 Petr z Ochoze poháněl. Avšak právo Petrovo uznati nechtěl r. 1437 ani Dobeš z Meziříčí a Cimburka, ani r. 1446 Machna a Anežka sestry z Křížanova, pravíce, že nebyl Jan z Křižanova mocen zavázati Libochovou Petrovi z Ochoze; zejména sestry tyto poháněly Petra z Ochoze z 200 hř. A skutečně manželé jejich Vok ze Sovince a Smil z Osového zvedeni jsou r. 1447 na Dolní Libochovou v těch penězích. Náležela tedy Libochová ke zboží Křižanovskému. Když však král Jiří z Poděbrad (asi r. 1457) udělil dědičně panství Bystřické a Křižanovské Janovi z Pernštýna, dostala se také Libochová jemu. U rodu pánů z Pernštýna trvala Libochová do r. 1560, kdy Vratislav z Pernštýna s jiným zbožím svým prodal také Libochovou Dolní Jakubovi Zdeňkovi Lhotskému ze Ptení, který ji připojil ke zboží svému Moraveckému, u něhož již zůstala (viz Moravec).

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 5 zl. 23 kr. o sv. Jané 2 zl. 13 kr., o sv. Václavě 5 zl. 23 kr., o sv. Martině 4 zl. 55 kr. a o vánocích 5 zl. 13 kr.; 5 celoláníků robotovalo týdně 6 dní s 2 koni a od sv. Jiří do sv. Václava týdně ještě pěšky 6 dní, 5 pololáníků týdně 3 dni s 2 osobami a 3 dni s 1 osobou pěšky a po celé žně týdně 6 dní s 2 osobami.

Náleží k farní osadě do Stražku. Desátek dával se r. 1672 faráři také do Stražku (viz Stražek); ale tehdy byl v Dolní Libochové panský dvůr vzdělaný ze tří selských gruntů, z kterých druhdy dával se 12. snop. Ale paní na Moravci jak z těchto polí, tak z jiných tří gruntů pustých, které pro sebe vzdělávati dala, desátek naprosto odepřela.

V obci je jednotřídní **škola**. Děti po domech vyučovány byly od začátku 19. století až do r. 1845, kdy byla vystavěna budova školní. Učitel měl zprvu od obce 2—3 míry pole a dostával za žáka od sedláka půl míry žita, od chudších podle úmluvy.

Nejdéle tu působili učitelé: Vápeníček (asi 40 let) a A. Vondruška (asi 20 let). Žáků je 78.

R. 1483 osvobodili bratři Vilém a Vratislav z Pernštýna Dolní Libochovou od odmrti a r. 1500 Vilém z Pernštýna od povinnosti čepování panského vína.

Trati slovou: U Lamberka, za Vodou; les Obecník.

Rybník nad Libochovou Dolní dělal Jan z Pernštýna; r. 1459 vyznával Jan z Nové Vsi a Radkova, že mu při tom nebude brániti; r. 1750 byl rybník ten na 35 kop kapří násady.

V obci je panský dvůr a mlýn. Dvůr měl r. 1750 polí 330 měr, pastvin $64^{3}/_{8}$ m, zahrad $5^{2}/_{8}$, z luk bylo sena 71 čtyřspřežných vozův a 9 vozův otavy.[1])

Lísek,

ves 10 km ssz. Bystřice, katastrální obec rozlohy 1·15 km², v údolí. Domy jsou podle cesty a od sebe vzdáleny.

R. 1790 bylo tu domů 5, obyv. 32; r. 1834 domů 5, obyv. 43; r. 1900 domů 8, obyv. 32, z nich 17 katolíků, 15 evangelíků ref. vyz., Čechův.

Lísek jest osadou novější, založenou v druhé polovici 18. století na místě lesa „Lísek“ řečeného. R. 1750 se ještě nepřipomíná, ale r. 1771 bylo tam již 5 chalup.

Náležejí k farní osadě ve Lhotě, kam také děti chodí do školy (2 km). Evangelíci patří duchovní správou do Jimramova.

Lísek jest připojen k Janovicům, s nimiž jest politickou obcí.

Na blízku býval uhlíř.

---

[1]) D. z. B. I. 167, IV. 104, 390, XII. 107; Cod. dipl. Mor. XII. 10; Půh. kn. III. 154, 161, 230, 266, 275; Archiv Český XVI. 141; Wolny: Die Markgr. Mähren VI. 267, 276; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl p. Antonín Entner, mlynář v D. Libochové.

Nelze určitě tvrditi, ale zdá se pravděpodobno, že osada Lísek povstala z panského dvora, jemuž říkali „U sv. Floriana". Vrchnost postavila dvůr tam r. 1738 a z lesa vichřicí polámaného nadělala polí, která však byla příliš kamenitá a nic nevynášela, proto již r. 1750 bylo ladem 240 měr; z luk bylo 6 dvojspřežných vozů sena.

Pojmenování „U sv. Floriana" ani se v paměti lidské nezachovalo.[1])

Lískovec,

r. 1483 Leskovec, ves 6 km jjv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·71 km², na svahu značného kopce. Půdorys osady jest okrouhlý, domy jsou kousek od sebe.

R. 1675 měla obec $^{54}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 7, nově pusté 3. R. 1790 bylo domů 14, obyv. 123; r. 1834 domů 18, obyv. 159; r. 1900 domů 29, obyv. 163, z nich 152 katolíků, 11 evangelíků, Čechův.

R. 1371 dal Jimram z Pernštýna pro spásu duše své a svých synův a vzhledem na příbuzné své jeptišky v klášteře Doubravnickém Kláru, Blanku a Anežku z Doubravice témuž klášteru ves Lískovec ve 40 hř. Klášter však po válkách husitských zanikl a zboží jeho ujali páni z Pernštýna, od kteréž doby trval již stále Lískovec u panství Pernštýnského.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 5 zl. 24 kr. a o sv. Václavě 12 zl. 39 kr., jiné činže dávali o těchž časech 2 zl. 02 kr. a 2 zl. 03 kr. a předli 30 liber lnu; 10 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a s 1 volem, v sena a žně týdně ještě 3 dni pěšky o 2 osobách.

Desátku platili r. 1757 do Doubravníka 5 zl. 45 kr., dávali 5 mázů másla, 2 sáhy dříví, koledy po 3 kr., mírku mouky, lnu po libosti, na Zelený čtvrtek 2—3 vejce a na hody po 1 koláči.

Lískovec náleží k farní osadě do Štěpánova.

V obci je jednotřídní škola; vystavěna byla r. 1818 a byla zprvu výpomocná ze Štěpánova. Přiškolena je osada Kasán (1 km); žáků je 45.

---

[1]) Reg. zem. dom. 327.

R. 1483 propustili Vilém a Vratislav bratři z Pernštýna právo odúmrtní poddaným ze vsi Leskovce; r. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Leskovec od povinnosti šenkování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť byla pečeť rychty Ujčovské z r. 1689.

Trati se nazývají: Za Křibem, u Lužin, u Smrčin, u Vochoze, na Chrástkách, na Bučku, v Trnicích, u Čihadla, v Loupežnici, na Ostráži, na Dolci, Láze, na Pasekách, v Lopatách, na Bočku, u Ostraža, na Vinohrádku, na Poustkách; louky: Peška, na Štěpničkách, v Páleninách, v Liputích, v Močidlech, v Dolci, Luža; lesy: Končiny, Smrčiny, Kroužky, Kudlinka, Skalka, Vršky, Hájek.

Starý rod: Lukášek.

Záp. Lískovce je vrch Vinohrádek (Babylon) 622 m vysoký.[1])

Meziboří,

také Meziboř, ves 16 km jjz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy (s Krčmou) 6·04 km^2, v údolí po obou březích podlouhlého rybníka, jímž protéká potok Libochovský. Po obou březích stojí domy uprostřed téměř ve dvou řadách, od sebe.

R. 1675 měla obec $2^9/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 7, nově osedlý 1, nových pustých 6, staré pusté 4 (s 50 m. polí). R. 1790 domů 23, obyv. 188; r. 1834 domů 25, obyv. 268; r. 1900 domů 43, obyv. 271, katolíků, Čechův.

Meziboří náleželo ve 14. stol. s polovice ke zboží Osovskému a s polovice ke zboží Mitrovskému. Na díle Osovském prodali r. 1366 Jindřich z Osové a Januš z Bechyně Filipovi z Křižánkova v Meziboří $4^1/_4$ lánu a 3 chalupy za 52 hř. a r. 1368 prodal týž Hynek z Osové půl této vsi Velislavovi z Meziboří, jenž na polovici tohoto koupeného zboží zapsal manželce své Zdeně 30 hř. Mimo to měl Velislav v Meziboří svůj svobodný dvůr. Ale r. 1377 dal Velislav všecko své zboží vložiti Vrchoslavovi ze Stříteře, jenž měl zboží také ve Stříteři a Pavlovicích, ale od té doby

---

[1]) Archiv Český XVI. 81, 257, 553, XVII. 224; zem. reg. 74, 300, dom. 242.

psal se výhradně po Meziboří. Manželce své Nestázce zapsal r. 1409 na svém dvoře a na všem svém zboží v Meziboří 20 kop gr. R. 1410 nesnadil se Vrchoslav s Matúškem z Nové Vsi, jehož poháněl z 25 kop gr., že mu drží v Meziboří jeho vlastní dědictví a že mu lesy spálil a s jeho chleba že mu vzal dva koně a jiný dobytek; půhon opakoval ještě r. 1412. Mezi tím však téhož roku 1412 Matúšek jako poručník své dcery Ofky z Nové Vsi, jíž byl Vrchoslav slíbil za věno za 20 hř. za Petrbacha z Bobrové a toho neplnil, zveden byl v těch penězích na Vrchoslavovo zboží v Meziboří. R. 1417 byl Vrchoslav již mrtev; vdova po něm Anastasie poháněla Jana Hlaváče z Mitrova, že ji letos její louky noční věcí i ve dne kázal spásti a lidem hrozil, že nesměli ani mohli dělati, pak že jí v její lesy vpadl a rúbá je a vozí pryč a že jí odpověděl a hrozil, že od svého musila jíti, poněvadž ji chtěl kyji bíti. Dcery Vrchoslavovy byly Kateřina, Dorota a Maruše (jinak také Marketa zvaná), které r. 1437 práva svého na Meziboří proti Václavovi ze Stříteře uhájily. Ano Kateřina půhonem na Jana Mníška starého ze Stříteře z r. 1446 a 1447 dosáhla, že jí a sestrám jejím měl Jan sstoupiti mlýn, les a louky se vším příslušenstvím a vzíti jen 30 hř., a ještě r. 1466 připověděla se před úředníky menšího práva k 6 lánům, kteréž drží Janek z Budinoví, a dvěma lánům, kteréž drží Filip z Meziříčí, Zeleného syn, všecky pak sestry nabyly práva zvodem na ves Pavlovice. Avšak již r. 1447 postoupila Maruše půl vsi Meziboří a třetinu dvoru tamtéž Mikuláši Slovákovi z Mirošova, čemuž marně odporovali Václav Mníšek ze Stříteře a Mikuláš Kozlovec. Mikuláš Slovák (bratři asi jeho nedílní byli Ondřej a Vavřinec z Meziboří, kteří r. 1466 poháněli Jana z Morkovic z 800 zl., že pobral bratra jejich nedílného koně, odění, stříbro a jiné klenoty) zemřel bez dědicův a zboží jeho spadlo na krále Vladislava, který asi r. 1496 dal právo své na polovici vsi Meziboří Apolonii ze Třtěnice, manželce Jana z Lomnice a na Meziříčí, kteráž potom r. 1517 postoupila list zástavní svým synům Jindřichovi, Václavovi, Vilémovi, Janovi, Vladislavovi a Zdenkovi, od nichž však brzy potom r. 1528 a 1529 se zbožím jejich Velko-Meziřickým získal Meziboří Jan z Pernštýna.

Druhá polovice (severnější) Meziboří náležela již r. 1375 ke zboží Mitrovskému. Poněvadž pak získal rod pánů z Pernštýna

již v první polovici 15. století zboží Mitrovské (viz Mitrov), bylo Meziboří v první polovici 16. století pod pány z Pernštýna a připojeno ke zboží Mitrovskému, u něhož již zůstalo; r. 1589 a 1608 uvádí se však jen díl obce u Mitrovského panství, r. 1618 pak všecka obec.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 6 zl. 57 kr. a o sv. Václavě tolikéž, za přádlo 5 zl. a dávali 32 slepic a 330 vajec; 8 sedláků robotovalo týdně po všechen rok 6 dní s 2 voly a od $^{1}/_{5}$—$^{1}/_{11}$ ještě týdně 6 dní pěšky; 2 sedláci týdně 3 dni s 2 voly a od května do listopadu ještě týdně 3 dni pěšky, 2 chalupníci od května do listopadu týdně 6 dní pěšky, ostatní dobu polovici.

Díl Meziboří po sv. břehu rybníka náleží k farní osadě do Stražku (158 obyv.), menší část po jz. břehu k farní osadě do Heřmanova (113 obyv.). V díle Stražeckém je kaplička. Desátek dávali na jedné straně do Stražku (viz Stražek), na druhé straně do Heřmanova (r. 1672 tři sedláci dávali desátý snop ze žita ozimého i jarého, z ovsa, ječmene, lnu, z každé krávy třetinku másla a jedno kuře.

V obci je jednotřídní škola, do níž také ještě chodí děti z osady Krčmy. Vystavěna byla r. 1877. Učitel Jan Cínek působil tu od r. 1877—1902. Žáků je 56.

R. 1500 bylo Meziboří osvobozeno od povinnosti šenkování panského vína.

Staré obecní pečeti nebylo, byla společná všem obcím Mitrovského panství (viz Janovice Mor.).

Panský dvůr v Meziboří r. 1750 měl 120 měr polí, 1 míru pastvin, 2 míry zahrad, z luk bylo 15 vozů sena a 1 vůz otavy. Před r. 1660 obrátila vrchnost grunt Daniela Poláka o 60 měrách ku svému dvoru; rovněž byly 4 grunty, kde ze stavení nezbylo nic, rozděleny mezi ostatní sedláky.

Trati se jmenují: Na Hlině, u Pily, u Sušky, Pustý rybníček, Ouvarek, Kamenice, u Jeřába, k Lazům, Zástavy, Července, Kolíbky, na Strážnici; louky: Křepelka, Okrouhlek, Stolička, Jablonka, Křenice, Cejpek, Kopřivka, Písečná.

Les „Podsedek“ a „Lísek“ r. 1750 měl 25 měr, „Skalky“ 6 měr.

Rybník mezibořský byl na 30 kop násady kapří.

Staré rody: Burjan, Holý, Šmarda.

V obci je poštovna.

U obce je mlýn.

K Meziboří je připojena Krčma, s níž jest politickou obcí.

Jv. Meziboří je dvůr a kolonie **Borky** (3 čís. s 27 obyv.); r. 1750 měl dvůr 105 měr polí a z luk bylo 5 vozů sena. Do obce patří také „Strážnica“ (1 čís. s 9 obyv.).[1])

Milasín,

M i l a s e j n. ves 8 km jjz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·18 km², na vyvýšenině. Domy jsou kruhovitě, nepravidelně seřazeny.

R. 1675 bylo domův osedlých 7, nově osedlých 3, starý pustý jeden; rolí nově vzdělaných bylo 75 měr, starých pustých 15 měr. R. 1790 bylo domů 13, obyv. 115 na 120 jiter rolí; r. 1834 domů 18, obyv. 147; r. 1900 domů 23, obyv. 142, katolíků, Čechův.

Milasín se r. 1500 ještě nepřipomíná na z b o ž í p á n ů z P e r n š t ý n a; náležel však jim, a to k panství jejich Mitrovskému r. 1589. U Mitrova zůstal do r. 1656, kdy přivtělen byl statku Roženskému; ale s Rožnou dostal se r. 1661 k panství Pernštýnskému, u něhož již zůstal.

R. 1754 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 5 zl. 44 kr. a o sv. Václavě 18 zl. 23 kr. a předli 30 liber lnu; 6 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 3 dni s 1 volem a o žních ještě týdně 3 dni pěšky o dvou osobách, 4 sedláci týdně 2 dni s 1 koněm a 2 dni s 1 volem.

Desátek dával se do Rožné (viz Rožná).

Obec náleží k farní osadě do Rožné, kam také chodí děti do školy (2 km).

Stará obecní pečeť jako u Rožné. (Tab. I. 1.)

---

[1]) D. z. B. VI. 502, X. 113, XII. 642—644, XIV. 70; Půh. kn. II. 180, 186, 236, 266, III. 12, 153, 177, 243, 294 304, 325, 337, IV. 213, 495; Archiv Český XVI. 509; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672; reg. zem. 251, dom. 245; Wolny: Die Markgr. Mähren VI. 268, 277.

Trati se jmenují: Na Kuchynách, na Lozích, v Páleninách, v Hlubočkách, u Jeřába, na Stráži, na Strážově, na Ostrovci, u Prašivce, v Kuchynce; les: Páleniny, na Ostražích; pastvina: v Radvancích.[1])

Mitrov,

ves, 11 km jjž. Bystřice, katastrální obec rozlohy 2·36 km², na výšině. Domy jsou kousek od sebe.

R. 1790 bylo tu domu 11, obyv. 78; r. 1834 bylo na Mitrově obyv. 25 (čítán asi jen zámek, dvůr, palírna, hospoda, pivovar a mlýn, nikoli však Podmitrov); r. 1900 domů 5, obyv. 93, katolíků (až na 1 žida), Čechův.

Ves Mitrov jmenuje se při panství Mitrovském r. 1375, kdy původní hrad Mitrov ještě byl zachován. Když však již byl zříceninou, vystavěn byl opodál nový hrad čili zámek, který zase stal se střediskem panství Mitrovského. O osudech jeho pojedná se souborně při starém hradě Mitrově.

Mitrov náleží k farní osadě do Stražku, kam také děti chodí do školy (2 km).

R. 1771 náležel hrad Mitrov duchovní správou do Rožné; odtud dostával farář rožensky ročně 6 vajec.

Zříceninám starého hradu říká se nyní „Hradisko". Budovám pod ním říká lid „Podmitrov"; jsou to 4 čísla s 24 obyv.

Panský dvůr měl r. 1750 orných polí 225 měr, 8 měr pastvin, 2 míry zahrad, z luk bylo 15 vozů sena, 1 vůz otavy.

Asi čtvrt hodiny jižně býval pivovar, v němž se r. 1750 vařilo ročně 162 sudů piva.

Trati slovou: Třešínky, Mrhovy, Citadela.

Mitrov je připojen ke Stražku, s nímž jest politickou obcí.

Jjz. nynější osady Mitrova na kopci lesem porostlém jsou zříceniny dřívějšího hradu **Mitrova** v zátočině řeky Bobrůvky,

---

[1]) Středovský: Apogr. VI. 116, 146; reg. zem. 300, dom. 242. — Všecky zprávy, které uvádí Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 295 pod značkou „Milešín", náležejí k Milešínu ssv. Osové Bytišky a nikoli k Milasínu; ostatně srv. Wolný VI. 331.

která se tří stran kopec obtéká. Ze starého hradu zůstalo jen něco zdí.

Hrad Mitrov byl středem panství Mitrovského. Roku 1358 jmenuje se po něm Bohuslav, jenž manželce své Kunce zapsal na Stražku, Boleboři, Janovicích a Bojanově 300 hřiven s doložením, aby po smrti jeho hradu Mitrova s blízkým dvorem požívala tak dlouho, dokud by vdovství svého neproměnila, zboží však Mitrovské mělo připadnouti jeho synu Závišovi. Bohuslavovi náležel také hrad Víckov s okolním zbožím, které však všecko rozprodal sám Bohuslav, až prodal také oba hrady Mitrov a Víckov s příslušenstvím r. 1365 markrabímu Janovi. Nežli však markrabě hradů těch se ujal, měl je ještě od p. Bohuslava Vaněk z Potenštýna a z Louky, který zboží to: hrady Mitrov a Víckov, městečko Stražek, ves Víckovec, ves Janovičky, půl vsi Meziboří, ves Mitrov, část vsi Drahonína a jiné vsi a všecko zboží, tak jak od starodávna druhdy p. Bohuslav je držel, prodal r. 1375 opět markrabímu. Po Mitrově psal se sice r. 1398 pan Dobeš, ale zboží to bylo stále markraběcí, až markrabě Jošt r. 1407 udělil hrad Mitrov s novým i starým dvorem, městečko Stražek, vsi Boleboř, Meziboř a Janovice Janovi řečenému Hlaváči z Ronova za služby jeho, kteréž Joštovi nejednou činil. Jan Hlaváč z Ronova psal se hned r. 1408 po Mitrově Hlaváč z Ronova a Mitrova; Hlaváč z Ronova a Mitrova seděním na Pardubicích jmenuje se r. 1429, Hlaváč z Mitrova r. 1433 — ale Mitrov sám byl brzy zastaven od Jana Hlaváče z Ronova Zikmundovi z Křižanova, který jej zase asi r. 1412 postoupil Vilémovi z Pernštýna. Po něm držel jej syn jeho Jan z Pernštýna, jenž se po něm r. 1446 také psal, až vložil mu r. 1448 ve dsky dědičně zboží Mitrovské Václav Sturm z Ronova. Nadarmo poháněl r. 1481 Jan z Ronova a na Kunsberku Vratislava z Pernštýna z 1000 hř., že mu drží dědictví jeho hrad Mitrov i s tím vším příslušenstvím, ježto k tomu prý Jan po otci svém Hynkovi z Ronova lepší právo má nežli Vratislav, — v rodě pánů z Pernštýna zůstal již Mitrov až do r. 1589, kdy zastaven Janem z Pernštýna i na místě bratra jeho Maximiliána v 6000 zl. do šesti let Matyášovi Žalkovskému z Žalkovic a na Dobromělicích, jemuž byl dlužen Jan z Pernštýna 21.000 zl. Po smrti Matyášově byl zastaven dále synu jeho Václavovi Žalkovskému z Žal-

kovic. K zástavě té náležel: hrad pustý a dvůr Mitrov s poplužím, pivovarem, zahradou, mlýnem a pilou pod týmž pustým hradem Mitovem i s roli na nových dvořích ležícími, ves Buková s kostelním podacím a pustým hradem Bukovcem, Milešín, Rojetín, Vidonín, Radňoves, Blažkov, Rosička Dolní, Rožinka, Meziboří, což tam pánu z Pernštýna náleží, Janovice, Milasín, Nová Ves Radkovská, Habří, hrad pustý a ves Víckov, Nová Ves Rysovská s pustým zámkem Rysovem, Pavlovičky, Rožná s kostelním podacím, s rychtou zákupní a lesem, který slove Rožensky, s rybníkem Kuchynkou, Dvořiště, Jabloňoví, Zlatkov s rychtou zákupní, Malé Janovičky. Při zástavě bylo určeno, aby ze všech dědin panství Mitrovského piva brali z pivovaru Mitrovského a dříví k pivovaru Mitrovskému i hvozdu aby sekáno bylo v lesech Roženských 250 sáhů ročně; na panství bylo tehdy 12 dvořáků. Ale již r. 1596 bylo se zbožím Pernštýnským prodáno také toto Mitrovské Pavlu Katharinovi z Katarhu, moravskému zemskému purkrabímu, společně za 44.000 zl. mor. Po jeho smrti r. 1600, když vypuknul o všecko jeho zboží (Dalečín, Jimramov, Pernštýn, Mitrov, Kunštát, Borotín, Šilperk) spor, držel snad v zástavě zboží Mitrovské Jan Radešínský z Radešovic na Radešíně a Mitrově (zemřel 9. prosince 1603; náhrobek v Bukově) a po něm Samuel Radešínský. Potom jmenuje se pánem na Lísku a Mitrově Petr Čížovský z Čížova, který byl 1. května 1608 úkladně zavražděn (viz Bukov). Dědici jeho byli Kateřina Čížovská z Čížova a manžel její Jan Lešenský z Lešna, jimž bylo konečně roku 1608 vloženo Petrem a Janem Katharinem zboží to všecko, jak bylo r. 1589 zastaveno, až na Blažkov, Rosičku Dolní a Rožinku, z kterýchžto vesnic zvláštní statek se stal. Kateřina Čížovská odprodala však r. 1616 část svého zboží Janu Jiřímu Humpoleckému z Rybenska a ostatek, totiž pustý hrad Mitrov a vesnice Bukov, Radňoves, Meziboří s mlýnem, Janovice, Milasín, Novou Ves, Habří, Pavlovice, Rožnou, Dvořiště s mlýnem, Jabloňov prodala také r. 1618 Jindřichovi Mitrovskému z Nemyšle, jenž hned vzal na to manželku svou Elišku Šárovskou ze Šárova na spolek. Poněvadž však Jindřich Mitrovský zúčastnil se povstání stavů českých, připadlo po r. 1620 zboží jeho královské komoře, která je brzy potom r. 1624 odhadla na 24.000 tol. mor. a ponechala Šimonu Kraczerovi

ze Schönsberka, jenž však hned právo své na Mitrov postoupil majiteli Moravce Janu Jakubovi svob. pánu z Magnis. Od té doby bylo panství Mitrovské, k němuž náležely tehdy ještě všechny vesnice jako r. 1618, sloučeno s Moraveckým, ač se stále za zvláštní statek čítalo. R. 1656 byla však od něho odprodána Rožná s Dvořištěm, Jabloňovem, Milasínem a Bukovem, tak že k panství náležely potom vesnice: Mitrov, Radňoves, Meziboří, Janovice, Nová Ves, Habří, Pavlovice, k nimž později přibyla nově založená osada Krčma. Bylo pak ještě od r. 1674—1713 a 1746—1757 na čas od panství Moraveckého odloučeno (viz Moravec), ale trvalo kromě toho již stále u něho až do r. 1894, kdy koupil statek Mitrov za 166.000 zl. od majitele velkostatku Moraveckého a Mitrovského svob. pána Gabriela Gudenusa továrník alexovický Ludvík šl. Skéne.

Údaje, že r. 1682—1684 (dle Schwoye mezi r. 1680—1690, nebo 1675—1700) držel Mitrov Jan Maximilian Kobylka šl. Schönwiesen, cís. rada, zemský podkomoří Moravský, vyložiti lze leda tak, že by byl buď nájemcem Mitrova, nebo že by jej měl v zástavě. Že by po něm r. 1713 měla Mitrov jeho dcera Zuzana Eleonora, provdaná za Maximiliana Euseba Orlíka z Lažiska, nezdá se s pravdou srovnávati.

U Mitrova již r. 1407 připomíná se dvůr nový a starý. Později držel dvůr v zástavě od Jana z Pernštýna Matěj z Nihova, jenž se r. 1459 píše i z Mitrova. Od něho dvůr zase vyplatili páni z Pernštýna; zůstali však dlužni 30 kop, z nichž r. 1481 Jan Osvětín z Nihova poháněl Vratislava z Pernštýna.

Na spojeném panství Mitrovském a Moraveckém měřeno bylo r. 1656 poddanských rolí 1350 měr třetí třídy; r. 1673—1675 domův osedlých bylo jen 10. Po válce třicetileté bylo na panství Mitrovském přes polovici domů pustých. R. 1790 mělo panství Mitrovské 7$^{31}/_{64}$ lánu. R. 1834 bylo na panství Mitrovském panských rolí 642 j. 211□°, rybníků 43 j. 758□°, luk 50 j. 1580□°, zahrad 7 j. 1090□°, pastvin 44 j. 154□°, lesů 859 j. 543□° a poddanských rolí bylo 1627 j. 1422□°, rybníků 1 j. 127□°, polí ladem 49 j. 366□°, luk 17 j. 485□°, pastvin 171 j. 1061 °, lesa 109 j. 612□°. Nynější výměra Mitrovského panství je 500·59 ha.[1])

[1]) D. z. B. IV. 387, VI. 222, IX. 268; Půh. kn. II. 125, 286, 345, 605, III. 92, 144, 194, 223, 246, 255, IV. 18, 217, 219, V. 364; Archiv Český I. 412,

Moravec,

farní ves, 17 km jz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 5·5 km², téměř na rovině při silnici od Stražku ke Křižanovu, 571 m n. m. Středem obce je zámek s panskými budovami, na s. a z. jsou domy ostatní. Domy, v jedné ulici, jsou kousek od sebe. Část osady (na straně ke Křižanovu) vznikla v nejnovější době vystavěním fary, lihovaru a „kláštera" (vlastně chorobince „Louisin dům") a lázní zvaných „Kneippianum".

R. 1674 měla obec $^{86}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 3, nový pustý 1, starých pustých 5. R. 1790 bylo domů 20, obyv. 210; r. 1834 domů 29, obyv. 271; r. 1900 domů 45, obyv. 471, katolíků, až na 15 židů a 1 jiného vyznání; Čechův jest 459, Němců 11.

Moravec byl samostatným panstvím. R. 1374 zapsal Vít z Králic manželce své Elšce ze Šenvaldu na Moravci a Jemnici 150 hř.; r. 1385 zapsal pak jí věno na vsi Moravci a tvrzi, na dvoře, dvou rybnících a půl lesa, s mlýnem u Stražku řečeným Bolibor. R. 1406 vložil však Blud z Králic zboží Moravecké, tak jak je on a jeho předci, zejména Břeněk z Riesenberka a Nasedlovic drželi, ve dsky Staníkovi z Chvališova, jenž přijal hned Jana Křižka na spolek. Staník, jenž se odtud po Moravci psal, koupil r. 1412 od Václava z Březí jeho zboží v Radkově; r. 1420 byl však již mrtev. Sestra Staníkova byla Anežka; zboží však Staníkovo na Moravci držely Anna, manželka Onše z Olešničky a Tečic, která se také z Říček psala, Barbora, manželka Brikcího ze Zvole, a Marketa Valašova z Nového Města, jež byl Staník dříve přijal na spolek na zboží, ježto k Moravci slušelo. Zejména Brikcí psal se po Moravci; rovněž jmenuje se r. 1437 také Ješek z Moravce, syn Onšův. Brikcí dal pak r. 1437 vložiti ve dsky ves Moravec Onšovi z Tečic, jenž již byl mrtev, a vdově po něm Anně. Tato po druhé se provdala za Jana Langasta z Věstoňovic, přijala pak r. 1448 syna svého Gedeona na $^{1}/_{2}$16 lánu na Moravci a $3^{1}/_{2}$ lánu v Jemnici na spolek. Gedeon pak téhož roku zapsal své manželce Anně

III. 416, VI. 401, 422; Středovský Apogr. VI. 116 ,146; reg. zem. 248, dom. 244. Matrica decanatus Lomnicensis z r. 1771; Notizenblatt 1872, str. 64; 1877 str. 27; d'Elvert: Schriften der hist.-stat. Section XVI. 250; Wolný: Die Markgr. Mähren VI. 265, 271; Schwoy II. 228; Slavík: Morava 13, 17.

na tom 750 kop. Více než po Moravci psal se Gedeon po Olešničce; připomíná se ještě r. 1497. Synové jeho byli Václav a Jan, kteří však více se psali po Tečicích a Rožince, ale také po Olešničce, po Jemničce a Studnicích (Václav také r. 1503 po Tvrdonicích). Synem asi Janovým byl Jiřík, jenž se píše po Olešničce i Moravci, po Rožince i Tečicích, jemuž sestra jeho Anna z Miličína postoupila r. 1501 právo své k 16 lánům na Moravci a $2^1/_2$ lánu v Jemničce. Sám zapsal zase r. 1503 manželce své Anně z Vickova 250 zl. uh. na Moravci a rybníku Podstrazí. R. 1514 prodal však Jiřík tvrz a ves Moravec, tvrz v Jemničce a ves Jemničku Benešovi z Vahančic, jehož nejstarsí syn a dědic Jan Vahanský z Vahančic prodal za sebe i na místě mladších bratrů r. 1531 Janovi z Pernštýna tvrz a ves Moravec, Jemničku, co držel v Mirošově, Rosičku a ves pustou Lhotku, s mlýnem za 2250 kop gr. R. 1560 vložil to zboží, a to: Moravec s pustou tvrzí, Pikarec, Kundratice, Dolní Libochovou Stražek s kostelním podacím a pustým hradem, Radkov s pustou tvrzí, Jemničku s pustou tvrzí Vojtěch z Pernštýna Vratislavovi z Pernštýna, jenž však všecko to prodal téhož ještě roku Jakubovi Zdenkovi Lhotskému ze Ptení. Jeho synové a dědici rozdělili se o zboží otcovo tak, že dostalo se Prokopovi zboží Křižanovského, Václavovi však Moraveckého, k němuž příslušely: tvrz a ves Moravec s pivovarem, dvorem, zahradami a chmelnicemi, městečko Stražek s kostelním podacím, mlýnem a pilou, vesnice Jemnice, Horní a Dolní Libochová, Bojanov, Pikarec, Radkov s dvorem a pustou tvrzí a pustina Kosovy. Václav Lhotský ze Ptení prodal to však r. 1595 Janu staršímu Muňkovi z Evančic za 21.000 zl. mor. Dědic jeho Vilém Muňka (asi od r. 1609) měl živou účast při povstání proti Ferdinandovi II.; pozbyl proto všeho zboží svého, panství pak Moravecké bylo královskou komorou r. 1624 prodáno Janu Jakubovi svob. pánu z Magnis za 38.000 zl. mor., který nabyl také zboží Mitrovského. Jan Jakub zapsal na svém panství 25.000 zl. mor. svému strýci plukovníkovi Františku svob. pánu z Magnis, prodal však r. 1630 oboje panství bohatému obchodníkovi Lombardskému Janu Křt. Bergamescovi za 77.000 zl. rýn. Bergamesco povýšen byl r. 1651 do stavu rytířského s příjmím „z Moravce"; zemřel r. 1670 a za nezletilosti synů vládla na Moravci vdova po něm Dorota, až r. 1675 bylo

panství přiřčeno synu jejímu Janu Kazimírovi, jenž povýšen byl pak za svobodného pána. Sestře jeho Kláře Marii připadlo r. 1674 jako podíl panství Mitrovské, která je zase závětí z roku 1678 poručila sestře Cecilii Renatě. Bylo tedy na čas odloučeno panství Mitrovské od Moraveckého, již však Jana Kazimíra (jenž zemřel r. 1712) syn František Kazimír, jemuž otec r. 1706 postoupil Dolní Libochovou, zdědil k panství Moraveckému po tetě Cecilii Renatě r. 1713 také panství Mitrovské, tak že zase oboje sloučeno bylo. František Kazimír svob. pán z Moravce přenechal všechno toto zboží r. 1744 za 340.000 zl. rýn. svému nejstaršímu synu Karlovi, hejtmanu kraje Jihlavského, který však již r. 1746 prodal panství Mitrovské se svobodným dvorem v Horní Rosičce Janu Kryštofovi svob. pánu Blümegenovi, a pak 1756 také prodlužené panství Moravecké (dluhů bylo přes 400.000 zl. rýn.) hlavnímu věřiteli Josefu svob. pánu Toussaintovi za 310.000 zl. rýnských, který hned r. 1757 přikoupil k němu zase panství Mitrovské za 80.000 zl. rýn. Po jeho smrti zdědila to všecko r. 1762 vdova jeho Karolina a její nezletilé děti Filip, Josef, Karolina, Alžběta a Terezia. Když později Filip ujal se panství, zadlužil je tak, že po jeho smrti (r. 1786) bylo prodáno zemským soudem oboje panství do konkursní podstaty náležející r. 1792 za 224.000 zl. rýn. Karlu svob. pánu Seldernovi, který však již r. 1799 prodal je Marii Anně hraběnce Maldeghemové, rozené hraběnce d'Argenteau, za 300.000 zl. rýn., po jejíž smrti r. 1801 připadlo panství jejímu nezletilému synovi Karlovi, za něhož je zatím spravoval poručník a strýc jeho general Eugen hr. d'Argenteau. R. 1820 prodal však Karel hrabě Maldeghem panství své gubernátorovi moravskému Antonínu Bedřichu Mitrovskému hraběti z Mitrovic a Nemyšle, od něhož je i se svobodným dvorem Želeckým v Horních Rosičkách a s dvorem Borky zvaném r. 1834 zase koupil c. k. komoří Bedřich hrabě Fünfkirchen a jeho manželka Zdenka rodem hraběnka Chotkova. Ale již r. 1842 prodali opět panství, kteréž koupila Louisa princezna Vasa, po níž od r. 1854—1858 byla majitelkou dcera její Karola, potomní královna saská, která je r. 1858 prodala za 485.000 zl. kon. m. Gabrielovi říšskému svob. pánu Gudenusovi, po jehož smrti r. 1879 zdědil je syn jeho téhož

jména, který r. 1894 odprodal od Moravce panství Mitrovské a dvůr „Borky“.

K vlastnímu panství Moraveckému náležely obce: Moravec, městečko Stražek, Bojanov, Jemnice, Libochová Horní a Dolní, Pikarec, Radkov s Radkovičkami, svob. dvůr v Horních Rosičkách a díl Mirošova. R. 1834 bylo na panství Moraveckém panských polí 1179 jiter 1011□°, rybníků 377 j. 77□°. luk 137 j. 238□°, zahrad 13 j. 590□°, pastvin 83 j. 738□°, lesů 1289 j. 300□° a poddanských polí 2431 j. 559□°, rybníků 20 j. 845□°, úhorů 23 j. 1356□°, luk 404 j. 1351□°, zahrad 18 j. 1463□° a pastvin 202 j. 1223□°; poddanských lesů nebylo.

Ze staré tvrze, která se r. 1385 již připomíná, stal se později zámek: prvně se tak jmenuje r. 1630. Byl o dvojím poschodí s věžkou a hodinami. R. 1825 vyhořel a upraven byl potom jen na jedno poschodí bez věže a hodin. (Obr. 12.)

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroků: o sv. Jiří 4 zl. 50 kr., o sv. Jané 4 zl. 04 kr., o sv. Václavě 4 zl. 50 kr., o sv. Martině 3 zl. 30 kr. a o vánocích 3 zl. 51 kr.; 7 pololáníků robotovalo týdně 6 dní pěšky, po celé žně 2 osobami.

Farní kostel Nalezení sv. Kříže je v zámku a povstal z dřívější zámecké kaple, která se jmenuje již r. 1628. Souvisí úplně s panským zámkem. Občas sloužila se v něm mše sv. od duchovních ze Stražku, kam byl Moravec přifařen. R. 1672 osobovala si všecko právo na kapli i na sloužení v ní paní Dorota z Moravce. R. 1747 ustanoven byl při kapli „missionář“ čili zámecký kaplan faráři Stražkovskému podřízený. Když Charlottou, vdovou po Františku Josefu Toussaintovi, r. 1764 byla upravena dotace kaplanova, povstala tu expositura, až r. 1784 byla zřízena samostatná duchovní správa. Moravec, Radkov s Rakovičkami a díl Mirošova oddělen byl od farnosti Stražkovské a Pikarec od Křižanovské a z toho ustavena farní osada Moravecká. Místo desátku dávalo se r. 1672 faráři do Stražku jen máslo a kuřata; vlastní desátek pobírala paní Dorota z Moravce.

Nejdéle tu působil Alois Škarda 1841—1857; Josef Schuster 1861—1879 a Kašpar Dunda od r. 1880.

Poněvadž zámecká kaple farníkům nepostačovala, byla r. 1794 přistavěna k ní loď s kůrem a zřízen také poboční oltář. Zároveň se zámkem vyhořel r. 1825 také kostel, byl však hned opraven;

dva zvony ohněm zničené nahrazeny novými. Jsou v něm 2 gotick oltáře a jeskyně Lurdská. R. 1852 byl kostel zcela obnove

Obr. 12. Zámek na Moravci.

a ozdoben. V něm složila vyznání víry katolické toho rok Karola princezna Vasa, potomní královna saská, která na Moravc

mládí své prožila a od té doby velikou dobroditelkou jak chrámu tak lidu zůstala. R. 1882—1889 byl zase kostel nákladem přes 4000 zl. opraven, malován a přiměřeně zařízen a posléze r. 1900 byl věží ozdoben. Kostelu náleží také dvojkřídlový malý stříbrný oltářík s madonnou, něžně a krásně ze dřeva vyřezávanou z konce 17. století.

Byt pro duchovního správce byl dříve v neúhledném stavení vedle kostela, vlhký a malý, až r. 1889 vystavěna dobrovolnými příspěvky, zejména dary královny Karoly a velkostatkáře, nová farní budova na poschodí.

Farních osadníků je 1269; ze všech přifařených obcí pochovává se od r. 1790 na hřbitově od kostela asi čtvrt hodiny vzdáleném, který byl r. 1903 rozšířen, opraven a kamenným křížem ozdoben.

Na Moravci dala vystavěti r. 1881 královna saská Karola „ke cti a chvále Boží a ku prospěchu svých milých starých „Moraveckých", jakož i na trvalou památku a ku spáse své matky Louisy chorobinec pro 12 lidí, „Louisin dům", obecně „klášter" zvaný, v němž k ošetřování chorobných jest pět milosrdných sester sv. Karla Borom., které vyučují také děvčata ručním pracím a ošetřují nemocné.

Škola založena byla r. 1789 od majitele panství; r. 1873 byla rozšířena na dvojtřídní, r. 1898 na trojtřídní. Nová budova vystavěna r. 1901. Zprvu míval učitel 83 zl. platu a za koledu po 4 kr. z lánu. Nejdéle tu působili: Josef Roder (30 let), Hynek Šťastný (44 let); od r. 1891 Josef Tenora. Na Moravec chodí do školy také děti z Pikarce (2 km), z Radkova (3 km) a Radkoviček (2·5 km); dětí je 198.

V obci jsou 2 panské dvory, lihovar, škrobárna a výrobna ovocného vína. R. 1750 měl dvůr Moravecký polí 972 měr, pastvin 147 měr, zahrad $21^1/_8$ měr, z luk bylo 131 čtyřspřežných vozů sena a 26 vozů otavy. Pivovar na Moravci vařil tehdy 352 sudů piva.

Trati slovou: Stráž, Kryštofka, Rychtářka, pod Baštou, pod Čihadlem, Židovka, u Kacíře (bývalý rybník), pod Rožinečkou, v Hoře; lesy: Jedounky, Kociánky, Bařovec, Kuchyňský vršek; rybníky: Zimolejsek, Piknůsek, Strážník, Troubník, Nohavica, Kuchyň, Pařezník, Žlibečník, Smrďatky. (Obr. 13.)

Obr. 13. Kapří trdliště na Moravci.

V obci samé jsou rybníky Maštalíř a Bečka.

Staré rody: Sýkora, Rus, Uhlíř.

Na Moravci je poštovní a telegrafní úřad; soukromý telefon; hasičský sbor, konsumní spolek.

V zahradě šafářově kamenný pomník s křížem naznačoval místo, kde „Letha 1581. W panu den pamietny narozeni Panny marye po XXty hodinne na czelém orlogi, 8. dne miesyce zarzi dokonal jest žiwot swug Getrzych Lhotsky ze Pteny sauce od Petra mysliwce sweho nenadale w tomto mistie zastrzelen.“ Nyní jest kámen tento zazděn u kostela.

Jv. Moravce (1·5 km) jest jiný panský dvůr „Bažantnice“. (1 číslo, 41 obyv.). Bažantnice měla r. 1750 měr 79.

S. v lese „Babce“ je samotou hájovna (1·86 km, 1 číslo, 6 obyv.).

Sv. je panská cihelna.

Zvláštní ozdobou Moravce je pět krásných staletých lipových stromořadí.[1])

Nedvězíčko,

druhdy Nedvědíčko, ves 12 km ssv. Bystřice, katastrální obec rozlohy 0·78 km², těsně při českých hranicích, v údolí při potoku, který se vlévá u Jimramova po levém břehu do Svratky. Domy na půdě moravské jsou jen pokračováním české [illegible] Nedvězí, která se rozkládá při silnici od Jimramova k B[illegible]

R. 1663 byl osedlý 1 dům, pusté byly 2. R. 167[illegible] 3 domy, které měly 61 měr. R. 1790 domy 3, obyv. [illegible] domy 3, obyv. 27; r. 1900 domů 5, obyv. 37, z nich [illegible] 23 evangelíků ref. vyz., Čechův.

Nedvězíčko jmenuje se v urbáři p. Vilém[illegible] [illegible] století při zboží Pernštýnsk[illegible]

[illegible] XII. 872; Pūh. [illegible]

[illegible]

16. století dostalo se k panství Kunštátskému, u něhož již zůstalo, zrovna jako Hluboké (viz Hluboké):

R. 1750 platili 3 sedláci vrchnosti o sv. Jiří $44^1/_4$ kr. a o sv. Václavě tolikéž, předli 15 liber lnu a dávali 1 míru ovsa; robotovali týdně 3 dni s 2 koni a čtvrt roku týdně ještě 3 dni pěšky 1 osobou.

Z Nedvězíčka náležejí katolíci k farní osadě do Bystrého v Čechách, evangelíci k duchovní správě do Veselí.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Nedvězíčko od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Pečeť měli společnou s Veselím, ale přece se podepsali r. 1749 „obec Nedwezacka".

Trati slovou: Za Sadem, na Dolině, na Lazích; louka Vokroužek.

Starý rod: Suma.

Nedvězíčko jest připojeno k Ubušínku, s nímž jest politickou obcí.[1])

Olešínky,

druhdy Olešenka, Olešinka, Olešínek, ves 9 km zjz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 3·38 km², na svahu po obou březích Bobrůvky. Domy jsou od sebe; oba díly vesnice jsou od sebe vzdáleny.

R. 1674 měla obec $^{38}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 2. R. 1790 bylo domů 28, obyv. 95 (?); r. 1834 domů 30, obyv. 165; r. 1900 domů 32, obyv. 210, katolíků, Čechův.

R. 1368 dal markrabě Jan kromě zboží v Dolní Bobrové také 3 lány v Olešince, které na něho po smrti Čenka a Tasa z Křižanova spadly, bratrům Janovi a Vznatovi z Křižanova. R. 1437 vložil Jan z Meziříčí a Křižanova dva dvory v Olešince ve dsky Martinovi z Kladné,

---

[1]) Sbírka Bočkova č. 10.132 Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 310, dom. 367; Časopis Mor. Musea 1906, str. 15.

jenž na nich zapsal manželce své v Anně z Choltic 25 kop gr. a hned se po Olešince psal. Synem Martinovým byl Jaroslav, jenž se jmenuje r. 1466. Zatím však uvádí se také část Olešinky s dvorem tamějším r. 1407 u kláštera Žďárského, od jehož opata Beneše byla Olešinka r. 1452 od odmrti osvobozena. Potom r. 1486 Jan z Kladné a z Olešenky postoupil klášteru Žďárskému své vlastní dědictví a panství vesku Volešenku i s dvory a vším příslušenstvím za ves Krokočín a půl vsi Radiniček. R. 1505 zapsal však klášter Žďárský za 10 kop míš. a roční plat 1 kopy miš. dvůr Kunikovský v Olešince Mikulášovi z Račic, dvořákovi v Olešince, a jeho ženě Barboře do jich životů, aby jeho užívali tak a potud, jakož předkové Mikulášovi Hrbek a Škarka drželi a užívali, kromě louky, kteráž slove Křivošovská pod Strychovým mlýnem a rybníčku při straně, což si klášter ponechal. Něco však v Olešince náleželo ještě jiným. Tak r. 1503 prodal Jan Telátka dvůr v Olešince Vítovi Rackovi za 17 kop míš., nechal si však na 8 let louku Zátoku a vymínil se rybník, k němuž si může přidělati, což bude moci, a okolo něho vymínil si 20 brázd stržních, jakož i dříví k tomu rybníku potřebné a tok vody do něho a cestu svobodnou k rybníku; v ouhoře měl také Telátka svobodu pásti. Tento rybník prodal pak Telátka r. 1507 se vším tím právem Janu Olešenskému (také Olešinkovi) z Kladné za 46 kop, který jej zase r. 1515 v týchž penězích postoupil klášteru Žďárskému, u něhož již zůstala vesnice dále jako Zvola (viz Zvola).

R. 1616 uvádí se Olešinka jako dvě osady: Horní a Dolní Olešinka. R. 1483 platil v Olešince ze dvora Hrbek o sv. Jiří a o sv. Václavě po 25 gr. a byl též povinen robotovati čtyřmi koni, na jař orati po 1 den a na úhor též 1 den; kdyby neoral, dá 5 gr. a 2 kůry o Vánocích. Druzí 3 usedlí platili o sv. Jiří a o sv. Václavě úhrnem $1^1/_2$ kopy 6 gr., kuřata 3, ročně o žních dali 3 žence a orali 6 dní. „Na druhé straně“ v Olešince byli r. 1483 dva láníci, kteří dávali úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 12 gr., ročně po 5 slepicích, úroku žňového po 5 gr., z louky o sv. Jakubě lučních peněz 15 gr.

R. 1750 platili poddaní o sv. Jiří 1 zl. 45 kr. a o sv. Václavě 4 zl. 19 kr. a ještě jiného platu 42 kr. a dávali vrchnosti desátku 4 kopy žita, 2 kopy ovsa.

Farářský desátek dávali do Horní Bobrové, a to r. 1672 desátý snopek lnu a konopí, desátý sáh dříví, desátou husu a z každé krávy půl třetinky másla.

V obci je kaplička (na Zvolské straně). Větší díl obce na levém břehu Bobrůvky náleží k farní osadě do Zvole (178 obyv.), menší na pravém břehu do Horní Bobrové (32 obyv.).

Děti chodí do školy do Zvole (1 km) i do Bobrové (2 km) podle příslušnosti k farní osadě.

Trati se jmenují: V Chobotě, v Stráni, v Křeničkách, u Suché louky, Vobratečnice, za Březinkou; louky: Na Suchy, Žleb.

Starý rod: Adam.

V Olešinkách byl panský dvůr, jenž se již r. 1483 jmenuje a jenž r. 1750 měl orných 322 měr, ladem 55 měr, pastvin 50 měr. Byl rozdělen na familie.[1])

Olešnička

(druhdy také O l e š n i c e), ves 7 km jv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 1·36 km^2, v údolí po obou březích Svratky při silnici od Štěpánova k Nedvědici. Řeka ji dělí na Velkou a Malou Olešničku. Mezi domy které stojí nepravidelně v řadách, jsou mezery.

R. 1675 byla rozloha obce $1^8/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 8. R. 1790 domů 22, obyv. 161, na 70 jiter rolí; r. 1834 domů 26, obyv. 220; r. 1900 domů 30, obyv. 281, katolíků, Čechův.

Po Olešničce psal se r. 1360 P ř e š e k, který se sstoupil s H e r t v í k e m z Olešničky. Přešek prodal však r. 1390 jeden dvůr v Olešničce M i k š o v i z D o l n í R o s i č k y. R. 1399 jmenují se J i l v í n a J e š e k z Olešničky, jež B o n u š e, dcera P e š í k a (Přeška?) z V e s e l é h o přijala na spolek. Jilvín uvádí se ještě r. 1415; manželkou jeho byla M a r k e t a z K n ě h n i c. Již však také od r. 1406 jmenuje se O n e š z O l e š n i č k y odjinud z T e č i c. Synem jeho byl J a n čili J e š e k, jenž měl

[1]) Archiv Český IX. 404, 438, 447, 448; Půh. kn. IV. 157; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672; reg. zem. 264, dom. 373. Čas. Matice Mor. 1906, str. 25.

také zboží v Horním Čepí; po jeho smrti bylo však r. 1437 všecko, i Čepí i ves Olešnička a Lhotka prodáno bratrům Janovi a Jakubovi z Doubravníka. Od té doby píší se po Olešničce Jan Os čili Vos a Jakub Os; manželka Janova byla Alena z Huntířova čili z Vážan. Jan jmenuje se ještě r. 1460, Jakub ještě r. 1466; synem jeho byl asi Jakub Fiňásek z Doubravníka a z Olešničky, jenž se r. 1486 připomíná. Po Janovi nejvíce psal se po Olešničce Gedeon, jenž měl také zboží Moravecké, a ještě r. 1497 se jmenuje, a Vaněk z Olešničky (od r. 1489), jenž však prodal r. 1494 svůj dvůr v Olešničce Vratislavovi z Pernštýna za 100 zl. uh., načež ještě r. 1498 prodal Ondřej Fiňásek zboží své a strýce svého Vaňka jak v Olešničce (dvůr, $1^1/_2$ lánu a podsedek) tak v Čepí Vilémovi z Pernštýna za 90 kop gr. Tím získali páni z Pernštýna ostatního zboží v Olešničcc, neboť již dávno před tím vládli tam vlastním zbožím. Již r. 1348 Jimram z Kamene s ostatním zbožím svým ke Kameni druhdy hradu příslušícím prodal Ješkovi a Benešovi z Boskovic také mlýn v Olešnici; zboží to stalo se potom směnou zbožím markraběcím a dáno bylo markrabím Joštem r. 1384 Heraltovi z Kunštátu do jeho smrti (viz Bystřici). V 15. století měl na to zboží list od krále Jan z Pernštýna, jenž od r. 1446 bez překážky jím vládl. Náleželo mu tedy také zboží v Olešničce, k němuž ještě získal 4 hřivny platu v Olešničce kláštera Doubravnického. O plat ten poháněla r. 1436 abatyše Elška Martina Hudce, a dle nálezu panského měl býti klášteru vydáván. Ale klášter jeho již neužil, poněvadž zanikl; ve zboží klášterní uvázali se pánové z Pernštýna. U zboží Pernštýnského zůstala potom již stále Olešnička.

Ještě však po Olešničce se jmenují: r. 1367 nebožec Mikuláš Fundulus, za něhož založil Adam z Veselí anniversarium v Černvíře; r. 1435 Přech, r. 1464 Kunka, r. 1481 Bohunka, manželka druhdy Jana Konšelského. Potomci Gedeona z Olešničky psali se po Olešničce až do 17. stol., ačkoli tam už žádného zboží neměli; na př. r. 1500 Jan z Olešničky a na Jemničce, r. 1502—1510 Jiřík Gedeon z Olešničky a na Moravci, 1503 Václav z Olešničky a na Tvrdonicích a. t. d.

Nade vsí směrem ke Kozlovu byla tvrz. Není však o ní výslovné zmínky, leda že by se půhon, jímž Hynče z Kukvic

r. 1481 poháněl Gedeona z Olešničky, že se jemu a jeho lidem z Gedeonovy tvrze veliká škoda a záhuba stala, na tuto tvrz vztahoval, a že by se této tvrze týkal zápis z r. 1490, jímž Marketa ze Lhoty přijala manžela svého Mikuláše ze Lhotek na spolek na tvrz na Lhotku s příslušenstvím.

R. 1750 platili z Olešničky vrchnosti platu o sv. Jiří 4 zl. a o sv. Václavě 11 zl. 28 kr., jiné činže dávali v ty časy 40 a 41 kr. a předli 14 liber lnu; 3 sedláci robotovali týdně po 3 dnech s 1 koněm a 1 volem a v sena a žně ještě týdně 3 dni pěšky o 2 osobách, 2 podsedníci týdně pěšky 3 dni a v sena a žně 6 dní, 1 podsedník týdně 2 dni.

Desátku dávali r. 1757 do Doubravníka 3 zl. 30 kr., másla 3 mázy 2 žejdlíky, dříví $1^1/_2$ sáhu; mlynář dávati měl 1 míru mouky; koledy dávali po 3 kr., mírku mouky, lnu po libosti, na Zelený čtvrtek 2—3 vejce a v hody po 1 koláči.

Obec náleží k farní osadě do Štěpánova, kam také děti do školy chodí (1 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Olešničku od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará pečeť je pečeť rychty Ujčovské.

Trati slovou: Kuchynky, v Hrtáně, pod Strčinou, na Truskách, u Hodůnky, ve Lhotkách, Lány, na Březích (1754: v Páleninách, Mezihoří, v Kručkách, na Lhotce); louky: na Zahradě, v Kroužku; les: Svobodník, v Lhotkách, Strčina, Trávníky.

R. 1750 ještě se jmenuje svobodník v Olešničce, který nerobotoval a povinnosti k vrchnosti měl jako rychtář rožенský (viz Rožnou). Je to grunt čís. 2. Otakara Rinchenbacha ze Štěpánova.

R. 1792 připomínají se tam hamry na měď, r. 1834 železné hamry a slevárny. Byly tu v 13. stol. doly stříbrné, a dobývala se tuha.

Rybníček olešnický r. 1754 byl každého třetího roku osazován 7 kopami kaprů. Rybníčka již není, ale jméno „Rybník“ zůstalo ještě louce a sadu na ní.

U Olešničky vtéká do Svratky potok Hodunka.

Samota: Hodunka, myslivna (1 číslo 5 obyv.) a Lhotky (1 číslo 8 obyv.).

Tyto **Lhotky** jsou však zaniklou vsí, která slula **Lhotka, Lhota, Lhotky.** Paměti o ní jsou tyto: R. 1398 zapsal Henrik

ze Lhoty manželce své Kačně na svém zboží 40 hř. gr. a Mikšík z Roženky, strýc její, je přijal. R. 1406 byla však Kačna podruhé již vdána za Petříka ze Smrčku, tehdy bylo její věno převedeno na Janovice, neboť Kačna prodala těch 40 hř. Staníkovi z Chvališova a Moravce. Již však r. 1409 zapsal Staník sestře své Ofce, manželce Ondřeje Brumka z Osyk, ve Lhotce na svobodném dvoře a mlýně 35 hř., a tím ji převedl z dřívějšího jejího věna v Dětochově. Tento Ondřej je týž s Onšem z Olešničky a Tečic; tím lze si vysvětliti, že synu Jeho Ješkovi náležela Lhotka (viz Olešničku). Věnné právo na Lhotce, a sice na dvoře, mlýnu a řece ve 40 hř. náleželo sestře Staníkové Anežce, která je r. 1437 prodala Filipovi z Písečného a jeho manželce Anně. Právo však ke Lhotce činila si také vdova po Onšovi Anna, která r. 1446 odporovala tomu, že Anna ze Lhotky přijala manžela svého Filipa Čipíka na spolek na všecko, co měla ve Lhotce, i na mlýně. Také Dorota ze Smrčku pohnala r. 1466 a zase r. 1481 tetku svou Annu ze Lhotky, že jí drží ves Lhotku se vším příslušenstvím a s dvorem, ježto Dorota prý k tomu právo měla po svém dědku Jindřichovi i po mateři své Kateřině. Synem Filipa Čipíka byl Mikuláš Čipík ze Lhoty čili ze Lhotek, jehož nařikal r. 1480 Gedeon z Olešničky, že mu drží purkrechtní peníze, a proti němuž také Dorota ze Smrčku svůj půhon z r. 1466 opakovala. Manželka jeho Marketa ze Lhoty přijala jej r. 1490 na spolek na tvrz na Lhotku s příslušenstvím, ale zase činila odpor Dorota z Bystřice, Jakubova blanářka. Ovdověvši přijala pak Marketa r. 1498 zase druhého manžela svého Havla na pravý spolek na dvory ve Lhotě, na mlýn, řeku a t. d. Dalších zpráv o Lhotce není.

R. 1754 říkalo se polím a lesu na místě dřívější vsi: na Lhotce a ve Lhotkách; na té trati asi r. 1860 zase postaveno stavení, samota, která se rovněž nazývá Lhotky. Jest východně Olešničky na stráni u lesa.[1])

---

[1]) D. z. B. III. 543, VIII. 102, 160, 260, 498, 502, X. 104, XII. 253, 257, 493, 494; Půh. kn. II. 20, 25, III. 94, 108, 127, 300, 390, 665, IV. 12, 48, 62, 141, 228, V. 280, 293, 363, 369; Archiv Český VI. 542, 544, 590, IX. 433, XVI. 296, 554, XVII. 224; Cod. dipl. M. XV. 97; reg. zem. 74, 300, dom. 242; Notizenblatt 1858 str. 22; Brandl: Kniha pro každého Moravana 281.

Pavlovice (Moravecké),

druhdy také Pavlovičky, ves 12 km. j. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·3 km², v údolí. Domy jsou nepravidelně seskupeny, od sebe.

R. 1675 byly domy osedlé 3; r. 1790 bylo domů 6, obyv. 60; r. 1834 domů 12, obyv. 105; r. 1900 domů 22, obyv. 124, katolíkův (až na 1 žida), Čechův.

R. 1350 měl v Pavlovicích nějaké zboží (sedm prutů) Jimram z Pernštýna, jemuž je postoupil Filip z Pernštýna. Ze zboží svého v Pavlovicích prodal r. 1409 Vilém z Pernštýna 1 lán poplatný s řekou Jindřichovi z Pavlovic, až r. 1437 Jan z Pernštýna dal vložiti ve dsky zboží své tamější Mikulášovi z Choltic. Ale potom zase nabýval Jan z Pernštýna zboží v Pavlovicích. R. 1452 koupil ode dcer Vrchoslava z Meziboří Katruše, Doroty a Maruše dvůr v Pavlovicích ještě s jiným statkem, a když r. 1464 byl Katruši z Meziboří a manželu jejímu Matějovi v 30 hř. přiděděn dvůr Kačky z Pavlovic, vložila jej r. 1481 Vratislavovi z Pernštýna. A k tomu získal ještě Vilém z Pernštýna dřívější zboží rodu svého v Pavlovicích. Kateřina z Choltic přijala totiž r. 1490 Čenka ze Zvole na spolek na 6 člověků v Pavlovicích a r. 1497 Čeněk ze Zvole prodal dědictví své v Pavlovicích, což tu měl, Vilémovi z Pernštýna za 105 kop gr. míš. Tak byly zase Pavlovice u pánů z Pernštýna, a to až do r. 1589, kdy dostaly se zároveň se zbožím Mitrovským do jiných rukou. Od té doby byly stále spojeny s Mitrovem (viz Mitrov).

Jednotlivé lány a dvory v Pavlovicích měnily často své majetníky. Tak již r. 1351 Ofka z Pavlovic u Pernštýna prodala 1 lán s 1 hřivnou platu ročního paní Januši z Boru. R. 1353 Anka z Pavlovic prodala půl lánu v Pavlovicích Vavřinci Smrčkovi (t. j. ze Smrčku) za 4 hř. 18 gr. R. 1358 Zdinka z Pavlovic prodala Tomíkovi dvůr v Pavlovicích, a r. 1366 Vlčna, manželka Skoronova z Nové Vsi, zapsala Pokojovi ze Tří Dvorů čtvrt dvoru v Pavlovicích, ale Pokoj prodal již r. 1368 jedno popluží v Pavlovicích Vrchoslavovi ze Stříteře, jenž pak r. 1409

zapsal Marketě, sestře své, na všem, co měl ve Stříteři a Pavlovicích 30 hř. gr., která hned na to přijala na spolek manžela svého Ondřeje. Po Pavlovicích jmenoval se také r. 1374 Mikuláš, r. 1392 Vilém, který dal Janovi z Víckova dědičně vše, co měl v Pavlovicích, kromě 4 lánů. Jan vzal hned na to na pravý spolek Beneše, Filipa a Jana, syny Vilémovi, ale r. 1412 prodal Jan z Víckova všecko toto své zboží Joštovi z Pavlovic. Jindřich z Pavlovic, který koupil od Viléma z Pernštýna lán poplatný, koupil taktéž r. 1409 od Vrchoslava z Meziboří jeden lán poplužní v Pavlovicích u svého dvoru, a přijal manželku svou Annu a děti své na pravý spolek svého zboží. Jindřich z Pavlovic ještě r. 1447 poháněl Jana Mníška z Rojetína a ze Stříteře, že mu drží řeku jeho vlastní, a téhož času přijala Anna z Pavlovic syna svého Jana na spolek na dědictví své v Pavlovicích. Tento Jan, příjmím Káče z Pavlovic, uvádí se ještě r. 1486; nesnadil se sám i matka jeho Anna s Maruší z Meziboří, od níž byli r. 1464 však marně poháněni, že jí drží vlastní její dědictví dvůr v Pavlovicích; sám poháněl r. 1481 Jana z Nové Vsi a na Radkově ze 24 zl. uh., že se zvedl na dědictví jeho na Pavlovice nemaje k tomu žádné spravedlnosti. S úspěchem však pohnala r. 1460 Kateřina z Meziboří Martina z Pavlovic (asi bratra Janova) a přiděděn byl jí a manželu dvůr Kačky z Pavlovic, jak již řečeno.

Roku 1750 platili poddaní vrchnosti o svatém Jiří $52^1/_2$ kr. a o svatém Václavě tolikéž, za přádlo 2 zl. a dávali 9 slepic a 90 vajec; 4 chalupníci robotovali od května do listopadu týdně 6 dní pěšky a od listopadu do května týdně 3 dni.

Pavlovice náležejí k faře do Olší. Děti chodí do školy do Stříteře (4 km).

Staré pečeti obecní nebylo; užívali společné pečeti Mitrovských obcí.

Trati se jmenují: Ve Vrškách, nad Skalníkem, na Šilhavé, na Mrhovech, v Pasekách, na Pololání, nad Ouvarem, u Kačovce, na Babách, Pláňava.

U Kačovce zabrala vrchnost 25 měr (zpráva z r. 1750).

Panský dvůr u Pavlovic byl r. 1750 pronajat za 45 zl. Asi r. 1830 byl dvůr rozprodán; polovici koupil Dvořák a druhou polovici Zábrša; oba byli prosti roboty. Tak povstaly z něho dva samostatné grunty, které má nyní oba Zábrša.[1])

Pernštýn, Pernštejn,

ves 11 km. jiv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 1·46 km^2, v údolí po levem břehu potoka Nedvědičky pod památným hradem Pernštýnem, jehož jméno přijala. K ní patří také domy panské u hradu. Domy jsou od sebe. Částí obce jsou „Sklepy“ (roztroušené chalupy), 10 čísel s 56 obyv., a „Žleb“ (roztr. chalupy), 8 čísel s 33 obyv.

R. 1790 bylo tu domů 24, obyv. 154; r. 1834 domů 41, obyv. 251; r. 1900 domů 39, obyv. 214, katolíkův (až na 1 evangelíka), Čechův.

Ves Pernštýn jest osada novější, vzniklá v 18. století na půdě panské. Základ k ní daly budovy panské, k nimž přidružovaly se jednotlivé domy. Tak vzniklo „Podzámčí“, v němž býval panský pivovar a v němž posud je mlýn. Starý pivovar byl na hradě; r. 1710 jmenuje se „starým“ a uvádí se pod hradem nový pivovar. Taktéž pod hradem tehdy se připomíná mlýn s pilou a mlýn na prach, palírna a bělidlo. R. 1750 vařilo se v Pernštýnském pivovaře ročně 1377 sudů piva. Tehdy také měla vrchnost u Pernštýna ročně zahradní činže 10 zl., platu z kopaniny 92 zl. 29 kr.; z hospody 10 zl. a z panských domků 16 zl.

Ves Pernštýn náleží k farní osadě do Nedvědice, kam také chodí děti do školy (2 km).

Lesy u Pernštýna „Teplá“ měla r. 1750 měr 893, „Dejmalka“ 10, „v Zmolech“ 3 míry.[2])

Nikoli však ves, nýbrž **hrad Pernštýn** vábí k sobě pozornost naši. (Obr. 14.) Velkolepý hrad nemá sobě rovného na Moravě;

---

[1]) D. z. B. II. 7, 129, IV. 413, V. 118, VI. 183, VII. 1138, 1139, VIII. 127, IX. 231, X. 107, 109, 110, 111, 112, XIII. 213, XIV. 70; Půh. kn. III. 300, 418, IV. 55, 70, 74, 149, 211, V. 387; Archiv Český VI. 501, 518, IX. 405, X. 287, XVI. 293, 513; reg zem. 251, dom. 245; Wolny: Die Markgr. Mähren VI. 269.

[2]) Reg. zem. dom. 224.

jest skutečnou perlou historickou a stavitelskou a jen velmi málo hradů vůbec může s Pernštýnem o přednost zápoliti. Zcela zachovalý hrad vzdělán jest na příkré skále v lesích a vládne nad krajinou okolní, kudy se Svratka vine. Stojí v pravém slova významu na skále, neboť skály čnějí až do nejvyššího poschodí. Neníť ovšem

Obr. 14. Hrad Pernštýn (od Smrčku).

stavbou souměrnou a pravidelnou, po 600 let byly u hradu konány přestavby a přístavby, ale pevnost a smělost, s jakou se stavby k nebi pnou, přes třicet výstupkův a vikýřů spočívajících na mohutných mramorových konsolech místy přes 2 metry ze zdi vyčnívajících, jimiž se stavby od země do výšky znenáhla

vždy víc a více šíří, tak že s horního poschodí jako v povětř rozpjatého zpříma do propasti viděti, pavlače, spousta zamřížovaných oken rozličných tvarů, výšek a šířek a v různých výškách

Obr. 15. Vchod do hradu.

rozmanité tvary a směry střech, — všecko to v jednotlivostech různé a rozmanité tvoří beze zvláštních stavebních ozdob neobyčejně ladný a bohatý celek a jest jasným a skvělým obrazem středověkého hradu.

Vchází se ku hradu zprvu gotickou branou na předhradí, veliký to dvůr odevšad vysokými hradbami ohrazený a proti nepříteli b a š t o u na skále vystavěnou opevněný. (Obr. 15.) Baštou jsou dvě

Obr. 16. Druhá brána.

veliké pevné zdi v polokruhu postavené. Ovládala druhou bránu ke hradu, k níž přichází se po mostě nad příkopem 12·5 m širokým a 5—6 m hlubokým. U brány patrno staré její opevnění;

nade vchodem je znak Adama Lva Licka z Riesenburka a jeho manželky Estery Zejdlické ze Schönfeldu z r. 1604. (Obr. 16.) Branou touto přichází se na užší nádvoří obklíčené

Obr. 17. Třetí brána.

s obou stran hospodařskými staveními a byty pro služebnictvo. Cesta tudy značně vstoupá ku třetí bráně, na níž jsou veliká stará dřevěná vrata plechem pobitá se stopami četných kulek a ran ostrými zbraněmi, vrata prý to ještě z hradu Zubštýna. (Obr. 17.)

Za branou je nádvoří s obou stran vysokými zdmi obehnané a příkopy chráněné. Po pravé straně je staré stavení gotické, pak vchod do hradního parku zvaného: „Schrőflova zahrádka", kdež je na zdi nápis z r. 1802. Po příkrém svahu dojde se ku bráně čtvrté, na níž je český nápis hraběte Viléma Mitrovského z Mitrovic a Nemyšle a jeho manželky Josefy svob. paní Schrőflové z Mannsberka s letopočtem 1828.

Obr. 18. Pátá brána.

Hluboký příkop, přes kterýž druhdy spouštěl se zdvihací most, překlenut jest mohutně klenutým mostem. Za branou je zevní nádvoří hradní. V levo strmí hradní skála 5—7 m vysoká, na ní pak hrad sám vysoko vypíná se k oblakům. V pravo je dlouhá řada stavení a bytů. Pod starobylými hodinami slunečními poněkud v pravo je pátá brána hradní „černá", t. j. temná brána $20^1/_2$ m dlouhá, která s obou stran bývala zavírána. (Obr. 18.)

Za branou ve dvoře je hradní kaple, vedle ní obytné a hospodářské stavení. Mezi ním a hlavní branou vyčnívá mohutná hranatá věž hradní. Kromě ní vypíná se tu čtyřhranná věž strážná, hlídka, z hlubokého příkopu hradního do stejné výše s hradem, s nímž dříve dvěma visutými mosty spojena byla, nyní však s ním nahoře souvisí dřevěnou krytou chodbou. Na jz. rohu této věže ve značné výši viděti nárožní kámen mramorový a v něm vytesaného Věnavu se zkroceným zubrem. Z vnitřního nádvoří po širokých schodech dojde se před portál po malém můstku přístupný, kdež druhdy také býval zdvíhací můstek. Nad portálem je pestrý vikýř s obnovenými znaky Pernštýnských pánů.

Vnitřní hrad jest asi 65 m dlouhý a průměrně 32 m široký. Vchod jest jen jeden; nad ním jest znak hradu Pernštýna: černá zubří hlava se zlatou houžví, nozdrami protaženou, na stříbrném štítu. Chodba úzká a nízká šíří se a stoupá. Z ní vedou dveře do velmi prostranných ve skále vytesaných sklepů a sestupuje se také do velikého gotického sálu knihovny, v níž jest přes 13.000 svazků, sbírka nerostův a ptákův[1]) a veliký herbář. (Obr. 19.) V přízemí jest předsíň goticky klenutá 9·92 m dlouhá, 6·95 m široká, 5·82 m vysoká. Schodištěm dochází se do prvního poschodí, v němž je prostranná předsíň 15·5 m dlouhá, 9·60 m široká, 8·08 m vysoká a odtud mohutnými dveřmi se vchází do rytířského sálu 18 m dlouhého, 7·5 m širokého. (Ob. 20.) Je pěkně vyzdoben stukaterskými ozdobami a jsou v něm mnohé obrazy (také obraz Pernštýna z r. 1557, zámku na Rožince, Bystřice nad Pernštýnem a Doubravnického kostela). V obrazárně, kam se jde nízkou chodbou, je značný počet obrazů (Zavraždění Valdštýnovo, bílá paní, Vratislav z Pernštýna, jeho sestra Frebonie, obrazy rodiny Schröflovy, marnivé komorné atd.). V ložnici, v komnatách a pokojích ostatních je hojně věcí památných. V labyrintu chodeb a pokojů skryta jest tak zvaná síň spiklenců, o níž se bez podstaty vykládá, že se tam scházívala šlechta protestantská k piklům proti Ferdinandovi II. (Obr. 21.)

Hrad zvedá se do druhého a třetího poschodí a všude jsou památky z dob minulých, všude v bludišti chodeb, komor, po-

---

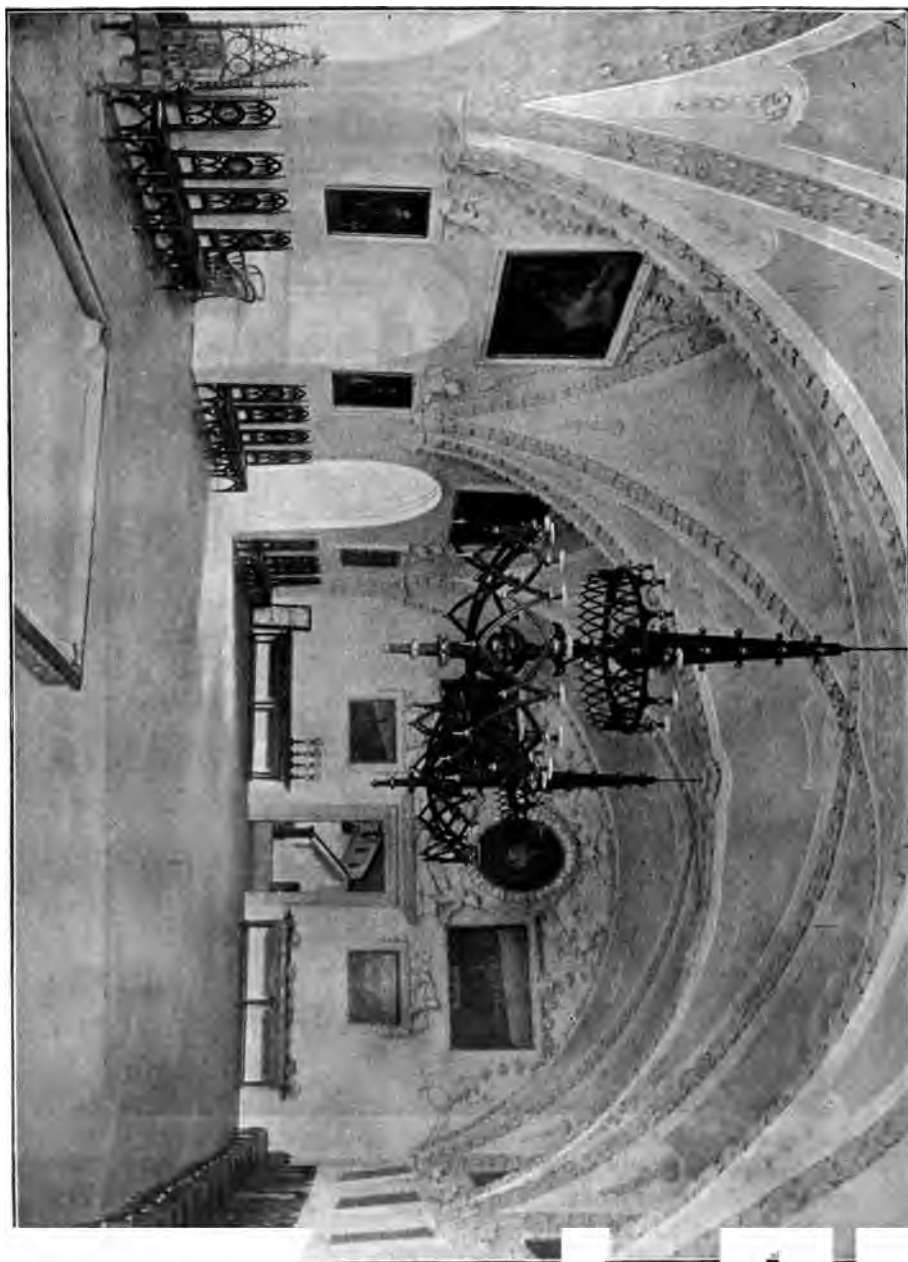
[1]) Ornithologickou místní sbírku na Pernštýně popsal r. 1885 prof. Jose Tálský; tehdy obsahovala 274 jedinců z panství Mitrovských na Moravě.

kojův a výklenků vzpomínky na dřevní doby. Mohutných pět věží, 3 kulaté a 2 čtverhranné, zdobí hrad, důstojné, velkolepé to sídlo slavných pánů. Z věží nejznamenitější a nejstarší jest

Obr. 19. Knihovna na Pernštýně.

věž uprostřed hradu „B a r b o r k a“ řečená, časem úplně přestavěná, 32 m vysoká. Prvotní stavba její byla románská; pochází asi z 13. století. Později vystavěna byla druhá věž, pak třetí věž, o samotě stojící, věž strážná, a z doby ještě pozdější

Obr. 20. Rytířský sál na Pernštýně.

je věž čtvrtá, správcova a věž hodinová. Sály postaveny byly v době pozdní (vladislavské) gotiky (asi 1490 a 1520), a oddíl, v němž je knihovna, v době první renesance. Příčinou přestaveb byl také oheň, který před r. 1460 Pernštýn zachvátil.

Obr. 21. Sál spiklenců.

Hlavní věž má patero poschodí. Ve čtvrtém bývala stará hradní kaple, která tam byla zřízena, když kaple původní ve velkém vikýři byla zrušena; ale i tato hradní kaple byla později opuštěna, když vedle hradu na nádvoří postavili malý kostelík.

Jest to kostel Obrácení sv. Pavla, vystavěný asi r. 1570 Má tři oltáře; poboční sv. Františka Seraf. a sv. Barbory. V kapl je také obraz Krista klesajícího pod křížem z r. 1507. Na věž

Obr. 22. Pernštýn z r. 1557.

jsou 2 zvony z r. 1579 a 1713. Na hradě sloužíval doubravnický farář jednou týdně mši sv. za vrchnost, až r. 1755 zřízena byla tu lokální kooperatura, k jejíž duchovní správě náležel hrad Pernštýn, Smrček, Byšovec a Věžné. Byla však již r. 1787 zrušena.

Z věže strážné lze vystoupiti na „teras“ a sejíti do zbrojnice. Dole pod zbrojnicí v přízemí je tak zvaná lidomorna čili hladomorna.

Obr. 23. Starožitná umělá klenba stropu na schodišti.

Všecek hrad, jakož i skalina výše hradu vyčnívající, v níž sklepy a žaláře jsou vytesány, jest obehnán dvojitou zdí. Všechen hrad velkolepostí svou působí na každého dojmem hlubokým a

mocným. (Obr. 23.) Památka moci a síly, bohatství a nádhery, smělosti a nedobytnosti, slávy a povýšenosti, — a přece k pyšným těmto představám připojuje se vzpomínka truchlá — klesání, úpadku a zániku rodu toho, který Pernštýn budoval a jím vládl, rodu pánů z Pernštýna.

Od hradu Pernštýna psali se totiž členové jednoho z nejproslavenějších rodů vlasteneckých, který důležitě v dějiny naše zasahoval, jenž mocí, bohatstvím, věhlasem slynul, a jehož památku hrad Pernštýn na vždy hlásati bude. Původ rodu pánů z Pernštýna opředl lid pověstí touto: Na skále, kterou nyní mohutný hrad věnčí, bydlil v čas velkomoravské říše uhlíř Věnava, obdařený náramnou tělesnou silou. Věnava, potkav se jednou v lese se zubrem, popadl ho za rohy, provléknul mu chřípěmi vrbový prut a přivedl jej pak ke dvoru královskému, kdežto před králem a dvořany zubrovi jedním rázem hlavu sťal. Král nemálo tak veliké síle a smělosti se podiviv, daroval statečnému Věnavovi veškerou krajinu, kterou s výšiny od něho potud obydlené obezříti mohl. A takto stal se prý Věnava praotcem pánů z Pernštýna. Bezpochyby má tato pověst původ ve znaku pernštýnském — zubří hlava s prutem skrze chřípě provlečeným, — neboť prý z tohoto prutu čili prstenu jest odvoditi jméno hradu, jež zprvu prý slulo Prsten, později pak Prštýn, Pernštýn! — Když pak prý potomkové onoho Věnavy hrad stavěti počali, přišel poutník vracející se ze sv. země a uviděv, kterak smělý lid takořka do skály staví, zarazil svou hůl poutnickou do země zvolav: Jak z této holi nikdy nevyroste strom, tak také na této skále nebude vystavěn hrad! A ejhle! Z holi, která z tisu uříznuta byla, vyrostl strom a vystavěn byl také hrad. A to jest prý onen tis, který až podnes na blízku hradu osamělý a ohrazený stojí, a o němž lid vypravuje, že potud bude státi hrad, pokud nezahyne tis. V mínění tom tím více se upevnil lid, když před lety musil býti snesen díl pavlanu, a zároveň spadla s tisu suchá ratolest. (Obr. 24.)

Listinné zprávy první o rodu Pernštýnském jsou však teprve z r. 1174. První člen rodu toho byl Hotart; syn jeho byl Štěpán, purkrabě hradu Děvického u Mikulova, jenž se píše z Medlova,[1]) zakladatel to kláštera Doubravnického (kolem

[1]) Kde byl tento Medlov? Mnozí měli za to, že dnešní městečko Nedvědice dříve Medlovem se jmenovalo, avšak tato domněnka není pravdivá.

r. 1208). Synové tohoto Štěpána byli: Vojtěch, dříve vojín, stal se pak knězem a proboštem kláštera Doubravnického, a jmenuje se r. 1214 de Lapide, to jest z Kamene (= Zubštýna); Jimram z Medlova; Štěpán, jenž klášter Doubravnický od Tatarů ztroskotaný r. 1243 znovu vystavěl a mnohými statky nadal; za něho se ponejprv vyskytuje příjmí rodu Pernštýnského ze Zubří. Synové tohoto Štěpána byli: Jimram 1243—1294, Štěpán, který první tohoto rodu se nazývá r. 1285 z Pernštýna,

Obr. 24. Památný tis na Pernštýně.

V. Brandl („Počátek rodu Pernšteinského“ Památky archaeol. 1861 str. 176) dovozuje, že jménem Medlov vyrozumívati sluší dnešní Medlov blíže Židlochovic. Důvody Brandlovy mají sice svou váhu, ale přece zase Medlov a Pernštýn jsou příliš od sebe vzdáleny. Proto upozorňuji na to, že bývala ves Medlov také jv. Vršavy a s. Nového Města. Památkou po ní jest posud velký rybník zvaný Medlovský a Podmedlovský mlýn. Tato ves Medlov jmenuje se r. 1348 u zboží Zubštýnského pánů z Pernštýna (viz Bystřici); od Zubří, Rokytna a Studnic, které tehdy se také uvádějí, není daleko. Nesluší tedy spíše hledati Medlov, z něhož se psali pánové z Pernštýna, v tomto Medlově blíže Pernštýna? — A zdá se, že byla ještě druhá ves Medlov u Křižanova mezi Jivovím a Pikarcem, která se ještě r. 1486 jmenuje (viz Pikarec).

Filip z Medlova, komoří Moravský r. 1269—1294 (?), Bohuslav z Pernštýna, Havel, Zdislav z Medlova.

Začátkem století 14. psali se po Pernštýně Štěpán (1322), r. 1326 Robiš a Filip, r. 1349 Jimram a Filip. Tento Filip postoupil r. 1350 strýci svému Jimramovi ves Jámu, třetinu vsi Zirkej (Sejřek?), půl vsi Boru, půl Nedvědice, půl Byškovce, celou ves Daňkovice a něco v Pavlovicích a prodal mu dědičně třetinu hradu Pernštýna s příslušenstvím, načež r. 1353 Jimram se svým zbožím Pernštýnským sstoupil se s Ješkem z Kounic a jeho zbožím Pyšoleckým.[1]) Toto zboží až po řeku Bystřičku zdědil pak skutečně Jimram, ale vyměnil je r. 1358 s markrabím Janem za zboží v Dunajovicích, jemuž zároveň prodal také hrad Zubštýn se všemi vesnicemi a vším příslušenstvím. R. 1364 sstoupil se Vojtěch z Pernštýna s manželkou svou Kunkou na všecko své zboží, vyjímaje hrad Pernštýn a ves Vír, a r. 1365 bratři Jindřich, Vaněk a Jimram z Pernštýna sstoupili se s hradem Pernštýnem, se všemi svými městečky a dědinami a veškerým zbožím. Synové Jimramovi: Štěpán, Bohuslav, Heralt, Vilém a Smil zastaviti sice r. 1378 hrad svůj Pernštýn markraběti Joštovi, ale stalo se tak jen na krátký čas. Brzy byl jediným jeho pánem Vilém z Pernštýna, který přežil své bratry, a aby navždy pojistil sobě a přímým potomkům svým hrad Pernštýn, dal r. 1398 synovcům svým Atlušovi a Janovi za jejich nároky na Pernštýn zboží Jakubovské. Vilém byl zakladatelem moci a slávy rodu svého; r. 1397 a 1398 byl starostou čili hejtmanem zemským, r. 1409 nejvyšším komorníkem brněnským a r. 1417 olomuckým a po smrti Jindřicha z Kravař a Plumlova (1. listopadu 1420) zase hejtmanem zemským. Zemřel r. 1422; jeho synové byli Bavor a Jan, stoupenci strany Husovy. Jan získal také značné zboží ke hradu Pyšolci a Zubštýnu náležející, na něž měl právo zástavné listem královským, a které mu r. 1446 zcela postoupil Jan z Lomnice, jemuž k tomu zboží také r. 1432 svou spravedlnost dal markrabě Albrecht, až nabyl pak od krále Jiřího dědičně zboží toho spolu se zbožím Křižanovským. Měl také zboží Mitrovské a byl tak pánem roz-

[1]) Zápis z r. 1353, že Jimram z Pernštýna postoupil všecko zboží své, kdekoli je měl, Janovi z Boskovic (D. z. B. II. 150), netýká se Pernštýna, nýbrž Bystřice (viz Bystřici).

sáhlých statků; r. 1466 byl nejvyšším komorníkem brněnským, byl také ze čtyr správců zemských, kteří v Benešově r. 1473 voleni byli. Zemřel r. 1475 a zůstavil syny Viléma, Jana, Vratislava a Jimrama. R. 1478 postoupil Vilém z Pernštýna hradu Pernštýna bratrům svým Janovi a Vratislavovi a porovnal se o tuto pozůstalost po otci s bratry svými dílčím listem. Ale již r. 1481 Vratislav z Pernštýna vložil ve dsky hrad Pernštýn s příslušenstvím, i to všecko, k čemuž právo má, takovou měrou, kdyby bez synů zemřel, aby to vše na Viléma spadlo, pakli by syny měl, aby byl jejich mocným poručníkem, a kdyby i synové Vratislavovi zemřeli, tehdy aby to na Viléma spadlo. Vilém, výtečník v každé příčině, muž, jemuž rovného marně bychom hledali za věku jeho, stav se takto nápadníkem Pernštýna, přikupoval zboží v okolí jeho; r. 1490 koupil od Mrakše z Noskova zboží jeho mu od krále Matyáše dané, na něhož bylo spadlo po Jiříku a Arklebovi Vojnovi z Litavy, a to: ves Litavu s tvrzí, Olší s tvrzí, což měl v Jilmovém, Říkoníně, Lubném, vesnice Jestřebí, Skryje, Oujezdec s kostelním podacím, Novou Ves, Drahonín, Víckov, Milešínek a Lažany s pustými hrady Víckovem, Rysovem, Košíkovem a Lačnovem. Spolu s bratrem Vratislavem, pánem na Pernštýně (jenž byl r. 1491 nejvyšším komorníkem brněnským a r. 1494 zemským hejtmanem; zemřel téhož roku 1494) koupil Vilém r. 1490 od Jana Plachého z Voděrad Horní Chlévské s dvorem a pusté Staré Chlévské a od Adama z Byšovce dvůr po Janu Staníčkovi z Chlévského. R. 1496 přikoupil Vilém od Jana Ronychéře z Ronychova Dolní Čepí s kostelním podacím, od Prokopa Plachého z Voděrad ves Chlévsko, a r. 1498 od Ondřeje Fiňáska zboží jeho v Čepí a v Olešničce. Zboží své veliké, k němuž na blízku Pernštýna náleželo na příklad také zboží Kunštátské, Lysické, Loucké, rozdělil r. 1507 Vilém (zemřel 1521) mezi syny Jana a Vojtěcha, z nichž potom pánem na Pernštýně stal se Jan; k jeho dílu patřil Pernštýn, Louka, Plumlov s Prostějovem, Tovačov, Kojetín, Přerov, Helfštýn s Lipníkem a Drahotouši a Hranice. Jan z Pernštýna (r. 1506 nejvyšší komorník brněnský, 1515, 1526, 1530 zemský hejtman) koupil ještě ku svému velikému zboží r. 1528 od Václava a Hynka Radkovského z Nové Vsi tvrz a ves Radkov a Novou Ves, a r. 1531 od Jana Vohanského z Vohančic zboží Moravecké. Zemřel r. 1548; ze synů jeho Jaroslava, Vratislava a Vojtěcha

stal se pánem Pernštýna Vojtěch, jenž sídlil na Plumlově a zemřel r. 1561. Oba bratry své přežil a po nich dědil Vratislav, rytíř zlatého rouna, tajný rada a nejvyšší štolba císařský, veliký milovník nádhery a staveb, přítel věd a umění. Než již za otce jeho Jana začíná úpadek druhdy tak bohatého rodu pánů z Pernštýna. Ještě více tížily však dluhy Vratislava a po jeho smrti (r. 1582) tak stísnily syny jeho Jana a Maximiliana (sestry jejich byly Polyxena, Jana, Eliška, Františka a Bibiána), že nemohli udržeti zboží svého. Prodávali po sobě panství, jakož na př. 1588 zboží Bystřické městu Brnu, až r. 1596 prodati musil Jan také hrad Pernštýn, k němuž tehdy náleželo toto: zámek Pernštýn s předhradím a baštou k němu náležitou, se dvorem poplužným, mlýnem, pilou, štěpnicemi pod zámkem, městečko Doubravník s kostelním podacím, Křižovice, Křeptov, Maňová, Husle, Klokočí, Rakoví, městečko Nedvědice s domem panským, pivovarem a sladovní, s chmelnicí, s kostelním podacím, dvůr panský Bořinovský blíž téhož městečka, Klečany s dvorem panským, Černovír s kostelním podacím, Chlívské, Skorotice, Smrček, Věžný s kostelním podacím, Byšovec, Litava, Jestřebí, Sejřek, Jama, Bor, městečko Štěpánov s kostelním podacím, Kovářov, Olešnička, Černovice s kostelním podacím, Borovec, Čtyry Dvory, Leseňovice, Koroužný, Švarec s kostelním podacím, Vrtěříž, ves Nivsko i s zámkem pustým Zubrštejnem, ves rychta Kozlovská, Pivonice, Ves Hrdá, Horní a Dolní Čepí s kostelním podacím, Lískovec, Hodonín, Stříteż. Toto panství Pernštýnské prodal Jan z Pernštýna[1]) spolu se zbožím Mitrovským, se vším příslušenstvím, se skalou mramorovou a vápnem za 44.000 zlatých na tolařích gr. č. Pavlu Katharinovi z Katharu, moravskému purkrabímu, pánu na Jimramově, Šilperku, Borotíně, Dalečíně, pak i Kunštátě. Při prodeji vyminoval si Jan z Pernštýna pro sebe a dědice své pohřeb v Doubravnickém kostele a velkou střelbu a listovní věci na Pernštýně ve dvou sklepích zavřené a j. Pavel Katharin zemřel již r. 1600 a zůstavil statky své synům Petrovi a Janovi. O statky však vznikly spory;

[1]) Jan z Pernštýna, dobrý válečník, padl r. 1597 v Uhřích při dobývání pevnosti Rabu. Zanechal syna Vratislava Euseba, jenž jako poslední mužský potomek svého rodu jsa plukovníkem padl v šarvátce se Švédy r. 1631 u Tangermünde. Ze sester jeho (Anna, Frebonia, Helena Eusebia) zemřela poslední Frebonia r. 1646, zároveň poslední potomek rodu Pernštýnského vůbec.

tvrdilo se, že Pavel Katharin, nebyv nikdy do stavu rytířského přijat, koupil je proti zřízení zemskému a že proto na císaře spadly. Za takových poměrů statky Katharinovské prodávány; panství Pernštýnské získal aspoň již r. 1604 c. k. plukovník Adam Lev Licek z Risenburka a jeho manželka Estera rodem Zejdlická ze Schönfeldu za 31.000 zl. mor., která panství to r. 1623 po svém manžela zdědila. R. 1625 přijala druhého manžela Kryštofa Pavla hraběte z Lichtenštejn-Kastelkorna, dědičného hofmistra elsaského, cís. radu, komorníka a plukovníka, na spolek svého panství a všeho zboží, jakož i ustanovila jej svým dědicem. Tak získal po její smrti hrabě Kryštof Pavel panství Pernštýnské, na němž pak r. 1636 zapsal druhé své manželce Maxmilianě, rozené hraběnce ze Salmu a Neuburku, 40.000 zl. mor. V závěti z r. 1645 ustanovil hrabě Kryštof Pavel, jenž byl tehdy zemským hejtmanem, tuto manželku svou za dědičku všeho svého zboží Pernštýnského, Bludovského, Vartenberského a j. Avšak potom r. 1656 připadlo zboží to skutkem synovci jeho Maximilianovi, jenž r. 1661 přikoupil statek Roženský a v závěti své z r. 1675 poručil statky své svým synům, z nichž se jich ujal nejstarší syn Kryštof Filip, jenž je zanechal synu svému Františku Antonínovi hraběti z Lichteštejn-Kastelkorna. Na panství Pernštýnském a Bludovském byl majorát rodu tohoto; když však hr. František Antonín zdědil po matce své panství Telecké, převedl na ně majorát rodu svého a prodal r. 1710 dolnorakouskému vládnímu radovi Františku šlechtici Stockhammerovi za 110.000 zl. rýn. zboží své Pernštýnské (beze statku Roženského) se všemi městečky a vesnicemi (jako r. 1596; zanikla však ves Klečany a zůstal jen dvůr, zanikla Jáma a místo vsi byl Nový dvůr, jakož i u Janoviček zůstal jen dvůr), s 10 rybníky, s papírnou, koželuhnou, valchou, s lomy kamennými, mramorovými a vápennými, s doly na železnou a měděnou rudu, s nástroji hamerními, se všemi zásobami v zámku, s 4 železnými děly, 4 moždíři, 50 mušketami a 50 centy prachu. František šl. Stockhammer přikoupil r. 1720 Rožnou s Rotkovem a již r. 1710 kus lesa od panství Drnovského, a zanechal to všecko r. 1720 synu svému Pavlovi, jenž byl c. k. radou dvorní komory, jenž to závětí z r. 1741 odkázal svému nezletilému synu Josefovi s podmínkou, by z panství zřízen

byl fideikomis, což vdova po Pavlovi Maria Barbora jako poručnice r. 1746 vykonala. Josef, jenž byl potom povýšen do stavu hraběcího, zadlužil však panství tak, že po jeho smrti r. 1793 musilo býti prodáno. Koupil je r. 1798 od věřitelů dosavadní administrator panství Ignác František svob. pán Schröffl z Mannsberka za 300.000 zl., jenž je pak (závětí r. 1806) odkázal svým dvěma dcerám Josefě a Antonině. Josefa provdala se za c. k. komořího Viléma hraběte Mitrovského z Mitrovic a Nemyšle, pána na Bystřici a Rožince, a odstoupila manželovi svému svou polovici Pernštýnského panství r. 1818. Když pak koupil r. 1828 od Antoniny provdané hraběnky Esterhazy i druhou polovici, spojeno bylo zase všecko panství v rodě hrabat Mitrovských. Syn Vilémův Vladimír hrabě Mitrovský obětavě a pečlivě opravil r. 1862 hrad, na němž rád bydlel. Zemřel r. 1899. Nynějším pánem na Pernštýně jest jeho syn Vladimír hrabě Mitrovský z Mitrovic a Nemyšle.

Na panství Pernštýnském bylo r. 1656 měřeno poddanských rolí $139^3/_8$ měr první třídy, $69^5/_8$ měr druhé třídy a $8161^2/_8$ měr třetí třídy. Velkost obcí byla $43^{25}/_{64}$ lánu. R. 1667 bylo domův osedlých 355, lhotních 9, pustých 115. R. 1675 bylo domův osedlých 435, nově osedlých 26, nových pustých 27, starých pustých 29; rolí nově vzdělaných bylo $414^4/_8$ měr III. tř., rolí pustých 675 měr III. tř. — R. 1834 bylo na panství panských rolí 1335 jiter 762□°, rybníků 6 j., luk 287 j. 1293□°, zahrad 3 j., pastvin 450 j. 1148□°, lesů 3701 j. 842□° — a poddanských rolí bylo 9632 j. 563□°, rybníků 2 j., luk 1198 j. 816□°, zahrad 20 j., pastvin 2568 j. 1331□° a lesů 2724 j. 102□°. — Nyní má panství Pernštýnské 3009·24 ha půdy (z toho je 285·42 ha pastvin, 2250 19 ha lesů).

Hradu Pernštýna, svědka dávné slávy a moci, nikdy nebylo dobyto, darmo jej obléhal v době husitské biskup olomucký Jan; darmo houf Švédů na 6000 mužů čítající obléhal hrad r. 1645 celý měsíc. Posádka pod velením purkrabího Mikuláše Fleišingra (Fleškyna) z Auersbachu[1]) se ubránila i veliké škody Švédům činila (na 1300 Švédů zajato a 209 koní ukořistěno). Následkem

[1]) O tomto obležení hradu Pernštýnského napsal hejtman téhož hradu Mikuláš Fleškyn z Auerspachu: Diarium obležení hradu Pernšteina od Švédů r. 1645 (Jungmannova Historie 2. vyd, str. 273).

udatné obrany vřazen byl hrad r. 1655 mezi pevnosti moravské (jako Sovinec a Helfštýn) a zůstal jí až do r. 1760.

S Pernštýnem spojeny jsou ještě pověsti o bílé paní, která byla strážným duchem pánů z Pernštýna, a kdykoli se objevila, vždycky zvěstovala něco důležitého; když padl poslední mužský potomek rodu tohoto v šarvátce se Švédy (1631), bloudila prý s rozpletenými vlasy a ruce spínajíc po chodbách hradních, až po smrti poslední z rodu Pernštýnského Frebonie r. 1646 načisto již zmizela. Jiná pověst vypravuje o marnivé komorné, která před zrcadlem se upravujíc zapomněla služeb božích, za nichž se propadla a od té doby prý o půlnoci s rozpletenými vlasy a hřebenem v ruce po zámku chodí. Zrcadlo, před kterým prý se to stalo, ukazuje se posud.

Na jižní straně hradu je krásný park a sady původně od Vratislava z Pernštýna vzdělané, později zvláště za Ignáce sv. pána Schröffla upravované.

U bašty je panský dvůr tak zvaný baštovní; r. 1750 měl 94 měr orných, 5 měr ladem, 1 míru zahrady; z luk bylo 10 dvojspřežných vozů sena, 4 vozy otavy.

Pod hradem vystavěl hrabě Mitrovský sličný letohrádek, jenž má nápis: Villa Mitrovský.

S hradu je překrásný pohled na Nedvědici a okolí, v němž jsou malebně kolem kopce a lesy seskupeny. Krajina veškerá je skvostným pozadím hradu se všech stran.[1])

---

[1]) Archiv Český VI. 514, XVI. 208, 227; Středovský Apogr. VI. 116; Matrica decanatus Lomnicensis z r. 1691; Wolny Die Markgr. Mähren II. 2., 284—290, 299—350; Kirchl. Topogr. Brn. II. 371; Pernštýn a pořičí Svratky z Tišnova ku pramenům 37—62, 143—160; Prokop: Die Markgrafschaft Mähren in kunstgeschichtlicher Beziehung, v kterémžto díle jsou skvostné obrazy Pernštýna se všech stran, popisy hradu, podrobné rozměry a plány situační, I. 36, 39, 49, 50, 51, 54, 55, 69, 75, 78, 84, 101, 210, 230, 232, obrazy č. 55—57, 80, 84, 85, 86, 87, 101, 148, 149, 314—316; II. 362, 365, 382, 513, 523, 524, 526; obrazy č. 390, 516—520, 522, 750—767, 863; III. obraz č. 970; IV. 1263, obraz č. 1549a.

Pikárec,

Pikarec, ves 18 km jz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 8·45 km², na bahnité rovině po obou březích potůčka, který vtéká pode vsí do Podvesného rybníka, při silnici od Křižanova k Radešínu. Domy blízko u sebe stojí téměř ve dvou řadách.

R. 1674 měla obec 2 lány, domův osedlých bylo 5, nové pusté byly 3, starých pustých 7. R. 1790 bylo domů 23, obyv. 226; r. 1834 domů 39, obyv. 333; r. 1900 domů 60, obyv. 386, katolíkův, Čechův (až na 1 Němce).

Pikárec náležel klášteru Žďárskému. R. 1437 měl Jošt Hecht z Rosic zapsán plat komorní markraběcí také na Pikárci, zboží to kláštera Žďárského, ale bral mu je Jan z Meziříčí a Křižanova. Ještě r. 1481 poháněl Linhart, opat žďárský, Vratislava z Pernštýna, že drží klášteru ves Pikárec se vším příslušenstvím i s rybníky i s lesy, ale již r. 1486 postoupil klášter s povolením knížat minsterberských Viktorina, Jindřicha staršího a Jindřicha mladšího Vilémovi z Pernštýna za Horní Bobrovou půl městečka Horního Křižanova, vsi Jivové, Medlov a Pikárec s rybníky, dvory kmetcími a s platem. Tak se dostal Pikárec pánům z Pernštýna, až r. 1560 byl od Vratislava z Pernštýna se zbožím Moraveckým prodán Jakubovi Zdenkovi Lhotskému ze Ptení. Od té doby zůstal Pikárec stále u zboží Moraveckého (viz Moravec).

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 5 zl. 28 kr., o sv. Janě 4 zl. 07 kr., o sv. Václavě 5 zl. 28 kr., o sv. Martině 7 zl. 30 kr. a o vánocích 8 zl. 15 kr.; 15 sedláků robotovalo z lánu týdně 6 dní s 2 koni a od sv. Jiří do sv. Václava ještě týdně 6 dní pěšky.

V obci je malá kaplička ke cti sv. Prokopa. Náleží k farní osadě na Moravec. R. 1672 dávali desátky odtud do Křižanova, a to z polí „Kosovy" zvaných dvanáctý snop ze všeho setého obilí a másla z každé krávy 1 třetinku. Do Křižanova byl přifařen Pikárec do r. 1784, než samostatná duchovní správa byla na Moravci zřízena. Děti chodí do školy také na Moravec (2 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Pikárec od povinnosti čepování panského vína.

Trati se nazývají: Okrouhlice, u Losů, Kosovy, Hnidovce, Žleby, Humperce, Žluti; — lesy: Vodanky, Losy, Tisy, Žotle; — rybníky: Podvesník, Svárovec, Potěšil.

Staré rody: Vrbka, Uhlíř, Jež, Broža.

V obci je spolek hasičský a poštovna.

Z. obce je samotou dvůr a mlýn řečený „Tisy"; nyní je ze dvora myslivna (3·65 km). Les „Tisy" měl r. 1750 měr 1010. Za velkým rybníkem panským „Podvesníkem" pod Pikárcem je hájovna řečená Amerika 2·5 km).[1])

Písečné,

ves 5·5 km ssz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 6·59 km^2, v údolí u četných pramenů, jichž voda spojuje se v potok u Chudobína do Svratky na pravém břehu vtékající, při okresní silnici z Bystřice do Jimramova. Půdorys osady jest polokruh k jihu otevřený, domy jsou do prostřed obráceny štítem; mezi nimi značné mezery a před nimi zahrádky. Na návsi rybník.

R. 1643 bylo v Písečném osedlých 10. R. 1663 bylo domův osedlých 7, pustých 8. R. 1790 bylo domů 24, obyv. 277, na 220 jiter rolí; r. 1834 domů 29, obyv. 240; r. 1900 domů 41, obyv. 277, z nich 248 katolíků, 29 evangelíků ref. vyz., Čechův.

R. 1297 dal Jimram z Kamene (Zubštýna) kostelu v Bystřici veškerý desátek také z Písečného. Náleželo tedy Písečné pánům z Pernštýna. Když r. 1349 Klára, vdova po Štěpánovi z Pernštýna, postoupila druhému svému manželovi Vznatovi z Tasova vsi Dalečín, Písečné a Dětochov, odporovali postupu Jimram z Pernštýna a synové jeho bratra pravíce, že ty dědiny jsou toliko ve 100 hř. zastaveny. Rovněž Jimram z Pernštýna a Jan z Kounic odporovali, když Klára r. 1353 sstoupila se na tyto a jiné ještě dědiny se svým švakrem Ješkem, proboštem olomuckým, až r. 1358 Klára i Ješek prodali Dalečín, Písečné a Dětochov dědičně Jimramovi z Pernštýna. Od té doby Písečné náleželo pánům z Pernštýna a patřilo ke zboží Bystřickému, od něhož bylo sice později r. 1666 odděleno, ale bylo s ním sloučeno zase již r. 1698.

---

[1]) Půh. kn. III. 145, V. 343, 368; Archiv Český IX. 401; Matrica decanatus M. Mezricensis z r. 1672; reg. zem. 248, dom. 244.

Začátkem 15. stol. zapsal Vilém z Pernštýna za 90 kop gr peněz kostela bystřického obci Bystřické 9 kop platu ročního na Písečném, Dětochově a Strachojově; zápis však vrátili Bystřičtí vnuku Vilémovu, slavnému Vilémovi z Pernštýna r. 1476 (viz Bystřice).

Mimo rod pánů z Pernštýna připomíná se tam jako osedlý r. 1348 Vítek z Písečného; r. 1376 jmenuje se Stanislav z Písečného, r. 1381 Marketa z Písečného. R. 1407 prodal však sám Vilém z Pernštýna dvůr svůj v Písečném Janu Pěstúnovi, jenž přijal na spolek svého zboží bratra Štěpána z Chlévského; ještě r. 1437 poháněl Jan z Chlévského Filipa, seděním v Písečném, z 32 hř., že mu drží dvůr jeho v Písečném. Ale téhož roku dal Jan dvůr ten vložiti ve dsky Zikmundovi z Dlouhého. R. 1446 zapsal Petr z Písečného manželce své Barboře $12^1/_2$ kopy platu ročního ve 125 kopách na Písečném a r. 1459 Zich z Písečného zapsal Benešovi z Pohledce a manželce jeho Kateřině dvůr a chalupu v Písečném; dcera Benešova Dorota přenechala pak jej r. 1481 Janovi z Bukova. Tento, asi Jan, dvořák z Písečného, pohánčn byl r. 1498 od Markety ze Lhoty, že jí drží v Písečném dvůr její zástavní, na kterýž dvůr měla list od p. Viléma z Pernštýna; ale Jan měl dvůr ten ve dskách a neměl tomu půhonu odpovídati.

Z tohoto svobodného dvora povstaly pak (asi r. 1760) rozdělením dvory dva, číslo 4. a 5., na nichž časem vystřídalo se kolik majitelů. R. 1750 měl polí orných 60 měr, dva achtele zahrady, z luk bylo sena 7 dvojspřežných vozů; byl na něm Josef Pašinec.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti ročního úroku o sv. Jiří 3 zl. 42 kr. a o sv. Václavě 4 zl. 06 kr.; z polí úroku 2 zl. 04 kr.; předli 148 liber lnu, dávali ovsa 39 měr, slepic 65, vajec 6; 11 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem a o žních ($^1/_4$ roku) dvojnásob, 2 podsedníci týdně 3 dni pěšky a o žních 6 dní.

Desátku peněžitého platilo se r. 1672 do Bystřice 3 zl., ale poněvadž polovice gruntů byla pusta, byl tím desátek vlastní zmenšen o 3 zl. 16 kr.; dávalo se po $^1/_4$ mázu másla a po půl kytě lnu.

Písečné náleží k farní osadě do Bystřice; pochovává se u filiálního kostela ve Vítochově. Evangelíci přislušejí k duchovní správě do Veselí.

Jednotřídní škola vystavěna byla r. 1880; žáků je 41.

Ve škole je robotní kniha z Písečného, počínající rokem 1727.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Písečné od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará pečeť má ve znaku Míchala archanděla a nápis: „Pecet obcze Piseczniho".

Selský grunt čís. 2. prodala vrchnost r. 1788 i s pozemky, loukami a lesem za 252 zl. rýnských.

R. 1750 činila obec nároky na 10 měr lesa, jehož vrchnost užívala.

Trati se jmenují; Na Bojisku, v Holotíně, u Luže, u Pyšného křiba, u Pletenice, u Špilberku, v Korejtkách.

Les „Pletenica" měl r. 1750 měr 61.

Staré rody jsou: Nečas, Pecina, Kalvoda, Štěpánek, Jokl.

V obci je spolek hasičský a poštovna.

Soused z Písečného Jiří Vrbas založil si r. 1806 pamětní knihu, v níž dojemně vypravuje o útrapách zvláště za válek Napoleonských až do r. 1821.

Poblíž hranic Vítochovských nalezen byl 1886 švédský dukát a v rybníčku „na Bojisku" před 50 lety kord a několik švédských podkov.[1])

Pivonice,

ves 5·5 km vsv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 5·61 km², leží na svahu. Domy jsou seřazeny do kruhu k jihu otevřeného; mezi nimi jsou mezery.

R. 1675 velikost obce byla $1^{8}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 8. R. 1790 bylo domů 18, obyv. 154, na 90 jiter rolí; r. 1834 domů 25, obyv. 194; r. 1900 domů 37, obyv. 227, katolíkův, až na 1 evangelíka ref. vyz., Čechův.

Pivonice jmenují se r. 1220 u zboží potomních pánů z Pernštýna. Tehdy totiž náležela kaple v Pivonicích s polo-

---

[1]) D. z. B. I. 15, 109, II. 116, VI. 303, 782, IX. 85, XII. 448, XIII. 137; Knihy Půhonné III. 143; Český Archiv XVI. 193, 518, 554, XVII. 224; reg. zem. 310, dom. 327/1, 327/3; Wolný: Die Markg. Mähren VI. 81, 101; zpráva p. Antonína Košťála, správce školy v Písečném, na dotazník Vlastivědy Moravské.

vicí rolí a křovin k faře v Bystřici a Štěpán z Medlova dal to klášteru Doubravnickému. Pivonice pak se jmenují u zboží Zubrštýnského (r. 1358 u Pyšoleckého) a dostaly se r. 1377 s hradem Zubštýnem v léno Janovi z Křižanova. Ale brzy potom připadly s ostatním zbožím Zubštýnským a Pyšoleckým Vilémovi z Pernštýna k jeho zboží Pernštýnskému, u něhož již potrvaly.

Poddaní platili r. 1750 úroku o sv. Jiří 4 zl. 16 kr., o sv. Václavě 6 zl. 23 kr., dávali $1^1/_2$ míry ovsa a předli 22 liber lnu; 6 sedláků robotovalo týdně 3 dni s potahem koňským a volským a v sena a žně ještě měli pěší roboty 3 dni o dvou osobách, 2 podsedníci robotovali týdně 3 dni pěšky a v sena a žně měli robotu dvojnásobnou.

Desátku dávali r. 1672 do Bystřice 2 zl. 20 kr. a másla 3 mázy 2 žejdlíky (r. 1757), koledy po 3 kr., mouky a lnu po libosti, na Zelený čtvrtek 3—4 vejce, na hody 1 koláč.

Kaple v Pivonicích připomíná se r. 1220. Novější kaple založení sv. Anny je vystavěna od obce; má jeden oltář a na vížce jeden zvon. Opravena byla r. 1836, nejnověji r. 1904. Služby boží konají se tu občas. K farní osadě náležejí Pivonice do Bystřice.

V obci je jednotřídní škola, do níž chodí také děti z Kobylnice (3 km); žáků má 58.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Pivonice od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará pečeť obecní je pečeť rychty Kozlovské.

Trati slovou: Síčky, u Bohatky, u Čihadla, Klínek, u Horky, na Svárově, Obůrka, nad Švestkovem, na Kamenitým a j.; louky: na Říčkách, u Líska, v Lištích; les: v Říčkách, Kříb, u Hamernice.

V obci je myslivna.

Jv. Pivonic na vrcholku lesem porostlého příkrého kopce (682 m) jsou zříceniny hradu **Zubštýna** (**Zubrštýna**), jenž se jmenoval latině Lapis a po česku také Kámen. Zříceniny jsou rozsáhlé, ač na několika místech prorvány; někde svažují se mírně, jinde zase, zvláště na sv., příkře k okolí. Věž je ještě značně zachována; na ní je posud zbytek arkýře, po němž ze zdi vyčnívají ještě dva mohutné krakorce. Zachovány jsou také dvě velké klenuté místnosti, které však jsou na spadnutí. Vše

stavěno jen z kamene. Dle rozlohy valův a zbytků rozvalených zdí byl Zubštýn mohutným hradem. (Obr. 25.)

Obr. 25. Zříceniny hradu Zubštýna.

Byl z nejstarších panských hradů na Moravě; po něm již r. 1214 jmenuje se Vojtěch, syn Štěpána z Medlova, purkrabího hradu děvického. Štěpán byl nepochybně první, kterému propůjčeno bylo „ins muniendi“, a z prvních hradů

jeho byl Kámen. Avšak již r. 1348 byl Zubštýn zpuštěn, neboť tehdy prodal Jimram z Kamene se svými syny Filipem, Vojtěchem, Atlušem a Unšem Ješkovi z Boskovic a jeho bratru Benešovi zboží své náležející ke Kameni, druhdy hradu (viz Bystřici). Ale k r. 1349 čteme, že Blud z Králic vrátil hrad Zubštýn se vsí Rožnou a se všemi jinými dědinami témuž Jimramovi, tak jak mu tento zboží dříve postoupil. R. 1351 postoupil zase Atluš z Kamene tento hrad Kámen (snad podíl svůj na něm) se vším svým zbožím bratrům Filipovi a Jimramovi z Jakubova (z rodu Pernštýnského). Avšak r. 1358 Jimram z Pernštýna prodal hrad Zubštýn se všemi vesnicemi a vším příslušenstvím markraběti Janovi. Od té doby byl hrad Zubštýn hradem markraběcím. Markrabě Jošt dal r. 1377 v léno Janovi z Křižanova hrad Zubštýn a vesnice Pivonice, Vrtěříž, Lesoňovice, Štěpánov a Koroužné, na nichž ukázáno a zapsáno bylo 20 hř. ročního platu. Za to zase zapsal Jan Joštovi 20 hř. na svém zboží v Křižanově, Radkově, Boru (in villa Bor) a Lhoticích. Ale r. 1390 markrabě Jošt sám uvázal se ve zboží Zubštýnské. R. 1432 markrabě Albrecht postoupil všecku svou spravedlnost k němu Janu z Lomnice, jenž se srovnal o to r. 1446 s Janem z Pernštýna, jemuž své právo k tomu postoupil, až Jan z Pernštýna získal je od krále Jiřího z Kunštátu a z Poděbrad dědičně. Od té doby náležel vždy k panství Pernštýnskému.

R. 1348 jmenuje se Zubštýn „druhdy hrad"; byl tedy zpuštěn. Byl však zase vystavěn brzy potom. Ještě r. 1478 uvazoval se Vilém z Pernštýna v zámek Zubrštejn a r. 1482 jmenuje se ještě: Jimram z Pernštýna a z Zubrštejna. R. 1481 uvádí se Zikmund z Mírova a na Zubrstajně; byl tam asi purkrabím. Zámek pustý Zubrštejn uvádí se r. 1596.

V 13. století dobývalo se pod Zubštýnem stříbro. R. 1238 daroval Jimram z Medlova klášteru Tišnovskému desátek ze stříbrných dolů, které by se na dědičném jeho zboží u hradu Kamene vyskytnouti mohly. Doly byly u vsi Olešničky.

U hradu Zubštýna připomíná se také r. 1596: „ves Nivsko i s zámkem pustým Zubrštejnem." Ještě r. 1626 Bohuslav Zahrádka Lysický, úředník na Pernštýně, oznamoval

Bystřickým, že se poddaným z Věžného, Zlatkova, Janoviček, Vrtěříže, Leseňovic, Pivonic a Nivska stala veliká škoda na obilí od mrazu. Více zpráv o této vsi není.

R. 1750 jmenuje se u Pivonic les Zubštýn na 248 měr.[1])

Polom,

druhdy Polomí neb Polomy, ves 9·5 km ssv. Bystřice, katastrální obec rozlohy 4·21 km^2, za Svratkou na mírných stráních, přecházejících v údolí k jihu. Ze zdejších pramenů vzniká potok ke Korouhvici tekoucí. Domy jsou nepravidelně rozptýleny, kousek od sebe.

R. 1663 bylo tu domův osedlých 7, pustých 3. R. 1674 měla obec $1^{34}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 11. R. 1790 domů 22, obyv. 151; r. 1834 domů 25, obyv. 212; r. 1900 domů 33, obyv. 186, z nichž 160 evangelíků ref. vyz., 26 katolíkův, Čechův.

R. 1348 jmenuje se Polom u zboží Zubštýnského, avšak již r. 1353 Jimram z Kamene prodal Polom a jeden lán, chalupu a lesy v Rovečíně komorníku brněnskému Janu z Boskovic za 85 hřiven. R. 1415 koupil tu Vaněk z Boskovic ještě 6 lánův od Viléma Rysa z Rohatce. Ale když již dávno před tím (r. 1358) směnil Ješek (Jan) z Boskovic zboží své okolo Pyšolce s markrabím Janem za zboží Pivínské, ač výslovně se při záměně té vsi Polomu nepřipomíná, dostala se přece markrabímu Janovi. Syn jeho markrabě Jošt r. 1384 se zbožím Bystřickým dal také Polom Heraltovi z Kunštátu za jeho služby do jeho smrti. V 15. století získal zboží to všecko Jan z Pernštýna (viz Bystřici) a u zboží pánů z Pernštýna zůstal Polom až do druhé polovice 16. stol., kdy připadl se zbožím Louckým zrovna jako Hluboké k panství Kunštátskému (viz Hluboké).

---

[1]) Codex dipl. II. 153, 329, V. 147, XI. 78; D. z. B. XII. 325; Sbírka Bočkova č. 7446, 12.152; Český Archiv XVI. 209, 554, XVII. 224; Půh. kn. V. 401, VI. 126.; Wolny: Die Markgr. Mähr. II. 2, 315; reg. zem. č. 300, dom. 244; Středovský: Apogr. VI. 116; Časopis Matice Mor. 1878, str. 122; Památky archaeol. 1861, str. 176; Notizzen-Blatt 1861 str. 22; Nečas: Pernštýn a poříčí Svratky 74.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 1 zl. 52 kr. a o sv. Václavě 2 zl. 34 kr.; předli 56 liber lnu, dávali ovsa 26 měr, kuřat 42, vajec 140; 10 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 2 koni a čtvrt roku týdně ještě 3 dni pěšky 1 osobou; 3 chalupníci týdně 2 dni pěšky a čtvrt roku týdně 4 dni.

Desátku dávali r. 1771 do Olešnice ročně 48 kr., $3^1/_3$ kloubu lnu, 10 koláčů, 40 vajec.

Když byl vyhlášen r. 1781 toleranční patent, přihlásili se obyvatelé téměř všichni k vyznání evangelickému ref. Náležejí k duchovní správě do Veselí; katolíci k farní osadě do Sulkovce.

Výpomocná škola byla zřízena r. 1863; učiti se počalo r. 1864. Budova pro školu upravena r. 1866, na poschodí vystavěna r. 1884. Od r. 1874 stala se samostatnou jednotřídní školou; přiškolena jest obec Korouhvice.

Učitel měl zprvu 50 zl. a stravu, pak 80 zl. a 10 měr rolí; od r. 1870 měl 240 zl. Co se počalo vyučovati, působil tu Jan Kalina až do r. 1905.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Polom od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb.

Stará obecní pečeť má ve znaku sv. Josefa a nápis: „Darf Polom"; pečeť z r. 1752 má sv. Isidora s českým nápisem. (Tab. I. 10.)

Trati se jmenují: Rychlíky, Vobor, na Plužni, na Luhách, na Kříbě; louky: Pod Karlíkem (Kadlíkem), na Brdě, na Korejtkách, Rychtářka; skála: Na Nebozízce.

Staré rody: Ambrož, Jíra, Jančík, Havel (r. 1749: Šutera, Bartů).

V obci je hasičský spolek.

Polom jest připojen ke Korouhvici a Chlumu, s nimiž tvoří politickou obec.

U Ambrožovy březiny nachází se staré pohřebiště.[1])

---

[1]) Archiv Český XIV. 515, XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 310, dom. 367; Matrica decanatus Bystřicensis z r. 1771. Wolny: Die Markgr. Mähren II. 2, 74.

Radkov,

ves 17 km jz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 3·96 km², v mírném dolíku. Na návsi je značný rybník, na jehož severní a jižní straně se větší část obce rozkládá. Domy jsou od sebe, do ulice štítem.

R. 1674 měla obec $1^{26}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 4, nově osedlé 2, nově pusté 3, starých pustých 10 (se 137 mírami III. třídy). R. 1790 bylo domů 22, obyv. 187; r. 1834 domů 43, obyv. 361; r. 1900 domů 53 (i s Radkovičkami), obyv. 294, katolíkův (až na 1 žida), Čechův (1 Němec).

Radkov náležel ve 14. století ke zboží Křižanovskému. Když r. 1377 dal markrabě Jošt v léno Janovi z Křižanova hrad Zubštýn (viz Zubštýn), zapsal za to zase Jan markrabímu 20 hř. na svém zboží v Křižanově, Radkově, Boru a Lhoticích, ale vzájemný zápis tento pominul již r. 1390 a Radkov náležel zase Janu staršímu z Křižanova. Začátkem 15. století držel jej Zikmund z Křižanova, ale r. 1409 byl naň i na pustý dvůr v Radkově zveden Milota z Křižanova a Václav z Březí. A sice bylo Václavovi z Březí, jenž již r. 1406 měl v Radkově nějaké zboží v zástavě, odhádáno a přiděděno na 7 lánech, z nichž jeden byl pustý, 10 kop gr. s 45 gr. roč. platu, a z luk 16 gr. a z rybníka spuštěného, — celkem ve 150 kopách, a Václav ze zvláštní vůle přijal to zboží ve 200 kopách, ač za tolik nestálo. Již však r. 1412 prodal vše Václav Staníkovi z Chvališova a Moravce, který vzal na Radkov na spolek svou sestru Anežku; r. 1415 pohánčl Staníka Zikmund z Křižanova, že mu drží dvůr a plat v Radkově bez práva. Po smrti Staníkově (mrtev byl r. 1420) zdědila vše sestra jeho nedílná Anežka, která se také po Radkově psala a která r. 1437 přijala Jana Langasta z Věstoňovic na spolek svého zboží v Radkově. Neužívali však zboží pokojně; již r. 1436 Anežka z Moravce pohnala Jana Železného ze Lhoty ze 120 hř., že jí drží bez práva její dědictví Radkov, a r. 1446 Jan Langast poháněl zase Martina z Olešenky, že mu drží rybník v Radkově již 7 let a jeho požívá a mocí se veň uvázal bez práva. Avšak již r. 1446 Jan Langast postoupil šest lánův a 4 chalupy v Radkově Janu z Nové Vsi, který se hned po Radkově psal. Nadarmo jej poháněla

Anna z Moravce činíc si právo k Radkovu. Jan v držení zůstal; jmenuje se (buď on, nebo syn jeho téhož jména) ještě r. 1493. Současně připomíná se r. 1480 Čeněk z Nové Vsi a Radkova. Ale již začátkem 16. století uvazoval se v držení Radkova Jan z Pernštýna; r. 1512 poháněl jej Burian z Nové Vsi, že mu nepostoupil Radkova. Synové pak Burianovi Václav a Hynek Radkovský z Nové Vsi prodali r. 1528 tvrz Radkov se dvorem, ves Radkov a Novou Ves Janovi z Pernštýna. Od té doby náležel Radkov pánům z Pernštýna a byl připojen k nově zakoupenému (r. 1531) zboží jejich Moraveckému, u něhož již odtud stále zůstal (viz Moravec).

Po Radkově také se psal r. 1390 Václav, r. 1406 Sulek, r. 1490—1499 Bartoloměj.

Tvrz v Radkově stávala na východní straně rybníka, „Tvrz“ řečeného, kde jest nyní panská louka, také „Tvrz“ zvaná; základy tvrze jsou ještě patrny. R. 1560 byla však již pustá.

Poddaní platili vrchnosti r. 1750 úroku o sv. Jiří 7 zl. 20 kr., o sv. Václavě 3 zl. 22 kr., o sv. Martině 5 zl. 30 kr., o vánocích 6 zl. 03 kr.; 3 sedláci robotovali z lánu 6 dní s 2 koni a od sv. Jiří do sv. Václava ještě týdně 6 dní pěšky, 4 sedláci z pololánu týdně 3 dni s 2 osobami a 3 dni s 1 osobou pěšky, ve žních však týdně 6 dní s 2 osobami, 4 sedláci týdně 6 dní s 1 osobou ve žních však s 2 osobami.

V obci je kaplička sv. Floriana; téhož světce má pečeť ve znaku. (Tab. I. 9.) Náleží k farní osadě na Moravec, kam také děti chodí do školy (3 km).

R. 1672 dávali desátku do Stražku jen půl třetinky másla, desáté kuře musili odváděti paní Dorotě na Moravec.

Trati slovou: Plochovec, Hraděnky, Koudelky, Coufalky, Kopaniny; rybníky: Posmíšek, Žabinec, Ovčáčky.

Jiné rybníky poblíže Radkova „Kuchynku“ (nyní „Kuchyň“), „Skřinářku“ (nyní „Křenářka“) a rybník nad Libochovou Dolní dělal r. 1459 Jan z Pernštýna. Jan z Nové Vsi a Radkova sliboval jemu, ježto se to jeho lidí z Radkova mezí týče v tom nebrániti ani překážeti.

Staré rody: Habán, Koukola, Zlatkovský.

V Radkově je panský dvůr. R. 1750 měl 345 měr polí, pastvin $72^7/_8$ měr, z luk bylo 62 čtyřspřežných vozů sena.

V obci je hasičský spolek.

Sv. Radkova jest kolonie **Radkovičky** obecně **Pastviska** (jejíž německý název r. 1791 a 1808 byl „Margarethdorf") při silnici od Moravce k Tišnovu. Patří k Radkovu a má 9 čísel s 43 obyv. Je tam poštovna.[1])

Rosičky Dolní,

druhdy Rosička,[2]) ves 10 km. jz. Bystřice, katastrální obec rozlohy 2·47 km², na rovině při silnici z Dolní Rožinky do Stražku. Domy jsou nepravidelně seskupeny, od sebe. (Obr. 26.)

R. 1674 měla obec $^{44}/_{64}$ lánu, domy osedlé byly 3. R. 1790 domů 13, obyv. 115; r. 1834 domů 18, obyv. 112; r. 1900 domů 16, obyv. 116, z nich 85 katolíků, 31 evangelíků ref. vyz., Čechův.

Dolní Rosičky náležely pánům z Pernštýna. Těchto Rosiček asi se týká zpráva, že r. 1392 prodal Vilém z Pernštýna Adamovi z Chlévského v Rosičce dvůr. Janem z Pernštýna byly r. 1589 Dolní Rosičky s Rožinkou, Blažkovem a ostatním zbožím Mitrovským Matyáši Žalkovskému ze Žalkovic zastaveny, pak r. 1596 prodány zrovna jako Rožinka; u zboží Rožineckého zůstaly pak stále (viz Rožinku Dolní).

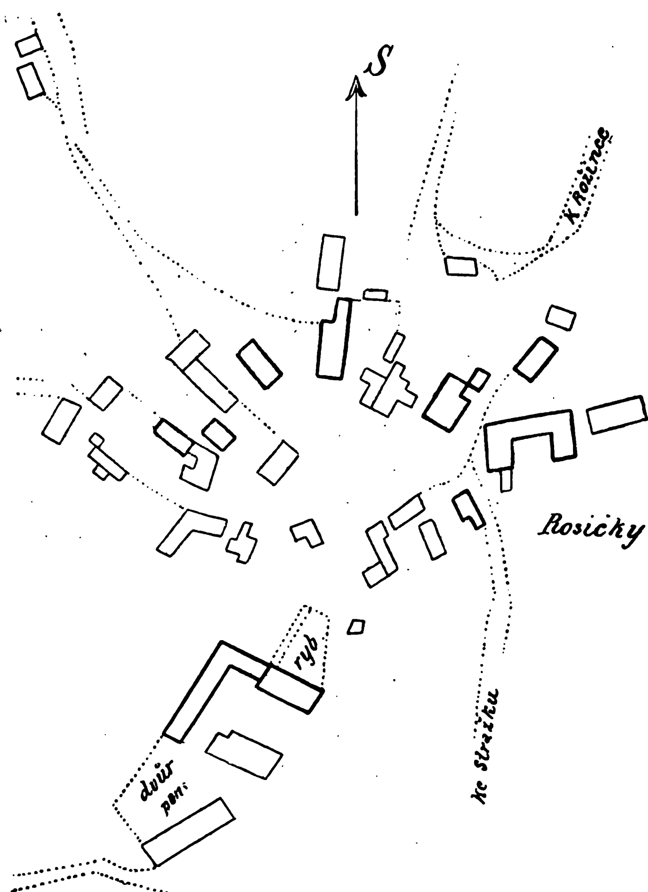
V Rosičkách Dolních bývaly však také svobodné dvory. R. 1385 prodal Adam Vůl z Radostic a Tikovic Jarkovi z Rosičky $1^1/_2$ lánu a dvě léta potom ještě dvůr v Dolní Rosičce Mikulášovi z Křižanova, jenž přijal manželku svou Ofku a děti její na pravý spolek svého zboží, ale r. 1409 vložil Mikuláš 2 dvory a 4 lány beze čtvrti v Dolní Rosičce Petrovi z Dědic, který zapsal manželce své Barboře na svobodném svém tamějším dvoře 2 kopy ročního platu; Petr čili Petřík uvádí se ještě r. 1437. V polovici 15. století měl na Dolních Rosičkách dvůr jakýsi Skála, od něhož jej však asi

---

1) D. z. B. VII. 647, VIII. 531; Půh. kn. II. 16, 150, 152, 345, III. 108, 212, V. 271; Archiv Český VI. 503, 533, 542, IX. 419, XVI. 141, XX. 280, 337. Matrica decanatus M. Mezricensis z r. 1672; reg. zem. 248, dom. 244

2) Správně Rosička (zdrobnělé ze slova „Rozseč").

r. 1459 odkoupil Jan Koblása (Klobása) z Rosičky. Další zprávy jsou, že r. 1490 Jakub Skála z Dolní Rosičky vložil dvůr svůj v Dolní Rosičce Matějovi Klobásovi z Rosičky Dolní; Matěj nechtěl dávati desátku faráři do Zvole. R. 1464 jmenuje se Vaněk Melún z Hrádku a Dolní Rozseče.

Obr. 26. Půdorys Dolní Rosičky.

Tento dvůr měl asi r. 1560 Stanislav Šubr, po němž dědil jej syn jeho Jiří, který jej r. 1577 prodal za 350 zl. mor. Janu z Blažkova. R. 1674 měl jej Jan Sedmerník, a u dvora se měřilo 45 měr. V rodě jeho byl dvůr ještě r. 1750; čítalo se k němu 47 měr rolí, 1 achtel zahrady, z luk byly

4 vozy sena, 2 míry lesa a udržel se v rodě Sedmerníkově do r. 1827 (čís. 1.). Nyní je na něm František Šutera.

Jiný svobodný dvůr měla r. 1482 Marketa Janíčková. R. 1674 byl na něm Jan Janíček a dvůr měl 45 měr. R. 1750 měřilo se u dvoru Jana Janíčka taktéž 47 měr polí, 1 achtel zahrady, z luk byly 4 vozy sena, 2 míry lesa. Nyní je na něm (č. 7.) Adolf Mazel.

Panský dvůr v Dolních Rosičkách měl r. 1750 orných polí 110 měr, ladem 35 m., pastvin 2 m.; dvůr jest posud.

Tehdy (r. 1750) 3 sedláci robotovali vrchnosti týdně 5 dní 1 koněm a 1 volem a 5 dní pěšky 1 osobou; čtvrt roku týdně celý týden; kromě toho předl každý sedlák 3 libry prostřední a 5 liber hrubé koudele.

V obci je kaplička (zvonička). Náleží k farní osadě do Zvole; evangelíci do Nového Města. Děti chodí do školy do Horních Rosiček (2 km).

Trati se jmenují: Kozenky, Melounky, k Hyvinám, Vršek; louky: Neškrabalka, Vykázaná; les: Chrástky, Zadní les. — Na lesy, jichž vrchnost r. 1750 užívala, dělali si sedláci nároky. Les „Melounek" r. 1750 měl 56 měr.

Staré rody: Paleček, Žilka.

S Dolními Rosičkami jsou spojeny Horní Rosičky v politickou obec.[1])

Rosičky Horní,

drubdy Rosička, Roseč, ves 10·5 km. jz. Bystřice, katastrální obec rozlohy 2 km², na rovině. Domy jsou od sebe, v zahnuté řadě. —

R. 1674 měla obec $2^{30}/_{64}$ lánů, svobodní sedláci byli 4; r. 1834 domů 16, obyv. 78; r. 1900 domů 19, obyv. 107; z nich 89 katolíků, 18 evangelíků ref. vyz., Čechův.

Osadou Rosičky Horní byly svobodné dvory, o nichž je známo toto: R. 1361 prodal Pešek z Rosičky třetinu svého zdejšího dvora Matějovi z Drahonína za 20 hř. a

---

[1]) D. z. B. VII. 238, 690, X. 105, XII. 35; Půh. kn. IV. 27, 156; Archiv Český IX. 417; reg. zem. 274, dom. 68.

Václav svou třetinu Štěpánovi a synům jeho Janovi a Adamovi za 30 hř. R. 1369 prodal ještě Václav všecko, co měl, Oldřichovi z Rosičky, kteří však již r. 1373 prodal svůj dvůr Martinovi a jeho manželce Marketě. Od Markety, když ovdověla, koupili po polovici jejího dvora r. 1398 Michek a Hroch z Rosičky, kteří však prodali r. 1406 dvůr tento, řečený Trupovský, Anežce, manželce Jana, řečeného Šoltys z Roženky. Dcera Anežčina byla Anna, manželka Matěje z Bystřice; ve dvůr její uvazovala se však Dorota, manželka Václava ze Zvole. Anna dala r. 1446 dvůr svůj v Rosičkách Hynkovi ze Zvole, který jej postoupil Dorotě, jíž k tomu ještě prodali Hynek a Jaroslav ze Zvole jiný svůj dvůr, ten totiž, jenž náležel r. 1377 Hynkovi z Rosičky, jenž jej dal r. 1385 manželce své Jeruši, která pak ovdověvši prodala jej r. 1390 Mikšíkovi z Rožinky. Dorota, která se psala také po Rožince, přijala r. 1466 bratra svého Gedeona z Moravce na spolek svého dvora v Rosičkách. A Gedeon i jeho děti byli přijati také Matějem Melúnem z Hrádku, synem Vaňka Melúna, jenž již r. 1446 měl zboží v Horních i Dolních Rosičkách, r. 1496 na spolek na Horní Rosičku, na tvrz, i na ty lidi, které měl v Blažkově a Mirešově, ale tak, jestli by se Melún oženil a děti měl, aby ten spolek nic nevážil. Gedeon, nebo snad spíše děti jeho, dědily skutečně po Matěji Melúnovi, ale již r. 1510 Jiřík z Olešničky a z Moravce vložil ve dsky Benešovi z Vahančic ves Rosičku s tvrzí, dvorem poplužním, v Blažkově, co měl, v Mirošově, což také měl, a ves pustou Lhotku. A ještě prodal Jiřík z Olešničky svůj dvůr, který měl asi po Dorotě, v Horní Rosičce Janovi a Jiříkovi bratrům vlastním. Beneš z Vahančic připojil koupené zboží v Horních Rosičkách ke zboží svému Moraveckému, u něhož zůstalo do 17. století. R. 1633 prodala však paní Kateřina Bolzanová dvůr v Horních Rosičkách Havlovi Raděnickému, po němž měl jej Sigmund Ferdinand Želecký z Počenic. Po něm říkalo se mu dvůr „Želecký“; r. 1674 měl 46 měr 6 achtelů rolí druhé třídy a tolikéž třetí třídy. Pak zase získalo jej panství Moravecké (viz Moravec); r. 1750 náležel svob. pánu Blümegenovi a měl 80 měr orných, 10 m. pastvin, z luk 4 vozy sena a 30 měr lesa. Dvůr tento zůstal pak již u panství Moraveckého.

Jiný dvůr v Horních Rosičkách měl ve 14. stol. Matěj z Nové Vsi, který jej prodal r. 1376 Filipovi z Křídla, jenž jej však již r. 1381 odprodal Ofce z Bobrové. Tento dvůr koupil pak r. 1398 od Jana z Bobrové Velík Kostečka z Bukova, který r. 1437 prodal dva díly svého dvora Ondřejovi z Rosičky, a třetí díl sobě ponechal. Avšak kněz Ondřej z Rosičky hned tento svůj díl prodal Mikulášovi z Bukova. Tu třetinu pak zapsal r. 1466 Jan z Bukova Ondřejovi z Rosičky. Snad tohoto dvora se týká, že r. 1455 Václav z Rosičky získal od Onše z Hartikovic dvůr v Rosičce, který pak r. 1493 Václav Oříšek z Rosičky prodal Štěpánovi z Rosičky. Tento Štěpán, dvořák z Horní Rosičky, nechtěl dávati faráři do Zvole desátku; proto jej r. 1493 pohnal opat žďárský Vít. — Ale Václav Oříšek z Rosičky měl snad ještě jiný dvůr, neboť jej prodal Pavlovi Palovi z Horní Rosičky. A tento dvůr Palův zachoval se v rodě jeho posud, aspoň částečně.

Ještě jiný dvůr na Horních Rosičkách byl „Vítoslavský“, který r. 1415 držel Vítoslav, jenž přijal r. 1437 na spolek svého dvora syny Viléma a Jakuba, z nichž r. 1446 Vilém postoupil svou polovici Jakubovi. Syn Jakubův Martin musil však přece r. 1466 poháněti strýce svého Viléma, že mu drží polovici dvora. Martin vzal r. 1480 své dědice na spolek svého dvora, z nichž Petr z Rosičky prodal r. 1490 dvůr se dvěma lány Bartoloměji z Radkova, který jej r. 1499 prodal i s dvěma lány a sadem Janovi z Osečan. Měl-li Jan snad již dříve zboží v Horních Rosičkách, byl by to asi Jan, dvořák z Horní Rosičky, který byl r. 1493 pohánĕn Vítem opatem žďárským, že nechtěl dávati desátku faráři do Zvole.

V 17. století byl majetek v Horních Rosičkách již ustálen. Kromě dvora „Želeckého“ byly tam 3 svobodné dvory selské. R. 1674 na jednom byl Pavel Charvát čili Krobot; měl 49 měr polí druhé třídy a tolikéž třídy třetí. R. 1750 měl dvůr „Charvatský“ 107 měr 4 achtele, zahrady 4 achtele, z luk 7 vozů sena a 1 vůz otavy, 6 měr lesa. Shořelé r. 1688 výsady toho dvora obnovil a potvrdil r. 1735 Karel VI. Tehdy náležel Tomáši Vebrovi, jehož syn Matouš prodal jej r. 1771 Antonínu Procházkovi za 2300 zl. rýn. Tento jej odkázal po polovici svým synům;

jedna polovice (č. 4.) se v rodu tom zachovala, na druhé však (č. 16.) vystřídalo se kolik majitelů.

Na druhém dvoře byl r. 1674 Petr Hamřík (před ním Hanuš Hamřík); měl 31 měr druhé a tolikéž třetí třídy. R. 1750 měl 70 měr 2 achtele rolí, 4 achtele zahrady, z luk 5 vozů sena a 1 vůz otavy, lesa 16 měr. Tento dvůr náležel r. 1700 rodu Ptáčkovu, později rodu Venigrovu; r. 1794 byl také ve dvě polovice rozdělen (č. 8. a 15.), na nichž obou pak častěji měnili se majitelé.

Třetí dvůr náležel r. 1674 Tomáši Palovi (před ním Pavel Pala); měl 40 měr 4 acht. rolí druhé třídy a tolikéž třetí třídy. R. 1750 měl 84 měr polí, z luk bylo 6 vozů sena, 1 vůz otavy, lesa 2 míry. Koncem 17. století byl rozdělen na dvě polovice (č. 5. a 6.); jedna polovice zůstala trvale u rodu Palova, druhá přešla v 18. století do rodu spřízněného.

Nyní z těchto 3 svobodných selských dvorů jest tedy 6 dílův a 2 familie.

Při čtvrtém panském „Želeckém" dvoře byla tvrz; připomíná se r. 1496 a 1510. Stavení o dvojím poschodí bylo ještě r. 1842 zachováno; nyní jest pobořeno a zůstává tam podruh. U něho byla palírna. Říká se tam „Hradisko".

Horní Rosičky náležejí k farní osadě do Zvole, evangelíci do Nov. Města. V obci je od r. 1898 škola, nyní dvoutřídní, do níž chodí děti ještě z Dolních Rosiček. Napřed chodily děti do školy do pazderny č. 19., pak do Blažkova do Hamříkové pazderny a na Tálského pavlač, později do Stražku a od r. 1845 na Dolní Rožinku. Žáků je přes 40.

Trati slovou: K Hyvinám, Charvátka, u Kamene, na Vršku; louka: Nivka.

Nejstarší rod: Pala.

R. 1620 byla u Horních Rosiček srážka mezi Poláky a mezi Bystřickými a Kunštátskými; na 70 osob zahynulo.

R. 1834 značný požár.[1])

---

[1]) D. z. B. VI. 37, 909, VII. 690, VIII. 504, XII. 809, XIII. 174, XIV. 91, 92; Půh. kn. III. 228, 254, 284; Archiv Český IX. 417; Art. Rosička v zemském archivě; reg. zem. 274, dom. 68; Wolný: Die Markgr. Mähren VI. 83.

Rotkov,

Rodkov, 1679 Hrotkov, ves 4 km jz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 3·52 km², při Divišovském potoku (Nedvědičce) a při silnici od Bystřici ke Zvoli, dílem v údolí, dílem na stráni. Domy jsou v řadách, kousek od sebe, návsi není. Ves dělí se na Horní a Dolní Rotkov.

R. 1674 měla obec 2 lány; domův osedlých bylo 16, nově pustý 1, k němuž náleželo 20 měr rolí. R. 1790 bylo domů 25, obyv. 203, na 160 jiter rolí; r. 1834 domů 40, obyv. 281; r. 1900 domů 45, obyv. 244, katolíků, Čechův.

Rotkov náležel klášteru Doubravnickému, jemuž byl zajisté některým pánem z Pernštýna darován. R. 1436 musila však abatyše Elška pohaněti Vaňka, purkrabího na Pernštýně, že klášteru v pravém landfridu drží ves Rotkov se vším příslušenstvím. Vaněk měl sice abatyši Rotkov postoupiti, ale poněvadž klášter zanikl hned v letech následujících, octnul se také Rotkov v rukou světských, a to u pánů z Pernštýna. Patřil ke zboží jejich Bystřickému a byl r. 1588 zároveň s ním prodán (viz Bystřici). R. 1609 majetník Bystřice Jan Čejka z Olbramovic prodal jej za 1300 zl. mor. Janu Jiřímu Humpoleckému z Rybenska na Novém Dvoře, jenž se hned psal po Horním a Dolním Rotkově. Synem jeho byl Petr Pavel Humpolecký Osovec z Rybenska, ale již r. 1635 jmenuje se pánem na Rotkově pán z Hozlau, jímž byl r. 1650 Henrich z Hozlau a r. 1674 František Jakub Hozlaur z Hozlau. Tehdy byly u statku Rotkovského čtyry svobodné dvory ve Vojetíně, jeden v Blažejovicích a jeden v Domaníně. Po něm měla statek paní Maria Magdalena Teutschmanová, která r. 1679 prodala Kryštofu Filipovi hraběti z Lichtenštejna statek Hrotkov a dva dvory k němu náležející ve Vojetíně, čímž všecko bylo připojeno k panství Pernštýnskému. Když pak r. 1710 František Antonín hr. z Lichtenštejna-Kastelkorna prodal panství Pernštýnské, ponechal si přece ještě s Rožnou také Rotkov a dva dvory Vojetínské, až také to r. 1720 k panství Pernštýnskému prodal.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti úroku o sv. Jiří 13 zl. 28 kr. a o sv. Václavě 13 zl. 29 kr. a předli 37 liber lnu; 11 sedláků

robotovalo týdně po 3 dnech s 1 koněm a 1 volem, 1 podsedník týdně 3 dni pěšky a 2 podsedníci po 2 dnech.

Tvrz v Rotkově připomíná se r. 1671; nezbylo po ní ani památky. V 17. století náležel Rotkov duchovní správou do Bystřice; r. 1672 platili peněžitého desátku ročně 3 zl. 48 kr. a dávali po ¼ mázu másla a po ½ kytě lnu. Od r. 1752 patří však Rotkov k farní osadě do Rožné, kam se pak desátek dával (viz Rožná).

Jednotřídní škola je tu asi od r. 1860; dříve chodívaly děti do Rožné. Žáků je 35.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Rotkov od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť je rychty Zlatkovské: „Zlatkowska richta 1689.“

R. 1671 jmenuje se v Rotkově také panský pivovar. Dvůr panský měl r. 1750 orných rolí 104 míry, ladem 20 měr; zahrady 3 achtele, z luk bylo 11 dvojspřežných vozů sena, 4 vozy otavy. Velký les měl 411 měr.

Trati se jmenují: U Sadu, v Polici, na Hebčíku, v Bzencích, v Parkaních, na Vostrý horce, u Šířavy, na Brousníku, na Hradisku; louky: v Lažencích, na Prašivicích, na Vlčencích, na Vinohrádku, v Tlučenice, na Hranečníku; les „Loučky“ již 1609.

V obci je hasičský sbor.[1])

Rovné,

ves 8 km zsz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 4·73 km², na rovině při úpatí vrchů, kterou protéká potůček, při silnici z Bystřice do Nového Města. Domy jsou nepravidelně v řadách, zvláště u domkařů jsou „žundry“ čili „baráky“. (Obr. 27.)

R. 1643 bylo tu osedlých 8; r. 1663 byl osedlý dům 1, pustých 5; r. 1790 domů 26, obyv. 70, na 150 jiter rolí a

[1]) Knihy Půhonné III. 108, 127; Český Archiv XVI. 554, XVII. 223; Sbírka Bočkova č. 7401, 7504, 7519, 7532, 7639; v zem. archivě mor. art. Vojetín; reg. zem. 300, dom. 242; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 292 a VI. 269 zaměňuje Rotkov a Radkov.

100 jiter luk; r. 1834 domů 33, obyv. 225; r. 1900 domů 42, obyv. 230, z nich 194 katolíků, 36 evangelíků, Čechův.

R. 1351 měli v Rovném zboží Mikuláš Strniště a bratr jeho Lobek čili Lovek; vdova po Lovkovi Marketa z Chlévského vložila r. 1385 své věno v Rovném synům Filipovi a Vítkovi, Vítek pak r. 1398 postoupil svůj díl bratrovi. V 15. století náleželo Rovné pánům z Pernštýna, a sice čítáno bylo v 16. st. k zboží jejich Bystřickému; od něho bylo sice s jinými dědinami r. 1666 odděleno, ale bylo s ním již r. 1698 zase spojeno.

Obr. 27. Půdorys osady Rovné.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti úroku o sv. Jiří 1 zl. 54 kr. a o sv. Václavě tolikéž; předli 74 liber lnu, dávali 33 kuřat a 2 vejce; 4 sedláci robotovali týdně po 3 dnech s 1 koněm a 1 volem a o žních ($^1/_4$ roku) celý týden, 4 podsedníci týdně 3 dni pěšky a o žních 6 dní.

Desátku platili r. 1672 do Bystřice 1 zl. 45 kr., poněvadž však tehdy přes polovici gruntů bylo pustých, bylo desátku na penězích o 3 zl. 28 kr. méně, než se vlastně scházeti mělo; kromě toho dávali po $^1/_4$ mázu máslu a po půl kytě lnu. R. 1771 dávali desátek do Rozsoch (viz Rozsochy).

Rovné náleží k farní osadě do Rozsoch; evangelíci patří k duchovní správě do Nového Města.

Děti chodívaly napřed do školy do Rozsoch, pak bývaly vyučovány doma výpomocně z Rozsoch až do r. 1874. Zatím zřídili si v Rovném evangelíci r. 1868 soukromou školu, na níž bylo vyučováno až do r. 1881, kdy byla nová škola pro všecky dítky vystavěna a otevřena. Jest nyní dvoutřídní a chodí do ní také děti z Divišova (0·5 km); dětí je 80. Nejdéle tu působil Antonín Čermák od r. 1881 do r. 1891; od toho r. Alois Němec.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Rovné od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť z r. 1761 (společná s Divišovem) má nápis: „Peczet obce Rowenskeg a Diwissowskeg“.

V Rovném byl panský dvůr, k němuž bylo r. 1659 přibráno 50 měr selského gruntu, za něž sedlákům byla dána jiná pole. R. 1750 měl orných 90 měr, ladem 50 měr; z luk bylo 5 dvojspřežných vozů sena. Dvůr tento byl později zrušen, pozemky tamějším a Divišovským osadníkům rozprodány a z budovy upraveno obydlí pro panského lesníka.

Jména tratí jsou: Na Mlýniskách, na Oboře, mezi Lázama, na Svrtech, na Čechově, na Křibech.

R. 1750 činili si sedláci nároky na 2 míry lesa, jehož vrchnost užívala, ale nemohli nic písemného ukázati.

Od obce poněkud vzdálen při Divišovském potoku jest rovenský mlýn; byl svobodný, z něhož se r. 1750 platilo vrchnosti 46 kr.

V obci je spolek hasičský.

V Rovném jest jeden a poblízku 2 rybníčky.

Mezi Rovným, Vojtěchovem a Bohuňovem byla ves **Pičulín**, jejíž památka se zachovala ve jménu lesa a kopce „Pičulína“. Jmenuje se r. 1348 jakožto díl zboží náležejícího ke hradu Kameni. Pičulín byl pak brzy potom zastaven Vznatovi z Dalečína a Tasova, až r. 1353 vyplatil od něho Jimram z Kamene půl vsi Pičulína s lesy. Avšak r. 1366 měl něco v Pičulíně také Arkleb ze Stařechovic a Kunštátu, jenž tehdy sstoupil se se Sazemkou z Čalonic, a to Sa-

zemka se vším svým zbožím a Arkleb s Pičulínem, což tam měl. Syn Arklebův Heralt z Kunštátu a ze Skal prodal zboží své v Pičulíně Vaňkovi ze Zvole a Vaněk Ješkovi z Chlumu, který zapsal r. 1385 manželce své Kačně v Pičulíně na veškeré vsi 30 hř. věnem. Po Ješkově smrti nabyl však zase Heralt z Kunštátu a ze Skal, který držel r. 1406 také dvůr Ješkův v Chlumě, vsi Pičulína, neboť dcera Heraltova Žofka z Kunštátu prodala r. 1459 zboží své Jimramovské a s ním také ves Pičulín řečenou Lhotu Janovi z Pernštýna. List správní na to učiněn byl r. 1462. Tak připadl Pičulín všechen rodu pánů z Pernštýna, kteří již dříve, jak se zdá, vládli, částí této vsi, která také od r. 1358 zároveň s Bystřicí náležela ke zboží Pyšoleckému a Zubštýnskému (viz Bystřici).

Ves Pičulín zpustla v 15. stol.; r. 1500 již se nepřipomíná.[1])

Rozsochy,

farní ves 5 km z. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 6·35 km^2, v údolí nad Divišovským potokem s obou stran při silnici od Stražku k Jimramovu (asi 500 m n. m.). Domy jsou v řadách s mezerami. (Obr. 28.)

R. 1643 bylo tu osedlých 17, ale r. 1663 uvádí se jen 8 domův osedlých a 20 pustých. R. 1671 bylo osedlých domů 14. R. 1790 domů 41, obyv. 371, na 420 jiter rolí, 200 jiter luk; r. 1900 domů 76, obyv. 531, katolíkův (až na 11 evangelíkův a 9 židů), Čechův.

O Rozsochách je málo jen zpráv. Fara byla již r. 1285. R. 1409 jmenuje se Michek z Rozsoch a r. 1436 Zikmund z Rozsoch, týž Zikmund, jenž se také po Klečanech psal a jehož r. 1436 poháněla abatyše z Doubravníka Elška, že drží v pravém landfridě ves klášterní Rozsochy se všemi požitky, malými i vel-

[1]) Sbírka Bočkova č. 7487; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 310, dom. 327/1; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672; Wolný: Die Markgr. Mähren VI. 84; dotazník „Vlastivědy Moravské" zodpověděl pan Alois Němec, správce školy v Rovném. D. z. B. II. 149, III. 461, IV. 453, VII. 220, 1030, 1060, XIII. 148; Archiv Český XIV. 515, XVI. 146.

kými, nemaje k tomu žádného práva. Skutečně měl podle nálezu panského Zikmund panně abatyši a konventu z Doubravníka zase zboží jejich Rozsochy odstoupiti. Když však klášter Doubravnický brzy potom zanikl, ujali se zboží jeho zakladatelé kláštera páni z Pernštýna a tedy také Rozsoch; náležely ke zboží Bystřickému, u něhož stále byly (viz Bystřice).

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 11 zl. 40 kr. a o sv. Václavě tolikéž, z polí bylo úroku 3 zl. 06 kr., předli 249 liber lnu, dávali 45 slepic a $2^1/_4$ vajec; v Rozsochách a Blažejovicích 13 sedláků robotovalo týdně po 3 dnech s 1 koněm

Obr. 28. Rozsochy.

a s 1 volem a ve žně ($^1/_4$ roku) celý týden, 10 podsedníků týdně 3 dni a ve žně celý týden, 7 chalupníků týdně 2 dni.

Na jižní straně obce je farní kostel založení sv. Bartoloměje; je na návrší na hřbitově. Byl vystavěn na místě starého kostela Maximilianem Josefem svob. pánem Mitrovským r. 1763—1765, a posvěcen biskupem Královéhradeckým Hanibalem hrab. Blümegenem r. 1766. K presbytáři přistavěna jest sakristie a naproti kaple křestní, nad oběma jsou oratoře. Oltáře jsou 2 (poboční sv. Jana Nep.) od malíře Fr. Korompaie. V kostele v hrobce pochován jest zbudovatel kostela Maximilian Josef svob. pán Mitrovský (zemřel r. 1782). Nápis na jeho hrobce jest:

„Hic jacet peccatorum maximus Maximilianus Josephus Mittrowsky, natus 30. Maji 1709, obiit Brunae 18. Januarii 1782."

Věže jsou dvě po stranách hlavního vchodu; na nich byly 3 těžší zvony (nejtěžší o 12 centech ulit r. 1559 od mistra Adama ve Vel. Meziříčí s nápisem: „Tento zwon gest dielan ke cti a chwale a k zwolani slowa Boziho od Adama zwonarze w Mezirziczi Ao. 1559, a s obrazem P. Marie). Ale za bouře r. 1886 byla severní věž bleskem zasažena a vyhořela; hodiny zničeny, zvony spadly; přelity byly v Brně. Kostel byl opravován r. 1853, 1897, 1900, 1905.

Starý kostel r. 1662 měl 3 oltáře; ve zdi byla schránka na velebnou svátost a kamenná křtitelnice uprostřed kostela. R. 1672 sotva střechy a zdi u kostela mohly se opraviti, poněvadž nebylo z čeho. Hřbitovní zeď byla zbořena; musila se dřevěným plotem trochu zahrazovati, aby na hřbitov nemohl dobytek.

Fara, jak zmíněno, připomíná se v Rozsochách r. 1285; tehdy byl tam farářem Jan. Pak mizí všecka paměť o faře, až r. 1568 jmenuje se kněz Vavřinec z Rozsoch, r. 1582 farář Albrecht, jenž tam byl z Rakvic dosazen, ale již po roce zemřel. Zatím byli se také v Rozsochách již usadili nekatoličtí predikanti, z nichž byl r. 1571 Brikcí Skalovský. R. 1583 byl podáván biskupu Stanislavovi Pavlovskému k potvrzení za faráře do Rozsoch Jan Popel, ale biskup ho zamítl, protože nebyl ani katolíkem ani knězem. R. 1584 a 1585 žádali nadarmo Rozsoští biskupa o faráře; nebylo kněží a proto byly Rozsochy do Rožné přikázány. Kromě toho, jak biskup si do Jana z Pernštýna stěžuje, nemohl tam farář býti živ, leda by faře vráceno bylo, co jí byla vzato, nebo leda by to bylo jinak nahrazeno. Obce raději braly, nežli by co daly, a nechtěly dáti ani toho, co dlužny byly. Farář v Rozsochách uvádí se zase teprve r. 1594, r. 1595 byl tam Jan Rektorius, jenž dostával na rok 120 kop, ale žaloval na něho pán podací Ples, že přes 380 lidí pod obojí způsobou a žádného pod jednou kommunikoval, obecnou zpověď říkal, na víru a na svědomí jejich nemnoho se ptal. Po něm téhož ještě léta byl Jiří a r. 1597 Albrecht Lísecko. R. 1609 byl na Rozsochy investován Albert Grenden. Při prodeji panství Bystřického téhož roku nebylo kostelní podací v Rozsochách novému majiteli Janu Čejkovi z Olbramovic jakožto evangelíku postoupeno; získal je teprve 1613, ale s výhradou,

že tam smí býti dosazen jen katolický kněz. Pak v 17. století byly Rozsochy filiálkou Bystřickou; r. 1672 z pozemků farních byl lán polí v jednom kuse pustých, malý lesík již od 15 let od lidí vysekaný, louky bylo na 1 nebo 2 vozy sena. Odkaz 50 zl. k záduší Rozsošskému učinil r. 1605 Zikmund Jan Ples Heřmanský ze Sloupna, za něž se r. 1655 Bystřičtí zapsali ročně kostelu dávati $2^1/_2$ zl., ale neplatil se. Fara byla na spadnutí a jen v jedné světnici mohlo se bydleti. Farníci byli však katolíci; desátku platili do Bystřice ročně 11 zl. 04 kr., gruntů bylo však tolik pustých, že desátku scházelo se méně o 12 zl. 16 kr., než se mělo scházeti; rovněž i vrchnost obrátila k rychtě 3 grunty, z nichž ročně vycházelo 6 zl. 32 kr.; kromě peněžitého desátku dávali ještě po $^1/_4$ mázu másla a po půl kytě lnu.

Filialkou Bystřickou zůstaly Rozsochy až do r. 1763, kdy byla fara Maximilianem Josefem svob. pánem Mitrovským dotována a samostatná duchovní správa zase zřízena. Do Rozsoch přikázán byl desátek z obcí přifařených.[1]) Nejdéle tam působili: Jiří Kresta 1763—1783; Matěj Volný 1783—1827; Matěj Kopecký 1827—1857; František Hrachovina 1857—1882; od r. 1888 František Hájek, děkan bystřický.

Dva kostelníci při kostele byli r. 1771 prosti roboty, kostelní hospodář měl od sv. Jana Křtitele do sv. Václava robotu poloviční.

K farní osadě náležejí: Rozsochy, Blažejovice, Albrechtice, Vojetín, Kundratice, Rovné a Divišov. Farních osadníků je 1632. Ze všech těchto osad pochovává se na zdejším hřbitově. Evangelíci z farnosti patří k duchovní správě v Novém Městě.

---

[1]) Desátku bylo r. 1771 z Rozsoch a Blažejovic 26 zl. 30 kr., 7 snopků $2^1/_2$ žemlí lnu, 16 mázů másla, 3 kopy 56 kusů vajec; z Albrechtic 12 zl. 31 kr., 2 sn. 10 ž. lnu, 3 m. 2 třetinky másla, 1 kopa 15 vajec; z Kundratic 10 zl. 27 kr., 4 sn. 10 ž. lnu, 6 m. 2 tř. másla, 1 k. 55 vajec; z Rovného 7 zl. 02 kr., 2 sn. 5 ž. lnu, 4 m. másla, 1 k. vajec; z Divišova 7 zl. 58 kr., 6 sn. lnu, 5 m. másla, 15 vajec, 10 slepic; z Vojtěchova 5 zl. 21 kr., 2 sn. 5 ž. lnu, 3 m. $1^1/_2$ tř. másla, 1 k. 04 vejce; z Bohuňova 8 zl. 06 kr., 4 sn. lnu, 6 m. másla, 1 k. 14 vajec; ze Lhoty 5 zl. 48 kr., 4 sn. 11. ž. lnu, 8 m. másla, 1 k. 37 vajec; od dvou svobodníků ve Vojetíně a jednoho v Blažejovicích bylo žita 3 kopy 30 snopů, ječmena 55 sn., hrachu 32 sn., ovsa 3 k. 30 snopů velké vazby; od panství 6 měr pšenice, 32 m. žita, 10 m. ječmena, 14 m. ovsa, 7 m. 4 acht. 1 čtvrt hrachu, 48 mázů másla, 4 soudky soli, 10 sudů piva, 60 sáhů dříví.

Škola v Rozsochách zřízena byla zároveň s farou r. 1763 na nynějším č. 15. R. 1792 byla hrab. Janem Nep. Mitrovským vystavěna nová budova přízemní; nynější škola o 1 poschodí postavena na témž místě r. 1885. Učitel měl r. 1771 od farníků 20 měr 7 achtelů 2 čtvrti žita. Učitel v Rozsochách jmenuje se začátkem 18. století; přebýval v domě farním (s podruhem).

Nyní je škola trojtřídní. Do školy sem chodí děti ještě z Blažejovic (1 km), Vojetína (2 km), Albrechtic (2 km) a Kundratic (3·25 km). Nejdéle tu působili Josef Trávníček r. 1797—1851, Emanuel Souček 1851—1878, za něhož škola stala se dvojtřídní; od r. 1878 Josef Pohanka, za něhož rozšířena na trojtřídní. Žáků je 230.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Rozsochy od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb.

V obci byla stará rychta. Povinnosti rychtářské před r. 1610 a po témž roce (rychtář Šimon) jako u rychty bohuňovské (viz Bohuňov).

Jména tratí jsou: Na Pavlíkovským, Kacířka, v Kroužkách, na Štěpánce, v Oklikách; les „Škobrátky" r. 1750 měl 56 měr; tehdy také činili si sedláci nároky na 40 měr lesa, kterýž držela vrchnost, ale neměli na to nic písemného.

V Rozsochách je panský dvůr: zřídil jej v 17. století majitel panství hrabě z Náchoda a obrátil k němu grunt Rychtářovský, Žabáčkovský, Šimáčkovský a Střešňákovský; r. 1750 měl dvůr 276 měr orných rolí, 71 měr ladem, luk na 30 dvojspřežných vozů sena a na 2 fůry otavy.

V obci je hasičský spolek.

Samota panská cihelna leží při silnici k Jimramovu (1 km) a za ní (2 km) stanice státní dráhy (Žďár—Tišnov) 587 m.

V Rozsochách narodil se r. 1787 Josef Strniště, syn tamějšího učitele, úředník na panství Náměšťském; zemřel v Brně r. 1864. Byl pilným sběratelem a zapisovatelem památek historických z Náměště, Byteše a okolí. Jeho poznámky, sešity a svazky uloženy jsou v zemském archivě moravském.[1])

[1]) D. z. B. X. 125, XII. 361; Půhonné knihy III. 108, 126; Sbírka Bočkova č. 7129, 7353, 7463, 7532; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 310, dom. 327/1; Matrica totius decanatus M. Mezricensis z r. 1672 a Matrica decanatus Bystřicensis z r. 1771; zpráva vdp. archiváře Fr. Snopka z k.-a. archivu kroměřížského; Čas. Mat. Mor. 1903, str. 296; Wolný: Kirchl. Topogr. Brn. II. 299; Notiz-Bl. 1868, str. 4.

Rožinka Dolní

čili Zámecká (druhdy Roženka), ves 8 km jz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·47 km², v údolí na křižovatce silnic od Tišnova ke Zvoli a od Stražku k Jimramovu. Domy jsou při silnicích blíže sebe.

R. 1674 měla obec $^{28}/_{64}$ lánu; domův osedlých bylo 7. R. 1790 domů 18, obyv. 217; r. 1834 domů 37, obyv. 212; r. 1900 domů 35, obyv. 352, katolíkův (až na 2 evangelíky), Čechův (až na 11 Němcův).

Rožinku Dolní měl ve 14. století Hroznata z Březí, který si ji dal r. 1348 vložiti do desk. R. 1353 jmenuje se po ní Mikšík, jenž zapsal r. 1376 své manželce Dobce 17 hřiven na svém dvoře, dvou lánech a dvou osedlých v Rožence. Mikšík získal r. 1392 od Čenka z Roženky všecko, co měl tento v Rožence, a koupil ještě r. 1398 od bratrů Václava a Bohuslava ze Zvole a jejich matky Kateřiny pět lánů beze čtvrti v Rožince; přenechal však všechnu ves r. 1412 svému zeti Václavu Holému z Březí, který zapsal na ni své manželce Dorotě 50 kop. Synem Václavovým byl Václavek Holý čili Vaněk, který se r. 1437 připomíná. Matka jeho Dorota, vdova po Václavu Holém, přijala r. 1448 své synovce Adama a Bohuši z Tečic na své věno a všecko své zboží v Rožince na spolek; byla však r. 1459 zároveň s Adamem z Roženky poháněna od Jana Sterna ze Schatmburka, jenž si činil lepší právo na ves a tvrz Roženku Dolní, na 6 lánů platných v Rožné a na dvůr platný v Horní Rosičce. Ještě r. 1466 jmenuje se Dorota, jejímž bratrem byl Gedeon z Moravce (viz Rosičky Horní), a zdá se, že přežila i synovce Adama, který se ještě r. 1464 uvádí, tak že po její smrti spadlo její zboží na syny Gedeonovy Václava a Jana, kteří se nejvíce psali po Tečicích a Rožince, ale také po Olešničce, Jemničce a Studnicích. Synem asi Janovým byl Jiřík, jenž r. 1503 dědictví své po otci půl vsi Roženky s příslušenstvím prodal Vilémovi z Pernštýna za 270 kop míš. A poněvadž zároveň r. 1503 prodal témuž pánu Václav z Tečic a Rožinky druhou polovici Rožinky (půl vsi Rožinky s dvěma pustými sedlištěmi, s půl tvrzí a půl dvorem, na kterém sám seděl,) za 324 kop míš., spojena byla všecka Rožinka u zboží pánů

z Pernštýna až do r. 1589. Tehdy však zastavil Jan z Pernštýna zboží Mitrovské a s ním také Rožinku, Blažkov a Dolní Rosičku Matyáši Žalkovskému ze Žalkovic. Avšak všecko toto zboží i se zbožím Pernštýnským bylo prodáno r. 1596 Pavlu Katharinovi z Katharu. Jeho synové Petr a Jan prodali pak r. 1610 Rožinku, Blažkov a Dolní Rosičky Zachariášovi Radešínskému z Radešovic za 10.000 zl. mor. Po Rožince jmenuje se potom r. 1621 Hendrich Max z Maxen a na Rožince, jenž však nebyl vlastním majetníkem toho zboží, neboť, když za účast na povstání pozbyl r. 1624 polovici statků, neměl statků, leda několik pustých čtvrtí vinohradů. Podle poručenství Zachariáše Radešínského z r. 1626 postoupen byl statek Rožinka Kateřině Dobřanské z Dobřenic, která provdala se za Zdeňka Diviše Vlkovského z Aubertovic a jemu závětí svou z r. 1650 statek odkázala. Po smrti Zdeňka Vlkovského (r. 1664) zdědila statek druhá jeho manželka Anna Maria rodem Štaudová z Hammersdorfu, která byla od r. 1666 paní také panství Bystřického. Od té doby zboží Rožinecké, ač stále za zvláštní statek čítáno, spojeno bylo s Bystřickým. Náležely k němu vesnice Rožinka Dolní, Blažkov, Rosičky Dolní a Horní.

Po Rožince jmenovali se r. 1392 také bratři Bohunek a Jimram.

Tvrz v Rožince jmenuje se r. 1459 i 1503. Z ní asi povstal zámek, který se r. 1670 uvádí. Nynější zámek je jednoduchá větší stavba o 2 poschodích; rozšířen a upraven byl hlavně majetníkem panství Janem Nep. hr. Mitrovským (1781—1799); v něm je hojná sbírka mineralií, kolem park a zahrady. V zámku je kaple sv. Kříže, o níž je zmínka již r. 1670 a v níž se sloužiti smí. R. 1808 shořel zámek a dvůr; ale zase vystavěny. (Obr. 29.)

Na Rožineckém panství bylo r. 1656 měřeno rolí poddanských 996 měr třetí třídy. Velkost obcí byla $2^{53}/_{64}$ lánu; r. 1667 bylo domův osedlých 16, lhotní 4; r. 1674 bylo domův osedlých 28. R. 1834 bylo na statku Rožineckém panských polí 477 jiter $1397^{5}/_{6}$ □°, luk 74 j. 1582 □°, pastvin 55 j. $625^{1}/_{6}$ □°, lesů 151 j. 1532 □°; — poddanských polí bylo 826 j. $1201^{2}/_{6}$ □°, luk 121 j. $55^{1}/_{6}$ □°, pastvin 61 j. $1092^{1}/_{6}$ □° a lesů 61 j. $1092^{1}/_{6}$ □°. R. 1750 platili poddaní vrchnosti činže z polí 24 zl., a každý domkář předl 1 libru lnu, 1 libru prostřední a 2 libry hrubé koudele, dávali

3 kuřata, 1 vejce; 4 domkáři robotovali týdně 3 dni pěšky a čtvrt roku celý týden.

Rožinka Dolní náleží k farní osadě do Zvole.

R. 1788 vyjednáváno bylo o zřízení školy v Dolní Rožince. Založena však r. 1845 hr. Vilémem Mitrovským; upravena byla z obydlí lesníkova. R. 1873 rozšířena byla na dvojtřídní. Zprvu míval učitel 174 zl. 35 kr. k. m. a deputátu od vrchnosti 2 sudy piva, 2 míry pšenice, 10 m. žita, 4 m. ječmene, $1^1/_2$ m. hrachu

Obr. 29. Zámek a hostinec v Rožince Dolní.

a 6 sáhů dříví. Nejdéle tu působil Jiljí Kaštan (1855—1885), od r. 1885 Bohuslav Opic. Do školy chodí děti ještě z Blažkova (katolické, 1 km); žáků je 86. Škola r. 1905 vyhořela; staví se.

Trati se nazývají: Spojenec, u Remízu, na Osmikovým, nad Jalovčím, Lánce, Ivina (Hyvina, Jivina), u Haltýřka, u Crnkáčka, na Brodku, Koblížka, Kuchyně, pod Koupelí; louky: Bahna, Vranová, Žlíbek; lesy: Břimák, Ivina, Rotkovský. R. 1750 měl

les mezi blažkovskými lukami 9 měr od, kříže až k Rotkovu a Rožné 70 m., u Čihadla 5 měr, Ivín 37 m., u Blažkova 20 m.

U zámku jsou byty úřednické, nad zámkem dvůr a lihovar, který byl zřízen z bývalých domů poddanských. Také již r. 1668 udělala vrchnost z jednoho domu hospodu. Panský dvůr měl r. 1750 orných 320 měr, ladem 141 m., pastvin 10 m., zahrady 2 m., z luk bylo 48 dvojspřežných vozů sena, 12 otavy. Uvádí se tehdy také rybník na 7 kop a Ivinský rybník na 12 kop kapří násady. V pivovaře, kde tehdy se vařilo 796 sudů piva ročně, nevaří se už.

V obci je poštovní a telegrafní úřad, četnická stanice, obvodní lékař.

Na návsi je rybník s ostrůvkem, na němž je socha sv. Jana Nepomuckého.

V nedalekém háji k východu, jenž „Templ“ slove a k procházkám upraven jest, stojí kaplička antického slohu (8 sloupů korintských, a u prostřed jich kaple), vystavěná hrab. Janem Nep. Mitrovským; v ní, jak aspoň německý nápis svědčí, pochováni byli Jan Nep. hr. Mitrovský (zemřel 20. května 1799) a Antonina hr. Mitrovská rodem hr. Žerotínová (zemřela 20. března 1809). V témž háji je žulový obelisk, domek beze střechy mosaikou vykládaný, kruhovité rejdiště („u Paraplete“) a j.

Na ssv. při silnici k Bystřici jest samota „Jalovčí“ (2 čísla s 7 obyv.), v létě výletní místo. Opodál jest hájenka. K východu jest samota „Dvorek“, bývalý kravín. V ní a v samotě „Na Mlejnku“, bývalém mlýně, bydlí dělníci (2 č., 46 obyv.). Na jih v lesíku Ivině je sbořená kaple hrab. Janem Nep. schválně prý jako zřícenina postavena.

Při silnici k Dolním Rosičkám láme a pálí se vápno.

---

[1]) D. z. B. VI. 485, VII. 1020, 1032, IX. 339, XII. 833; Půh. kn II. 127, 341, III. 7, 46, 97, 195, 220, IV. 28, 135, V. 280, 302, 491; Archiv Český VI. 520, 529, 533, 536, 537, 542 XVII. 44; Sbírka Bočkova 7434; listina z kniž.-arcib. archivu kroměřížského; reg. zem. 274; dom. 68; d'Elvert Schriften XVI. 260; Wolny: Die Markgr. Mähren VI. 75 praví, že po Zachariášovi Radešínském dostalo se to zboží paní šlecht. Sieghardové, po níž je dědila dcera její Kateřina Maximiliana, provdaná za Zdeňka Diviše Vlkovského z Aubertovic.

Rožinka Horní

čili Opatská, druhdy Roženka, ves 7 km jz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·03 km² na vyvýšené rovině při silnici z Bystřice ke Zvoli. Domy jsou podél silnice s obou stran, od sebe.

R. 1483 bylo usedlých 8. R. 1674 měla obec $1^{44}/_{64}$ lánu, domů osedlých bylo 7, nově pustý 1; r. 1834 domů 28, obyv. 199; r. 1900 domů 32, obyv. 173, katolíkův, až na 4 evangelíky, Čechův.

K Horní Rožince vztahujeme tyto zprávy: R. 1366 zapsal Hertvík ze Zvole věnem Kačně manželce své na $1/_2$2. hř. platu v Rožence 15 hř. gr. Všechnu však vesku Roženku prodal r. 1385 Mikšík z Radinovsi Matyášovi ze Smržova, jinak z Ostrova, jenž ji zase r. 1390 odprodal Mikulášovi z Vojetína. Ale Hereš z Ostravy (Ostrova) činil odpor, pravě, že má dobře právo na zboží Matyášovo. Mikuláš převedl manželku svou Zdenku z věna jejího na Vojetíně na ves Rožinku a zapsal jí tam 25 hř., ale již 1392 zase převedl její věno na Vojetín na dvůr, neboť Matyáš a Hereš z Ostrova se srovnali a Hereš postoupil Rožinku Čeňkovi z Ronova. R. 1406 měla v Rožince věno Bětka, vdova Smilova ze Zvole, která se nesnadnila s Janem Hlaváčem z Ronova; Hlaváč poháněl ji, že pobrala nadbyt muže svého, dva koně, odění a 30 hř., na němž měl Hlaváč svůj základ, a Bětka zase Hlaváče, že jí věno v Rožence držel šest let, pak že jí věno vrátil, než úroky zadržel, lesy zmýtil a zboží opustil a k tomu, chtěje odtud pryč, sruby rozvozil. Věno své v Rožence zanechala Bětka dceři své Kateřině, která ovdověvši po Bohuslavovi z Drnovic přijala r. 1437 své děti na spolek jeho, z nichž Jan z Drnovic postoupil tento plat z 50 hř. r. 1446 Petrovi ze Zvole. Ves Roženku však samu držel dědic po Janu Hlaváčovi Václav Sturm z Ronova a Mitrova, který prodal r. 1433 Horní Rožinku Hynkovi ze Zvole. Po Hynkovi zdědil Horní Roženku bratr jeho Petr ze Zvole, který byl farářem ve Zvoli (ještě 1464) a později v Letovicích. Petr závětí svou z r. 1488 odkázal k faře faráři zvolskému lán Holíkovský a ves Roženku s rybníkem pode vsí, jenž slove na Holíkovském, se vším příslušenstvím; ze vsi té neměl pak žádný

odmrtí bráti. Poněvadž pak zároveň odkázal Zvolu s kostelním podacím klášteru Žďárskému, byl také farář zvolský na zboží klášterním. Když v 17. stol. fara Zvolská byla obsazována duchovními klášterními, čítala se také Rožinka Horní, které se odtud také Opatská říkalo, ke zboží klášternímu. U něho zůstala do r. 1784 a ostatní osudy měla jako Zvola (viz Zvola).

Po Rožence psal se r. 1400 také probošt kláštera Šternbergského Mikeš Roženka a r. 1406 jmenuje se Anežka, manželka Jana řečeného Šoltys z Roženky.

R. 1483 platil klášteru Žďárskému rychtář o sv. Jiří a o sv. Václavě po 8 gr., dával 2 měřice ovsa, 20 vajec, 2 slepice, žence 2. Ostatní platili o sv Jiří po 8 gr., ale také po $6^1/_2$ až 10 gr. a o sv. Václavě po $11^1/_2$, i po 14 až 18 groších; vajec po 20 až 28 ročně, slepic po 2, a sýra po jednom. Mlynář platil o sv. Jiří a o sv. Václavě po 10 gr. — R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 5 zl. $33^1/_4$ kr., o sv. Janě 7 zl. 28 kr. a o sv. Václavě 8 zl. 22 kr., za přádlo 4 zl., z polí 5 zl. 01 kr., jiného platu 2 zl. 48 kr., dávali 8 hus, 16 kuřat, 230 vajec; 8 sedláků robotovalo týdně $2^1/_2$ dne s 1 koněm a 1 volem. — Desátek dával se faráři zvolskému (viz Zvola).

Rožinka Horní náleží k farní osadě do Zvole, kam také děti chodí do školy (0·5 km).

Stará obecní pečeť má ve znaku z dvou listů vyrůstající plod a nápis: Sigil in Rozinka 1667.

Trati slovou: Za Humny, v Osouši, na Širokým, ve Skalách, k Sečám, na Višnovci; louky: Na Svarnicích, na Pusty. Rybník u Rožinky r. 1750 byl na 5 kop kapří násady.

Staré rody: Lahoda, Lacina, Novotný, Blaha, Škorpík, Jurák, Brychta.

V obci je spolek hasičský.

R. 1483 uvádí se u vsi veliký les panský.

V Horní Rožince narodil se r. 1859 Jan Kloušek, profesor české techniky v Brně.

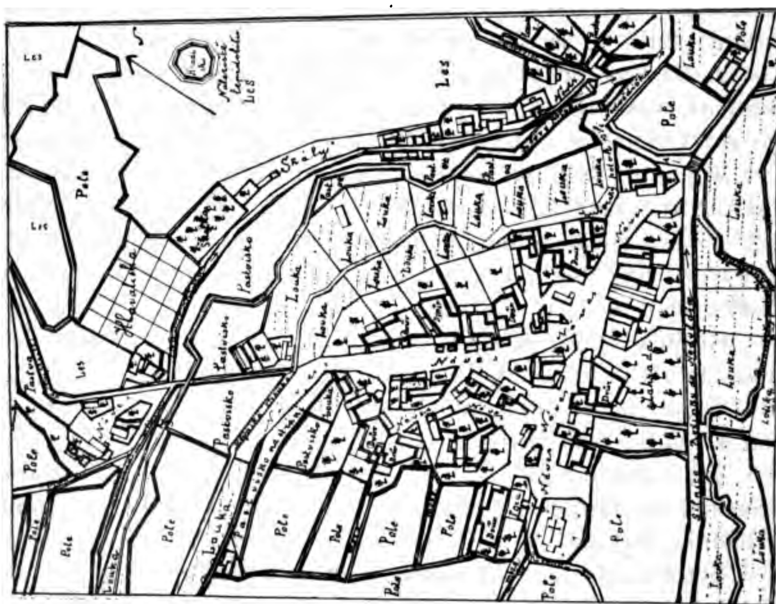
---

[1]) D. z. B. IV. 456, VII. 254, 791, 792, 878, 1082, 1136, VIII. 504; Půh. kn. II. 24, 26, 311, V. 250; Archiv Český XI. 406; reg. zem. 264, dom. 373; Časopis Matice Mor. 1906, str. 168.

Rožná,

farní ves 6·5 km jjz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 7·71 km^2 na vyvýšenině, svažující se v údolí mezi potok Kuchyňku a potok Zuberský (Nedvědičku). Náves je úzká, nepravidelná; domy jsou většinou porůznu. (Obr. 30.)

R. 1675 měla obec $2^{56}/_{64}$ lánu a bylo tu osedlých domů 14, nově osedlé 2, nový pustý 1, starých pustých 8; rolí bylo nově vzdělaných 18 měr, starých pustých 198 měr. R. 1790 bylo

Obr. 30. Půdorys Rožné.

domů 39, obyv. 307, na 320 jiter rolí; r. 1834 domů 50, obyv. 401; r. 1900 domů 69, obyv. 460, katolíkův (až na 1 evangelíka), Čechův.

Rožná připomíná se r. 1349, kdy Blud z Králic vrátil nazpět hrad Zubštýn se vsí Rožnou a se všemi jinými dědinami Jimramovi z Kamene (Zubštýn), tak jak mu toho Jimram dříve byl postoupil. Se zbožím Zubštýnským dostala se Rožná r. 1358 markraběti Janovi (viz Zubštýn u Pivonic), jehož syn Jošt dal r. 1384 se zbožím Pyšoleckým (viz Bystřici)

také Rožnou Heraltovi z Kunštátu za jeho služby na čas života. Po Heraltovi držel ji v zástavě r. 1416 Boček z Kunštátu a z Poděbrad. Ale na něm obdržel právem Jan Hlaváč z Ronova 32 kop na Rožné; byly mu tedy odhádány 3 kopy 12 gr. ročního platu na jednotlivých lánech v Rožné, takže Martin držel jeden lán a platil z něho 1 hř. 1 gr., Čeněk, Jakub, Matěj, Sčech měli také po láně a platili tolikéž, Mikuláš Špaček platil 1 kopu 1 groš a na lánu, který držel Matěj, zůstaly panu Bočkovi 4 groše. Poněvadž však Jan Hlaváč z Ronova, jemuž také zboží Mitrovské náleželo, zastavil zboží své, které se pak dostalo Vilémovi z Pernštýna, až bylo Václavem Sturmem z Ronova r. 1448 vloženo dědičně ve dsky Janu z Pernštýna (viz Mitrov), připadla také Rožná pánům z Pernštýna a zůstala u nich, až bylo celé zboží Mitrovské, k němuž patřila také Rožná (s kostelním podacím, s rychtou zákupní, lesem, kterýž slove Roženský, a s rybníkem Kuchynkou) r. 1589 od Jana z Pernštýna i na místě bratra jeho Maximiliana zastaveno do šesti let Matyášovi Žalkovskému a po něm jeho synovi Václavovi Žalkovskému ze Žalkovic v 6000 zl. Se zbožím Mitrovským byla pak r. 1596 Rožná od Jana z Pernštýna prodána Pavlu Katharinovi z Katharu a sdílela pak všecky osudy Mitrovského panství. Ale r. 1656 byla od tohoto zboží zároveň s Jablonovem, Milasínem a Bukovem oddělena a jako zvláštní zboží Alžbětě Kaltenhofové, rozené šlechtičně ze Šárova, prodána, která vše již r. 1660 postoupila Jindřichovi ze Slavíkova, jenž hned r. 1661 zboží to prodal Maximilianu z Lichtenštejna-Kastelkorna, pánu na Pernštýně, za 8150 zl. rýnských a 10 centů železa. V rodě jeho zůstala pak Rožná, jsouc za zvláštní statek k panství Pernštýnskému čítána, až do r. 1720, kdy František Antonín hr. z Lichtenštejna-Kastelkorna, jenž již r. 1710, prodal své zboží Pernštýnské Františku šlechtici Stockhammerovi, témuž pánu prodal také Rožnou s Rotkovem, dvěma dvory ve Vojetíně,[1]) s dvorem řečeným Dvořiště, s mlýnem, pilou, olejnou, lesem a rybníkem a se svobodným

[1]) Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 292 mylně jmenuje Radkov a Rojetín místo Rotkov a Vojetín.

dvorem u Bukova za 59.300 zl. Od té doby byla Rožná stále sloučena s panstvím Pernštýnským.

Nějaké zboží v Rožné měl r. 1459 Jan Stern ze Schatmburka, který tehdy poháněl Dorotu z Roženky a Jana z Pernštýna, že mu drží ve vsi Rožné šest lánů platných.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti ročního úroku o sv. Jiří 19 zl. 04 kr. a o sv. Václavě 23 zl. 59 kr. a předli 43 liber lnu; 9 sedláků robotovalo týdně 1 koněm 3 dni a 1 volem 3 dni a kromě toho v sena a žně týdně 3 dni pěšky o dvou osobách; 2 sedláci týdně 1 koněm i 1 volem po dvou dnech a v sena a žně ještě týdně 2 dni pěšky; 5 podsedníků týdně 3 dni pěšky a v sena a žně dvojnásob. — Výkupu bylo z lánu 137 zl. $17^1/_8$ kr.

Nad vesnicí k západu je farní kostel sv. Havla. Původní stará stavba je docela pozměněna; zachován jen starý vchod ze 16. století. Stará věž nad sakristií, svrchu dřevěná, byla r. 1824 snesena a nynější nově postavena; na věži jsou tři zvony nové z r. 1898. Chudičký kostel má 3 oltáře, dveře ze sakristie jsou gotické, křtitelnice z r. 1684. — Roku 1662 byl kostel v dosti dobrém stavu, ale jen pětkrát nebo šestkrát konaly se v něm bohoslužby; schránka na velebnou svátost byla ve zdi, prázdná kamenná křtitelnice uprostřed kostela, 3 chudičké oltáře.

O faře v Rožné zpráva jest teprve v 16. století; tehdy však měli ji v držení evangelíci. R. 1573 jmenuje se knězem a farářem „ve Veliké Rožny“ Václav Bystřický, syn Jana Hasíka; r. 1575 byl kněz Mikuláš Čáslavský „správcem slova Páně v církvi roženské“. R. 1581 byla katolickému faráři Bystřickému Severinu Sablovskému puštěna od biskupa Stanislava Pavlovského také fara Roženská; byl tedy zároveň farářem roženským. Když Sablovský z Bystřice odešel, žádal hejtman pernštýnský, aby laik Jan Popel byl ustanoven farářem v Rožné; biskup však odepřel a poslal katolického kněze Martina Konína, který však po roce zemřel. Katolíci roženští měli pak míti společného duchovního správce s Rozsošskými, tak aby v Rožné každou třetí neb čtvrtou neděli bohoslužby byly. R. 1587 jmenuje se farářem v Rožné Martin Šidlovinus, ale pak asi r. 1590 byla Rožná přidělena faráři bystřickému. Ale ještě r. 1592 působením hejtmana pernštýnského usídlil se ve Věžné a odtud v Rožné predikant Vít Stanický a po

něm Jakub Petrozelin až do r. 1600. Katolickou duchovní správu v Rožné obstarávali však faráři z Bystřice a po r. 1650 ze Stražku, až byli r. 1665 tam zvláštní administratoři ustanoveni, kteří zároveň spravovali také Štěpánov. Již však r. 1681 opět byla Rožná přidělena ke Stražku, až r. 1699 měla své administratory do r. 1713, načež byla ke Stražku přikázána. R. 1749 byla konečně v Rožné fara majetníkem panství Josefem šlechticem Stockhammerem dotována a samostatná duchovní správa tam zřízena. — R. 1662 zbylo z farní budovy jen místo; k faře náleželo čtvrt lánu rolí, 4 loučky, rybník, místo desátku dávaly tři vesnice ročně 16 zl., odváděli máslo atd. Farníci byli katoličtí. Fara byla od vrchnosti postavena ze stavení Viléma Michalíčka, jenž r. 1665 zemřel; byla dřevěná a měla 2 světnice. Nynější fara jednopatrová byla vystavěna od vrchnosti r. 1765.

R. 1757 dávali Rožensképmu faráři desátku z Rožné 25 zl. 56 kr. 2 d., másla 7 mázův a 1 žejdlík, dříví 12 sáhů, koledy po 3 kr., mouku, len, na Zelený čtvrtek 3 nebo 4 vejce, v hody 1 koláč; z Milasína 13 zl. 48 kr., másla 4 mázy 3 žejdlíky, 10 sáhů dříví, koledy po 3 kr., mírku mouky, na Zelený čtvrtek 4 vejce, v hody 1 koláč; z Jablonova 8 zl. 27 kr., 2 mázy 1 ž. másla, 6 sáhů dříví a koledy atd. jako z Milasína; z Bukova 18 zl. 57 kr., 6 mázů másla, 11 sáhů dříví, na křížové dni za procesí 1 zl. (r. 1771 uvádí se místo 1 zl. 13 kuřat), koledy po 3 kr., lnu po libosti, 4 vejce, 1 koláč; ze Stříteře 4 zl. 01 kr., koledy a t. d. jako v Bukově; ze Zlatkova 5 zl., 6 mázů 1 ž. másla, lnu, celá obec 30 žemliček, koledy atd. jako z Milasína; z Rotkova 9 zl. 41 kr., $3^1/_2$ mázu másla, koledy atd. jako z Milasína; z Josefova nedávali desátku, nýbrž jen koledy po 3 kr., 2 vejce, 1 koláč. Kromě toho 12 sedláků z Rožné mělo půl dne orati s 2 koni, jednu fůru hnoje vyvézti s 4 koni a obilí dovésti; pak sedláci a podsedníci měli 1 den obilí séci a vázati, za to měl farář od sečení, vázání a svážení Rožné, Milasínu, Jablonovu, Bukovu a Hornímu Rotkovu platiti 7 zl. 32 kr., odkudž odevšud (kromě mlynáře v Jablonově) měli orati, hnůj vyvážeti, séci, vázati a svážeti.

R. 1771 náležela do Rožné také část Vojetína, odkudž měl farář 3 vejce, hrad Mitrov, odkudž bylo 6 vajec a 1 sedlák z Habří, který platil 21 kr. a dával $^1/_4$ mázu másla; od vrchnosti měl farář ročně na penězích 26 zl. 58 kr. 1 d., pšenice 6 měr, žita

85 měr, ječmene 20 měr, ovsa 100 měr, hrachu 4 míry, piva 8 sudův a másla 63 mázů; z vrchnostenského Bendova dvoru dostával ještě žita $10^2/_4$ mírek a ovsa $15^1/_2$. Výkupu z lánu bylo 40 zl. 40 kr.

Nejdéle tu působili: Josef Pokorný 1750—1769; František Slavík 1769—1794; Dominik Kozel 1803—1820; Gabriel Raška 1830—1856; František Dědek 1862—1880; Karel Burk od r. 1894.

K farní osadě náleží nyní Rožná, Jablonov, Milasín, Bukov, Josefov, Rotkov, Stříteř, Věžná, Zlatkov a Janovice Pernštýnské; farních osadníků je 2310. Duchovní správu obstarává farář. Na hřbitově kolem kostela pochovávají se z Rožné, Zlatkova, Jablonova, Milasína, Josefova, Rotkova, Stříteře a Janovic.

Učitel byl v Rožné r. 1771; měl od obce pole „v Stolničkách" na $4^1/_2$ míry, za něž platil 18 kr. a dostával 13 měr žita.

Škola byla zřízena r. 1789 a 1883 rozšířena na dvojtřídní. Učitel míval v 19. stol. 120 zl., potom 259 zl. Nejdéle tu působil František Benda 1866—1893 a od r. 1893 Václav Navrátil. Do školy chodí ještě děti z Milasína (2 km) a Jablonova (2 km); žáků jest 130.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Rožnou (i Dvořiště) od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará pečeť má ve znaku v horním poli zubří hlavu a pod ní radlici a nápis: „Richta Rozienska 1692".

V Rožné je svobodná rychta. Rychtář platil r. 1754 úroku 3 zl. 04 kr., nerobotoval, ale musil ročně dávati do Vídně 2 vozy dvojspřežní (začež dostal 2 zl. a $2^6/_8$ měr ovsa), musil dovážeti vápno z vápenky k panským budovám, jednou ročně půl kopy chmelových tyčí dovézti z panského lesa do chmelnice, nebo za to zaplatiti 20 kr. a musil půl sáhu dříví rozštípati.

Trati se jmenují: Stolničky, Spálenka, na Lohu, Uhúrek ve Vochovci, na Vratichách, na Kobyle, na Dubuvce, k Zlatým dolům, v Kroužkách, Trhovec, Kuchyně, Křížník, Žitník, Kaní hora, za Hradiskem, Benátky (r. 1754: na Rychlíku, v Nádavku, na Svatonici, na Vinohradech, k Čihadlům; louky: na Vostřižce, v Zlatním dole, Kruhy).

Rybník Roženský Kuchyna býval r. 1754 osazen 12 kopami kaprů. Tehdy jmenuje se také panský mlýn.

V obci je hasičský spolek, záložna Raiffeisenova, poštovna.

S Rožnou je spojena v politickou obec osada **Dvořiště**, (ssz. 0·8 km), která se již r. 1500 připomíná. Býval to panský dvůr r. 1754 výměry $174^1/_8$ měr orných rolí, 18 měr ladem, $^1/_8$ měr zahrady, z luk bylo 15 dvojspřežných vozů sena, 5 vozův otavy. R. 1787 byl dvůr ten prodán 4 osadníkům; nyní zůstává tam 9 familiantů. U Dvořiště je mlýn; čísel jest tam 11 s 67 obyv.

Pod Rožnou jv. nádraží státní dráhy při silnici z Rožinky do Nedvědice (0·6 km) 457 m n. m.

Památny jsou v Rožné podzemní chodby (lochy). Jedna jest dosud otevřena; vchází se do ní studní; v hlíně vykrouženou chodbou dospěje se do místnosti, malé světnici podobné, s průduchem do výše; v ní jest hliněný stůl s dvanácti sedadly. Ve stěnách jsou jamky pro světla. Chodeb podobných jest pod osadou více, ale jsou zazděny.

Sv. Rožné zvedá se vrch **Hradisko**, na němž se před lety nalezly tři starodávné klíče, železné kopí, asi polovice popelnice, kosti a j. Zděných zůstatků není. Vrch nyní zalesněný jest památným naleziskem lepidolitu, rubellitu (růžového turmalinu) a jiných vzácnějších hornin (topasu, epidotu), které tam r. 1785 objevil inženýr Karel Rudčinský; lepidolit tam později dobýván, zejména r. 1858, kdy velkostatek Pernštýnský najal Hradisko za 20 zl. a vydobyl 70 krychl. sáhů slídy lithionové. R. 1905 pronajala zase obec dobývání hlavně slídy lithionové společnosti na 20 let.[1])

Smrček,

ves 10 km. jjv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·69 km², v kopcích blíže silnice od Bystřice k Pernštýnu. Půdorys osady jest okrouhlý, domy jsou od sebe.

R. 1675 měla obec $1^8/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 7, nově osedlé 2, nově pustý 1 o 18 měrách rolí. R. 1790 bylo

---

[1]) Sbírka Bočkova v mor. archivu zem. č. 7186, 7639; Půhonné knihy II. 338, IV. 28; Středovský: Apogr. VI. 116, 146; Kameníček: Zemské sněmy III. 367, 372, 462; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 300, dom. 242; Matrica decanatus-Lomnicensis z r. 1771. Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 291; Kirchl. Topogr. Br. II. 300; Notiz.-Blatt 1858 str. 61; Čas. Matice Mor. 1899, str. 247, 260; 1903 str. 51; dotazník Vlastivědy Moravské zodpověděl p. Václav Navrátil, nadučitel v Rožné.

domů 12, obyv. 127; r. 1834 domů 17, obyv. 129; r. 1900 domů 21, obyv. 111, katolíkův (až na 1 evangelíka), Čechův.

Ze Smrčku byl asi onen Vavřinec řeč. Smrčka, jemuž r. 1353 prodala Anka z Pavlovic půl lánu v Pavlovičkách. R. 1406 jmenuje se Petr ze Smrčku, jehož přijala Kačna, manželka jeho, na spolek svého věna v Janovicích, Anna ze Smrčku, vdova po Zikmundovi z Kladrub, a Zdeslava (Seslava) ze Smrčku. R. 1418 uvádí se Ješek ze Smrčku, který držel Michkovi z Rovečného dva lány v Rovečném, r. 1437 Vavřinec Valátka ze Smrčku, který se r. 1447 zakoupil v Blažkově, a r. 1466 a 1481 Dorota ze Smrčku (viz Lhotky u Olešničky). Ves Smrček sama náležela však tehdy ke zboží Pernštýnskému a u něho trvala.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 2 zl. 03 kr. a o sv. Václavě 10 zl. 37 kr. a předli 26 liber lnu; 8 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem a v sena a žně ještě týdně 3 dni pěšky o 2 osobách, 1 podsedník týdně 3 dni pěšky a v sena a žně dvojnásob.

Desátku dávali r. 1757 do Doubravníka 2 zl. 39 kr., 4 mázy 2 žejdlíky másla, $1^1/_2$ sáhu dříví; koledy 3 kr., $^1/_2$—1 mírku mouky, na Zelený čtvrtek 2—3 vejce, v hody 1 koláč.

V obci je kaplička. Dokud byla duchovní správa na Pernštýně (1755—1787), náležel k ní také Smrček; od r. 1787 náleží k farní osadě do Nedvědice, kam také děti chodí do školy (3 km).

R. 1483 propustili Vilém a Vratislav bratři z Pernštýna poddaným ze vsi Smrčku právo odúmrtní, r. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Smrček od povinnosti šenkování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť byla pečeť rychty Nedvědické s nápisem: „Nedwiediczka richta 1688“ a znakem nahoře zubří hlava, po straně růžice, dole krojidlo a radlice.

Trati slovou: V Lomech, na Hradským, na Strážnej, Vlčinka, nad Haltýři, ve Svárových, v Mokřách; louky: nad Sadami, u Trhůvky, v Osikách; les: Bučina.

Starý rod: Hulák. V obci je hasičský spolek.[1])

---

[1]) D. z. B. II. 129, VIII. 480, 500; Půh. kn. II. 28, III. 31, 148, IV. 228, V. 293; Archiv Český XVI. 257, 553, XVII. 224; reg. zem. 74, 300, dom. 242.

V okolí Smrčku převládá hadec, ve kterém se dolovalo na magnesit; nyní láme se poblíž živec.

Strachojov,

v 15. stol. Strachotov, ves 12 km ssz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·89 km², v údolí na pravém břehu Svratky při silnici od Dalečína k Jimramovu. Půdorys osady jest do polokruhu, domy jsou od sebe.

R. 1663 bylo domův osedlých 8, pustý 1. R. 1674 měla obec $1^{24}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 7, nově osedlý 1, staré pusté 2; rolí nově vzdělaných bylo 22 měr a starých pustých 46 měr. R. 1790 bylo domů 22, obyv. 155; r. 1834 domů 30, obyv. 219; r. 1900 domů 35, obyv. 271, evangelíků ref. vyz., až na 1 katolíka, Čechův.

R. 1360 měl ve Strachojově klášter Doubravnický dva groše ročního platu, které daroval jemu Jimram z Pernštýna. R. 1365 daroval týž pán klášteru celou ves Strachojov v 20 hř. Náležel tedy Strachojov pánům z Pernštýna; na něm také zapsal Vilém z Pernštýna r. 1390 věno své manželce Anežce. Když pak začátkem 15. století vzal Vilém z Pernštýna 90 kop gr. peněz kostelních od rychtáře a konšelů bystřických, zapsal za ty peníze 9 kop platu ročního také na Strachotově. Zápis vrátili rychtář, konšelé i všecka obec Bystřická r. 1476 Vilémovi z Pernštýna. U rodu pánů z Pernštýna zůstal Strachojov až do r. 1588, kdy prodán byl s panstvím Jimramovským Pavlu Katharinovi z Katharu. S Jimramovem dostal se Strachojov právě jak Dalečín (viz Dalečín) r. 1624 k panství Kunštátskému, u něhož pak již zůstal.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 3 zl. 56 kr. a o sv. Václavě tolikéž; předli 47 liber lnu, dávali ovsa 27 měr, kuřat 27 a 111 vajec; 9 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 2 koni a čtvrt roku ještě týdně 3 dni pěšky 1 osobou, 1 chalupník týdně 2 dni pěšky a čtvrt roku dvojnásob.

Desátku dávali r. 1771 farářovi do Jimramova 4 zl. 52 kr., 2 mázy másla, 1 achtel 2 mírky lněného semene, 30 vajec, 2 snopky lnu.

Když byl prohlášen toleranční patent, přihlásila se všecka obec Strachojov k vyznání helvetskému. Evangelíci náležejí k duchovní správě do Jimramova, kam také děti chodí do školy.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Strachojov od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť byla pečeť Dalečína.

Trati slovou: Na Rovni, v Pařezou, na Voditkách, od Pilátky, na Pustině; louka: Na Mokrech, pod Bořinou. Les „Loučný" r. 1750 měl 15 měr 2 acht.[1])

Stražek,

druhdy Stražkov, městečko, 12 km jz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 9·09 km², v údolí při Stražkovském potoku při silnici od Rožinky k Moravci 482 m n. m. Domy jsou v řadách u sebe. (Obr. 31.)

R. 1674 měl Stražek $2^{51}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 8, nově osedlých 7, starých pustých 16; rolí nově vzdělaných bylo 143 měr, starých pustých 311 měr. R. 1790 bylo domů 51, obyv. 412; r. 1834 domů 81, obyv. 558; r. 1900 domů 139, obyv. 812, katolíkův, až na 3 evangelíky a 3 židy, Čechův 809, Němci 3.

Pominou-li se všecky vybájené zprávy o starobylosti Stražku, jež zaznamenává a odmítá Wolný, trvá jistota, že podací kostelní ve Stražku se jmenuje již r. 1239. Byla tedy již té doby tu osada, o které je známo až ze stol. 14., že náležela k opravě hradu Mitrova, při němž se r. 1358 již jako městečko připomíná. Od Mitrovského zboží byl Stražek oddělen r. 1560 a připojen ke zboží Moraveckému, u něhož pak již stále trval (viz Mitrov, Moravec).

Kromě toho měl ve Stražku r. 1350 nějaké pozemky se čtyřmi chalupami Pešek ze Stražku, na nichž zapsal manželce své věnem 100 hř. a které zanechal své dceři Marketě. R. 1406 jmenuje se Elška ze Stražku. Svobodný pak dvůr zdejší s dvěma lány koupil r. 1465 od Ondřeje ze Stražku (manželka jeho byla Alena) pán na Mitrově Jan z Pernštýna, takže všecko zboží ve Stražku bylo poddáno pánům.

R. 1750 platili vrchnosti úroku o sv. Jiří 10 zl. 55 kr., o sv. Janě 10 zl. 15 kr., o sv. Václavě 10 zl. 55 kr., o sv. Martině 13 zl., o vánocích 14 zl. 18 kr.; 8 celoláníků robotovalo týdně

---

[1]) Středovský: Apogr. VI. 158; Archiv Český XVI. 193, 195, 554, XVII. 224; reg. zem. 310. dom. 367; Matrica decanatus Bystřicensis z r. 1771; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2., 72; Kirchl. Top. Brn. II. 364.

6 dní s 2 koni a k tomu ještě od sv. Jiří do sv. Václava pěšky také 6 dní týdně, 19 pololáníků týdně 6 dní pěšky 1 osobou a po celé žně týdně 2 osobami.

Obr. 31. Stražek.

Kostel sv. Šimona a Judy (r. 1662 Navštívení P. Marie, ale slavnost kostelní konala se v neděli po sv. Šimonu a Judovi) je na hřbitově na kopečku nad městečkem. Vystavěn byl na místě starodávného kostela r. 1616 Vilémem Munkou z Ivančic pro nekatolíky, jak svědčí latinský nápis nad jižním vchodem kostelním,[1]) ku cti nejsv. Trojice. Stavba z venku opírá se o 14 pilířů; uvnitř jsou 2 oltáře, oratoř a prázdná hrobka. Na věži nad hlavním západním vchodem jsou hodiny a 3 zvony r. 1847 přelité. R. 1662 byl oltář jen jeden; r. 1672 měl kostel 3 krávy, z nichž se ročně dávalo po 30 kr., několik ovec a troje včely. Kostel byl r. 1852 a hlavně r. 1896 opraven a vymalován; r. 1899 pořízen nový hlavní oltář.

Podací kostelní uvádí se r. 1239, kdy je daroval brněnský kastelán Přibislav z Křižanova a jeho manželka Sibila hospitalu johanitskému u sv. Ducha na Starém Brně, jehož členem

[1]) Nápis zní: Ut sexto decimo mille annis bisque trecentis parturiente Deus virgine natus homo est, me tibi Wilhelmus Munkorum gloria sacrat alma Trias templi meliore Tui spe; tam minor est Ephesi moles educta Dianae quam minor est turoficta Diana Deo. Kostel stojí na starém hradisku s patrnými dosud náspy.

byl asi onen frater Bolco, sacerdos (farář?) de Stražka, jenž se r. 1242 jmenuje. R. 1338—1354 byl ve Stražku farářem Heřman, r. 1356 Jan, r. 1365 Mikuláš, z rodu šlechtického, r. 1377 Václav Krabice z Vrahovic, r. 1391—1406 Filip, bakalář a zároveň kanovník brněnský. V 15. století náleželo podací klášteru Žďárskému, který poháněl r. 1481 Vratislava z Pernštýna, že držel podací a bral desátky kostela ve Stražku. V 16. století rozmohli se však ve Stražku nekatolíci a usadili se tam jejich kazatelé. R. 1569 a 1570 byl z nich kněz Václav, rodič z Tovačova, „farář stražkovský“ a r. 1580—1581 Jan Teotimus (či Trotimus?); rovněž mezi r. 1570—1591 byl z nich stražkovský obuvník Václav Jehnota. Po bitvě na Bílé hoře byla fara Stražkovská přidělena ke Zvoli, až zase r. 1633 prvním farářem katolickým stal se Šebestian Trasmický. Od r. 1646—1658 nebyla fara opět obsazena, ale od té doby je netržitá řada farářův. Tehdy byly jí podřízeny jako filiální kostely Rožná a Bukov, ale jen do r. 1665.

R. 1672 byl farní lán většinou porostlý lesem; u řeky byla louka, z níž a desíti ještě kousků bylo na 5 vozů sena; pokud louka byla, měl farář právo v řece loviti. Tehdy náleželo k faře 9 vesnic (Habří, Janovice, Meziboří, Bojanov, Radkov, Dolní Libochová, Moravec, Jemnice, Mirošov) a městečko Stražek, ze kterých měl farář desátky. Ze všech obcí i z městečka dávali na Zelený čtvrtek vejce podle možnosti; o vánocích dávali koledu a o hodech po koláči.

Nejdéle tu působili: Petr Jan Přerovský 1681—1706 (r. 1681 zase na čas byla do Stražku Rožná s Bukovem přikázána); Jiří Ant. Horák 1712—1730; Matěj Volný 1730—1750; Ignát Beran 1750—1766; Leopold Schöngipfl 1788—1814; František Riegler 1815—1835; Antonín Lenoch 1842—1867; Karel Orel, sběratel pohádek z okolí Stražeckého 1867—1885; Antonín Smekal od r. 1886.

Farních osadníků je 2076. Přifařeny jsou ještě: Mitrov a Podmitrov, Jemnice, Habří, Libochová Dolní, Meziboří (díl), Krčma a Janovice Moravecké. Ze všech těchto obcí pochovává se na hřbitově u kostela ve Stražku. R. 1662 bylo všech farníků ze Stražku a 9 dědin na 200, ale r. 1686 bylo již u sv. zpovědi 572.

Š k o l a byla ve Stražku r. 1662; učitel vyučoval tehdy několik dětí v obecním domě a měl za to $5^1/_2$ zl. a trochu obilí. R. 1672 měl učitel, ale jen z lásky a ne z povinnosti, jak říkali, ve Stražku od každého obyvatele 4 kr.; všichni sypali mu zimní rži půl míry, hrachu čtvrt a jeden máz másla ročně, podobně měl v přiškolených obcích buď koledu aneb dostával obilí a jiné naturalie.

Stará škola (nynější četnické stanoviště) nedostačovalo, proto upraveny byly r. 1879 kontribučenské sýpky na školu.

Z učitelů působil tu do r. 1794 J o s e f R o d r, pak J a n M a t o u š e k do r. 1845; J a n K o m á r e k 1846—1871, J o s e f H á j e k 1871—1883, od r. 1894 F r a n t i š e k V i l í m. Nyní jest škola trojtřídní; žáků je 236.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Stražek od povinnosti šenkovati panské víno.

Stará obecní pečeť má ve znaku zubří hlavu černou se zlatou houžví v nozdrách ve zlatém poli; po stranách je dolů obrácený hrot kopí a vzhůru obrácené ústí píšťaly s nápisem: „Sigillum miestecka Straziek“.

Stražek má tyto výroční trhy: 1. den před Zvěstováním P. Marie, 2. den před Nanebevzetím P. Marie, 3. druhou středu v říjnu, 4. středu před Početím P. Marie. Dobytčí trhy den před 1., 2., 3. výročním trhem a ještě v úterý před sv. Vítem.

Průmyslu není, obyvatelé živí se hlavně hospodářstvím; r. 1834 měli 592 jiter 1132□° polí, 58 j. 480□° luk, 37 j. 280□° pastvin, 923□° rybníků, 19 j. 1243□° ladem, 3 j. 1036□° zahrad.

Trati slovou: Drapka, Strážnice, k Baršovicím, Mařanka, Šibeničník, v Lázích, Kraví Hora, Babí Horka, Kocianky, v Lázích, na Příčníkách, v Dílách, Svěcená studýnka.

Staré rody: Knecht, Horký, Šalbaba, Krejzek, Bouzek, Holemý.

V městečku je spořitelní a záloženský spolek (Raiffeisenka), oddělení finanční stráže, obvodní lékař, četnické stanoviště, pošta, telegrafní úřad, stravovna. Také sbor dobrovolných hasičů.

Se Stražkem je spojen Mitrov v politickou obec.

Samotou jest hájovna Kouty (1 číslo, 6 obyv.)

Částí Stražku na sever je **Boliboř** čili **Boleboř**; nyní **Veleboř**, jak lid říká. Dříve byla to ves, která se r. 1358 připomíná. Ves

tato patřila k hradu Mitrovu; byl v ní mlýn. R. 1410 poháněl Jan Hlaváč z Ronova a Mitrova Staníka z Moravce, že přijed na jeho dědinu do Stražku tu mu pravým pychem mlýn zrubal a pobral a mlynáře mu jal a také stavy mu strhal. — Boliboře týkají se také tyto zápisy: R. 1366 Bohuslav z Vickova prodal Peškovi z Boliboře (viz Stražek) jeden lán v Boliboři se strání mezi Stražkem a Lhotkou, s břehem vody a lukami a lesem za 15 hř. a r. 1387 Mikeš z Boleboře prodal Janovi z Boleboře jeden lán v Bolebořì (snad týž lán, jak se r. 1366 vypisuje, neboť zase týchž slov užito) za 8 hř. a věrdunk. Ještě r. 1493 a 1500 jmenuje se Bohuše Stražkovský z Boleboře, jenž kvitoval z 200 zl. dluhu královského, kteréž mu splatil Vilém z Pernštýna na královĕ místě a jemuž byl dán od krále Vladislava list mocný.

U Stražku směrem asi sz. byla ves **Lhota**, také **Lhotka**, která se ve 14. století uvádí. R. 1350 Marketa z Blažkova postoupila své dceři Elšce, manželce Hroznaty z Březí, ve Lhotě jedno popluží a $^1/_2$ 2. lánu. V Blažkově, Mirošově a Lhotě měl zboží také Jilvín, po jehož smrti spadlo na krále, který je dal Hlaváčovi z Ronova; když pak držela mu to Anežka z Moravce, poháněl ji z toho r. 1419 Hlaváč. Avšak také Vilém z Pernštýna prodal r. 1420 Bočkovi ze Zákřan v Blažkově, Mirošově a Lhotce 9 lánů beze čtvrti a Boček prodal r. 1447 ve Lhotě $1^1/_2$ lánu Vaňku Melúnovi z Hrádku. Brzy potom byla však Lhota již pusta, neboť r. 1466, když Vaněk Melún přijal manželku svou Marketu ze Zvole na spolek svého zboží v Blažkově a Mirošově, nejmenuje se již s nimi Lhota, která r. 1510 výslovně se uvádí jako pustá.[1])

Střítež,

druhdy také Střítež, ves 12 km jjz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 5·37 km², na svahu k západu při silnici od Tišnova k Dolní Rožince. Domy jsou po různu, u některých jsou přede dveřmi výklenky, „žundry“.

[1]) D. z. B. II. 6, IV. 404, VII. 557, XII. 116, 802, XIV., 144, O. III. 344; Půh. kn. II. 60, 188, III. 43; Archiv Český VI. 583, XVI. 162; Sbírka Bočkova č. 7243, 7260, 7264; Matrica totius decanatus M. Mezricensis z r. 1672; Slavík: Morava 27; Wolný: Die Markgr. Mähren VI. 270, 273; Kirchl. Topogr. Br. III. 85.

R. 1675 měla obec $1^{32}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 12, nově osedlé 3, při nichž bylo 41 měr. R. 1790 bylo domů 21, obyv. 163, na 110 jiter rolí; r. 1834 domů 33, obyv. 284; r. 1900 domů 37, obyv. 221, katolíků, Čechův.

Po Stříteři psal se r. 1356 Vrchoslav, jenž r. 1361 postoupil Martinovi z Bukovice a jeho sestře Jeruši věnem 2 lány ve Stříteři v 60 hř. a jenž se r. 1365 sstoupil na všecko zboží své ve Stříteři s bratrem svým Filipem; oba pak bratři zapsali tam věnem Všetně, manželce Filipově, 19 hř. Vrchoslav, když si koupil r. 1377 nějaké zboží v Meziboří, psal se nejvíce po Meziboří, ale přece stále náležela Stříteř jemu. R. 1409 zapsal Vrchoslav sestře Marketě 30 hřiven ve Stříteři a Pavlovicích, která vzala na ně na spolek manžela Ondřeje Mníška. Snad je to onen Ondřej z Milešína, který r. 1415 koupil od Kateřiny z Řečice půl lánu ve Stříteři. Matka Marketina Přechna měla také vlastní zboží ve Stříteři, na něž přijala r. 1417 na spolek Marketu a její děti. Synem Marketiným byl Václav Mníšek ze Stříteře, jenž se uvádí r. 1446—1481, ale po r. 1450 píše se napořád jen z Rojetína; o věnné právo 30 hř., které na něho spadlo po jeho babičce Přechně, poháněl r. 1466 z polovice vsi Stříteře Jana z Pernštýna a r. 1481 syna jeho Vratislava.

Zboží Vrchoslavovo zdědily dcery jeho Katruše, Dorota a Maruše z Meziboří, které prodaly r. 1452 dědictví své ves Stříteř, ves Lúčky, dvůr v Pavlovicích a dvůr ve Svratce Janovi z Pernštýna za 123 kop gr. č. a r. 1481 Katruše z Meziboří vložila ve dsky Vratislavovi z Pernštýna ves Stříteř a dvůr v Pavlovičkách s příslušenstvím. Tak připadla Stříteř ke zboží Pernštýnskému, u něhož již zůstala.

Po Stříteři ještě se jmenovali: r. 1407 Anna, manžel její byl Prokop; r. 1446—1454 Jakub, syn Heroltův; r. 1446 Jan Mníšek starý ze Stříteře, r. 1496 Jan ze Stříteře, — a vůbec přídomek ze Stříteře zachoval se až do 16. století, ač ti, kteří ho užívali, nevládli již asi žádným zbožím ve Stříteři.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 9 zl. 29 kr. a o sv. Václavě 15 zl. 24 kr. a předli 34 liber lnu; 8 sedláků robotovalo týdně po 3 dnech s 1 koněm a 1 volem a o žních ještě týdně tři dni pěšky o 2 osobách, 5 podsedníků týdně 3 dni pěšky a o žních ($^1/_4$ roku) dvojnásob.

Desátku platili r. 1691 do Dolních Louček 7 zl., avšak svátostmi a pohřby jim bylo posluhováno farářem ze Stražku, jemuž byla tehdy farnost Rožonská přidělena.

V obci je kaplička (zvonička). Náleží k farní osadě do Rožné, kam dříve chodily děti také do školy, než byla škola ve Stříteři zřízena. Od r. 1853 byla expositurou školy rožonské, až r. 1872 přiškoleny byly Pavlovice a kolonie Nivy a Lopaty a škola stala se samostatnou. Zprvu dostával učitel 4 groše týdně z jednoho dítěte a naturalie. Nejdéle tu působil Josef Soukal r. 1875—1888. Žáků je 55.

Pečeti r. 1749 užila Střítež rychty Černovské z r. 1689.

Trati slovou: Dejmalka, v Káčovci, v Lísku, v Míškovci (r. 1749: na Žebrači); louky: na Vlčkách, na Pěších; lesy: v Kraví hoře, v Haberských, Káčovec (r. 1750 měl 25 měr).

Starý rod je Chocholáč.

V obci je hasičský spolek.

Ke Stříteři patří dvě samoty, hájenky; jedna při silnici k Tišnovu a k Nedvědici pojmenovaná „Teplá“ dle lesa Teplé (2 čísla, 5 obyv.).[1])

Štěpánov,

městečko, 7 km. vjv. Bystřice, rozlohy 5·38 km², v širokém údolí po pravém břehu Svratky při silnici od Tišnova k Bystřici 335 m. n. m. Domy v řadách rozšiřují se v náměstí. Na domě č. 24 na dřevěné lomenici je nápis z r. 1790; ozdobami opatřen je hostinec Františka Veselého z r. 1723, bývalý to panský dům. Částí městečka je „Veveří“, 4 rozptýlené chalupy s 21 obyv.

R. 1675 byla velikost obce $1^{34}/_{64}$ lánů, domův osedlých bylo 17. R. 1790 domů 33, obyv. 260, r. 1834 domů 34, obyv. 278; r. 1900 domů 53, obyv. 549, z nich 532 katolíkův, 17 evangelíků, 545 Čechů, 4 Němci.

---

[1]) D. z. B. III. 185, IX. 55, XI. 2, 426, XII. 426; Český Archiv VI. 501, XVI. 122, 238; Půh. Knihy III. 213, 243, 422, IV. 220, V. 305; Matrica decan. Lomnicensis z r. 1691; reg. zem. 300, dom. 242; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2. 296; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl správce školy pan Václav Blecha.

Ve Štěpánově připomíná se již r. 1286 farář Heřman. Již tedy ve 13. stol. byla tu osada, která pak r. 1348 náležela ke hradu Zubštýnu (viz Zubštýn u Pivonic). V první polovici 15. století dostal se Štěpánov se zbožím Zubštýnským a Pyšoleckým pánům z Pernštýna, u jejichž panství Pernštýnského již stále zůstal.

Jako městečko poddané (městečkem se jmenuje r. 1596) byl Štěpánov r. 1598 od Pavla Katharina z Katharu za roční plat 23 zl. mor. osvobozen od robot. R. 1750 platili z městečka vrchnosti úroku o sv. Jiří 28 zl. 56 kr. a o sv. Václavě 48 zl. 57 kr., jiné činže platili o sv. Jiří 2 zl. 02 kr. a stálého platu z masných krámů také dvakráte po 1 zl. 10 kr.; o žních měli však přece povinnost 16 osob po 2 dni na robotu poslati (mlynář byl vyňat); dva chalupníci byli povinni také 1 den robotovati, dostávali však stravu. Kromě toho musili dovážeti dle potřeby z panské vápenky vápno na panské stavby a pivo z panského pivovaru do hospody ve Štěpánově. Platy, kterým říkali cestné a drevní, uvádějí se již koncem 15. věku.

Uprostřed městečka je farní kostel sv. Petra a Pavla. Původní stavba je docela pozměněna. Jen presbytář jest křížem klenut. Oltáře jsou 3 (r. 1771 jen dva: sv. Petra a Pavla a poboční P. Marie). R. 1824 a později všecko v kostele opraveno a obnoveno. Obraz sv. Petra a Pavla jest od Zeleného. Na varhanách je připevněn polovypuklý obraz sv. Trojice z r. 1711. Ve zdi za mramorovou křtitelnicí je náhrobek Martina Čuhla z r. 1781. Na věži o samotě stojící jsou 3 zvony (nejstarší má nápis: „Ave Maria gracia plena, o rex gloriae veni cum pace", největší s nápisem: „Tento zvon dielan ke cti a chwale Leta Panie 1535", a třetí z r. 1639). Na vnější zdi věžové jest náhrobní kámen Karla Homoláče. Na kostele z předu jest železný kříž z r. 1666 a u fary kříž z r. 1761.

Farář Heřman jmenuje se tedy r. 1286. Z doby pozdější je o faře ve Štěpánově jen málo zpráv. R. 1590 zmiňuje se Jan z Pernštýna ve svém katolickém řádě Doubravnickém o faře Štěpánovské a zakazuje tam věřícím fary Doubravnické uváděti šestinedělky. R. 1596 připomíná se kostelní podací; r. 1605 nekatolický literátský sbor, jenž byl s Doubravnickým spojen, r. 1607 od Estery Rajecké a jejího manžela Adama Lva Licka z Riesen-

burka potvrzen a r. 1631 Krištofem Pavlem hrabětem z Lichtenštejna v katolický přeměněn. Po bitvě na Bílé hoře byl Štěpánov přidělen k duchovní správě do Doubravníka, od r. 1660—1681 do Rožné, potom zase do Doubravníka, až r. 1759 zřízena byla ve Štěpánově expositura, od r. 1785 pak samostatná duchovní správa (lokálie), která stala se farou r. 1843. Ale již před tím, r. 1672. jednalo se, ač bez výsledku, o zřízení fary ve Štěpánově, kamž náležely také kaple ve Svarci a Věžné. Tehdy měl ve Štěpánově rožенský farář na 15 měr polí a místo desátku dostával jen nepatrný peněžitý plat. R. 1691 říkalo se kouskům rolí „farské", ale užívali jich kostelníci, začež dávali oběd faráři doubravnickému pokaždé, kdykoli tam sloužil, také užívali louček na 1 vůz sena, začež krmili koně knězova, nebo platili 6 zl. Desátku dávali tehdy ze Štěpánova 5 zl. 15 kr., 9 mázů másla, 2 sáhy dříví, a mlynář 1 míru mouky; koledy dávali r. 1757 po 3 kr., mouky po libosti, na Zelený čtvrtek 2—3 vejce a v hody 1 koláč. Na fundovaného kaplana platili tehdy ročně obce Kozlov 4 zl., Borovec 1 zl. a lidé z hamru $1^1/_4$ zl., Kobylnice 3 zl. 18 kr., Vrtěříž 8 zl., Koroužná 7 zl. 30 kr., Švarec 6 zl., Ujčov 8 zl. 30 kr., Lískovec 3 zl., Olešnička 9 zl. a Štěpánov 29 zl. 21 kr.

Nejdéle tam působili: Josef Číhal 1772—1789, Antonín Gröger 1803—1818; Gabriel Raška 1819—1831, František Ronovský 1840—1863, výtečný pomolog a spisovatel hospodářský („Hospodářská kniha"), Adolf Linkenheld 1877—1888; od r. 1888 pak Lev Hlouch.

Farních osadníků je 2054 (a 68 evangelíků). Přifařeny jsou ještě: Borovec, Olešnička, Ujčov, Kasán, Lískovec, Vrtěříž, Kozlov, Švarec, Koroužná a Kobylnice. Z obcí těchto se pochovává na tamním hřbitově.

Škola ve Štěpánově, dřevěná, vystavěna byla od vrchnosti asi r. 1759. Zděná byla postavena r. 1808 (nynější radnice), r. 1861 a 1862 vystavěna byla větší budova a r. 1884 položen základní kámen k nové nynější školní budově. Od r. 1862 byla škola dvojtřídní, od r. 1878 trojtřídní, od r. 1886 čtyřtřídní. Školní budovy jsou dvě po dvou třídách. Nejdéle tu působili: Jan Sybil 1789—1811, Bernard Hanáček 1811—1833, Václav Bachora 1833—1849, František Truhlář 1849—1877, Antonín Kunz, pedag. spisovatel, 1877—1890, od r. 1890 Štěpán Symon.

Do Štěpánova chodí do školy ještě děti z Borovce (1·5 km), Kozlova (3 km), Olešničky (3 km), Švarce (2·5 km), Ujčova (3 km) a Vrtěříže (3·5 km); žáků je 270.

R. 1500 Vilém z Pernštýna osvobodil Štěpánov od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť má v horním poli pořiz, hrábě a radlici, v dolním zubří hlavu a po straně dvě růžičky a nápis: „Stiepanowska richta 1689". Jiná stará pečeť má ve znaku postavu havířovu a nápis: „Peczet miesteczka Sstiepanowa" a ještě jiná pečeť má ve znaku sv. Štěpána. Staré kupy a prodeje, závěti, obecní listiny z konce 17. a z následujících století uloženy jsou na radnici; obecní knihovna je v nové škole.

R. 1754 nebylo ve Štěpánově výročních trhů, pak byly 4: ve středu po sv. Třech králích, 2. ve středu po sv. Medardě; 3. ve středu po Nanebevzetí P. Marie, 4. ve středu po Všech Svatých. Dobytčí trh v pondělí před trhem; ale nyní přestaly trhy výroční i dobytčí.

Trati slovou: Za Křížkem, na Másnicích, na Pekelcích, na Možešnici. na Horkách, na Hradisku, na Močidlách, ve Stavské, na Chocholíku, na Vopršále, na Rybářce, na Železnicích, v Luzníku a j. — Louky: na Zamlejní, na Lukách, na Kalužnicích; lesy: na Domanínku, ve Stavské, v Okrouhlici, ve Votrubové, ve Sklapsku, v Sokolí, Cumberek, Luzník (r. 1754 měl 36 měr), ve Vrších.

Jako památka na dřívější slavné hornictví a hutnictví je ve Štěpánově ještě slevárna železářská se zaniklou vysokou pecí. Ve Štěpánově bylo sídlo panského hornického práva; byl tam cech hornický a hutnický.

Panský dvůr ve Štěpánově r. 1750 měl orných polí 110 měr, ládem 4 míry, z luk bylo 6 dvojspřežných vozů sena a 3 vozy otavy. Brzy však potom byl zrušen a ze stavení se stala panská hospoda.

V městečku je c. k. poštovní úřad, stanovištní velitelství četnické, záložna, zaopatřovací ústav a spolek hasičský.

Staré rody: Sedlák, Markytán, Fiala.

U Štěpánova na Svratce je Zelinkův mlýn. Dědičný mlynář nerobotoval, ale měl povinnosti vrchnostenské jako rychtář roženský (viz R o ž n o u).

Samotou je „zaopatřovací ústav“.

Válkou třicetiletou utrpěl Štěpánov tolik, že byl v druhé polovici 17. století vsí. Často posud trpí povodněmi; r. 1871 byl požár, při němž shořela také kostelní věž.

Se Štěpánovem spojen jest Borovec v politickou obec.[1])

Švarec,

vlastně Svařec, ves 8·5 km v. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·74 km^2, v údolí po obou březích Svratky, většinou však po levém břehu. Domy jsou roztroušeny. Části osady jsou: Podloučí (1 číslo, 13 obyv.), Vorel (2 čísla, 14 obyv.), Za Skalami (2 čísla, 10 obyv.)

R. 1675 bylo domů osedlých 7; r. 1790 domů 18, obyv. 133, na 50 jiter rolí; r. 1834 domů 25, obyv. 198; r. 1900 domů 26, obyv. 209, katolíkův, Čechův.

Švarec připomíná se r. 1348 u zboží Zubštýnského (viz Bystřici a Zubštýn); se zbožím tím ve 14. století dostal se pánům z Pernštýna a od té doby zůstal u Pernštýnského panství.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 7 zl. 13 kr. a o sv. Václavě 17 zl. 08 kr., předli 18 liber lnu a dávali $^{19}/_8$ měr ovsa; 6 sedláků robotovalo týdně po 3 dnech s 1 koněm a 1 volem a v sena a žně ještě týdně 3 dni pěšky o 2 osobách. Platy cestné, sýrné pro vrchnost jmenují se již koncem 15. stol.

Desátku platili r. 1757 do Doubravníka 1 zl. 10 kr. 2 d., dávali 3 mázy másla, $1^1/_2$ sáhu dříví, koledy po 3 kr., půl mírky mouky, na Zelený čtvrtek 2 vejce, na hody 1 koláč.

Sv. obce na výšině malebně jest postavena filiální kaple Nejsv. Trojice, stará stavba z doby, kde tu bylo hojně havířův. Oltář jest jeden; kolem oltářního obrazu je vzácná stará řezba. Na vížce jsou 2 novější zvonky. Kaple byla r. 1857 úplně

---

[1]) Sbírka Bočkova 10132, 10635; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 74, dom. 242; Kameníček: Sněmy a sjezdy III. 382, 699. Časopis Matice Mor. 1880, 152; Matrica decanatus Lomnicensis z r. 1691 a 1771; na dotazník Vlastivědy Moravské o celé farnosti odpověděl p. Štěpán Symon, naducitel ve Štěpánově.

obnovena; opravována také později. Na sv. Trojici o pouti schází se mnoho lidí; r. 1757 dávali doubravnickému knězi na oběd 38 krejcarů.

Podací kostelní uvádí se r. 1596; kaple však byla stále filiální a náležela i se Štěpánovem do Doubravníka, u něhož se ještě r. 1771 připomíná. Nyní náleží do Štěpánova, kam je Švarec přifařen a kam také děti chodí do školy (2·5 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Švarec od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť je pečeť rychty Štěpánovské z r. 1689.

R. 1754 byly ve Švarci 2 panské domky, z nichž jeden byl postaven na pustém mlýništi, a panská hospoda.

Trati slovou: na Ubčině, na Samotíně, v Uhraničné, na Studněch, na Ščerchách, ve Skřípech, u Hamru, na Oujezdech, v Jahodnej, u Cumberku, na Panisádku, Žákovnica, na Opáleným, na Ždánicích, na Ostrovcích; — louky: Pod Horou, na Vorle (na Valích, pod Stavem, u Dýmačky); — lesy: Na Ždánicích, Chocholátky, Cumberek, Ostrážná, Hora.

Starý rod: Ostrý.

Ve Švarci vlévá se do Svratky potok od Brťoví.

Druhdy byly u Švarce znamenité doly na železo, stříbro a měď; tehdy byla prý obec větší.

Vyobrazení kaple ve Švarci vydal hrabě Jan Nepomuk Mitrovský r. 1798 ve sbírce „Mährische Ansichten".[1])

Ubušín,

r. 1500 Ubyšínek Velký, ves 11 km s. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 5·17 km², v náhorním údolíčku za řekou Svratkou při silnici od Olešnice k Jimramovu mezi kopci Pavlovým a Šípovým. Domy jsou podél silnice sestaveny kolem návsi, na níž jsou 2 rybníčky; jsou kousek od sebe.

---

[1]) Sbírka Bočkova č. 10132; Středovský: Apogr. VI. 116; Český Archiv XVI. 554; XVII. 224; reg. zem. 74, 300, dom. 242; Matrica decanatus Lomnicensis z r. 1771.

R. 1663 bylo domův osedlých 13, pustých 7. R. 1674 měla obec $3^{30}/_{64}$ lánů, domů osedlých bylo 20. R, 1790 domů 33, obyv. 283; r. 1834 domů 44, obyv. 346; r. 1900 domů 56, obyv. 344 evangelíků ref. vyz. (až na 24 katolíků), Čechův.

R. 1360 měl Doubravnický klášter v Ubušíně půl lánu. R. 1390 zapsal Vilém z Pernštýna manželce své Anežce věno také na Ubušíně. Ale po Ubušíně jmenoval se r. 1396 Ludvík z Ubušína, jenž r. 1398 prodal Heraltovi z Kunštátu a ze Skal všecku ves Ubušín. Heralt ji připojil k svému zboží Jimramovskému a zapsal na všem tom manželce své Elšce 375 hř. Po smrti Heraltově přijala vdova po něm Elška r. 1415 Jana ze Sovince odjinud z Pňovic na spolek svého věna v Jimramově a Ubušíně. Proti tomu byl však odpor; přijala tedy Elška r. 1437 na pravý spolek svého věna v Jimramově a Ubušíně ve 400 kopách zetě Jana z Cimburka a Tovačova. Manželka jeho Žofka, dcera Elščina, prodala pak r. 1459 zboží Jimramovské a ves Ubušín Janu z Pernštýna, proti čemuž činil však Zich ze Svratky odpor pravě, že má v Ubušíně věnné právo. Tak dostal se Ubušín pánům z Pernštýna, u nichž trval až do r. 1588, kdy byl se zbožím Dalečínským prodán Pavlu Katharinovi z Katharu. S Dalečínem byl pak v 17. stol. připojen k panství Kunštátskému (viz Dalečín).

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 7 zl. $09^{3}/_{4}$ kr. a o sv. Václavě tolikéž, předli 83 liber lnu, dávali 60 měr ovsa, 51 kuřat, 170 vajec; 13 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 2 koni a čtvrt roku týdně ještě 3 dni pěšky, 4 podsedníci týdně 3 dni pěšky a čtvrt roku týdně šest dní, 3 chalupníci týdně 2 dni pěšky a čtvrt roku týdně 4 dni.

Desátku dávali r. 1771 do Jimramova 8 zl., 4 mázy másla, 2 achtele lněného semene, 50 vajec a 2 snopky lnu.

Když byl r. 1781 prohlášen toleranční patent, přihlásila se téměř všecka obec k vyznání evangelickému. Náležejí k duchovní správě do Jimramova; katolíci taktéž k farní osadě do Jimramova.

V Ubušíně je dvojtřídní škola, do níž chodí také děti z Unčína (1·5 km); žáků je 87.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Ubušín od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Staré obecní pečeti nebylo; užívali pečeti Dalečína.

Před r. 1665 obrátila vrchnost 3 grunty ke dvoru.

Trati slovou: Paseky, u Chocholíka, pod Lominou, za Vápenicou, od Královce, Vobor, na Dolině; louky: Poloupusty. Les Ochoza r. 1750 měl 106 měr.

V obci je spolek hasičský.

S okolních vrchů, zejména z Pavlova kopce, je půvabný pohled do širého okolí.[1])

Ubušínek,

r. 1500 Ubyšínek Malý, ves 10·5 km téměř s. Bystřice, katastrální obec rozlohy 2·77 km², ve chráněném údolí při potůčku, který po levém břehu vtéká nad Dalečínem do Svratky. Domy jsou po obou stráních potůčku nepravidelně od sebe vystavěné.

R. 1663 bylo domů osedlých 7, pusté 3. R. 1674 měla obec $1^{32}/_{64}$ lánu; domův osedlých bylo 7, nově osedlý 1, nově pusté 2, R. 1790 domů 18, obyv. 178; r. 1834 domů 23, obyv. 166; r. 1900 domů 29, obyv. 156, evangelíků ref. vyz. (až na 8 katolíků), Čechův.

Ubušínek náležel ve 14. století pánům z Pernštýna. R. 1390 zapsal Vilém z Pernštýna manželce Anežce věno také na Ubušínku. V druhé polovici 16. století dostal se k panství Kunštátskému zrovna jako Hluboké, u něhož již zůstal (viz Hluboké).

R. 1750 poddaní platili vrchnosti o sv. Jiří 2 zl. 06 kr. a o sv. Václavě 4 zl. $00^1/_4$ kr., z polí 40 kr., předli 44 liber lnu, dávali 27 měr ovsa, 36 kuřat, 144 vajec; 8 sedláků robotovalo týdně 3 dni 2 koni a čtvrt roku týdně ještě 3 dni pěšky 1 osobou 2 chalupníci týdně 2 dni pěšky a čtvrt roku týdně 4 dni.

R. 1771 dávali desátku do Jimramova 3 zl. 08 kr., 2 mázy másla, 1 achtel lněného semene, 24 vajec, 2 snopky lnu.

V Ubušínku pobýval od r. 1774—1784 Tomáš Juren, hlavní šiřitel evangelického vyznání. Proto r. 1782 skoro celý Ubušínek přihlásil se k vyznání tomuto a Juren v domě u Tomáškův místo kostela konal shromáždění souvěrců svých. Evan-

[1]) D. z. B. VIII. 39, XI. 173, XII. 365, XIII. 151; Středovský Apogr. VI. 158: Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 310. dom. 367.

gelíci náležejí k duchovní správě do Veselí, katolíci k farní osadě do Sulkovce.

Děti chodí do školy do Veselí (2 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Ubušínek od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Staré obecní pečeti nebylo; užívali pečeti obce Veselí.

Jména tratí jsou: Vobor, na Křibku, u Pustiny, u Vosečin, u Smrčiny, u Pálený, u Brodce, na Luzích, u Pernače. Louky: Vokruhy, Paseka, pod Korejtkem. Les „Sulkovská ubec" r. 1750 měl 31 měr 1 achtel, „Lazů les" 29 měr 7 achtelů, „Páleniny" 19 měr.

V obci je mlýn a hasičský spolek.

K Ubušínku jest připojeno Nedvězíčko, s nímž jest politickou obcí.[1])

Ujčov,

druhdy také Vícovek Malý, Ujčůvek, ves 10 km jv. Bystřice, katastrální obec rozlohy (s Kasánem) 4·29 km², v údolí na pravém břehu Svratky při silnici od Štěpánova k Nedvědici. Domy jsou roztroušeny; jeden dřevěný dům má letopočet 1762.

R. 1675 bylo tam domův osedlých 8, nový pustý byl 1. R. 1790 domů 13, obyv. 111, na 70 jiter rolí; r. 1834 domů 14, obyv. 113; r. 1900 domů 22, obyv. 147 katolíkův (až na 1 evangelika), Čechův.

R. 1360 sstoupil se Daniel z Dolního Čepí s Janem a Bohušem z Dolního Čepí také na zboží své v Ujčově. S Dolním Čepím byl také r. 1437 prodán Vícovek Malý od bratrů Martina a Alše z Drahanovic Jírovi z Bezděkova, jenž jej prodal r. 1447 Maškovi z Drnovic. Ale kup týká se jen dvora v Ujčově; ves sama náležela r. 1437 Janovi z Pernštýna. O dvoru v Ujčově ještě jest pak zpráva, že r. 1490 vzala Anna z Ujčůvka na svou polovičku manžela svého

---

[1]) Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 310, dom. 367; Matrica decanatus Bystřicensis z r. 1771; Paměti kantora T. Jurna 26.

Mikuláše z Tišnova na spolek a Dorota z Ujčova přijala r. 1492 na svou polovici na spolek manžela svého Vaňka z Čepí, který si koupil také polovici Aninu.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 4 zl. 59 kr., o sv. Václavě 17 zl. 20 kr. a jiné činže 3·13 zl. a předli 19 liber lnu; 6 sedláků robotovalo týdně s 1 koněm a 1 volem po 3 dnech a v sena a žně ještě týdně 3 dni pěšky o dvou osobách, 1 podsedník týdně 2 dni pěšky, ve žně dvojnásob.

Desátku platili r. 1757 do Doubravníka 1 zl. 57 kr. 2 d., másla 3 mázy 3 žejdlíky, dříví $1^1/_2$ sáhu; mlynář 17 kr. a míru mouky; koledy po 3 kr., mírku mouky, lnu po libosti, na Zelený čtvrtek 3—4 vejce a na hody po 1 koláči.

V obci je zvonice. Náleží k farní osadě do Štěpánova, kam také chodí děti do školy (3 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Ujčov od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Dědičný rychtář v Ujčově nerobotoval; povinnosti vrchnostenské měl jako rychtář roženský (viz Rožnou). K rychtě Ujčovské náležely obce: Ujčov, Olešnička, Dolní a Horní Čepí, Lískovec a Kovářov; stará společná pečeť má ve znaku na horním poli zubří hlavu, na dolním sekeru, strom, vidle a nápis: „Huizowska richta 1689“.

Trati se jmenují: Markavina, Láze, Horky, Světlík, Křižník, Křípek, Chocholka (r. 1754: v Sádcích, u Kasána, na Ostraži, Vostrach, Pavlinka). Lesy: Ochoza, Zemanova hora, Štajmarky, Horka a Hrubá Vochoza (r. 1754 na 15 měr).

Staré rody: Hájek, Lukášek, Čuhel.

S Ujčovem jest spojen Kasán v politickou obec.

Samoty: „Zemanství“ po levém břehu Svratky, dvůr Bořinov a mlýn Čuhlův. Panský mlýn v Ujčově byl v 17. stol. po mnoha let pustý; z něho se mělo platiti r. 1691 desátku do Doubravníka 1 míra mouky. Vrchnost jej znova před tímto rokem vystavěla a pronajala mlynářovi za roční nájem; mlynář však desátku platiti nechtěl, protože má mlýn od vrchnosti pronajatý a že jsou nejlepší louky ode mlýna odcizeny. Od r. 1775 má mlýn zakoupený rod Čuhlův.

Bořinov poukazuje na zašlou ves **Bořihněv**, která r. 1235 náležela klášteru Doubravnickému. Dvůr panský Bořinovský blíže městečka Nedvědice jmenuje se r. 1596. R. 1750 měl $210^2/_8$ měr orné půdy, ladem 17 měr, 2 míry zahrad, 3 míry pastvin, z luk bylo 70 dvojspřežných vozů sena a 22 otavy. Teď má Bořinov 3 čísla a 29 obyv.[1])

Unčín,

ves 10 km s. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 3·83 km², v údolí po obou březích Svratky při silnici od Bystřice k Jimramovu. Domy jsou od sebe ve třech skupinách.

R. 1663 bylo domův osedlých 8, pusté 3. R. 1674 měla obec $1^{36}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 8, nově pusté 3 (s 68 měrami rol). R. 1790 domů 24, obyv. 195; r. 1834 domů 32, obyv. 232; r. 1900 domů 43, obyv. 255, z nichž 45 katolíků, 210 evang. ref. vyz., Čechův.

Unčín se připomíná r. 1379, kdy Arkleb z Kunštátu a ze Skal se synem Heraltem zapsal manželce Heraltově Marketě, vdově Šacléřově z Villenberka, věnem také ve vsi Unčině 9 člověkův a Heralt sám zapsal r. 1392 na veškeré vsi Unčině a na Jimramově své druhé manželce Kunce 250 kop věnem. Náležel tedy Unčín ke zboží Skalskému čili Jimramovskému pánů z Kunštátu, až r. 1459 dcera Heraltova Žofka prodala se zbožím Jimramovským také Unčín Janu z Pernštýna. Tak připadl Unčín k rodu tomuto, až r. 1588 se zbožím Dalečínským byl prodán. Od té doby byl stále spojen se zbožím Dalečínským, s nímž také se dostal k panství Kunštátskému (viz Dalečín).

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 3 zl. $58^1/_4$ kr. a o sv. Václavě tolikéž, jiné činže 3 zl. 55 kr., předli 45 liber lnu, dávali ovsa 20 měr, kuřat 40, vajec 145; 8 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 2 koni a $^1/_4$ roku týdně ještě 3 dni pěšky 1 osobou, 1 podsedník týdně 3 dni pěšky a $^1/_4$ roku dvojnásob, 1 chalupník týdně 2 dni pěšky a $^1/_4$ roku dvojnásob.

---

[1]) Archiv Český XVI. 553, XVII. 224; reg. zem. 74, 300, dom. 242; Matrica decanatus Lomnicensis z r. 1691; Wolny: Die Markgr. Mähren II. 2, 296. Kirchl. Topogr. Br. II. 363.

Desátku platili r. 1771 farářovi do Jimramova 5 zl. 20 kr., dávali 2 mázy másla, 2 achtele lněného semene, 30 vajec a 2 snopky lnu.

Katolíci náležejí k farní osadě do Dalečína, evangelíci k duchovní správě v Jimramově.

Do školy chodí katolické děti do Dalečína (2 km), evangelické do Ubušína (2 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Unčín od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť byla pečeť Dalečína; novější viz na tab. I. 7.

Trati se jmenují: Vobor, pod Lískem, v Křovinách, od Kloučence, Jahodiny, u Branky, na Vlkánkách, nad Sitinou, na Vápenici; louky: Před Stavem, na Rybníce, na Vlkance. Les „Panní háj" r. 1750 měl 52 měr 1 achtel, „Janův les" 18 měr 5 achtelů.

V obci je hasičský spolek.

Na Svratce je mlýn s pilou a obchod s dřívím; závody jsou elektricky osvětlovány.

Přes Svratku je starý most trámový, roubený a střechou krytý.

K Unčínu přísluší myslivna „Zbytov", 1 číslo s 5 obyv.[1])

Veselí,

druhdy také Veselíčko a Veselá, ves 8·5 km ssv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 3·89 km², na výšině a po svazích za řekou Svratkou, 654 m n. m. Půdorys osady je okrouhlý, domy jsou nepravidelně seskupeny od sebe.

R. 1663 byly domy osedlé 4, pustých 8. R. 1674 měla obec $2^{17}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 9, nové pusté 3, starý pustý 1. R. 1790 bylo domů 21, obyv. 190; r. 1834 domů 23, obyv. 186; r. 1900 domů 32, obyv. 205, evangelíků ref. vyz., až na 14 katolíků, Čechův.

R. 1367 zastavil Adam z Veselí jeden lán ve Veselí, na němž bylo 6 lidí poplatných, kteří platili ročně 40 grošův a

---

[1]) D. z. B. VI. 654, VII. 1099, XIII. 148; Archiv Český XVI. 552; reg. zem. 310, dom. 367.

dávali 12 kuřat Ivanovi faráři v Černvíru v 6 hř. gr. pr.; lidem na tom láně bylo volno bráti si v lesích Adamových dříví na pálení i na stavění.

R. 1386 daroval markrabě Jošt právo své ke zboží sirotka Bonuše, dcery to Pešíka z Veselí, ve Veselí a Chudobíně až do rozumných let sirotka Janu Vojnovi (viz Chudobín), ale r. 1407 přijala Bonuše manžela svého Hartmana ze Šerkovic na spolek na Veselí. Zároveň však sestra Pešíkova Anna z Veselího činila si právo na věno ve Veselí; r. 1399 přijala na pravý spolek toho věna manžela Jana a po jeho smrti r. 1407 druhého manžela Adama, ačkoli Bonuše tomu odporovala řkouc, že Anna nemá ve Veselí žádného práva. Také r. 1408 Hartman ze Šerkovic poháněl Adámka z Veselí, že mu a manželce jeho pobral berni z jeho dědictví ve Veselím za 5 hř. Ale již asi r. 1413 prodala Bonuše, která po smrti Hartmanově provdala se za Jana z Medlan, dědictví své a otce svého ve Veselím za 20 kop Vilémovi z Pernštýna, jenž jí však na to ani listu neučinil, ani peněz neplnil. Proto asi prodala Bonuše r. 1418 Václavovi řečenému Drška z Oseku ve vsích Veselí a Chudobíně a $^1/_2$5. kopy a 17 gr. ročního platu, po jehož smrti rukojmí jeho postoupili r. 1437 plat tento Maně z Bukovice. Ale Bonuše měla ještě nějaké zboží ve Veselím, neboť přijala r. 1455 Martina syna svého z Veselého na 5 člověkův a 2 chalupy ve Veselím na spolek. Snad tento Martin rozumí se Maškem z Veselého, který prodal Martinovi z Ústí, řečenému Hromádka, dvůr ve vsi Veselém za $90^1/_2$ zl. uh. Ale než byl dvůr zaplacen, umřel Martin Hromádka a rukojmě jeho Jakub Fiňásek z Doubravníka a z Olešničky a Jan Černý z Prosetína a ze Čtyřdvorův uvázali se v ten dvůr s povolením Machny ze Všechovic, manželky Martina Hromádky, a r. 1486 dvůr v též sumě prodali Vilémovi a Vratislavovi bratrům z Pernštýna. U pánů z Pernštýna uvádí se Veselí v urbáři z konce 15. století a zůstalo u nich až do druhé polovice 16. století, kdy dostalo se zrovna jako Hluboké k panství Kunštátskému, u něhož již zůstalo (viz Hluboké).

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 4 zl. $38^1/_2$ kr. a o sv. Václavě tolikéž, z polí 1 zl. $04^1/_2$ kr., a předli 62 liber

ínu; 11 sedláků robotovalo týdně 3. dni 2 koni a čtvrt roku týdně ještě 3 dni pěšky 1 osobou, 1 podsedník týdně pěšky 3 dni a čtvrt roku týdně 6 dní, 2 chalupníci týdně 2 dni a čtvrt roku týdně 4 dni pěšky.

R. 1581 dávala obec nějaký plat faráři do Rovečína a také k záduší Vítochovskému; dávala též sýry. Když byl vyhlášen toleranční patent, šířil evangelické vyznání ve Veselí Tomáš Juren. Počal konati shromáždění náboženská nad dědinou Veselím na gruntě Tomáše Břeňka pod třešní. Skoro všecka obec přihlásila se k vyznání evangelickému. Vystavěli si r. 1783 modlitebnu a faru, do níž se Juren r. 1784 přistěhoval a v níž zůstával do r. 1793 zároveň s evangelickými kazateli, kteří se brzy po sobě střídali. Nejdéle tu působil Gedeon Šlachta od r. 1810—1831 a Jindřich Švanda od r. 1868.

Kostel evangelický byl r. 1877 důkladně opraven. K duchovní správě evangelické náležejí tam obce: Veselí, Hluboké, Korouhvice, Polom, Ubušínek a evangelíce ze Sulkovce, Dalečína, Janovic, Janoviček, Pernštýnských Janovic, Nedvězíčka, Chudobína, Karasína, Ždánic, Vítochova, Písečného, Bohuňova, Bystřice, Domanínka, Dvořiště a Josefova. Ze všech těchto obcí pochovávají se evangelíci, až na Dalečín a Janovice (které mají svůj hřbitov v Dalečíně), na hřbitově ve Veselí. Evangelíků ke sboru Veselskému náleží 1720.

Katolíci ve Veselí náležejí k farní osadě do Sulkovce.

Děti vyučovány byly od r. 1782 Tomášem Jurnem částečně v Ubušínku, částečně ve Veselí. Od r. 1784 vyučováno bylo jen ve Veselí v č. 10.; r. 1818 vystavěna byla škola. Nynější budova školní je z r. 1845; r. 1886 byla škola rozšířena na dvojtřídní. Učitel měl zprvu 69 zl. víd. m., 8 měr žita a 4 ječmene. Nejdéle tu působil František Elis od r. 1842—1880 a Ludvík Vraspír od r. 1880—1901.

Do školy chodí do Veselí ještě děti z Hlubokého (1·5 km); z Ubušínka (2 km) a evangelické děti z Chudobína (1·75 km); žáků je 99.

R. 1505 osvobodil Vilém z Pernštýna Veselíčko od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť má ve znaku sv. Kateřinu a nápis: „Darf Wesely"; na pečeti z r. 1850 jest domek s českým nápisem. (Tab. II. 11.)

Trati se nazývají: Občina, Hromobitek, Pardon (Bardoun), Kamenice, Špilberk, Obecnice, Sirotek (r. 1749: Na Mičulovskej, na Pernáči, na Pustině, na Milířich, na Hyvinách, v Hrazdinách, v Palištcích; louky: Dvorec, v Rybnících, Vyhnálka, u Karlíka, u Mařika).

Les „Veselská ubec" r. 1750 měl 22 měr 2 achtele, „Pešků les" 34 měr 5 achtelů, „Bardon" 50 měr 7 achtelů.

Ve Veselí je hasičský spolek.

Nad obcí vypíná se kopec „Na Jedli" 726 m.[1])

Věchnov

(lid vyslovuje: Věchňov), ves 3·5 km jjv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 6·76 km², v mírném úvalu při silnici od Bystřice k Pernštýnu. Domy stojí ve dvou řadách podle silnice nepravidelně; při nich jsou žondry a před nimi zahrádky. Na návsi jsou dva obecní rybníky.

R. 1643 bylo tu osedlých 18. R. 1663 bylo domův osedlých 8, pustých 15. R. 1790 bylo domů 46, obyv. 317, na 210 jiter rolí, 150 jiter luk; r. 1834 domů 58, obyv. 450; r. 1900 domů 73, obyv. 451, katolíkův, až na 1 evangelíka, Čechův.

Věchnov s příslušenstvím darovala r. 1325 Jeruše, dcera Jimrama z Pernštýna, klášteru Doubravnickému. Když však klášter tento ještě v první polovici 15. století zašel, uvázali se ve Věchnov zase pánové z Pernštýna. Náležel k jejich zboží Bystřickému, u něhož stále zůstal.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti ročního úroku o sv. Jiří 6 zl. 07 kr. a o sv. Václavě tolikéž, předli 228 liber lnu, dávali 48 měr ovsa, 18 slepic, 5 vajec; 16 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem, 7 podsedníků týdně 3 dni pěšky; o žních (¹/₄ roku) byla robota u všech dvojnásobná.

D. z. B. VIII. 283, IX. 50, 51, 101, XI. 589, XIII. 82; Půh. kn. II. 134, 308; Archiv Český XVI. 296, 345, 554, XVII. 224; Cod. dipl. M. XV. 97. Sbírka Bočkova 7273, 10132; reg. zem. 310, dom. 367; Paměti kantora T. Jurna 28, 30, 33; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl p. Ludvík Vraspír, nadučitel ve Veselí.

Desátku dávali r. 1672 do Bystřice na penězích 5 zl. 56 kr., ale scházeti se mělo ještě o 1 zl. 18 kr. více z gruntů pustých; kromě toho dávali po $^1/_4$ mázu másla a po půl kytě lnu.

Obr. 32. Škola a hostinec ve Věchnově.

Ve Věchnově je zvonice, v jejíž vížce je zvonek z r. 1739 (lit v Olomouci; nápis: Maria Rodiczko Gezisse Krista, at wbecz Wiechnowska gest wzdyczky gysta od ohnie y hromobiti sskodneho Tie za to prosime y Syna Tweho). Zvoní se jím před bouřkou.

Obec náleží k farní osadě do Bystřice, kam děti chodily také do školy, než byla r. 1815 ve Všechnově škola zřízena. Zprvu vyučovalo se v najaté světnici, až r. 1820 byla škola vystavěna. R. 1887 zbudována byla nynější škola, ale jen o jedné třídě; od r. 1904 je dvojtřídní. Žáků je 96. (Obr. 32.)

Učitel měl r. 1818 platu 15 zl. 30 kr., pak po 5 mírách 6 achtelech a 2 mírkách žita a ječmene a 2 sáhy dříví; později od obce 3 míry pole a 2 míry louky.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Věchnov od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb.

Na staré obecní pečeti je obraz sv. Jana a nápis: „Dekret i ro obec Wechnowa".

V obci je stará rychta, stavení dřevěné. Povinnosti rychtářské před r. 1610 a po témž roce (rychtář Matěj Buchtů) byly jako u rychty Bohuňovské (viz Bohuňov). R. 1663 byla rychta pusta. R. 1750 platilo se z rychty vrchnosti ročního úroku 2 zl. 55 kr.

Jména tratí jsou: Les Obecník čili Lhoty, Padělky, Chocholky, Machlice, Pršolík, Hraničná, Němčiny, Vanová a j. R. 1750 les „Vanov" měl 84 měr, „Březina" 12 měr. Na 4 míry lesa, kterýž vrchnost držela, činila si obec nároky, ale neměla nic písemného.

Ve Věchnově je čtenářsko-besední spolek „Trojan", spolek hasičský a poštovna.

Nad obcí jest rybník „Věchnovský" (r. 1750 na 10 kop kapří násady).

U Věchnova kopala se před 50 lety magnetová ruda.[1])

Věžná,

dříve a podle řeči lidu: Věžný, ves 7 km j. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 6·55 km² v údolí při potůčku, který se po levém břehu do Nedvědičky vlévá. Domy jsou většinou ve dvou řadách, přede dveřmi mají výstupky, jimž se říká násep nebo náspí.

---

[1]) Sbírka Bočkova č. 7487; Matrica totius decanatus M. Mezricensis z r. 1672; Český Archiv XVI. 534, XVII. 224: Wolný: Die Markgr. Mähren VI. 85; reg. zem. 310. dom. 327/1; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl p. Václav Štikar, správce školy.

R. 1675 byla velikost obce $1^{40}/_{64}$ lánu; domův osedlých bylo 10, nové pusté 2, starý pustý 1; rolí pustých bylo 56 měr. R. 1790 domů 26, obyv. 216 na 160 jiter rolí; r. 1834 (i s Janovicemi) domů 36, obyv. 293; r. 1900 domů 42, obyv. 278 bez Janovic; s Janovicemi domů 55, obyv. 336, katolíkův (až na 17 evangelíkův a 1 žida), Čechův.

R. 1376 jmenuje se Albert z Věžné, který později psal se po Vojetíně. Ves sama náležela však vždy k panství Pernštýnskému.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 5 zl. 32 kr. a o sv. Václavě 24 zl. 34 kr. a předli 35 liber lnu. 11 sedláků robotovalo týdně po 3 dnech s 1 koněm a 1 volem a v sena a žně ještě týdně 3 dni pěšky o 2 osobách; 1 podsedník týdně 3 dni pěšky a o žních dvojnásob.

Desátku platili do Doubravníka, kam k duchovní správě napřed náleželi, r. 1757 na penězích 5 zl. 45 kr., másla 6 mázů 2 žejdlíky, dříví $1^1/_2$ sáhu, na sv. Martina 15 kr., ovsa 18 liber; koledy po 3 kr., po libosti mouky a lnu, na Zelený čtvrtek 3—4 vejce.

Ve Věžné je filiální kostel k Rožné založení sv. Martina biskupa. Je postaven všecek z kamene; stará stavba je však pozměněna. Oltář jest 1. Na věži jsou tři zvony, z nichž nejstarší jest polední; velký zvon jest z r. 1701 (darován Pavlem Vrbkou, rychtářem věženským, a bratrem jeho Jakubem), malý jest z r. 1737. V kostele v hrobce pochován jest Jiří Vrbka (zemřel 1742) a syn jeho Josef (zemřel 1757), jak náhrobní kameny dosvědčují. — U kostela Věženského vyskytl se r. 1592 predikant Vít Stanický, který pak usídlil se jako farář v Rožné. Kostelní podací připomíná se r. 1596. Jako filiální kostel náležel k Doubravníku r. 1672, kam také, jak řečeno, desátek se platil r. 1757; když byla r. 1755 zřízena lokální kooperatura na hradě Pernštýně, byla k ní také Věžná přidělena; teprve později r. 1787 byla přikázána do Rožné. Hřbitov je okolo kostela a pochovávají se tam jen z Věžné.

Jednotřídní škola byla zřízena r. 1856. Před tím vyučovalo se po domech a učitel míval 12 zl. šajnův a 3 kousky pole. Nejdéle tu působil František Peša od r. 1858—1870 a Václav Šponar 1878—1900. Žáků je 51.

Ve Věžné je stará rychta již na 200 let v rodu Vrbkově. R. 1750 rychtář platil vrchnosti roční úrok a měl ostatní povinnosti jako na rychtě Roženské (viz Rožná). Výkupu bylo 86 zl. 24 kr. stř.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Věžnou od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských. Stará pečeť má ve znaku nahoře zubří hlavu a po straně růžičky, dole snop, srp, cep a nápis: „Wiezenska richta 1689“.

Jména tratí jsou: Strážnice, Vinohrad, Zákoutí, Hlubiny, pod Hradeckým, v Hradiským kopci, v Radošincích, na Mlynářištích, na Veselí, na Spálenci. Louky: Rybníky, Kroužek, Dejmalka. Lesy: Brdo, Lhota, Zámlejní, Bařinka. Vrchy: Zálomí, Hradský kopec.

V obci je hasičský sbor a poštovna.

S Věžnou jsou spojeny Janovice Pernštýnské v politickou obec.

Ku Věžné patří samota „Veselka“ (1 číslo, 11 obyv.) a „Na Plesu“ (1 číslo, 5 obyv.). Na Nedvědičce pod Jablonovským mlýnem je Spálený mlýn.[1])

Vír,

ves 7 km sv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 4·61 km², v půvabném údolí po levém břehu Svratky. (Obr. 33.) Domy jsou s obou stran silnice, která odtud k Rovečínu vede, místy hodně od sebe rozptýleny. (Obr. 34.)

R. 1663 bylo domův osedlých 7, pustých taktéž 7. R. 1674 měla obec $2^{30}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 13, nově osedlý 1, staré pusté 3; rolí nově vzdělaných bylo 19 měr, starých pustých 73 měr. R. 1790 bylo domů 42, obyv. 315; r. 1834 domů 46, obyv. 394; r. 1900 domů 61, obyv. 463, z nichž je 256 katolíků, 207 evangelíků ref. vyz., Čechův.

---

[1]) Český Archiv XVI. 554, XVII. 224; reg. zem. 300, dom. 243; urbar. 74; Wolný: Kirchl. Topogr. Br. II. 302, 361; Kameníček: Zemské sněmy III. 462; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl zvraly správce školy Václav Špaček.

Vír náležel ke zboží pánů z Pernštýna. R. 1364 sstoupil se Vojtěch z Pernštýna s manželkou svou Kunkou na všecko zboží své, vyjímaje hrad Pernštýn a ves Vír. Ves Vír byla totiž tehdy zbožím markraběte Jana, který

Obr. 33. Svratka u Víru.

r. 1358 nabyl směnou zboží Pyšoleckého za zboží Pivínské (viz Bystřici). Markrabě Jošt dal pak r. 1384 Heraltovi z Kunštátu za jeho služby do smrti zboží Pyšolecké s Bystřicí a vesnicemi k němu náležejícími, mezi nimiž se výslovně jmenuje Vír. Ale již začátkem 15. stol. náležel Vír zase pánům z Pernštýna.

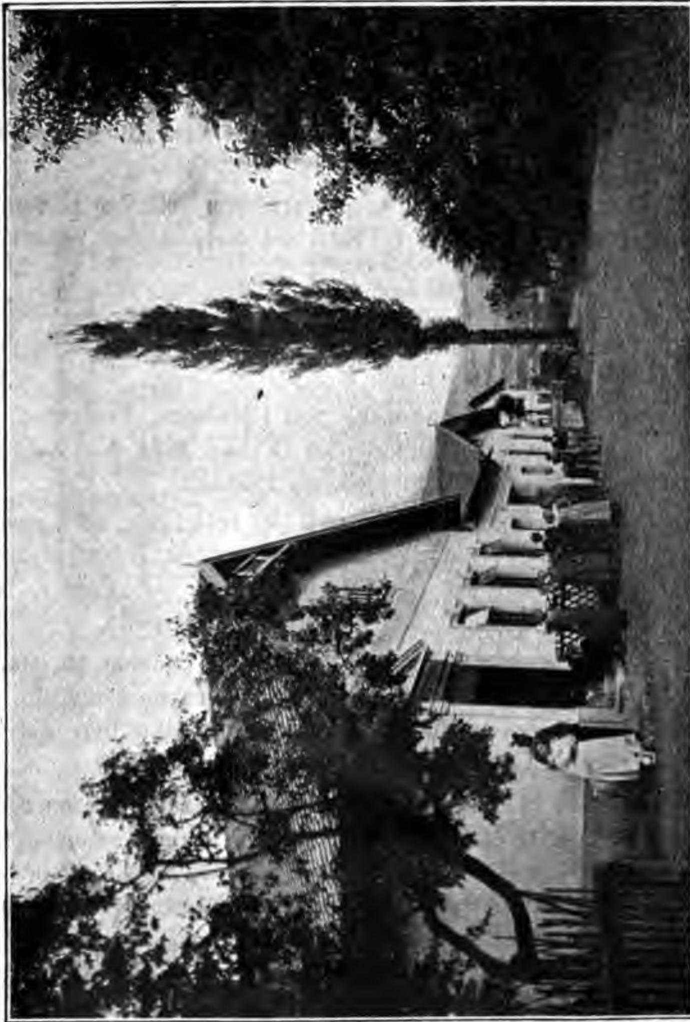
R. 1406 zapsal Vilém z Pernštýna manželce své Anně ze Šternberka věno také na Víře a blízkých dědinách vyjímaje lesy a řeku u Víru a r. 1437 zapsal zase Jan z Pern-

Obr. 34. Pohled na Vír.

štýna manželce Barboře z Valdštýna věno také na Víře. U pánů z Pernštýna zůstal pak až do 2. polovice 16. stol. Tehdy prodal Vratislav z Pernštýna své panství Loucké a s ním mnoho okolních vesnic, které posud pánům z Pernštýna

náležely, mezi nimiž byl také Vír, pánu na Kunštátě Hanuši Fridr. hraběti z Hardeka. Od té doby zůstal Vír stále u panství Kunštátského.

Obr. 35. Hostinec F. Šťastného ve Víře.

Poddaní platili vrchnosti r. 1750 o sv. Jiří 6 zl. 15 kr. a o sv. Václavě tolikéž, jiné činže 8 zl. 50 kr., předli 72 liber lnu, dávali ovsa 21 měr, kuřat 21, vajec 140; 12 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 2 koni a čtvrt roku ještě týdně 3 dni pěšky

s 1 osobou, 4 podsedníci týdně 3 dni pěšky a čtvrť roku dvojnásob.

Desátku dávali r. 1771 faráři do Olešnice ročně 1 zl. 32 kr., 5 mázů 3 žejdlíky másla, 14 koláčů, vajec 56.

R. 1806 uvádí se u Víru dřevěná kaple, zvonička se zvonkem. Katolíci náležejí k farní osadě do Rovečína, evangelíci k duchovní správě taktéž do Rovečína.

Jednotřídní škola má 81 žáků. Do Víru do školy chodí ještě děti z Hrdé Vsi.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Vír od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť má ve znaku radlici a po stranách 5 hvězdic a nápis: „Sigil d. Geman Dar Wier“; novější pečeť má nápis česko-německý. (Tab. I. 5.)

Jména tratí jsou: Vobůrek, pod Pešelcem, Vostražná, na Lázích, na Zbitově, u Čihadla, u Krba; luk: Na Zahradě, v Bahnách, u Hutí, u Holbovejch, na Plužnici.

Ve Víře býval panský dvůr; r. 1750 měl $112^3/_4$ měr, pastvin $3^1/_2$ míry, zahrady $^1/_4$ míry, z luk bylo sena na 7 čtyřspřežných vozů. Dvůr ten byl asi r. 1787 rozprodán. — Před r. 1663 z jednoho gruntu selského udělala vrchnost hospodu.

Hamr a dva mlýny byly ve Víře již koncem 15. století. R. 1660 z gruntu Václava Mlynáře udělala vrchnost tavírnu. Ve Víře byl panský správce hamru (1716). Na blízku byly doly na železnou rudu. Ale dávno hamry a doly zašly.

V obci jest mlýn, nad Vírem jest Horní Hamerský mlýn (14 obyv.) a pod osadou Dolní Hamerský mlýn (10 obyv.) nyní na přádelnu změněný. Naproti němu na pravém břehu Svratky jest mechanická tkalcovna. Tato budova s mlýnem a jedním selským statkem má název „Dolní Hamr“. Jako osada jmenuje se Hamr u Víru již v urbáři p. Viléma z Pernštýna z konce 15. stol.

R. 1750 platil panský mlynář ve Víře vrchnosti 60 zl. činže.

V obci je spolek hasičský.

Okolí Víru jest plno krajinných půvabů. Překrásná vyhlídka jest z „Vostražné“ a z rozhledny na „Hraběcím stolku“

a ze „Špinberku". Za Vírem k Chudobínu skála „Klubačice" vyvstává z množství kamení jakoby otesaná v podobě kužele.

U Víru vpadá do Svratky Říčka (Bystřička).

V novější době stává se Vír letním pobytem hostů z Brna a Vídně; pro pohodlí hostův jest zde dobře zřízený hostinec.[1]) (Obr. 33.)

Vítochov,

druhdy Dětochov, ves 5 km sev. Bystřice, katastrální a politická obec 2·49 km², leží v údolí na odbočné silnici od okresní silnice z Bystřice do Jimramova. Půdorys osady je kruhovitý: domy stojí nepravidelně, zahrádkami oddělené do návsi průčelím, podlé silnice štítem; jsou většinou dřevěné. (Obr. 36.)

R. 1643 bylo tu osedlých 11. R. 1663 bylo domů osedlých 6, pustých také 6. R 1790 bylo domů 22, obyv. 184, na 210 jiter rolí, 100 jiter luk; r. 1834 domů 25, obyv. 220; r. 1900 domů 34, obyv. 253, z nichž 233 katolíků, 20 evangelíků ref. vyz., Čechův.

Obec se připomíná r. 1297, kdy Jimram z Kamene dal kostelu v Bystřici veškerý desátek z Dětochova. R. 1349 měla Klára, vdova po Štěpánovi z Pernštýna, v zástavě věnné zboží také v Dětochově (viz Dalečín, Písečné), které však koupil dědičně r. 1358 Jimram z Pernštýna. Od té doby náležel pánům z Pernštýna, a to ke zboží Bystřickému. Byl od něho sice s jinými dědinami r. 1666 oddělen, ale již r. 1698 zase s ním trvale spojen.

Jeden dvůr v Dětochově prodal r. 1398 Vilém z Pernštýna Ondřejovi, synu Bruna z Osyk, jenž na něm zapsal hned manželce své Ofce 35 hř., ale Ondřej prodal jej zase r. 1409 Tomíkovi z Vojetína, jenž na něm zapsal manželce své Anežce 15 hř. Synem Tomíkovým byl Václav, jenž se jmenuje r. 1446.

---

[1]) Archiv Český XIV. 515, XVI. 554, XVII. 224; Sbírka Bočkova 7614, 10132; reg. zem. 310, dom. 367; Wolný: Die Markgr. Mähren II. 2, 75; Pernštýn a poříčí Svratky 78. — Článek „K Víru a z Víru" uveřejnil Dr. G. Zába v „Časopise českých turistů" r. 1902.

Na Dětochově také zapsal začátkem 15. stol. Vilém z Pernštýna roční plat obci Bystřické, který zápis vrátili Bystřičtí vnuku Vilémovu, slavnému Vilému z Pernštýna r. 1476 (viz Bystřice).

Obr. 36. Pohled na Vítochov.

Povinnosti poddanské osvětluje zápis z r. 1654, jímž byl pustý grunt Hříbovský připsán Josefu Třešňákovi, až na místo k chalupě a 3 míry rolí. Roboty koňské všeliké i fůry se mu z té pustiny odpustily, „však proti tomu, kdy a nač se poručí,

náležitě pěšími, z svého pak od Horníčka koupeného gruntu, co na něm bydlí, vším cokoliv od starodávna za právo jest a se rozkáže, vykonávati povinen bude a platy ouroční a oves leský upravovati má plně. Za druhé se na pamět uvozuje, předešle vycházelo z toho Hříbovského gruntu ouroku za rok 15 kr. $^1/_2$ d., slepic 6, vajec 14 a ovsa leskýho 3 míry, nyní pak a na budoucí časy bude povinen odvozovati z té pustiny Josef a jeho potomkové ouroku celoročního 8 kr., slepice 3, vajec 7 a ovsa leskýho dvě míry."

R. 1750 platilo se z Vítochova vrchnosti ročně úroku o sv. Jiří 2 zl. 34 kr., o sv. Václavě tolikéž, úroku z polí 16 kr., předli 124 liber lnu, dávali ovsa 36 měr, slepic 50, vajec $2^3/_4$; 10 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a s 1 volem, o žních ($^1/_4$ roku) dvojnásob, 1 domkař týdně 2 dni pěšky.

Desátku dávali z Vítochova r. 1672 do Bystřice na penězích 1 zl. 31 kr., scházelo se méně než mělo, o 56 kr., protože některá pole byla pustá; kromě toho dávali po $^1/_4$ mázu másla a po $^1/_2$ kytě lnu.

Nad Vítochovem na kopci (626 m) je filiální kostel založení sv. Michala arch. na hřbitově, u něhož jsou dvě borovice snad vrchem zasazené a z kořenů rozvětvené. Kostel tento náleží k nejstarším na Moravě, ovšem nikoli v nynější podobě, ale původním založením. (Obr. 37.)

Nejstarší stavbou jest gotický presbytář. V průčelí jeho jest úzké okno na venek se rozšiřující. Přepamátný jest oltář starý, kamenný, podoby veliké krychle a dřevem obedněný. Délky má 1·39 m, šířky 83 cm a výšky asi 90 cm; je z kamene, jaký tu se naskytuje. Na ploše oltářní položen pak veliký plochý kámen, prostý pleskáč nezpracovaný, jen strany zdají se býti poněkud zarovnány. Na něm je vtesán neuměle veliký kříž s okruhem v horní části. Na boční pravé straně ve stěně, jakož i na zadní straně jsou malé čtyřhranné výklenky, kamž bohoslužebné nádobky stavěny.

V kostele romanském na menším pobočním oltáři je památný obraz P. Marie, kolem něhož je latinský nápis: „Effigies B. Mariae Virginis, quae in monasterio Aulae Regiae in regno Boemiae post funditus eversum monasterium anno 1420 usque hodie integra manet 1646".

U hlavních dveří jest po levé ruce pod schody na kůr okrouhlý kámen, na němž — hrubém, nezpracovaném — vtesány jsou neuměle do hloubky dva kříže. Pod kamenem tím nalezly se dvě lebky. Také u postranních dveří jsou schody mramorové (z „bílého kamene“), do nichž vtesány jsou kříže. Pod jedním z nich již v kostele nalezlo se jen několik uhelných kouskův. Celkem jsou takové vzácné památné kameny čtyry, z dob prastarých. (Obr. 38.)

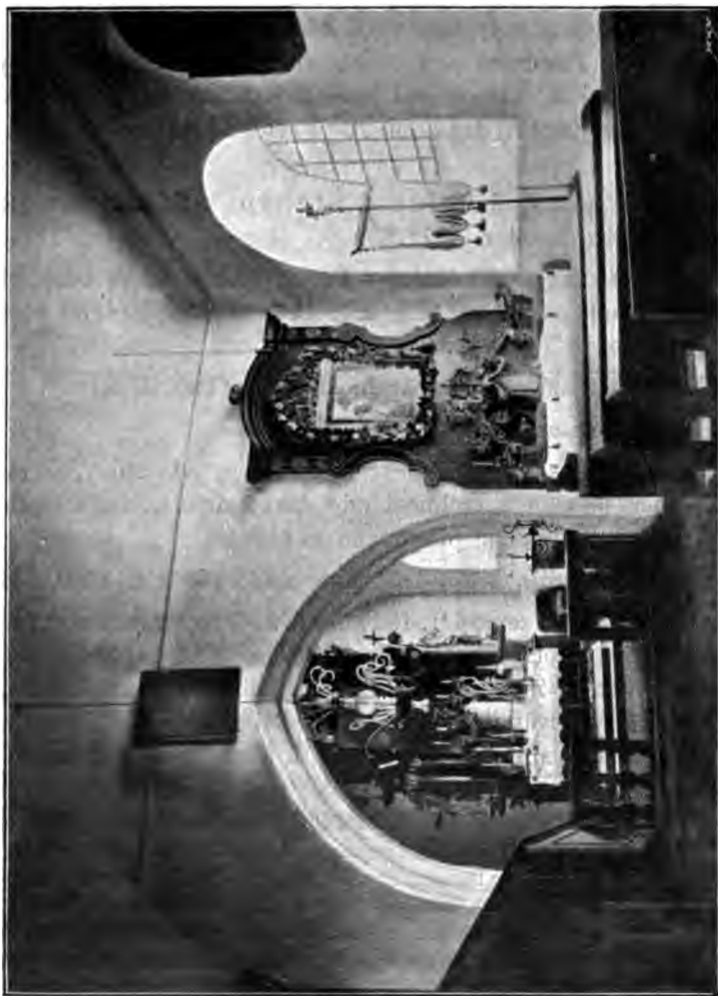
Obr. 37. Kostel a památná křtitelnice ve Vítochově.

U postranních dveří je převzácná posvátná památka — křtitelnice. Je hrubě tesána ze dvou velikých kusů mramorových, ale porouchaná; je 1·20 m vysoká a nahoře 68 cm široká.

Pod kostelem je zasypaná hrobka, v níž bylo mnoho lebek a dvě ztrouchnivělé rakve. Na věži jsou 2 zvony, jeden z r. 1535 s nápisem: „Tento zwon gest dielan ke czti a chwale tegto obczy Anno 1535“, druhý s nápisem nečitelným. Kostel byl opravován r. 1835 i později; nejnověji r. 1903.

Duchovní správa ve Vítochově bývala aspoň v 16. stol. obstarávána z Bystřice. K záduší Vítochovskému odkázal Zikmund Jan Ples Heřmanský ze Sloupna 50 zl., za něž se

Bystřičtí r. 1655 zapsali dávati ročně $2^1/_2$ zl. R. 1609 nebylo při prodeji statku Bystřického podací kostelní Janu Čejkovi z Olbramovic prodáno; získal ho však r. 1613, ale s podmínkou, aby

Obr. 38. Vnitřek kostela ve Vítochově.

tam směl býti dosazován jen katolický kněz. Samostatnou duchovní správou nestal se již Vítochov, nýbrž zůstal filiálním kostelem k Bystřici.

R. 1717 byl ve Vítochově poustevníkem Jan Břeska.

Na zdejší hřbitov pochovávají se z Vítochova, Karasína, Ždánic a Písečného. Evangelíci zdejší pochovávají se ve Veselí.

Do r. 1825 vyučovány byly děti po domech; toho roku byla však vystavěna škola pro Vítochov, Písečné a Karasín. R. 1835 přiškoleny byly sem také Ždánice, ale r. 1880 byla zřízena škola v Písečném a r. 1881 ve Ždánicích. R. 1888 byla škola Vítochovská, kam chodí ještě děti z Karasína (3 km) rozšířena na dvojtřídní; žáků je 76. První učitel měl 100 zl. a 8 sáhů dříví.

Nejdéle tu působili Josef Štěpánek od r. 1852—1870 a Josef Votava od r. 1872.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Dětochov od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení panských ryb.

Na pečeti má obec sv. arch. Michala. (Tab. I. 8.)

Vrchy slovou: Hrádek, Špilberk, Judáše.

R. 1750 panský les „Včelek" měl 20 měr, „Holotín" 380 měr. Na 10 měr lesa, jejž vrchnost ode dávna držela, činila si obec nároky, ale nemohla nic písemného ukázati.

R. 1807, 1810, 1825, 1831 krupobití; požár r. 1880, 1886.

Ve Vítochově zemřel r. 1827 Tomáš Juren, šiřitel vyznání evangelického reformovaného ve Veselí a okolí po vydání tolerančního patentu. Živil se poslední léta knihařstvím, krejčovstvím, hudbou a vyučováním dětí. „Paměti kantora Tomáše Jurna" vydal Klement Čermák r. 1904, ale neúplně a stranicky.[1])

---

[1]) Sbírka Bočkova č. 7487, 7531, 7532, 7616; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672; Wolný: Die Markgr. Mähren VI. 85, 96; Kirchl. Topogr. Brn. II. 289; Nečas: Pernštýn 84; Přikryl: Sv. Cyrill a Method 43; reg. zem. 310, dom. 327/1; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl p. Josef Votava, naučitel ve Vítochově. O památném starém kostele ve Vítochově pověst teprve novější vykládá, že se sv. Cyrill a Method, když se ubírali Moravou do Čech, tu zastavili, lidu kázali a na tom místě bohoslužby konali.

Vojetín,

druhdy Vojetínek, ves 4 km zzj. Bystřice, katastrální obec rozlohy 2·41 km², v údolí po obou březích Nedvědičky. Domy jsou kousek od sebe.

R. 1663 bylo ve Vojetíně 5 svobodných dvorů, z nichž 4 byly osedlé a 1 pustý.

R. 1790 bylo tu 16 domů, 116 obyv.; r. 1834 domů 19, obyv. 99; r. 1900 domů 14, obyv. 130, katolíkův (až na 3 evangelíky), Čechův 125.

Vojetín jmenuje se u zboží Bystřického r. 1358, kdy směnil Ješek z Boskovic zboží své Bystřické s markrabím Janem za ves a zboží Pivínské. U zboží Bystřického pánů z Pernštýna jmenuje se Vojetínek také r. 1588; svobodné dvory ve Vojetíně náležely pak v 17. stol. z větší části ke statku Rotkovskému a potom i s ním k panství Pernštýnskému, z menší části ke zboží Bystřickému.

Vojetín totiž od starodávna sestával z několika svobodných dvorů. Tak r. 1349 Jitka z Vojetína postoupila synu svému Pokojovi 4 lány a mlýn tamtéž. R. 1360 Anna z Vojetína prodala Slušce z Vojetína a jeho manželce Machně jedno popluží. R. 1365 jmenuje se Strachyna z Vojetína, syn Markety z Blažkova, jenž měl ve Vojetíně dvůr, lesy a pastviska a sstoupil se na to a na zboží v Blažkově s matkou svou. Strachyna sstoupil se pak r. 1381 s Ondřejem ze Zvole na všecko zboží své a na zboží Ondřejovo Zdětínské. Ale oba již r. 1387 spolek svůj zrušili a Strachyna, kterýž si byl koupil ves Jakubov, postoupil dvůr Vojetínský bratru Ondřejovu Vaňkovi ze Zvole, jenž s matkou svou Kačnou prodal dvůr Strachynův Mikšíkovi z Vojetína a bratru jeho Pokojovi. Mikšík pak zapsal hned na tomto dvoře a na jiném dvoře, který měl od matky, manželce Zdence věnem 25 hř. Ale r. 1398 prodal Mikšík, jenž si koupil Crhov, svobodný dvůr Strachynovský Jarošovi z Vojetína a manželce jeho Ofce a Pokoj prodal Tomíkovi z Písečného svůj svobodný dvůr ve Vojetíně, jenž hned na něm zapsal manželce své 15 hř. Již však r. 1409 prodal jej Tomík Mikšíkovi z Domanína, až r. 1437 Mikšík zvaný z Choltic prodal se synem Janem jej Zikmundovi z Rozsoch, který (ale jmenuje se z Chlévského) jej

prodal r. 1447 Michkovi, synu Rašovcovu, z Vojetínka. Tento Michek získal potom ještě jiný dvůr ve Vojetíně, o němž je toto známo: Již r. 1369 prodal Toman z Vojetína dva lány tamtéž Štěpánovi z Vojetína. Děti Štěpánovy byly: Albert čili Vojtěch, Filip, Dorota a Hedvika. R. 1385 sstoupily se se vším svým zbožím a r. 1390 Dorota a Hedvika postoupily bratru Albertovi svůj dvůr ve Vojetíně, jenž na něm zapsal manželce Kačně 25 hř. a současně koupil ještě Albert s bratrem Filipem jeden dvůr ve Vojetíně od Jindry a Viléma z Tikovic. Ale dvůr Filipův s rybníkem prodal Albert již r. 1392 Čeňkovi z Rožinky. R. 1406 pak Albrecht (snad týž Albert) z Vojetínka zapsal své druhé manželce Marketě na dvoře svobodném ve Vojetínku 20 hř., která potom r. 1437 přijala na to na spolek děti své Jana a Marketu. Jan pak r. 1447 prodal Kateřině z Radkova a jejím dětem dvůr ve Vojetíně, která jej r. 1466 vložila ve desky Michkovi z Vojetína. Synové Kateřininy byly Matěj, Jan a Filip.

Avšak ještě jiní měli zboží ve Vojetíně. Hned r. 1373 jmenuje se Elška z Vojetína, která sstoupila se na své tamější zboží s dětmi, r. 1434 uvádí se Gertruda z Vojetínka, která poháněla Marketu z Vojetínka, že jí nespravedlivě a proti její vůli drží její dvůr ve Vojetínku se vším příslušenstvím, kterýž po otci řádně na ni spadl. V polovici 15. stol. píše se po Vojetíně Jan, jehož bratři byli Štěpán a Mikuláš. Štěpánovi (syn jeho byl Matěj) zapsal Jan r. 1455 dvůr ve Vojetíně. Mikuláše pak r. 1460 poháněla Marketa z Vojetínka, že jí mocí odjal cestu, kteráž k jejímu dědictví sluší, ji rozoral a na ni sel od mnoha let. Janu z Vojetínka říkali Třicátník; syn jeho Krištof vložil ve desky r. 1490 svůj dvůr Vojetínský Maškovi z Kundratic. Mikuláš z Vojetína prodal pak r. 1505 dvě polovice dvorů dvou, jednoho usedlého a druhého pustého, kteréž se mu po otci jeho dostaly, na kterýchž Martin nebožtík seděl, svému bratranci Janu Vrbšovi za 75 kop míš.

A ještě pánům z Pernštýna náležel v 15. stol. dvůr ve Vojetíně. R. 1473 prodal však Jan z Pernštýna dvůr svůj ve Vojetíně Matějovi Mirkovcovi z Brumova a manželce jeho Kuně za 80 zl. uh., s takovou však výminkou, aby nikoho jiného za pána neměli, kromě pány Pernštýnské.

O svobodných dvorech ve Vojetíně jsou pak z pozdějších dob ještě zprávy: R. 1571 koupil Jakub Dvořák z Blažejoviček dvůr ve Vojetíně od Jana Ráčka, Václava syna jeho, manželky Václavové Doroty a Markety, sestry Dorotiny. Tento dvůr náležel pak ke statku Rotkovskému. V 17. stol. měl jej po Mandaleně Dvořce František Jakub Hozlaur; r. 1671 jmenuje se dvůr ten pustý, kdež jen místo jest. Výměry měl r. 1674 měr 95. R. 1679 prodala jej paní Maria Teutschmanová ještě s druhým dvorem ve Vojetíně se statkem Rotkovským pánu na Pernštýně Krištofu Filipovi hr. z Lichtenštejna. R. 1750 bylo u něho 162 měr orné půdy, 15 měr ladem, 5 měr pastvin, z luk bylo 16 dvojspřežných vozů sena a 5 otavy. Les u něho byl „Babica" na 5 měr a „Háj" na 64 měr.

V rodě Ráčkově byl však ještě jeden dvůr. R. 1619 prodán byl dvůr Vojetínský od synů po Viktorinovi Ráčkovi z Vojetína nejmladšímu synu Pavlovi a r. 1641 koupil Matouš Ráček od nápadníků dvůr ve Vojetínku po Pavlu Ráčkovi, vlastním bratru svém, synu Lukášovi Ráčkovi. Po Lukášovi měl jej Mikuláš Ráček a po něm Ondřej Ráček. R. 1674 čitán byl za půl dvora a měl 51 měr. R. 1750 měl jej Josef Kronraf a bylo u něho 140 měr orných polí, ladem $4^4/_8$ míry, 2 achtele zahrady, z luk bylo sena 8 vozův, otavy 2 vozy, rybník byl na 3 kopy kapří násady a les na 10 měr; z dvoru toho platilo se desátku ve slámě 7 mandelů žita, 2 mandele ječmene, 5 mandelův ovsa, 1 mandel hrachu.

Dvůr Karasův koupil r. 1588 Pavel Karas od otce Jana. V 17. stol. měl jej Šebestián Karas a po něm Ondřej Karas. Byl r. 1674 za celý dvůr a měl 51 měr. R. 1750 měl jej Šebestián Karas; polí orných bylo 45 měr, ladem 15, zahrady $^1/_2$ míry, z luk sena na 7 dvojspřežných vozův, lesa 4 míry. Dvůr ten je posud v rodě Karasově.

R. 1674 uvádí se ještě půl dvora Jana Kříže, který měl 41 měr. Ale r. 1750 u dvoru Křížova měřilo se 98 měr orných, 4 míry ladem, 2 achtele zahrady, z luk bylo 6 dvojspřežných vozů sena a 2 otavy; lesa bylo 6 měr.

Nynější panský dvůr je z bývalého dvoru Hozlaurova. Od panství Pernštýnského byl sice r. 1776 jako svobodný dvůr dědičně za 4000 zl. prodán Antoninu Christofovi, ale

zase byl koupen r. 1839 Vilémem hrabětem Mitrovským r. 1839 za 36.000 zl. k. m. zároveň s 3 domky a místem stavebním a lihovarem.

R. 1672 byli ve Vojetíně 4 svobodníci, desátku dávali do Bystřice desátý snop ze všeho ozimého i jarého obilí; seli však nejvíce žito a oves. Farář si vše musil dovážeti. Grunt panský, z něhož mělo býti $1\frac{1}{2}$ kopy žita a tolikéž ovsa, byl však pustý. U druhého gruntu svobodného sedláka obdělávala se jen trocha; odtud měl se dávati dvanáctý snop.

Zároveň však část Vojetína náležela do Rožné, a to r. 1691 dva svobodní sedláci. Ale grunt jednoho byl pustý a ujala se ho vrchnost, a z gruntu Křížova dávalo se do Rožné desátku jen 2 mandele žita a 4 ovsa. R. 1771 dva svobodníci dávali desátek do Rozsoch (viz Rozsochy).

Ještě r. 1771 náležela část Vojetína k duchovní správě do Rožné; farářovi rožensképmu dávali 3 vejce a z dvora Hozlaurova měl desátku 4 kopy žita a $2\frac{1}{2}$ kopy ovsa.

Nyní Vojetín náleží všecek k farní osadě do Rozsoch, kam také děti chodí do školy (2 km).

Jména tratí jsou: Na Pecně, na Pivonici, v Kacíři.

Vojetín je připojen k Rozsochám, s nimiž (a Blažejovicemi) tvoří politickou obec.[1])

Vojtěchov,

ves 10 km sz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 9·3 km², na výšině při malém potůčku, který vtéká do rybníka Skalského. Domy jsou nepravidelně seskupeny, některé hodně od sebe.

R. 1643 bylo tu osedlých 6. R. 1663 byly osedlé 3 domy, 4 byly pusté. R. 1790 domů 23, obyv. 135; r. 1834 domů 32, obyv. 256; r. 1900 domů 40, obyv. 253, z nich 196 katolíků, 57 evangelíků ref. vyz., Čechův.

---

[1]) D. z. B. I. 102, III. 487, IV. 159, V. 284, VI. 866, 822, 881, VII. 230, 250, 594, 595, 596, 785, 791, 794, 878, 1082, VIII. 60, 71, 72, 437, 531, XII. 205, 361, 750, 754, XIII. 170, XIV. 145; Půh. kn. II. 133, III. 83, 146, IV. 63; Archiv Český XVI. 182; Sbírka Bočkova 7051, 7639; v mor. zem. archivě art. Vojetín; reg. zem. 300, dom. 242, 327/4, 327/5; Matrica decan. M. Mezricensis z r. 1672 a decan. Lomnicensis z r. 1691 a 1771.

R. 1392 jmenuje se Pešek z Vojtěchova (viz Janovičky). Ves však sama, jakož již jménem svým na Vojtěcha z Pernštýna poukazuje, náležela pánům z Pernštýna; koncem 15. století připomíná se v urbáři p. Viléma z Pernštýna. R. 1588 byl Vojtěchov se zbožím Bystřickým prodán. Ke zboží tomu náležel pak stále; jen r. 1666 byl od něho s jinými ještě dědinami oddělen, ale byl s ním zase r. 1698 trvale sloučen.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 2 zl. 01 kr. a o sv. Válavě tolikéž; předli 67 liber lnu, dávali 20 kuřat a $1^1/_4$ vejce. 5 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem a čtvrt roku týdně 6 dní, 1 podsedník týdně 3 dni pěšky a čtvrt roku týdně 6 dní.

Desátku dávali r. 1672 do Bystřice 3 zl. 12 kr., ale poněvadž mnoho polí bylo pustých, scházelo se vlastně o 2 zl. méně, než býti mělo, a dávali čtvrt mázu másla a půl kyty lnu každý. R. 1771 dávali desátek do Rozsoch (viz Rozsochy).

V obci je kaplička. Náleží k farní osadě do Lhoty; evangelíci k duchovní správě do Nového Města; pochováváni bývají ve Lhotě.

Jednotřídní škola byla vystavěna r. 1897. Před tím chodily děti do školy do Lhoty; žáků je 65.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Vojtěchov od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

V obci je stará rychta. Povinnosti rychtářské před r. 1610 a po témž roce (rychtář Mikuláš) byly jako u rychty Bohuňovské (viz Bohuňov). R. 1750 platilo se z rychty vrchnosti 2 zl. 55 kr.

Jména tratí jsou: Český Les, Jezero, Helenka, Střelky, u Vůbce, Kříb, Šeredky.

R. 1750 činili si sedláci nároky na 5 mír lesa, jehož vrchnost ode dávna užívala, ale neměli na to nic písemného.

Starý rod: Pustina.

V obci je hasičský spolek.

Samota: Hájovna na Pasekách (1 číslo, 6 obyv.).

---

[1]) Reg. zem. 310, dom. 327; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672; Sbírka Bočkova 7487.

Vrtěříž,

ves 5 km jv. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 2·64 km², v kotlině blíže lesa při potoku Mlejnici. Půdorys osady je okrouhlý; mezi domy jsou mezery.

R. 1675 měla obec $1^{53}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 10. R. 1834 domů 14, obyv. 114; r. 1900 domů 20, obyv. 153, katolíků, Čechův.

Vrtěříž (Vrtyz) jmenuje se r. 1358 u zboží Bystřického (viz Bystřici). S hradem Zubštýnem byl r. 1377 také Vrtěříž (Winczyerziz) na čas dán v léno Janovi z Křižanova, ale spadl zase na markraběte Jošta r. 1390. V 15. století nabyli zboží Bystřického i Zubštýnského páni z Pernštýna, u jejichž panství Pernštýnského pak již Vrtěříž zůstal.

R. 1750 platili poddaní vrchnosti o sv. Jiří 2 zl. 55 kr. a o sv. Václavě 10 zl. 05 kr.; předli 28 liber lnu. 9 sedláků robotovalo týdně s 1 koněm a 1 volem 3 dni a v sena a žně ještě pěšky týdně 3 dni o 2 osobách, 1 podsedník týdně 2 dni pěšky a v sena a žně dvojnásob.

Desátku platili r. 1757 do Doubravníka 2 zl. 20 kr., dávali 5 mázů másla, $1^1/_2$ sáhu dříví, koledy po 3 kr., mírku mouky, trochu lnu, na Zelený čtvrtek 3 vejce, na hody po 1 koláči.

V obci je zvonička. Náleží k farní osadě do Štěpánova, kam také děti chodí do školy (2·5 km).

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Vrtěříž od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť byla pečeť rychty Štěpánovské z r. 1689.

Trati se jmenují: Za Brankou, na Mlénicích, v Sadech, na Babí Hoře, za Horkou, v Hrtáně, na Cibulce, na Hrubicích, Břehy, Láze, Brdo, Křib, na Novinách, pod Ochůzou, na Chadavce, na Pekelicích, na Dlážděné, v Kadlati (r. 1754: na Kočičím řádě [nyní na Kočvarách, dříve na Dívčím Hradě], u Kadavky, na Plužnej, v Bubenicích). Louky: v Sadech, u Lomné skály, na Žlíbku (Machačka, Kroužky, Kudlinka, Kadavka). Lesy: Železinka, Ochoza, na Kočvarách, Smrčiny (r. 1754 na 8 měr), Horka, Stojan.

Staré rody: Spaček a Ostrý.[1])

[1]) D. z. B. III. 461; Codex diplom. XI. 78; Archiv Český XVI. 554, XVII.. 224; reg. zem. 74, 300, dom. 242.

Zlatkov,

ves 3 km j. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 4·11 km², na mírné výšině. Domy jsou ve dvou řadách nepravidelných.

R. 1675 byla velikost obce $1^{16}/_{64}$ lánu, domův osedlých bylo 11, nové pusté 2, staré pusté 3; rolí nově vzdělaných bylo 36 měr, starých pustých 54 měr. R. 1790 domů 19, obyv. 167, na 160 jiter rolí; r. 1834 domů 30, obyv. 220. R. 1900 domů 44, obyv. 259, katolíkův (až na 2 evangelíky), Čechův.

Zlatkov se připomíná r. 1398, kdy na něm zapsal Vilém z Pernštýna 18 gr. ročního platu věnem Katruši, manželce Jana z Byšovce. U pánů z Pernštýna byl pak v 16. století čítán k zboží jejich Mitrovskému (r. 1589, když bylo zastaveno). Ale r. 1596 obojí zboží jak Mitrovské, tak Pernštýnské bylo prodáno Pavlu Katharinovi z Katharu. Od té doby zůstal Zlatkov u panství Pernštýnského.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti o sv. Jiří 4 zl. 32 kr. a o sv. Václavě 17 zl. 01 kr.; předli 43 liber lnu a dávali $^{14}/_{8}$ míry ovsa. 8 sedláků robotovalo týdně po 3 dnech s 1 koněm a 1 volem a v sena a žně ještě týdně 3 dni pěšky o 2 osobách; 5 sedláků týdně po 2 dnech s 1 koněm a 1 volem, 2 podsedníci týdně pěšky 3 dni.

Zlatkov náležel v 17. stol. k farní osadě do Bystřice; r. 1672 platili odtud desátku peněžitého 5 zl. ročně, dávali po $^{1}/_{4}$ mázu másla a po půl kytě lnu. Od r. 1756 patří však Zlatkov duchovní správou do Rožné, kamž potom desátek dával (viz Rožná). Ve Zlatkově je kaple sv. Trojice.

Asi od r. 1828 počalo se ve Zlatkově vyučovati; školní budova vystavěna byla r. 1853. Škola jest jednotřídní; žáků je 50.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Zlatkov od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Stará obecní pečeť má ve znaku nahoře radlici a krojidlo, dole domek, u něhož je člověk, a nápis: „Zlatkowska richta 1689."

Rychta zákupní ve Zlatkově jmenuje se r. 1589.

Trati slovou: Sady, Zálesí, Stráže, Strážnice, Klučinky, Svatoňovky, Vejšlavínek, Dráhy, Nádavek. Louky: Zahrada, na Říčkách. Lesy: Kroužky, Vanová. Rybník: Obecník.

Starý rod Štourač.

Pověst vypráví, že se západně od Zlatkova dříve dolovalo na zlato. Čarodějnice však, která v místech, kde Zlatkov jest, sídlila a havířům různé potřeby prodávala, ze zlosti, že havíři chodívali za jejími dcerami, vhodila do šachty hrsť maku s prokletím, aby se tu nedolovalo na zlato tolik let, kolik měla zrnek v hrsti. Šachta se zasypala a od té doby po zlatě ani památky.[1])

Zvola,

Zvole, farní ves 8 km zjz. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 9·08 km^2, v údolí na křižovatce silnic z Dolní Rožinky k Radešínu a z Bystřice k Bobrové, asi 520 m n. m. Domy jsou v řadách, u sebe.

R. 1483 bylo usedlých 23 a 2 mlynáři. R. 1674 měla obec 5 lánů; domův osedlých bylo 26, nově pusté 4, staré pusté 2, u nichž bylo pustých 93 a 27 měr. R. 1790 bylo domů 72, obyv. 550; r. 1834 domů 88, obyv. 614; r. 1900 domů 96, obyv. 637, katolíkův, až na 22 evangelíků ref. vyz. a 6 židů, Čechův, až na 1 Němce.

Po Zvoli se druhdy nazýval šlechtický rod. R. 1365 měl tam Ondřej ze Zvole svobodný dvůr, 3 lány a 2 chalupy. R. 1366 jmenuje se Hertvík ze Zvole, r. 1378—1406 Václav, jenž tam r. 1390 měl s matkou Kateřinou a bratrem Bohušem svobodný dvůr a mlýn, což vložil r. 1398 Hertvíkovi, synu nebožtíka Hertvíka ze Zvole, jenž měl spolek s Mikšíkem z Roženky. Mikšík dědil a r. 1406 prodal dědictví Mikéškovi z Janovic a jeho manželce Dorotě. Dorota přijala pak r. 1459 zetě Jíru z Bezděkova a jeho manželku Kateřinu na spolek tohoto dvora. Ale Jíra prodal dvůr a dva poplatné purkrechty a k tomu lán role pusté beze čtvrti a ještě mlýn, řeku, stav, kout lesu r. 1481 Čeňkovi ze Zvole, který r. 1842 přijal bratra Jana na spolek svého zboží ve Zvoli, na 2 mlýny pod Zvolou a na pustý dvůr „pod Zvolem". Ale spolek tento byl vymazán. Čeněk ze Zvole prodal pak r. 1493 klášteru Žďárskému, jenž chtěl již r. 1485 koupiti

---

[1]) Středovský Apogr. VI. 146; Český Archiv XVI. 554, XVII. 224; Matrica tot. decan. M. Mezricensis z r. 1672; reg. zem. 300, dom. 242.

zbožíčko Zvoli, dva dvory tamější a třetí pustý, jenž slove Zdětín, s lidmi platnými i neplatnými, s činžemi, poplatky, robotami, lukami, rybníky, mlýny a lesy za 500 zl. uh.

Ve Zvoli měl však také již r. 1360 zboží Hynek z Ronova, který je vložil ve dsky r. 1366 manželce Anně. Ale r. 1387 sstoupili se bratři Smil (jenž měl r. 1390 ve Zvoli 5 lánů) a Hynek na své zboží ve Zvoli a Branšově a zapsali r. 1392 zboží to i s kostelním podacím ve Zvoli Čeňkovi z Ronova, jenž zapsal na tom manželce Ofce 200 hřiven. Vdova po něm Ofka postoupila r. 1398 toto věno své synům Ješkovi Hlaváčovi, Hynkovi, Alšovi, Smilovi a Čeňkovi. Z nich Ješek Hlaváč z Ronova (manželka jeho byla Anna z Rojetína, která měla věno své ve Zvoli na dvoře svobodném s polnostmi a lukami u Roženky a se žleby a s černým lesem u Blažkova, jež vložila ovdověvši r. 1415 Bočkovi ze Zákřan) postoupil svůj díl na Zvoli a Branšově bratru Alšovi, ač proti tomu činila odpor sestra jejich Čenka, manželka Racka z Vyškova. Aleš zemřel již před r. 1420 a ve zboží jeho Zvolské vpadl a uvázal se Petr z Kravař, odjinud ze Strážnice, jehož poháněla i r. 1420 a 1421 Čenka z Ronova (ze 100 hř. pravíc, že na ni spravedlivě spadlo po smrti jejího nedílného bratra Alše), a Hlaváč z Ronova, jenž také si k tomu lepší právo činil. Petr z Kravař prodal asi r. 1421 Zvolské zboží Petříkovi z Rosičky, který se hned po Zvoli psal. Zápis do desk stal se však teprve r. 1437 Na tomto zboží ve Zvoli se jmenuje podací kostelní, dvůr svobodný a 2 mlýny. Synem Petříkovým, jenž slul také Petřík Zpěvavý ze Zvole, byl Hynek, jenž postoupil r. 1455 své zboží ve Zvoli bratru Petrovi, jenž s druhým bratrem Jaroslavem na ně se sstoupil. Petr byl knězem a farářem ve Zvoli (ještě 1464), odkud stal se farářem v Letovicích. Bratr jeho Jaroslav umřel před ním a tak Petr v závěti z r. 1488 dal a zapsal ves Zvoli, větší stranu, tvrz s dvorem i s jeho poplužím i s kostelním podacím a ves Branišov celou, tři mlýny se vším panstvím a příslušenstvím klášteru Žďárskému s podmínkou, aby klášter byl povinován podstoupiti dluhu kněze Petra a nebožtíka bratra jeho Jaroslava ze Zvole 500 zl. Mimo to, protože zboží Zvolské dobře dražší jest a mnohem více by za to dáno bylo, aby od kláštera činěna byla památka za kněze

Petra i za předky jeho, a to na den úmrtí Petrova vigiliemi a mšemi sv. jednou v roce na budoucí věčné časy a jméno Petrovo i předků jeho aby v knihy mrtvých vepsali a jakožto za jiné dobrodince k Bohu se za ně modlili. Zboží pak to aby nikdy od kláštera nebylo směněno, ani odprodáno, ani do životů zapisováno, ani zastaveno, ale aby na vždy při klášteře zůstalo. Z těch vsí aby také žádných odmrtí nebral ani klášter, ani ti, kteří by klášter drželi a spravovali. Farář Petr zemřel r. 1492 nebo začátkem r. 1493. Klášter vyplnil úplně podmínky závěti a ujal se zboží Zvolského pro sebe, jehož zajisté po vůli kněze Petra ze Zvole byl již dříve (aspoň r. 1483) užíval. Poněvadž pak zároveň, jak dotčeno, koupil klášter zboží Čeňka ze Zvole, náležela odtud celá Zvola klášteru Žďárskému, u něhož zůstala až do jeho zrušení r. 1784. Pak připadla k náboženskému fondu, od něhož panství Radešínské koupil r. 1826 za 83.050 zl. konv. m. František Schneider. Zvola byla přidělena k tomuto panství. Nynější majitelkou velkostatku Radešínského jest Maria Duré.

Po Zvoli psal se kromě toho ještě Jan, jenž r. 1415 byl také mezi těmi pány, kteří psali sboru kostnickému pro upálení Husovo, a r. 1437 přijal Jana Kepinu ze Zvole na pravý spolek všeho svého zboží. R. 1436 jmenuje se Václav ze Zvole seděním v Rosičce, bratr asi Petříkův. R. 1446 přijala Anežka manžela Jana ze Zvole na spolek na své tamější zboží; jest to asi onen Jan Holý ze Zvole, který se ještě r. 1464 a 1476 uvádí. R. 1480 Marketa ze Zvole přijala děti své na zboží ve Zvoli na spolek. Po Zvoli nepřestal se jmenovati, i když své zboží tam prodal, Čeněk ze Zvole (ještě r. 1497) a bratranec jeho Oldřich ze Zvole (r. 1509).

Tvrz ve Zvoli jmenuje se jen r. 1488, není po ní památky.

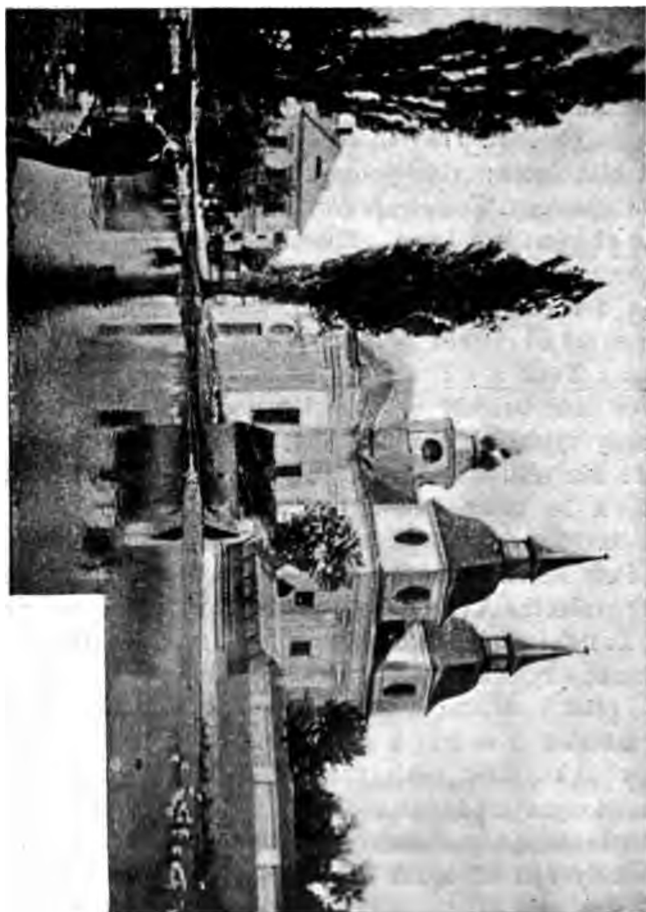
R. 1483 platili poddaní klášteru Žďárskému z pololánu úroku o sv. Jiří a o sv. Václavě po 24 gr., z padělků, kterých bylo 7, platilo se, byl-li oset, 5 gr. R. 1750 platili vrchnosti o sv. Jiří 39 zl. $47^{3}/_{4}$ kr., o sv. Janě 11 zl. $04^{1}/_{2}$ kr., a o sv. Václavě 49 zl. $08^{1}/_{2}$ kr., za přádlo platili 10 zl., z polí 15 zl. 49 kr., jiného platu 10 zl. 15 kr., dávali 27 hus a 25 liber loje; 15 sedláků robotovalo týdně $2^{1}/_{2}$ dne s 1 koněm a 1 volem, 2 čtvrtláníci týdně $1^{1}/_{2}$ dne s 1 koněm a 1 volem.

Kostel farní sv. Václava je na návsi na východ. Byl místo starého zbořeného vystavěn r. 1722 opatem žďárským

Václavem Vejmluvou. Starý kostel měl r. 1672 tři oltáře, zvony byly 4. Kostel měl příjem ze 4 železných krav po 70 kr. a z louky kostelní 14 kr. Náklad na stavbu školy a fary činil se od kostela. Nový kostel je pěknou stavbou; má dvě věže a v průčelí kopuli, nad níž se zdvíhá sv.-václavská koruna se zeměkoulí a křížem. Ozdoby sv.-václavské koruny, na níž byly dříve drahokamy její naznačeny, byly však při „opravě“ v minulém století porušeny. Oltáře jsou 4; poboční sv. Kříže, sv. Rodiny a Rodiny P. Marie. Na stěnách jsou velké obrazy svatých z bývalého kláštera Žďárského. R. 1740 shořela střecha kostelní a věže, jakož i fara a celá Zvola; věže potom opraveny a 4 zvony r. 1745 přelitými opatřeny. Kostel opravován r. 1854 a později. (Obr. 39.)

Kostelní podací připomíná se r. 1307, kdy náleželo klášteru Kounickému. R. 1345 byl ve Zvoli farářem Ulman z Heřmanova (ještě r. 1354), v polovici 15. století Petr ze Zvole, jenž poháněl r. 1464 Jana Holého ze Zvole a Adama z Tečic a z Rožinky z 20 hř., že mu vpadli mocí v jeho podací ve dvůr farářský ve Zvoli i v jiné jeho dědictví se svými lidmi, ploty vytrhali a spálili, haltéř spustili, louky a osetí spásli, a zase že mu vešli v kostel jeho podací po řebříce mocí, křidlici vylámali, a že knihy jeho i jiné klenoty se jemu ztratily. Že desátku dávati nechtěli, pohnáni byli r. 1464 Matěj z Blažkova, r. 1481 Petr Melún z Hrádku a Rosičky a Jan z Tečic a Roženky od faráře zvolského Aleše. Brzy potom oddal v závěti své z r. 1488 Petr ze Zvole, farář v Letovicích, k faře faráři lán Holíkovský a ves Roženku s rybníkem pod touž vsí, jenž slove „na Holíkovském“ se vším příslušenstvím; z lesů ke Zvoli příslušejících mělo býti dáváno farářům dříví buď k stavění nebo k topení bez odporu; chtěl-li by pak kdy farář „některý zajíc nebo pták k své potřebě zabiti“, také nemělo jim nikdy háieno býti. Farář měl vždy býti kněz řádu světského pod poslušenstvím biskupa olomuckého. Klenoty kostelní měly býti od opatů žďárských ohledovány a registr toho by byl jeden na klášteře, druhý u fary. Opat aby bděl, aby farář činil to, co by činiti měl, s fundací. Farář také aby měl vždy právo kšaft a poručenství učiniti; kdyby bez kšaftu umřel, mělo vše zůstati při kostele a budoucím faráři, který by se zaň modlil, za duši jeho mši sloužil a jej i předky po kázání připomínal. Vždy aby také čeledi mzda zaplacena byla. Než by nový farář přišel, měli se užitkové obrátiti na opravu fary nebo kostela.

R. 1493 musil opat Vít zase 8 panošův a svobodníků z blízkých vsí poháněti, že desátku nedávají a podobné půhony opakovaly se také později. R. 1549 byl ve Zvoli farářem Vojtěch, ale již brzy potom zmocnili se fary nekatolíci, z jejichž kazatelů znám jest Joachim (zemřel r. 1585). Začátkem 17. století r. 1606

Obr. 39. Kostel ve Zvoli.

působil ve Zvoli katolický kněz Baltazar, jak se zdá misionář na panství Pernštýnském; r. 1607 byl farářem ve Zvoli Václav Vichrovský; r. 1608 investován na Zvoli po smrti Konrada Hartunga Baltazar Vadilanus, řeholník žďárský; r. 1617 a 1618 byl farářem Václav Heryjan. Od r. 1639 spravovali

faru cisterciáci z kláštera Žďárského až do r. 1802; od té doby světští kněží. Podací kostelní náleží od r. 1826 majetníku velkostatku Radešínského. R. 1641 byla ze Zvole administrována také farnost Doubravnická, Stražecká a Moravecká, později také nějaký čas Horno-Bobrovská.

Za desátek dávali r. 1672 faráři všichni farníci (náleželo tam šest dědin, v nichž bylo domů 75) ve slámě desátý mandel, vyjímaje dva, kteří dávali patnáctý, celkem žita asi 200 mandelů, ovsa tolikéž, ječmene asi 15 m., hrachu asi 3, ze lnu byl 10. snopek, celkem asi 150 snopků, dříví byl desátý sáh. Z Rožinky Zámecké nedávali sedláci nic, platilo se odtud jen z polí panských. Každý farník dával jedno kuře, ze Zvole, Rožinky Opatské a Branšova dávali z každé krávy půl mázu másla, a rovněž z těch dědin dávala se desátá husa. Každý chalupník byl povinen udělati ročně sáh dříví a sedláci ze Zvole, Branšova a Rožinky Opatské je dováželi.

R. 1782 zdráhaly se dědiny Zvola, Blažkov, Branšov, Račice a Rožinka Opatská faráři ve Zvoli desátek dávati; k nim připojily se také dědiny na Novoměstsku, které nechtěly zase do Bobrové desátku odváděti. R. 1784 rotili se opět sedláci v březnu hrozivě. Z Račic, Nové Vsi, Branšova vytáhlo 18. března asi 110 mužů proti Zvoli, kam bylo povoláno vojsko. Sedláci, kteří od některých byli přemlouváni k vzbouření, těšili se, že jim přijdou na pomoc z panství Žďárského, Jimramovského, Kunštátského, Rožineckého, Křižanovského, Meziříčského a také z Čech. Vojsko dráždili, posmívali se mu, až vojáci vypálili do vzduchu 4 rány. Ale 27. března bylo už všecko upokojeno. Sedlákům se domluvilo, a zase desátek dávali.

Nejdéle tu působili: Martin Jeřábek 1650—1669; Rajmund Suchánek 1709—1734; Norbert Reinwetter 1745—1760, Michal Valenta asi 1782—1802; František Radda 1821—1842; Josef Lepka 1852–1875; od r. 1895 Bohumír Petrůj.

K farní osadě náležejí: Zvola, Rožinka Horní čili Opatská, Rožinka Dolní čili Zámecká, Olešínky (z větší části; menší díl patří do Horní Bobrové), Blažkov, Rosičky Horní, Rosičky Dolní, Branšov; farníků je 1828 katolíků. Evangelíků je ve farnosti 272. Ze všech jmenovaných obcí pochovává se na hřbitově ve Zvoli u farního kostela.

Škola i učitel připomínají se ve Zvoli r. 1672. R. 1798 byla nová budova školní „na Drně“ vystavěna. Před tím byly přiškoleny ještě Olešínky, Branšov, Horní a Dolní Rožinka, Blažkov, Horní a Dolní Rosičky a Račice. Učitel dostával týdně od žáka I. oddělení 1 kr. a II. oddělení 2 kr., koledu a jiné dávky v naturáliích.

Nejdéle působil: Václav Zítka (1827—1858), Stanislav Zítka (1858—1870); od r. 1871 Ludvík Kolb. R. 1874 rozšířena byla škola na dvojtřídní, r. 1887 na trojtřídní. Nová budova vystavěna r. 1882. R. 1899 zaveden pokračovací běh hospodářský. Žáků je 157.

Dvůr Jírovský (po Jírovi z Bezděkova řečený) ve Zvoli se třemi lány rolí a s lukami prodal r. 1496 opat Vít Janovi Peškovi za 40 kop gr. a 100 grošův úroku ročního a dvůr Jaroslavský (po Jaroslavu ze Zvole jmenovaný) i s loukou pode vsí a kus pole u Božích muk též pode vsí a v Osouši 2 louky i příkopu přede dvorem s lesy prodal r. 1533 opat Ambrož Janovi Pohankovi a manželce jeho Dorotě za 300 kop míš.; ročně měl z něho platiti o sv. Jiří půl druhé kopy a 4 gr. míš. a o sv. Václavě tolikéž. Také měl desátek dávati klášteru, jak od starodávna dáván byl.

Na bývalých svobodných dvorech je nyní František Křenek (č. 35.) a František Starý (č. 19.).

Stará obecní pečeť má ve znaku kolo mlýnské a na něm 3 koule a nápis: Sigil in Zwole 1667.

Trati slovou: Na Zahradě, za Humny, u Kříže, za Křížovým, v Zadinách. Louky: Na Moučkovej, Žlíbky, Tomanka, u Sekance, ve Vosouší, v Trnicích, Královka, nad Sadkou, Zátočky. Les: Sekanec, Toman a Křince (r. 1750 měl 170 měr).

Staré rody jsou: Sejkora, Mazel, Toman, Moučka, Kolář, Kříž, Strych (nyní Strch), Miluška, Valenta, Bílý, Káňa (nyní Kaňka), Dosoudil, Míča, Fendrych, Kroloušek, Bartoš, Málek, Tálský, Starý.

V obci je spolek hasičský, vzdělávací a divadelní spolek „Tyl“; rovněž úřad poštovní. Veřejná knihovna má 390 svazků.

Na potoku od Olešné jest mlýn Strchův a Míčův, na Bobrůvce Belatkův. R. 1750 platilo se vrchnosti z Belatkového

Obr. 40. Na „Skalce“ u Zvole.

mlýna 100 zl. a mlynář krmil vrchnosti 2 vepře; vrchnost musila však udržovati veliký stav. Okolí Zvole jest dosti malebné. (Obr. 40.)

Ve Zvoli se narodili: r. 1845 Jakub Bartoš, biskupský a konsistorní rada a farář u sv. Maří Magd. v Brně; r. 1858 Jan Kaňka, zemský školdozorce v Čechách.

Ždánice,

ves 4 km s. Bystřice, katastrální a politická obec rozlohy 3·63 km², na výšině mezi polnostmi. Domy nejsou pravidelně seřazeny. Na návsi je rybník.

R. 1643 bylo osedlých 11. R. 1663 bylo domův osedlých 5, pustých 9. R. 1790 domů 24, obyv. 173, rolí na 440 jiter, luk 100 jiter; r. 1834 domů 31, obyv. 274; r. 1900 domů 47, obyv. 284, z nich 264 katolíků, 20 evangelíků ref. vyz., Čechův.

Ždánice se jmenují již r. 1220; tehdy náležel k faře v Bystřici les u Ždánic (viz Bystřici). R. 1287 darovala Zdeslava, dcera Štěpána z Pernštýna, faráři Bystřickému do jeho smrti všecky požitky z dědiny Ždánic a r. 1297 daroval Jimram z Kamene (Zubštýna) kostelu Bystřickému veškerý desátek také ze Ždánic. Náležely tedy Ždánice rodu pánů z Pernštýna. Z nich r. 1409 Vilém z Pernštýna dal a zapsal Katruši z Byšovce, manželce Pavlíka řečeného Pecen, ve vsi Ždánicích jednu hřivnu ročního platu v 10 hř. a Katruše přijala na to Pavlíka na spolek. R. 1418 dal týž Vilém panně Anně, dceři Šemíka z Čechtína, věnem na Ždánicích na lidech poplatných Janovi, Petrovi a Václavovi kopu grošů ročního platu. Na panství pak pánů z Pernštýna uvádějí se r. 1588 Ždánice u zboží Bystřického, od něhož byly sice s jinými dědinami r. 1666 odděleny, ale r. 1698 byly zase k němu připojeny již trvale.

---

¹) D. z. B. VII. 823, VIII. 432, 538, XII. 153; Půh. kn. II. 78, III. 70, 72, 78, 110, 162, IV. 105, 162, V. 325; Archiv Český III. 190, IV. 536, VI. 518, 522, 529, 533, 537, IX. 387, 400, 405, 406, 415, 416, 419, 425, 441, X. 256, 257; reg. zem. 264, dom. 373; Čas. Mat. Mor. 1903 str. 294, 295, 307, 1906 str. 168; Notizen-Blatt 1857 str. 78; Wolný: Die Markgr. Mähren VI. 392; Kirchl. Topogr. Brn. II. 304; zpráva p. Ludvíka Kolba, nadučitele ve Zvoli,

Z drobné šlechty jmenuje se po Ždánicích r. 1416 Přibislav ze Ždánic, jenž si koupil dvůr v Domanínku.

Poddaní platili r. 1750 vrchnosti ročního úroku o sv. Jiří 3 zl. 18 kr. a tolikéž o sv. Václavě, úroku z polí 24 kr., předli 140 liber lnu, dávali 37 měr ovsa, slepic 72, vajec $7^3/_4$. 10 sedláků robotovalo týdně 3 dni s 1 koněm a 1 volem a o žních ($^1/_4$ roku) dvojnásob. 3 podsedníci týdně 3 dni pěšky a o žních 6 dní.

Desátku dávali r. 1672 do Bystřice žita malé vazby 5 kop, ovsa tolikéž a po $^1/_4$ mázu másla a po půl kytě lnu.

Ždánice náležejí k farní osadě do Bystřice, pochovává se však ve Vítochově.

Děti chodily až do r. 1853 do školy do Bystřice, kam se platilo za žáka menšího po 1 kr., z většího po 2 kr. týdně a za koledu platili sedláci po 4, domkáři po 2 a podruzi po 1 kr. Od r. 1853 byla obec přiškolena do Vítochova, až r. 1880 vystavěla si obec svou jednotřídní školu. Žáků jest 56.

R. 1500 osvobodil Vilém z Pernštýna Ždánice od povinnosti čepování panského vína a r. 1515 od bezplatného vožení ryb panských.

Trati se jmenují: Ražovská, Lechčiny, Hrtány, Lázy, pode Lhotkama, u Korejtek, Končiny, Bratská; pastviny: Dloužky; les: Jilmová (r. 1750 výměry 102 měr), Kříb, Padělíky a j.

Dle ústního podání byla mezi Karasínem a Ždánicemi v údolí ves „**Lhotky**", tam, kde se posud říká „pode Lhotkama". Zanikla. Někteří prý vystěhovali se na kopec a založili Ždánice a jiní na protějším vrchu Karasín. Stalo prý se tak asi na konci 16. stol. Poněvadž však Ždánice jmenují se již r. 1220, jest pověst tato aspoň v této podobě bez podstaty.

---

[1]) D. z. B. X. 100, 101, XI. 521; Archiv Český XVI. 554, XVII. 224; reg zem. 310, dom. 327/1; Matrica totius decanatus M. Mezricensis z r. 1672; na dotazník Vlastivědy Moravské odpověděl K. Vejrosta, správce školy ve Ždánicích.

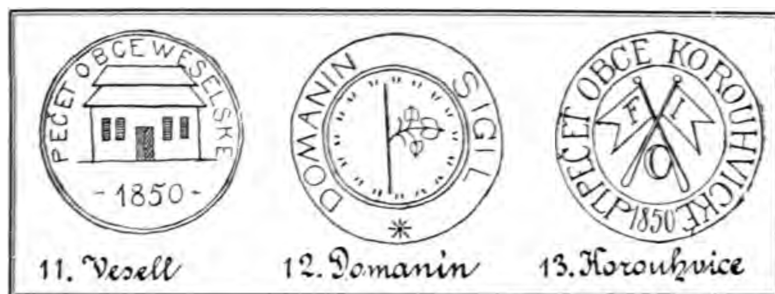

Tab. I.

Některé obecní pečeti.

Tab. II.

Některé obecní pečeti.

Opravy.

Strana	119. řádek	4. shora čti	1689	místo	1869.
„	179. „	1. zdola „	ius	„	ins.
„	202. „	8. zdola „	Kajtan	„	Kaštan.

Omylem otisknut obraz 1. po druhé u vsi Moravce. (Obr. 13.)

SEZNAM OBRAZŮV.

OBSAH.

I. Všeobecný pohled.

II. Jednotlivé obce.

Seznam obrazův.

